

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «УКРАЇНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ
ХІМІКО-ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
УНІВЕРСИТЕТ ФЛОРИДИ (США)
АРИЕЛЬСЬКИЙ УНІВЕРСИТЕТ (ІЗРАЇЛЬ)
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІРЛАНДІЇ МЕЙНУТ (ІРЛАНДІЯ)
УНІВЕРСИТЕТ ВАЛЬЯДОЛІДА (ІСПАНІЯ)
ЕКОНОМІЧНА ЛАБОРАТОРІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОГО ПЕРЕХІДНОГО ПЕРІОДУ,
ПОДГОРИЦЯ (ЧОРНОГОРІЯ)
РАДОМСЬКИЙ ТЕХНОЛОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. КАЗИМІРА ПУЛАСЬКОГО
(ПОЛЬЩА)
МІЖНАРОДНА АКАДЕМІЯ ПЕРСОНАЛУ РКР CARGO GROUP (ПОЛЬЩА)
НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
«ХАРКІВСЬКИЙ ПОЛІТЕХНІЧНИЙ ІНСТИТУТ»
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ім. С. КУЗНЕЦЯ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЗАПОРІЗЬКА ПОЛІТЕХНІКА»
ВСП «ДНІПРОВСЬКИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ ІНЖЕНЕРІЇ
ТА ПЕДАГОГІКИ УДУНТ»
БІЛОЦЕРКІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ НЕПЕРЕРВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ ДЗВО
«УНІВЕРСИТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ ОСВІТИ» НАПН УКРАЇНИ
ГРОМАДСЬКА ОРГАНІЗАЦІЯ «ОБ'ЄДНАННЯ МАРКЕТОЛОГІВ УКРАЇНИ»
ГО «АСОЦІАЦІЯ РЕСТОРАТОРІВ ТА ГОТЕЛЬЄРІВ м. ДНІПРО»
ГС «GASTRO CLUB»
ТЕЛЕКАНАЛ «ВІДКРИТИЙ»

Збірник тез доповідей

**VI Міжнародна науково-практична конференція з економічних
та гуманітарних питань**

II ТОМ

**14-15 березня 2024 року
ДВНЗ УДХТУ
м. Дніпро**

УДК 330.341.1

З-41

Рецензенти: Старостіна А.О., д.е.н., професор, заслужений діяч науки і техніки України, проф. каф. маркетингу і бізнес-адміністрування Київського національного університету імені Тараса Шевченка, співголова ГО «Об'єднання маркетологів України»;

Гармідер Л.Д., д.е.н., професор, член-кореспондент АЕН України, завідувач кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Рекомендовано до друку на засіданні Вченої ради
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
Протокол № 4 від 21.03.2024 р.

З-41 Збірник тез доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції з економічних та гуманітарних питань. – У 2-х томах. – Т. II. – Дніпро: ДВНЗ УДХТУ, 2024. – 291 с.

ISBN 978-617-8234-10-2

Збірник містить тези доповідей VI Міжнародної науково-практичної конференції з економічних та гуманітарних питань, яка відбулася 14-15 березня 2024 року у м. Дніпро, Україна.

Редакційна колегія

Голова редакційної колегії:

Свердліковська О.С. д.х.н., проф., декан факультету економіко-гуманітарних наук та права ДВНЗ УДХТУ

Члени редакційної колегії:

Чуприна Н.М. д.е.н., проф., проф. кафедри маркетингу та логістики ДВНЗ УДХТУ

Кучкова О.В. к.е.н., доц., завідувач кафедри маркетингу та логістики ДВНЗ УДХТУ

Савченко О.В. к.філол.н., доц., завідувач кафедри іноземних мов ДВНЗ УДХТУ

Яшкіна Н.В. к.т.н., доц., завідувач кафедри менеджменту та фінансів ДВНЗ УДХТУ

Чернишева О.М. к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та фінансів ДВНЗ УДХТУ – відповідальний редактор

УДК 330.341.1

ISBN 978-617-8234-10-2

©Факультет економіко-гуманітарних
наук та права

©ДВНЗ УДХТУ, 2024

ОРГАНІЗАЦІЙНИЙ ТА ПРОГРАМНИЙ КОМІТЕТИ

Голова оргкомітету:

Сухий Костянтин Михайлович, д.т.н., проф., в.о. ректора Українського державного університету науки і технологій

Співголови оргкомітету:

Зайчук Олександр Вікторович, д.т.н., проф., Голова комісії з реорганізації ДВНЗ УДХТУ, перший проректор ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Харченко Олександр Васильович, д.х.н., проф., помічник ректора з наукової роботи ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Свердліковська Ольга Сергіївна, д.х.н., проф., декан факультету економіко-гуманітарних наук та права, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Чуприна Наталія Миколаївна, д.е.н., проф., проф. каф. маркетингу та логістики, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Бажан Сергій Петрович, к.пед.наук, в.о. директора ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки УДУНТ»

Члени оргкомітету:

Журавель Віра Володимирівна, заступник декана факультету економіко-гуманітарних наук та права, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Доценко Ганна Євгенівна, заступник декана факультету економіко-гуманітарних наук та права, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Чернишева Олена Михайлівна, к.е.н., доц., доцент кафедри менеджменту та фінансів, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Федорова Наталя Євгенівна, к.е.н., доц., доцент кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Анатайчук Інна Миколаївна, ст. викл. каф. філології та перекладу, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Забрудська Людмила Миколаївна, ст. викл. каф. філології та перекладу, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Коваленко Інна Миколаївна, ст. викл. каф. філології та перекладу, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Ковальова Марина Олександрівна, асистент каф. маркетингу та логістики, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Писарькова Валерія Ростиславівна, аспірантка кафедри підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Науково-консультативна рада:

Гармідер Лариса Дмитрівна, д.е.н., проф., зав. каф. підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Кучкова Ольга Вікторівна, к.е.н., доц., зав. каф. маркетингу та логістики, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Савченко Олександр Вікторович, к.філ.н., доц., зав. каф. філології та перекладу, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Яшкіна Наталія Вікторівна, к.т.н., доц., зав. каф. менеджменту та фінансів, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Антоненко Павло, PhD, Professor of Educational Technology, директор нейромережевої лабораторії (NeurAL Lab), Університет Флориди (США)

Борова Тетяна Анатоліївна, д.пед.н., проф., Національний університет Ірландії Мейнут (Ірландія)

Яворська Моніка, Міжнародна академія персоналу PKP CARGO Group, проф., PhD (Польща)

Годес Ольга Вікторівна, к.філ.н., доцент кафедри іноземних мов та підготовчого відділення, Аріельського університету (м. Аріель, Ізраїль)

Драшкович Веселин, проф., співзасновник та директор Економічної лабораторії дослідницького перехідного періоду, Подгориця (Чорногорія)

Висоцька Тетяна Миколаївна, к.філ.н., доц., завідувачка кафедри перекладу, НТУ «Дніпровська політехніка»

Гапонова Людмила Євгенівна, к.філ.н., доц., доц. каф. філології та перекладу, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Зінукова Наталія Вікторівна, д.пед.н., доц., завідувач кафедри англійської філології та перекладу Університету імені Альфреда Нобеля

Каніщенко Олена Леонідівна, д.е.н., проф. каф. маркетингу і бізнес-адміністрування, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, співголова ГО «Об'єднання маркетологів України»

Кармазіна Лілія Леонідівна, к.т.н., доц., доц. каф. філології та перекладу, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Кулакевич Людмила Миколаївна, д.філ.н., проф., проф. каф. філології та перекладу, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Мурадян Леонтій Абрамович, д.т.н., проф., проф. каф. маркетингу та логістики, ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

Панков Георгій Дмитрович, д.філос.н., проф., проф. каф. культурології та медіакомунікацій, Харківська державна академія культури

Пожуєва Тетяна Олександрівна, д.е.н., проф., проф. каф. підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Національний університет «Запорізька політехніка»

Ромат Євгеній Вікторович, д. н. з держ. упр., проф., проф. каф. реклами та зв'язків з громадськістю, Навчально-науковий інститут журналістики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Голова спілки рекламистів України, співголова ГО «Об'єднання маркетологів України»

Сидоренко Вікторія Вікторівна, д.пед.н., проф., директорка Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Старкова Ганна Володимирівна, кандидат культурології, доц. каф. управління соціальними комунікаціями, Харківський національний економічний університет ім. С. Кузнеця

Старостіна Алла Олексіївна, д.е.н., проф., проф. каф. маркетингу і бізнес-адміністрування, Київський національний університет імені Тараса Шевченка, співголова ГО «Об'єднання маркетологів України»

Ткаченко Алла Михайлівна, д.е.н., проф., зав. каф. підприємництва, торгівлі та біржової діяльності, Національний університет «Запорізька політехніка»

Фролова Лариса Володимирівна, д.е.н., проф., професор каф. підприємництва та торгівлі, Національний університет «Одеська політехніка»

Ходоренко Анна Вікторівна, д.філ.н., проф. кафедри перекладу та ЛПІ ДНУ ім. О. Гончара, докторант відділення професійного перекладу університету м. Вальядолід (Іспанія)

Юденкова Олена Петрівна, к.пед.н., доц., Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України

Якименко-Терещенко Наталія Василівна, д.е.н., проф., зав. каф. туризму і готельно-ресторанного бізнесу, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Вініченко Максим Миколайович, к.е.н., директор ТОВ «ФІТСІСТЕМ»

Грищенко Геннадій Федорович, голова громадської організації «Служба захисту прав споживачів України»

Шановні учасники конференції!

Факультет економіко-гуманітарних наук та права ДВНЗ УДХТУ має гарну традицію – щорічно збирати провідних вчених, науковців, фахівців, друзів з різних країн навколо актуальних питань економічної та гуманітарної сфери, які привертають увагу наукової спільноти у всьому світі. Ми щиро раді вже вишосте вітати учасників конференції, що беруть участь у науковій дискусії та готові залучитися до обміну думками.

Матеріали даного збірника є результатом спільної праці учасників VI Міжнародної науково-практичної конференції з економічних та гуманітарних питань, яка відбулася 14-15 березня 2024 року у ДВНЗ УДХТУ.

Мета конференції – обмін науково-практичним досвідом у сфері управління соціально-економічними процесами в умовах глобалізації між науковцями, викладачами, аспірантами, здобувачами та молодими спеціалістами України, близького та далекого зарубіжжя, обговорення актуальних проблем гуманітарних, економічних та природничих наук.

На конференції відбувається обговорення актуальних проблем не лише гуманітарних, економічних та природничих наук, а також питань зв'язків з громадськістю, логістики в умовах глобалізації, правових аспектів підприємництва, освітніх технологій під час воєнного стану.

Сьогодні ми розуміємо важливість наукової та освітньої діяльності для повоєнного відновлення та розвитку економіки України. Поки збройні сили нашої держави героїчно боронять українську землю, ми працюємо над розвитком наукових досліджень, які допоможуть швидкому відновленню сталих процесів економіки України. Цього року до оргкомітету конференції надійшло понад 250 наукових доповідей не лише українських, а і зарубіжних науковців, стейкхолдерів і здобувачів освіти з США, Ірландії, Іспанії, Словаччини, Польщі та інших держав, у яких розглядаються актуальні питання сьогодення.

Щиро бажаю всім учасникам конференції активної, надхненної та результативної роботи, творчих успіхів, корисного обміну ідеями, дружнього спілкування та діалогу!

Голова оргкомітету
в.о. ректора УДУНТ, д.т.н., професор

Handwritten signature of K.M. Sukhyy.

К.М. Сухий

ЗМІСТ

Секція 3. Економічні та соціокультурні системи: проблеми і перспективи менеджменту, фінансів, комунікацій

Андрушкевич Н.В. ПЕРЕДУМОВИ І ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ	16
Буз А.О. ФІЛОСОФІЯ ФІНАНСІВ ТА ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ: ВИКЛИКИ В ОНТОЛОГІЇ ФІНАНСОВИХ СУТНОСТЕЙ	18
Гармідер Л.Д., Стрельченко А.А. СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ	20
Гладких Ж.Г. ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ	21
Демкович Т.М. ТІНЬОВА ЗАЙНЯТІСТЬ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ ПРАЦІ	23
Джафарова Н.Ф. АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ НІМЕЧЧИНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ГЛОБАЛЬНИХ МІГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЯХ.....	25
Діль П. Р., Оскома О. В. ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	27
Довбня С. Б., Папуша І. В. КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА.....	29
Драчук Ю.З., Панькова О.В., Сав'юк Л.О., Яворська Моніка ПРО ПРАКТИКИ РОЗВИТКУ ДИЗАЙН-СЕРЕДОВИЩА ОЧИМА СЕРЦЯ.....	31
Дьоміна Л. О., Оскома О. В. ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	34
Житня Є.Д., Писарькова В.Р. ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЗАДОВОЛЕННЯМ ПОТРЕБ РОБІТНИКІВ ТА ВДАЛО ПОБУДОВАНОЮ СИСТЕМОЮ МЕНЕДЖМЕНТУ.....	36
Жуковський М.О., Гудзинський О.Д. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	38
Журавель В.В., Сольона А.Р. СОЦІАЛЬНІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ	40

Задоя О.А. ВІДНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ.....	42
Ілляшенко С.М. ФРІЛАНС ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВИД ЦИФРОВОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ.....	44
Каламан О. Б., Дишкантюк О. В., Власюк К. В. ПАРАДИГМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ	46
Конащук В. Л. ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ.....	48
Корабльова М. В., Коростова І. О. СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИКІВ.....	50
Котенко А.Ю., Іванова М.І. ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГІСТИКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ	52
Кузьміна Н.А. УПРАВЛІНСЬКІ ІНОВАЦІЇ – ЗАПОРУКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	54
Кучкова О.В., Павленко К. ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....	56
Кушнірук В.С., Магар Д.Є. ВПЛИВ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМСТВА.....	58
Лимонова Е.М. РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ЄВРОПЕЙСЬКИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ТНК: КИТАЙ.....	60
Липовецька Ю.М., Приймак Н.С. ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЯМИ: АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ АСПЕКТІВ ТА КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ.....	62
Литвишко Л. О., Смітюх Ю.Є. УПРАВЛІННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ.....	64
Мандзик В.М. ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ	66
Маркович І. Б. ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ.....	68

Медвідь М. М., Сторошка М., Медвідь Ю. І. ВІЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЗМІНУ ЦІННОСТЕЙ НАСЕЛЕННЯ ЄВРОАТЛАНТИЧНИХ ДЕРЖАВ.....	69
Мірошниченко І.С., Рябка В.А. МЕНЕДЖМЕНТ ПРОДУКТИВНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ.....	71
Міщук Є.В. МАРКЕТИНГ ВЗАЄМИН ЯК ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА.....	73
Міщук Є.О., Яшкіна Н.В. ІНКЛЮЗИВНІСТЬ – СУЧАСНА РИСА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ.....	75
Мовсесянц А.М. РЕБАЛАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ В КРИПТОВАЛЮТІ.....	77
Пасічник Ю.В., Гордієнко Л.А. СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ	79
Плуталов С.І. ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИСТЕМ.....	81
Постернак І.М., Постернак О.С., Постернак С.О. ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ХОДУ БУДІВНИЦТВА ОБ’ЄКТІВ В УМОВАХ ЖОРСТКОГО ОБМЕЖЕННЯ РЕСУРСІВ.....	83
Пріщенко А.А. АЛГОРИТМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ.....	86
Разумова Г.В., Матюшенко Д.Д. ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА.....	89
Савич А.В. ГУМАНІТАРНА КОМПЕТЕНТНА КОМУНІКАЦІЯ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ..	91
Саннікова С. Ф. ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА УМОВ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	93
Сіренко В.В., Приймак Н.С. ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ.....	95
Снігова О.Ю. ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ВУГІЛЬНИХ ГРОМАД ДЛЯ РОЗВИТКУ НОВИХ ВИДІВ ПРОМИСЛОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	97
Хоменко Г.В., Шадоріна Т.О. ЦИФРОВІ ЗАГРОЗИ В ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ	99

Чернишева О.М. СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ.....	101
Чернишева О.М., Малиш В.О. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ.....	103
Шапка І.В., Яшкіна Н.В. ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ.....	104
Шипуліна Ю.С., Смоляр Ю.Ю. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ.....	106
Шульга О.В. ВПЛИВ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ.....	108
Ямполь Ю. В. ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ОГЛЯДУ НА ЕКОНОМІЧНО- СОЦІАЛЬНІ ПОТРЕБИ СУСПІЛЬСТВА	111
Яськов Є.О. ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ЯК СКЛАДОВА БІЗНЕС- СЕРЕДОВИЩА.....	113
Zadoia A.O. COUNTRY DIFFERENCES: A POTENTIAL FOR SYNERGY OR A SOURCE OF CONFLICTS?.....	115
Riabtseva Olha DEVELOPMENT OF SELF-MANAGEMENT SKILLS TO INCREASE INDIVIDUAL EFFICIENCY AND ENTERPRISE EFFICIENCY	117

Секція 4. Розвиток індустрій гостинності: тенденції сьогодення

Копейченко Є.А., Якименко-Терещенко Н.В. ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У РЕСТОРАННОМУ СЕРВІСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ.....	119
Лебедєва П.К., Яшкіна Н.В. ОСОБЛИВОСТІ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ.....	122
Павлюк С.К., Філінська Т.Г., Філінська А.О., Суха І.В. СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПИТАНЬ ЯКОСТІ, БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЕКОЛОГІЗАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА.....	124
Прилепа Н.В., Лісовик Д.А. ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КЕЙТЕРИНГУ ЯК СПЕЦІАЛЬНОЇ ФОРМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ.....	126

Редько В.Є. ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ.....	128
Стамат В.М., Кравченко А.Є. ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ.....	130
Якименко-Терещенко Н.В., Медведєв С.В. ПЕРЕВАГИ НА НАПРЯМИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ.....	133
Якименко-Терещенко Н.В., Якименко М.О. ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОЇ СИСТЕМИ РАХУНКІВ ДЛЯ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ (USALI).....	135
Яковлева-Мельник Н.Г. КОМАНДОУТВОРЕННЯ В СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ.....	137
Плецан Х.В., Яворська О.М. HUMAN RESOURCE AS A DRIVER OF EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF PROJECT MANAGEMENT IN THE HOSPITALITY INDUSTRY OF UKRAINE.....	139
Tomalia T.S., Repetska M.O. PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE RECREATIONAL AND SPA BUSINESS IN THE KHMELNYTSKYI REGION.....	142
Vorobiova L.V., Fadieieva V.O. ADVANTAGES OF HOTEL BUSINESS AND TRAVELLING COEXISTENCE.....	144
Vorobiova L.V., Kalnyi Y.I. TOURISM IMPACT ON ENVIRONMENT.....	146

Секція 5. Сучасні виміри культурологічної думки: перспективи розвитку в умовах сьогодення

Драгомощенко Т.В., Старкова Г.В. ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ БРЕНДІВ МІСТ.....	148
Жукова Я.О., Климпотюк А.М. ОБРАЗ ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ.....	150
Жукова Я.О., Козяр К.О. ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНО – АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ОПЕРИ ТА БАЛЕТУ ЯК ФЕНОМЕН ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ.....	152
Жукова Я.О., Мартищенко К.І. РОЛЬ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНСЬКОЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ ОПЕРНО-БАЛЕТНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА.....	154
Жукова Я.О., Ткаченко Д.О. ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАРОДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРЕОГРАФІЇ.....	156
Заєць І.М., Какуріна І. УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ.....	158

Ключник Р.М. ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ США ТА ЄС.....	160
Козленко В.В., Старкова Г.В. ДОСЛІДЖЕННЯ ІРОНІЇ: ВІД ГУМОРУ ДО МЕТАІРОНІЇ.....	162
Котелевський М.М. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ КНЯЖИХ ЗНАКІВ КИЄВО- РУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ.....	164
Лебідь О.М. КУЛЬТОРОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ.....	166
Плецан Х.В. МУЗЕЙ ПРОСТО НЕБА – КРЕАТИВНИЙ ТУРИЗМ – КРЕАТИВНІ ПРОЄКТИ: ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ.....	168
Сокол Д.Р. ТЕАТР ЯК МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ.....	171
Старкова Г. В. ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СЕГМЕНТА ІНТЕРНЕТУ: ДО ПИТАННЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЖІНКИ СИЛОВИМИ ВІДОМСТВАМИ.....	173
Харламов М. І., Чиркіна-Харламова М. А. ДО ПИТАННЯ ПРО КОРПОРАТИВНУ КУЛЬТУРУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ.....	175
Цурканова І.О. ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА РОЛЬ МЕРЕЖЕВОЇ КОЛАБОРАЦІЇ.....	177
Zhukova Y. NFC TAGS AS A CULTURAL PHENOMENON OF INDEPENDENT NEW FASHION.....	179

Секція 6. Філологічний коворкінг

Бортун К.О. КОМУНІКАЦІЯ ТА СПІЛКУВАННЯ: ФУНКЦІЙНО-ПОНЯТТЄВІ ОСОБЛИВОСТІ.....	181
Воробйова Л.В., Лисогор М.Ю. ОСОБЛИВОСТІ ВІДВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРУ «ЇСТИ, МОЛИТИСЯ, КОХАТИ».....	183
Гапонова Л.Є. РОЛЬ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА» У ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ.....	185
Заваруєва І.І. ПРИЙОМИ СТИСНЕННЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ.....	187

Кабаченко І.Л., Хуртак І.В. НІМЕЦЬКОМОВНИЙ РЕКЛАМНИЙ ДИСКУРС ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА.....	189
Кармазіна Л.Л., Лисенко А.Р. ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ	191
Мурзін І.І., Кулакевич Л.М. ДИСКУРС АВАНТЮРИЗМУ В РОМАНІ ДАНІЄЛЯ ДЕФО «РОБІНЗОН КРУЗО»	193
Савченко О.В. ПРИНЦИПИ ВИВЧЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ ЛЕКСИКИ.....	195
Семенець А.В. ЛІНГВІСТИНИЙ ПРОСТІР КОВОРКІНГУ.....	197
Anataichuk I. M., Sazonova V. S. ENGLISH TERMINOLOGY OF THE IT DISCOURSE	199
Godes O.V. VISUAL STRATEGIES FOR SCAFFOLDING LITERARY INTERPRETATION FOR EFL STUDENTS	201
Zabrudska L.M., Kovalenko I.M. PRAGMATIC PECULIARITIES OF THE EXPLETIVE WORDS AND CONSTRUCTIONS IN THE ENGLISH LANGUAG	203
Mykhailova A.S., Oleshkevich I.P. PECULIARITIES OF CONTRACTS TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN.....	205
Khodorenko A.V. SOME DIRECTIONS OF MULTIMODAL MULTIMODAL DISCOURSE STUDIES.....	207

Секція 7. Освітні технології та інновації

Акімова О.М. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ	209
Баюл Т.П. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	211
Бережна А.В. ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ	213
Білоцерківець В.В., Завгородня О.О., Кошевий М.В. ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА	215

Борова Т.А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ХХІ СТОЛІТТЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА	217
Глаголева А.Р., Писарькова В.Р. СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ	219
Гляненко К. А. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВИДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	221
Дудкіна В.В. ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОЗОН НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	223
Ковальова Н.А. «НЕЗРУЧНИЙ» АНТОН МАКАРЕНКО: ЩО БУЛО ВИЛУЧЕНО З ПЕРШОЇ ВЕРСІЇ «ПЕДАГОГІЧНОЇ ПОЕМИ».....	225
Ковтанюк М.С., Криворучко І.І. ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВЕБРЕСУРСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ ВІЗУАЛЬНОГО ПРОГРАМУВАННЯ	227
Костина А.М. ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗП(ПТ)О	229
Костриця О.М., Шпаковська М.П. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ НАПРЯМІВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.ІНТЕГРАЦІЯ ДИСЦИПЛІН	231
Кравченко Г. Ю. ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ	233
Кравченко С.О., Головаха Л.М. ОСВІТА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ	235
Кремінський Т. В., Гудима У. В. РОЛЬ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ	237
Кучеренко І.А. КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ	239
Лещенко А.В. ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ ДОДАТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ	241
Линчак О.В. ЦІННІСТЬ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСНОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО- ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ.....	243

Ломака М.О. ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ	245
Майбородіна Н. В., Герасименко В. П. ВПЛИВ МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ	247
Марченко В.О. РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	249
Мацькевич В.М., Ленчук Т.Л. МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ВИБІРКОВОГО КОМПОНЕНТУ «РАДІОЛОГІЯ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН	251
Медведєва А.О. ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ EDUCAPLAY У НАВЧАННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ	253
Медведєва М.О. СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ ЗАСОБАМИ APP INVENTOR	256
Мироненко В.І. ПРАВОВА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЖИТТЄВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ УЧНІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	258
Орлик О. В., Крючкова О. Є. ОСОБЛИВОСТІ ТА ВПЛИВ СНАТГРТ НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС	260
Павлюк А.О., Ільїна О.О. РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ	262
Пахомов І.В. ПІДГОТОВКА МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	264
Переверзева В. А., Ільїна О.О. УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НУШ	266
Приходько Г.В. РОЛЬ ВІДКРИТОГО ВМІСТУ ТА РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ	268
Пухальська Д.Л. ОНЛАЙН РЕСУРСИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ	270

Садовенко С.Г., Смолякова І.А. РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ЯК АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ	273
Соснова В., Куцевол О. ЗАСТОСУВАННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ	275
Соснова М. А. ПРОГНАСТИЧНІ СКЛАДОВІ ЩОДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	278
Сухорукова Л. ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ – СКЛАДОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	280
Тітова Л.О. МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ MYLENS.AI У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ	282
Чертов В.І. ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ П (ПТ) О В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ	284
Юденкова О.П. ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН ТА ЗАГРОЗ В ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ПРОБЛЕМУ ПОДОЛАННЯ РОЗРИВУ У НАВИЧКАХ (SKILLS GAP)	287
Kozlova O. V. THE MAIN KEY ELEMENTS OF A FLIPPED CLASS	290

Секція 3. Економічні та соціокультурні системи: проблеми і перспективи менеджменту, фінансів, комунікацій

Андрушкевич Н. В.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту та соціально-гуманітарних дисциплін
Черкаська філія ПВНЗ «Європейський університет»
м. Черкаси, Україна*

ПЕРЕДУМОВИ І ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ МЕХАНІЗМУ СТІЙКОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ МАШИНОБУДУВАННЯ

У результаті розвитку ринкових відносин визначилась потреба у формуванні нових механізмів управління. Більшість великих вітчизняних підприємств машинобудування, що мали в своєму розпорядженні налагоджену систему виробничо-господарської діяльності, планування та обліку, виявилися нездатними адекватно реагувати на постійно змінювані умови довкілля через нерозвиненість ринкових інструментів адаптивного управління. Відмінності у розумінні цілей реального сектору економіки, неузгодженість дій, відсутність науково-обґрунтованого підходу зумовили переважання стихійних, вузькоспеціалізованих рішень, що не володіють необхідним стратегічним потенціалом. Закономірним наслідком цього стало формування «гібридних» форм господарювання та управління, що складаються з різнорідних елементів, що містять масу внутрішніх протиріч, надлишкових, відсутніх або нефункціонуючих зв'язків. Умови, що склалися, призвели до того, що на даному етапі на багатьох підприємствах відсутній налагоджений механізм господарювання [1, 2].

Формування механізму управління ґрунтується на певних принципах та методах управління. Основні методи та принципи, які лежать в основі механізму управління, одночасно є ключовими для забезпечення стійкого розвитку підприємства. При визначенні цих принципів важливо враховувати вимоги відповідності їх цілям, взаємозв'язкам та ефективному забезпеченню управління. Основними принципами, що лежать в основі механізму стійкого розвитку підприємства, належать такі: принцип системності - при створенні механізму стійкого розвитку підприємства важливо розглядати об'єкт та суб'єкт управління як взаємопов'язану систему, де кожен структурний підрозділ підприємства розглядається як самостійна система з власними складовими елементами; принцип цілепокладання - означає визначення конкретного напрямку розвитку підприємства на певний часовий проміжок, цілепокладання передбачає ясне визначення мети, що потребує уточнення для того, щоб забезпечити можливість передачі цієї мети функціональним складовим системи; принцип компетентності - відображає необхідність охоплення всіх сфер діяльності керованого об'єкта при формуванні механізму стійкого розвитку; принцип ієрархічності - передбачає наявність багаторівневої організаційної структури у формованому механізмі, де відповідно до неї певні повноваження щодо управлінських рішень делегуються відповідним структурним підрозділам управління; принцип зворотного зв'язку - вимагає постійного та своєчасного

забезпечення керуючої системи інформацією про поточний стан керованого об'єкта.

Основними економічними засобами, які входять до механізму стійкого розвитку підприємства, є наступні: техніко-економічне планування, яке визначає програму діяльності підприємства; економічне стимулювання, яке базується на формуванні доходів персоналу підприємства в залежності від їхнього внеску у загальні результати праці; та економічна відповідальність органів управління підприємством, що включає методи компенсації можливих втрат, що можуть виникнути через недієвість органів управління [3].

Одним із серйозних недоліків багатьох систем управління, що діяли на вітчизняних підприємствах, було недостатнє розмежування функціональних обов'язків управлінських підрозділів, що призводило до дублювання функцій і розмивання відповідальності за виконання прийнятих рішень.

Структура управління в сучасних умовах має будуватися з урахуванням чіткого поділу управлінських завдань та відповідальності на кожному ієрархічному рівні управління. З метою підвищення продуктивності праці, терміни проходження інформації з нижнього ієрархічного рівня на верхній мають бути зведені до мінімуму [4].

Таким чином, підприємство здатне функціонувати безперебійно, забезпечуючи поступальний безкризовий розвиток під дією доданих сил. Сила, що забезпечує функціонування підприємства, це механізм стійкого розвитку, наявність якого можна вважати одним із основних ознак високорозвиненого підприємства. Виходячи з наведених міркувань, під механізмом стійкого розвитку підприємства розумітимемо сукупність принципів, методів та функцій механізму управління, які забезпечують його безкризове, стабільне функціонування та розвиток.

Управління у сфері стійкого розвитку підприємства передбачає вміння виявляти різноманітні чинники, що впливають на нього і навіть використовувати їх вплив у необхідних підприємства напрямках. Завдання підприємства - фактори, що сприятливо впливають на стійкий розвиток, конвертувати у свої переваги.

Література:

1. Пакулін С. Л., Пакуліна А.А. Управління сталим розвитком сучасного підприємства. Траекторія науки. 2016. № 3(8). С. 201–217. URL: <http://pathofscience.org/index.php/ps/article/view/50>.

2. Квятковська Л.А. Реалізація принципів концепції сталого розвитку в діяльності підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. №1. С. 85–89.

3. Васюк Н.В. Формування механізму стійкого розвитку машинобудівних підприємств / Н.В. Васюк // Інноваційна економіка. – 2012. – № 10. – С. 125-128.

4. Перерва П.Г. Антикризові інструменти сталого розвитку підприємства: інноваційна, інвестиційна та маркетингова політика / П.Г. Перерва, А.В. Косенко, О.П. Косенко // Вісник національного технічного університету «ХПІ». – 2012. – № 25. – С. 100-106.

Буз А. О.
*аспірант кафедри міжнародних фінансів
Навчально-науковий інститут міжнародних відносин,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна*

ФІЛОСОФІЯ ФІНАНСІВ ТА ФІНАНСОВИХ СИСТЕМ: ВИКЛИКИ В ОНТОЛОГІЇ ФІНАНСОВИХ СУТНОСТЕЙ

Осягнення фінансових систем становить значний виклик з онтологічної точки зору. Залишаючи осторонь спірні дебати навколо природи грошей, вкрай важливо визнати, що на відміну від передбачуваності природничих наук, фінансові об'єкти за своєю суттю динамічні і схильні до рефлексивної динаміки. Це означає, що дії та очікування фінансових агентів можуть впливати на спостережувану ними поведінку, а теорії, спрямовані на опис фінансових систем, можуть надалі формувати їхню поведінку. Ці характеристики мають глибокі теоретичні та практичні наслідки для розуміння фінансових систем, а філософські дослідження можуть дати цінну інформацію про те, як ними керувати.

Загальний підхід до категоризації фінансових сутностей передбачає різницю між двома основними класами: інститути та активи, які служать засобом збереження вартості [1]. До інститутів належать організації, які забезпечують фінансове посередництво, наприклад, надають кредити, капітальні вкладення та страхування. До них відносяться банки (що охоплюють брокерську діяльність, інвестиції та заощадження), страхові компанії, центральні банки та різні фонди. Незважаючи на різні функції, ролі та масштаби, ці установи колективно прагнуть створити структуру, що забезпечує безперебійну роботу фінансових систем [2]. З іншого боку, фінансові сутності також можуть бути охарактеризовані як об'єкти обміну, що охоплюють кредитні угоди та договірні інструменти, такі як інструменти власного та боргового капіталу (наприклад, облігації та акції) та похідні фінансові інструменти, або деривативи (включаючи ф'ючерси, опціони, свопи, цінні папери, забезпечені активами (*англ.* ABS), зокрема MBS та CDO – іпотечні цінні папери та забезпечені боргові зобов'язання).

У сфері фінансів, що швидко розвивається, фундаментальні сутності, їх атрибути і відносини часто зазнають стрімких змін, що призводить до виникнення динамічної та мінливої онтології, яка представляє численні виклики для фінансових теорій і практик. Більше того, природа фінансових інститутів та їх взаємозв'язків, а також пов'язані з ними системи переконань можуть бути змінені людськими рішеннями та технологічними досягненнями. Отже, не дивно, що дебати довкола фінансової онтології посилюються.

З одного боку, технологічні досягнення є суттєвим джерелом онтологічної нестабільності. Наприклад, алгоритмічні фінанси змінили динаміку ринку, особливо на фондових ринках, таким чином, що кинули виклик онтологічному статусу основних сутностей, таких як концепція котирування. Це поняття викликає двозначність у певних алгоритмічних контекстах, як наголошує О'Гара [4]. По суті, те, як комп'ютери відправляють замовлення та керують ними, передбачає, що у певних сценаріях котирування більше не відображає (реальний) попит і пропозицію.

З іншого боку, межі між нібито окремими організаціями можуть бути розмиті внаслідок запровадження нової політики, правил та практик, тим самим ставлячи під загрозу онтологічний статус фінансових сутностей. Яскравим прикладом є центральні банки, наприклад, у Японії та Швейцарії. Згодом вони все частіше стали відігравати роль активних фінансових учасників, інвестуючи в ринки не лише через традиційні активи, такі як золото, а й купуючи акції компаній, у тому числі в високотехнологічному секторі. Таким чином, вони починають нагадувати інвестиційні банки, стираючи різницю між двома нібито різними фінансовими сутностями. Отже, їх онтологічний статус стає менш певним, що викликає питання про справжню природу центрального банку. Такі нові онтологічні зміни є загадками, оскільки можуть спровокувати поведінку і наслідки, які важко передбачити. Володіння акціями приватних компаній центральним банком не тільки породжує потенційні конфлікти інтересів, а й суперечить переважним уявленням про відносини та межі між фінансовими установами, а також між фінансовими установами та ринком [3].

Понад те, поява нових онтологічних змін, подібних до цієї, створює проблеми інтерпретації. З одного боку, це передбачає, що динамічна фінансова онтологія може перешкоджати досягненню рівноважних станів та ефективному функціонуванню фінансових систем, тим самим роблячи їх сприйнятливішими до нестабільності та криз — або посилюючи кризи, коли вони відбуваються. З іншого боку, це також передбачає, що для досягнення певних цілей, таких як рівновага та стабільність, певні фінансові організації (наприклад, центральні банки) повинні адаптуватися та пристосовуватися до цих динамічних онтологій.

Цей приклад наголошує на необхідності філософського дослідження в онтологічному, епістемологічному та методологічному плані. Більше того, структурування фінансової онтології – встановлення фундаментальних сутностей, їх атрибутів та відносин – має глибокі наслідки, що поширюються на методологію та епістемологію теорії. Наприклад, конкретна онтологічна структура визначає, чи можна підходити до певних питань кількісно чи якісно, й у першому випадку, які формальні інструменти (такі як математична теорія) можна використовувати. Статистична механіка є типовим прикладом, що вимагає дуже специфічного визначення фінансових сутностей для свого застосування [4].

Література:

1. Merton R. C., Zvi B. A Conceptual Framework for Analyzing the Financial Environment. *The Global Financial System: A Functional Perspective*. Boston, 1995. С. 3–31.
2. Chami R., Fullenkamp C., Sharma S. A framework for financial market development. *Journal of Economic Policy Reform*. 2010. Т. 13, № 2. С. 107–135. URL: <https://doi.org/10.1080/17487871003700804>.
3. Ippoliti E. Why Finance Needs Philosophy (and Vice Versa): Some Epistemic and Methodological Issues. *Foundations of Science*. 2021. URL: <https://doi.org/10.1007/s10699-021-09804-2>.
4. O'Hara M. What Is a Quote?. *The Journal of Trading*. 2010. Т. 5, № 2. С. 10–16. URL: <https://doi.org/10.3905/jot.2010.5.2.010>.
5. Voit J. *Statistical Mechanics of Financial Markets*. Springer London, Limited, 2013.

Гармідер Л. Д.

д.е.н., проф., зав. каф. підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки

Стрельченко А. А.

аспірант каф. підприємництва, організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ РИНКУ КРИПТОВАЛЮТ

За останні роки інтерес до криптовалют посилюється, особливо серед інвесторів та технологічних ентузіастів. Одним з ключових факторів цього зростання є розвиток технології блокчейн, яка забезпечує безпеку та надійність транзакцій. Крім того, загальна недовіра до традиційних фінансових установ та централізованих валют також підштовхнула інвесторів до пошуку альтернативних активів. Іншим важливим фактором є поширення технологій інтернету та зростання цифрової грамотності, що робить криптовалюти більш доступними для широкої громадськості.

Технологія блокчейну відкриває нові можливості для фінансових послуг, забезпечуючи прозорість, безпеку та децентралізацію операцій. Однією з головних переваг є можливість створення «розумних контрактів», які автоматизують і узгоджують фінансові угоди. Проте, технологія блокчейну також стикається з викликами, такими як масштабованість, енергоефективність та приватність. Необхідність розв'язання цих проблем стане ключовим фактором у впровадженні блокчейну на широку шкалу в фінансовій системі.

Різні країни приймають різноманітні підходи до регулювання криптовалют, від повної заборони до відкритого прийняття. Наприклад, у США регулювання криптовалют здійснюється через різноманітні органи, такі як Комісія з цінних паперів і бірж (SEC) та Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами (CFTC). Регулятори видають різні стандарти та вимоги для криптовалютних платформ та ICO-проектів. Кожна країна ЄС має свої власні правила стосовно криптовалют, але також працює над спільними регулятивними рамками для цього сектору. Наприклад, країни ЄС розглядають можливість введення директив, що стосуються біткоїн та криптовалют. Однією з найбільш прогресивних країн у регулюванні криптовалют є Японія. У 2017 році вона офіційно визнала біткоїн як законний засіб платежу та впровадила відповідні стандарти безпеки та контролю для криптовалютних бірж.

Серед головних питань регулювання – легалізація криптовалютних бірж, оподаткування та захист інвесторів. Рішення, які приймаються в цьому напрямку, можуть мати великий вплив на ринкову динаміку та міжнародні фінансові потоки.

Інвестування в криптовалюти може бути пов'язане з великими ризиками через їхню високу волатильність та нестабільність ринку. Інвестори повинні бути готові до значних коливань вартості та можливих втрат капіталу. Крім того, існують проблеми з безпекою, пов'язані з кіберзлочинністю та можливістю втрати доступу до криптогаманців. Необхідно уважно оцінювати всі ці ризики та приймати обґрунтовані інвестиційні рішення з урахуванням особистих фінансових цілей і рівня ризику.

Література:

1. Електронний ресурс: <https://www.coindesk.com/>.
2. Офіційний сайт Комісії з цінних паперів і бірж: <https://www.sec.gov/>.

Гладких Ж.Г.
практичний психолог
ДНЗ «Одеське вище професійне
училище професійного транспорту»
м. Одеса, Україна

ПСИХОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ В УМОВАХ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Спілкування людини відбувається у конкретному соціокультурному середовищі, в якому вона засвоює згідно з традиціями та культурними цінностями етичні норми взаємодії, розвивається, формується, стає індивідуальністю. Йдеться не про абстрактного індивіда, а про конкретну людину з певною системою національно-психологічних особливостей [1, с. 34].

Досліджувати їх у міжособистісній взаємодії означає з'ясувати суттєві характеристики, передусім національну своєрідність, конкретної культури спілкування. При цьому слід враховувати, що особливості національної культури спілкування і властивості індивідів, які становлять етнос, не тотожні.

У цьому полягає відмінність між культурологічними і психологічними дослідженнями. Усвідомлення національно-психологічних особливостей своєї спільноти не повинно мати нічого спільного з упередженістю щодо інших етнічних спільнот [1, с. 45]. Культура втілює стиль мислення людини, охоплює всі аспекти суспільного життя, характеризує глибину знань особистості, її вихованість, уміння висловлювати свою думку, слухати інших, робити правильні висновки. Важливими є і комунікативні установки особистості на спілкування. Культура спілкування - сукупність знань і вмінь, способів і навичок комунікативної взаємодії, а також пов'язаних з нею загальних для конкретного суспільства і ситуацій етико-психологічних принципів і норм [2, с. 256].

Культуру спілкування особистості визначають такі сутнісні параметри: сукупність умов, що забезпечують високу комунікативну компетентність, рівень комунікативної підготовки особистості; моральні вимоги як складова звичок і навичок людини, що виявляються у повсякденному спілкуванні; використання комунікативних знань відповідно до етнопсихологічних особливостей особистості. Кожна соціальна група наділена специфічною культурою спілкування, що формується протягом усього її розвитку та враховує суспільно-історичний, соціокультурний, соціально-психологічний, політико-економічний, правовий, міжнародний, екологічний впливи [4, с.40].

Рівень культури спілкування в групі (організації) характеризують: загальнокультурний розвиток країни та конкретної особистості її матеріальний, духовний стан на конкретному історичному етапі, комунікативний потенціал. Також варто урахувати зовнішні зв'язки, наявність партнерів по взаємодії, каналів доступу іншої культури спілкування, об'єктивний чи суб'єктивний характер таких зв'язків;

Наразі в Україні триває справжня національно-визвольна війна, в ході якої з'явилася велика кількість негативних наслідків впливу на психічне та фізичне здоров'я людей, які матимуть вплив і надалі та створюватимуть додаткове навантаження на формування комунікативних зв'язків в соціумі [3].

Варто звернути увагу на такі психологічні аспекти соціокультурної комунікації в умовах воєнного стану:

1. Вплив воєнного стану на психічний стан людей: стрес і тривога через загрозу війни та невизначеність майбутнього; посттравматичний стресовий синдром учасників бойових дій та мирного населення; емоційне перевантаження та перешкоди в соціальній адаптації.

2. Взаємодія та комунікація учасників конфлікту: важливість ефективної комунікації між військовими частинами, командуванням та цивільним населенням; проблеми міжкультурної комунікації у разі конфлікту з іншими країнами або етнічними групами.

3. Роль мас-медіа в умовах воєнного стану: формування громадської думки та маніпуляція інформацією з боку влади або опозиції; психологічний вплив воєнної пропаганди на свідомість населення та воєнних дійових осіб.

4. Розвиток соціальних мереж та віртуальна комунікація в умовах воєнного конфлікту: збільшення ролі інтернет-платформ у поширенні інформації про події на передовій та життя населення у зоні конфлікту; потенціал для обговорення, висловлення думок та мобілізації громадськості через соціальні мережі.

5. Психологічні наслідки воєнного стану для дітей та сімей: психічні травми дітей через втрату близьких, переселення та постійний стрес; потреба в психологічній підтримці та реабілітації для сімей, що постраждали від воєнного конфлікту.

6. Заходи для підтримки психологічного здоров'я учасників та жителів умов воєнного стану: психологічні консультації, групова терапія та психологічна підтримка для учасників війни та мирного населення; розвиток програм соціальної адаптації та відновлення після війни для покращення якості життя та психологічного благополуччя [3].

Війна знищує життєві та культурні цінності, які побудовані протягом століть. Ті, хто пройшли через війну, розповідають про знищення історичних пам'яток, культурних центрів та музеїв, які були серцем громад та відображали ідентичність народу. Але війна знищує не тільки культурну спадщину, але й руйнує життя людей.

Література:

1. Козаков В. А. Психологія діяльності та навчальний менеджмент: підручник 2 ч. Ч.1. Психологія суб'єкта діяльності. Київ: КНЕУ, 2000. 243 с.
2. Корнев М. Н. Соціальна психологія : підручник Київ. Либідь, 1995. 304 с.
3. Горбулін В. «Гібридна війна» як ключовий інструмент російської геостратегії реваншу URL:<https://dt.ua/internal/gibridna-viyna-yak-klyuchoviy-instrumentrosiyskoyi-geostrategiyi-revanshu-.html> (дата звернення: 04.03.2024)
4. Городенко Л.М. Цифрова та інформаційна нерівність у мережевій комунікації. Інформаційне суспільство. Вип.16. Київ. 2012. 64 с.

Демкович Т. М.
*аспірантка каф. соціального
забезпечення та управління персоналом
Львівський національний університет
імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

ТІНЬОВА ЗАЙНЯТІСТЬ НА ВІТЧИЗНЯНОМУ РИНКУ ПРАЦІ

Тіньова зайнятість – це багатогранне явище, яке є серйозним викликом для українського ринку праці, тим самим створюючи тиск як на суспільство, так і на економіку, зокрема. Термінологічним аналізом енциклопедичної літератури встановлено, що тіньова (неформальна) зайнятість - це: нелегальне залучення роботодавцем працівника до економічної діяльності; вид зайнятості в неформальній економіці, що базується на прихованих від органів державної влади трудових відносинах між працівником і роботодавцем. Тіньова зайнятість - це нелегальний формат трудових відносин, який ініціюється, як правило, роботодавцем або працівником з метою несплати податків, ухиляння від виконання положень законодавства, зокрема шляхом виплати зарплати працівникам готівкою (в «конвертах»). Тіньова зайнятість, як правило, асимілюється з низькими рівнями зарплати і якістю робочих місць працівників [1].

Важливо розуміти, що роботодавець повинен сам бути ініціатором залучення до офіційної діяльності свого працівника, тобто створити трудові відносини таким чином, як гарантовано Конституцією України та іншими нормативно-правовими актами у сфері регулювання трудових відносин, адже насамперед – це його безпосередній обов'язок. На даний момент в Україні на кожного працівника внутрішньо переміщеного держава надає компенсацію у вигляді заробітної плати, а також роботодавець, створюючи нові робочі місця, має можливість отримати як державну підтримку, так і компенсацію у вигляді перепідготовки та підвищення кваліфікації для працівників, витрат на навчання тощо, як для внутрішньо переміщених, так і для інших працівників.

Кожен працівник повинен бути свідомим та наполягати роботодавцеві на укладенні трудового договору, тим більше, що є можливість укласти його строково, навіть і на місяць. В результаті працівнику гарантується фіксований графік роботи, оплачувані вихідні, відпустки та лікарняні, додаткові пільги, як бонуси за виконану роботу та трудовий стаж, який зараховується Пенсійним Фондом України. Відомо, що в Україні тіньова зайнятість сягає 9% від загальної кількості населення, а держбюджет втрачає 100 мільярдів гривень щороку через те, що не всі роботодавці декларують трудові відносини [2].

Одним з ключових пріоритетів 2023 року для економічного фронту країни є ефективна взаємодія з органами влади у питанні протидії тіньовій економіці, яка, залежно від сектору, коливається від 25% до 70%, що створює нерівні правила гри на ринку та заважає прозорому бізнесу рухатись вперед.

Тож серед важливих напрямків роботи будуть такі, як підтримка чесної конкуренції, рівних, передбачуваних, прозорих умов для всіх учасників ринку, боротьба з контрабандою, фальсифікатором, протидія незаконній торгівлі підакцизною продукцією, ефективна боротьба із «сірим» ринком продукції, захист прав інтелектуальної власності тощо [3].

На мою думку, найбільш вагомими аспектами тіньової зайнятості на вітчизняному ринку праці є наступні:

- низька заробітна плата та економічна нестабільність (пошук економії коштів, включаючи зменшення офіційного штату працівників та використання тіньових практик);

- високі податки та соціальні внески (здійснення неправомірних шляхів оптимізації фінансових зобов'язань, в тому числі ухилення від оподаткування);

- складний бюрократичний процес (складні процедури реєстрації бізнесу та оформлення працевлаштування можуть створювати бюрократичні перешкоди, що змушують роботодавців / підприємців вибирати тіньові шляхи);

- велика кількість малих підприємств і самозайнятих осіб (тих, котрі не завжди можуть дозволити собі офіційне працевлаштування, тим самим вибираючи тіньовий сектор економіки);

- низький рівень правової культури (недостатня освіченість щодо прав та обов'язків на ринку праці, а також свідомий вибір порушення законодавства);

Отже, вибираючи неофіційну роботу на вітчизняному ринку праці, працівник отримує ряд «бонусів», таких як – відсутність соціальних гарантій, відпусток, медичного страхування та лікарняних, небезпечні або не повністю безпечні умови праці, не фіксований робочий графік та відсутність інших соціальних вигід. З огляду на це, враховуючи аспекти тіньової зайнятості на ринку праці України важливо проводити ефективні антикорупційні та антибюрократичні реформи, спрощувати процеси бізнесу, знижувати податкові та адміністративні тягарі, а також підвищувати рівень соціального захисту, фінансової та правової грамотності серед населення.

Література:

1. Дубич К.В. Фактори тінізації ринку праці України. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 10. – URL: <http://www.dy.nauka.com.ua/?op=1&z=1132> (дата звернення: 29.02.2024)

2. В Україні тіньова зайнятість сягає 9%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3747490-v-ukraini-tinova-zajnatist-sagae-9-derzpraci.html> (дата звернення: 01.03.2024)

3. Ключові пріоритети 2023 для підтримки економічного фронту країни. URL: <https://eba.com.ua/klyuchovi-priorytety-2023-dlya-pidtrymky-ekonomichnogo-frontu-kraiyiny/> (дата звернення: 01.03.2024)

АНАЛІЗ РИНКУ ПРАЦІ НІМЕЧЧИНИ ТА ЇЇ РОЛЬ У ГЛОБАЛЬНИХ МІГРАЦІЙНИХ ТЕНДЕНЦІЯХ

Ринок праці є одним з важливих аспектів економіки кожної країни, від якого залежить її соціальна та економічна стабільність. Однією з країн, яка відіграє значну роль у міжнародних економічних відносинах та міграційних процесах, є Німеччина. Аналіз ринку праці цієї країни та її взаємодія з глобальними міграційними тенденціями має велике значення для розуміння сучасних демографічних, економічних та соціокультурних процесів.

Наразі в Німеччині спостерігаються ряд тенденцій на ринку праці. Демографічні зміни приводять до зростання важливості сектору охорони здоров'я, де медичні працівники та фахівці з догляду за хворими та літніми людьми займатимуть ключове місце на ринку праці. За прогнозами, до 2040 року більшість працівників буде працювати у цій сфері. Ще однією значущою тенденцією є поступове зміщення акценту з промисловості на послуги в структурі зайнятості населення Німеччини. Прогнозується скорочення робочих місць у промисловості, зокрема у сфері обробної промисловості, що може вплинути на експортну динаміку та вимагатиме адаптації до нових умов у автомобільній галузі. Прогнозується, що будівельна галузь, яка досі перебуває в бумі, зазнає спаду у довгостроковій перспективі, основною причиною якого стане демографічна ситуація. Зростаюча кількість нових будинків та квартир вже не буде потрібна у такому обсязі, що призведе до зменшення попиту на будівельних робітників. Також передбачається невелике скорочення в секторі виробництва товарів та роздрібній торгівлі, в той час як сфера інтернет-торгівлі може залишатися стійкою [1]. В окремих регіонах Німеччини спостерігаються відмінності у зайнятості, наприклад, на півночі країни переважають галузі, пов'язані з сільським господарством і лісовим господарством, тоді як у південних штатах, таких як Баварія і Баден-Вюртемберг, більше працівників працюють у виробничих галузях. У східній частині країни, включаючи Берлін, працівники переважно зайняті у будівельній сфері, соціальному забезпеченні та адміністративному управлінні. У Берліні та Гамбурзі значна кількість фахівців працює у сфері бізнес-послуг. Так, у Берліні спостерігається збільшена кількість спеціалістів у галузі розваг, освіти та креативних професій порівняно з іншими регіонами Німеччини. Беручи увагу регіональні особливості, автор прогнозує, що скорочення в промисловості призведе до зменшення робочих місць, переважно на сході і півдні країни (за винятком Берліна). У Північному Рейні-Вестфалії та Саарі зменшиться потреба у працівниках металургійної галузі. Проте, Берлін та Гамбург не відчують впливу структурних змін і продовжать збільшувати кількість зайнятих як одні з найбільш розвинутих мегаполісів Німеччини. Однак одна галузь виграє від цих змін - цифровізація, яка вже демонструє дефіцит фахівців у сфері інформаційних технологій. Попит на спеціалістів у сфері ІТ послуг лише

зростатиме [1]. До 2040 року час на пошук відповідного кандидата на вакансію збільшиться на чотири дні, що означає, що роботодавцям в середньому знадобиться 73 дні для заповнення посади. Найбільша складність у заповненні незайнятих робочих місць передбачається у сферах мехатроніки, енергетики, інформаційних технологій, медицини, велнесу, догляду за тілом і медичної техніки, особливо в усій Німеччині. Вже минулого року на пошук персоналу у цих галузях витрачалося найбільше часу.

У сучасній епосі глобалізації та розмаїття культур спостерігається значне зростання міграційних потоків у Європі, що ставить перед Європейським Союзом серйозні виклики, які потрібно негайно вирішувати з метою збереження кордонів та безпеки громадян. За даними УВКБ ООН, Німеччина залишається найбільш привабливою країною для переселенців. Міграція до Німеччини привертає людей з різних причин [3]:

- Економічна розвиненість країни;
- Гнучка система оподаткування та проста процедура реєстрації підприємств;
- Безкоштовна вища освіта.

Наслідки міграції до Німеччини мають двозначний характер. З одного боку, вона сприяє вирішенню проблем старіння населення та має позитивний вплив на ринок праці та системи соціального забезпечення. З іншого боку, приріст мігрантів призводить до зростання конкуренції на ринку праці та може спричинити соціальні конфлікти і збільшення злочинності. Загалом, кількість біженців і мігрантів з дозволом на проживання в Німеччині складає 1,31 мільйона, що на 50 тисяч менше, ніж півріком раніше. Крім того, у країні перебуває 450 тисяч претендентів на отримання притулку та осіб, які незабаром мають покинути її територію [3]. У 2020 році найбільшу кількість мігрантів вислали до Грузії (928 осіб) і Албанії (926 осіб), після чого йдуть Сербія і, вперше, країна Європейського союзу - Франція. Отже, Німеччина зберігає свою привабливість для мігрантів як розвинута країна з розгалуженою економікою та можливістю отримання безкоштовної вищої освіти. По-друге, міграційні тенденції мають значний вплив на ринок праці країни, забезпечуючи додаткові кадри та допомагаючи вирішувати проблему старіння населення. Однак це також призводить до додаткової конкуренції та соціальних напружень. Також Німеччина відіграє важливу роль у глобальних міграційних тенденціях як приймальна країна, що варто враховувати при розробці політики у сфері міграції та працевлаштування.

Література:

1. Дефіцит на німецькому ринку праці: кого і де бракує? – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.dw.com/uk/deficit-na-nimeckomu-rinku-praci-kogo-i-de-brakue/a-65989696>
2. Martin, P. L. (2014). Managing labor migration in the twenty-first century. Oxford University Press.
3. УВКБ ООН – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.unhcr.org/ua/>

Діль П. Р.

студентка

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

Оскома О. В.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту та фінансів

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ЕКОНОМІЧНИХ РИЗИКІВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Основною метою функціонування будь-якого підприємства є максимізація прибутку за мінімізації вкладених ресурсів в умовах конкурентної боротьби. Однак у зв'язку з тим, що підприємницька діяльність відбувається в ринкових умовах, що постійно змінюються, вона завжди пов'язана з наявністю різних видів ризиків.

Значення слова «ризик» застосовується в основному в економічній діяльності. Це явище означає сукупність процесів чи дій, що здатні завдати шкоди чи викликати матеріальні втрати. Про ризик говорять лише у випадках, коли виникає ймовірність вжиття будь-яких заходів стосовно можливих загроз [14, с. 291].

Отже, економічний ризик безпосередньо пов'язаний з управлінням і знаходиться у прямій залежності від ефективності та обґрунтованості прийнятих управлінських рішень. Економічний ризик пов'язаний з можливістю втрати підприємством частини своїх ресурсів; втрати ресурсів, що залучаються для реалізації певних цілей; зменшення доходів і збільшення витрат в результаті здійснення господарської діяльності.

Управління ризиками називається ризик – менеджментом. Це процес прийняття та виконання управлінських рішень, спрямованих на подолання негативних наслідків, спричинених випадково, які мінімізують несприятливий вплив на організацію факторів невизначеності альтернативного вибору [3, с. 14]. Оскільки ризики пов'язані з економічною діяльністю підприємства, то першою умовою управління ними буде зниження ризиків до максимально можливого рівня.

Економіка України у 2023 році продовжує відновлюватися на тлі триваючих атак на інфраструктуру. Її зростання може сягнути 3,2% у 2024 році та 6,5% - у 2025. Водночас значний ризик для економічних перспектив становить тривалість та інтенсивність військового стану.

Внаслідок початку повномасштабної війни було завдано величезну шкоду всій нашій країні, її населенню та великій кількості вітчизняних підприємств. Це підвищило важливість використання ефективних методів, що дозволятимуть мінімізувати дію економічних ризиків, які гостро проявилися внаслідок триваючої війни. Вітчизняні підприємства можуть використовувати альтернативні методи, які відображено у табл. 1.

Перераховані методи мінімізації у табл. 1 дозволять мінімізувати економічні ризики в умовах сьогодення. В результаті впровадження запропонованих заходів підприємство зможе покращити своє фінансове становище, підвищити результати виробничої діяльності та ефективності

системи внутрішнього контролю, і, що дуже важливо, перейти до групи підприємств із низьким ступенем економічного ризику в сучасних умовах.

Таблиця 1 – Методи мінімізації економічних ризиків в умовах військового стану

Вид ризику	Вплив на підприємство	Метод мінімізації
Коливання курсу валют	Діяльність усіх підприємств залежить від коливання курсу валют. З початку війни курс валют стрімко зріс, і відповідно призвів до збільшення цін на більшість продукції. Особливо гостро підняття курсу вплинуло на ціни на паливо та продовольчі продукти.	Використання хеджування для страхування ризиків від несприятливих змін цін на будь-які продукти за контрактами і комерційних операцій, що передбачають поставки (продажу) товарів в майбутніх періодах. Укладання довгострокових договорів на поставку за фіксованою ціною.
Обмеження сировини та порушення логістичних ланцюгів	Порушення логістичних ланцюгів та встановлення списку критичного імпорту на іноземну сировину призвело до її дефіциту, що позначилося на неможливості вітчизняних компаній вчасно виконувати свої замовлення.	Постійне оновлення списку критичного імпорту. Створення резервних обсягів запасів сировини. Укладання договорів про спільну діяльність із виробниками сировини. Більш широка диверсифікація постачальників сировини для виробництва продукції. Передача операцій постачання продукції на аутсорсинг.
Зниження купівельної спроможності населення	Внаслідок триваючої війни значно зросли ціни на товари, знизивши купівельну спроможність населення з одночасним зменшенням покупок й погіршенням фінансових результатів діяльності підприємств.	Розробити лінійку продукції з врахуванням реальної купівельної спроможності населення.
Підвищення цін на нафту на світовому ринку	Дане зростання пропорційно вплинуло на ріст кінцевої продукції.	Створення системи резервів на покриття непередбачених витрат. Гнучке управління і адаптація ціноутворення до змін цін на світовому ринку.
Зниження попиту	Зростання інфляції, зменшення заробітної плати разом із іншими чинниками стали причиною зменшення попиту на товари зі сторони споживачів.	Розробити маркетингову програму формування лояльності споживача за допомогою використання акційних пропозицій і програму просунення продукції на ринок для розширення обізнаності споживача у властивостях і якості продукції.

Джерело: розроблено за [2]

Література:

1. Лук'янова В.В. Економічний ризик : [навч. посібник] / В.В. Лук'янова, Т.В. Головач. Київ : Академвидав, 2007. 464 с.

2. Старостіна А. О. Ризик-менеджмент : теорія та практика : Навч. посіб. / А. О. Старостіна, В. А. Кравченко. К. : ІВЦ "Видавництво "Політехніка", 2018. 200 с.

Довбня С. Б.
д.е.н., професор, завідувачка кафедри економіки та підприємництва
Папуша І. В.
аспірантка спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна

КОМПЛЕКСНИЙ ПІДХІД ДО ВИБОРУ ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВА

Розробка ефективної стратегії підприємства є одним з найважливіших факторів його успішного функціонування. А її однією з головних складових є фінансова стратегія, що тісно взаємопов'язана зі всіма функціональними стратегіями підприємства.

Оскільки фінансова стратегія насамперед базується на наявності капіталу підприємства, то вона має за головну мету – ефективний розподіл наявних власних фінансових ресурсів підприємства та оптимальну вартість залучення позикових. Тому важливого значення набуває вибір оптимальної структури джерел фінансування підприємств. Найприйнятнішим для підприємства є комплексний підхід до вибору джерел фінансування (рис. 1).

Рисунок 1.– Джерела фінансування підприємства.
Основою класифікації власного капіталу підприємства можна назвати його поділ на вкладений та накопичений. Оскільки, вкладений капітал – це внески акціонерів, а накопичений формується в процесі фінансово-господарської діяльності підприємства, то власний капітал – це фінансові ресурси, що вкладає та додатково нагромаджує підприємство для організації та фінансування його виробничої діяльності. Власний капітал підприємства може формуватися як за рахунок зовнішніх, так і за рахунок внутрішніх джерел.

Таблиця 1 – Порівняння особливостей власного та позикового капіталу

	Власний капітал	Позиковий капітал
Сутність	Фінансова основа підприємства	Забезпечує ріст фінансового потенціалу підприємства за необхідності суттєвого розширення його активів
Спосіб залучення	Рішення, пов'язані із збільшенням капіталу приймають власники та менеджери підприємства без необхідності отримання згоди від інших господарюючих суб'єктів	Достатньо широкі можливості залучення, особливо за високого кредитного рейтингу підприємства
Вартість	Оцінювання вартості має умовний характер, адже витрати підприємства на обслуговування капіталу можуть бути скориговані в процесі використання капіталу	Більш низька вартість порівняно до власного капіталу за рахунок забезпечення ефекту «податкового щита»
Перевага	Забезпечує більш високу можливість генерування прибутку в усіх сферах діяльності	Прискорює рух грошових і матеріальних ресурсів, забезпечує вищий фінансовий потенціал розвитку підприємства і вищі можливості приросту рентабельності
Рівень ризику для підприємства	Завдяки відсутності вимоги повернення коштів та жорстко встановленої вартості користування, є нижчим, ніж для позикового капіталу	Наявність кредитного і процентного ризиків

Отже, з метою забезпечення більш ефективного формування фінансового капіталу необхідно, щоб підприємства використовували не тільки власні (й залучені) фінансові ресурси, а й позикові кошти фінансового ринку. Найсприятливішим для ефективної діяльності підприємства є комплексний підхід до вибору джерел фінансування. Проте, для цього державне регулювання має створити сприятливі умови і нормативно-правову базу, щоб ресурси фінансового ринку були доступні підприємствам усіх форм власності і галузей економіки.

Література:

1. Кобзев І. В., Мельников О. Ф., Мельников О. О. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства придатних до прогнозування на формальному рівні в умовах нестабільного розвитку економіки. *International Science Journal of Management, Economics & Finance*. Вип. 2, N 5, 2023. С. 80-94.
2. Мельник А.О., Захарова Ю.І. Аналіз методів оцінки фінансового стану підприємства. *Східна Європа: економіка, бізнес та управління*. Випуск 2 (25) 2020. С. 252-256.
3. Бланк І.А. *Управління фінансовими ресурсами підприємства: навч. посіб.* Київ: Ельга, 2011. 574 с.

Драчук Ю. З.
д.е.н., проф. академік
Академії економічних наук України
м. Київ, Україна

Панькова О. В.
к.соц.наук, доцент
Інститут економіки
промисловості НАН України
м. Київ, Україна

Сав'юк Л. О.
к.техн.наук, доцент,
випускник докторантури
Інституту економіки
промисловості НАН України
м. Київ, Україна

Яворська Моніка
доктор філософії, проф.,
PhD (Польща), Міжнародна
академія персоналу RKP CARGO
Group,

Подруги Олени Волощук (Драчук):

Стретович Світлана (Україна)
Anastasiya Gurina (Ірландія)
Паращевина Оксана (Україна)
Virginia Rogozinska (Польща)
Małgosia Zasztowt (США)

ПРО ПРАКТИКИ РОЗВИТКУ ДИЗАЙН-СЕРЕДОВИЩА ОЧИМА СЕРЦЯ...

...Присвячується вшануванню пам'яті улюбленої доньки - ОЛЕНИ ЮРІЇВНИ ВОЛОЩУК (дівоча ДРАЧУК), яка пройшла свій земний шлях при самовідданій праці в Донбасі (Донецьк), Київщини (Київ), у Варшаві й Познані - Польща, формуючи професійну діяльність Головного дизайнер інтер'єру Sensdesign Sp. z o.o. Університет SWPS (за контактною інформацією Польщі),

Олена Юріївна з 1985 по 1991 рік навчалася в Донецькому політехнічному інституті за спеціальністю «Автоматика та телемеханіка». Одержала кваліфікацію інженера-електрика. Працювала 5 років в Донецькому науково-дослідному Інституті вугільної промисловості на посаді інженера сектору обчислювальних робіт відділу математичного забезпечення наукових досліджень. Але бажання стати дизайнером - за професією для тих, хто мріє творити красу, здійснилося. Спочатку - менеджер відділу зовнішньої реклами ООО «БІТА», далі – комерційний директор ООО Фірми «Агама» та безпосередньо - директор ООО Фірми «Агама». Для Олени Волощук прагнення

бути дизайнером було провідним, воно стало її покликанням (!), яке дозволяло втілювати власні креативні ідеї у життя, володіти відмінним почуттям естетики та гармонії, розкривати здібності й вміння, які роблять буденний світ красивішим, зручнішим, комфортнішим та більш гармонійним у часи діджитал-маркетингу, реклами та стрімкого розвитку бізнесу. Досвід професійної підготовки під час навчання - навчальна програма O. Voloshchuk school of form (university of swps humanities - direction design), Poland, Poznan on development of intellectual educational potential of Ukraine\, де заняття викладають гуманісти, художники та дизайнери, тоді як практичні навички вдосконалюються з соціологічних, психологічних та антропологічних питань. Це дозволяє адаптувати знання та вміння майбутніх дизайнерів до потреб сучасності; забезпечувати адаптацію українських навчальних програм для магістрантів та випускників менеджменту до вимог польських університетів для подальшої видачі подвійних дипломів. Такий досвід і відповідні практики має Луганський національний університет імені Тараса Шевченка (м. Старобільськ). Динаміка та розвиток освіти відповідають за забезпечення інтенсивного економічного зростання в умовах переходу до «нової» економіки знань, диференціації економічно розвинених країн і країн, що розвиваються; головним джерелом і вирішальним фактором цього зростання є якість освіти. І запорукою цього процесу є людський потенціал і, насамперед, освіта, компетентність, креативність людей та умови для їх реалізації [1, с.377-378].

Олена Волощук - щаслива, дуже дбайлива матір, що виховала самостійно двох чудових синів – Базелюк Данііла, Волощук Микиту. Сини стали для неї міцною опорою в цей важкий для України час, коли збройна російська агресія змінила долі багатьох людей, родин, регіонів, країни (починаючи з 2014 року, друга, ще потужніша хвиля – з 2022 р.) [2;3].

Для колег-подруг Олена була наставником із величезним багажем знань та досвіду. У її душі завжди палало бажання пізнавати нове та горіти творчим поривом. В її роботі чітко простежувалася пристрасть до дизайну. Починаючи кожен проект, вона вдавалася у пошук цікавих ідей і прагнула, щоб кожен з них несли хоча б краплю нестандартного мислення. Вона була дуже відповідальною, приділяла увагу деталям і любила черпати натхнення в творчості великих дизайнерів, таких як Заха Хадід, Ле Корбюзьє... Маленькими, але впевненими кроками вона йшла до своєї мрії – заснувати свою власну дизайн-студію. Свій професійний талант вона втілювала через розуміння того, що саме людина хоче відчувати та бачити у своєму інтер'єрі. За її переконанням, кожен елемент проекту повинен мати сенс для людини – від вибору кольору та освітлення до розташування меблів. Все, що вона створювала, втілювало в собі роки досвіду та індивідуальний підхід до кожного клієнта. Так виникла її власна дизайн-студія, яку вона назвала "Сенс Дизайн" (<https://m.facebook.com/olena.voloshchuk.design/>). І це дійсно був сенс у кожному проекті, оскільки до неї зверталися люди заради її унікального підходу та бажання створити гармонійний дизайн їхнього простору. Її жага до творчості не вщухала, і навіть наприкінці її кар'єри її душа продовжувала прагнути до створення прекрасного дизайну. Формуючи власне світобачення, світорозуміння, світосприйняття, сама була закохана в художнє слово, яке кликало її до життя і надихало на творчу працю.

Серед улюблених письменників Олена Волощук так, як і її мати Інни Іванівни Драчук, яка пройшла свій земний шлях у самовідданій викладацькій праці в школах Київщини (Клавдієве) та Донбасу (Свердловськ, Донецьк), найчастіше згадувалися живі слова Ліни Костенко:

*...А треба жити. Якось треба жити.
Це зветься досвід, витримка і гарт.
...І все на світі треба пережити.
І кожен фініш – це, по суті, старт.
І наперед не треба ворожити,
І за минулим плакати не варт.*

Так склалася доля моєї донечки - Волощук Олени Юріївни... недовгим був її земний шлях..., але був він осяяний життєдайною Любов'ю до життя, до творчості, до родини... Вона назавжди залишається в наших серцях молодою, сумлінною, креативною, щасливою Жінкою, Митцем, Людиною – свій вік вона прожила гідно, красиво, насичено, щасливо. Друзі, подруги, колеги, усі хто її знав, завжди пам'ятатимуть її як сівача розумного, доброго, вічного...Світла й вічна їй пам'ять!

Її улюблені поетичні рядки завжди гратимуть на серці, нагадуючи про неї...

*Я нарисую в душах теплоту,
В серцях - добро, в очах - іскринки света.
И людям подарю я поутру
Улыбку - ту, что нежностью согрета.
Я попрошу у радуги цвета:
Раскрашу в них людское настроенье,
Чтоб в мире жили только доброта,
Тепло души и радости свеченье*

поезії Бориса Пастернака

Література:

1. Драчук Ю.З., Снітко Є.О., Волощук О.Ю. Advancing intellectual educational potential in the country (Розвиток інтелектуального освітнього потенціалу країни). Міжнародна науково-практична конференція «Управління економічними процесами: сучасні реалії і виклики». 22-23 березня 2017 р.-Мукачєво. Мукачєвський державний університет. С. 373-378

2. Сав'юк Л.О., Драчук Ю.З. Соціалізація та Диджиталізація сфери вищої освіти як інструмент подолання наслідків зовнішньої військової агресії. Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем: матеріали науково-практичної інтернет-конференції (м. Кропивницький, 8 грудня 2023 р.) / упоряд. І. М. Миценко. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. 541 с. С. 420-423.

3. Драчук Ю.З., Зеркаль А.В., Панькова О.В. Імперативи повоєнного відновлення України в контексті сталого розвитку та євроінтеграції. Глобальна безпека та асиметричність світового господарства в умовах нестабільного розвитку економічних систем: матеріали науково-практичної інтернет-конференції (м. Кропивницький, 8 грудня 2023 р.) / упоряд. І. М. Миценко. Кропивницький : ЦНТУ, 2023. 541 с. С. 122-127.

Дьоміна Л. О.
студентка

Оскома О. В.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту та фінансів
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Всі ми розуміємо, що на даний момент в світі існує глобальна проблема, яка пов'язана з екологією. Вона торкається багатьох аспектів нашого життя, в тому числі, економічної сфери.

Екологічний менеджмент – це сукупність принципів, методів, форм, прийомів, засобів управління виробництвом та виробничим персоналом підприємства з метою досягнення високої еколого-економічної ефективності виробництва[1].

Відмітимо, що існує система екологічного менеджменту, яка відповідно до EMAS, формується зі складових:

- оцінка екологічної ситуації та визначення екологічних проблем;
- визначення завдань, що потребують розв'язання;
- проведення екологічного аудиту конкретних господарських об'єктів;
- впровадження екологічного менеджменту і запровадження екологічної політики.

Для багатьох країн світу відправним пунктом на шляху становлення національної екологічної політики стала Стокгольмська конференція ООН з навколишнього природного середовища (1972 р.) [2].

Основні проблеми які розглядає екологічний менеджмент включають проблему забруднення довкілля, виснаження природних ресурсів, зміна клімату тощо. Однією з причин цих проблем є неправильне управління підприємством й нехтування базовими правилами екологічної безпеки.

Для того щоб побудувати промислове підприємство та ввести його в експлуатацію, конструктори мають кількісно визначити рівень ризику від його експлуатації та обґрунтувати його прийнятність. При ліцензуванні нового підприємства додатково потрібна карта ризику регіону, у якому розташовується підприємство.

Щодо покращення становища, можна спочатку звернутися до всесвітньої системи екоменджменту ISO 14001. Це низка міжнародних стандартів, пов'язаних з управлінням навколишнім середовищем. Також важливо розуміти, що без співпраці з органами державної влади та

громадськими організаціями неможливо досягти великого прогресу. Для робітників підприємства проводити семінари та тренінги про екологічний менеджмент. Впровадження даних дій збільшить шанс на вдалий розвиток екології.

Щодо України, то в даному питанні вона ще не розвинута. Потрібен час для того, щоб впровадити екологічну політику. Впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві потребує здійснення витрат та інвестицій підприємств на охорону навколишнього середовища. Варто зазначити, що витрати українських підприємств на природоохоронну діяльність є недостатніми, що спричинено низькою економічною зацікавленістю у здійсненні заходів щодо природоохоронної діяльності [3].

Література:

1. Гайченка, В. А. Екологічний менеджмент. Зб. наук. праць МАУП. 2006, С.168–169.
2. Бобровський А. Л. Екологічний менеджмент : підручник / Анатолій Леонідович Бобровський. – Суми : Університетська книга, 2018. – 585 с.
3. Годлевська М. М. Перспективи впровадження системи екологічного менеджменту на українських підприємствах. Міжнародний науковий електронний журнал ЛОГОС. 2019. №4.

Житня Є. Д.
*студентка 4 курсу кафедри підприємництва,
організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки*

Писарькова В. Р.
*асистентка кафедри підприємництва,
організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

ВЗАЄМОЗВ'ЯЗОК МІЖ ЗАДОВОЛЕННЯМ ПОТРЕБ РОБІТНИКІВ ТА ВДАЛО ПОБУДОВАНОЮ СИСТЕМОЮ МЕНЕДЖМЕНТУ

«Менеджмент» (англ. «Management») – це поняття, що використовується переважно для характеристики процесів управління господарськими організаціями (підприємствами) [1, с. 14].

Від менеджменту та правильної його організації залежить чимало показників, адже він є незамінною ланкою між отриманням інформації від керівництва та донесення її до працівників, організацією робочих процесів, впровадженням нововведень та постановкою цілей (рис. 1). Саме люди, що володіють знаннями та професійними навичками менеджменту можуть налагодити сприятливе середовище як для робітників, так і для клієнтів, що надалі будуть користуватися послугами тієї чи іншої організації.

Менеджмент побудований на наввипередках з іншими конкуруючими підприємствами та постійному полюванні за прибутком втрачає свою актуальність, адже утримати організацію на поверхні в такому разі стає дедалі складніше. Якщо розглядати таку стратегію в довгостроковому плані, то вона не має майбутнього.

Ще одна проблема менеджменту полягає у тому, що керівні посади зазвичай займають фахівці, що не приймали непосредної участі у самому процесі виробництва, і не мають уяви, які показники є реалістичними і їх можливо досягти, а які – ні. При невиконанні цілей застосовується система покарання: позбавлення премій, штрафи, зменшення заробітної плати, тощо. Все це викликає незадоволення робітників, призводить до відсутності мотивації, що надалі може постати в проблемі плинності кадрів, погіршенні репутації підприємства, зниженні якості обслуговування, продажів, тощо.

Г.В. Щокін наводить основні недоліки, що властиві організаційним структурам вітчизняних підприємств [2, с. 285]: непомірна централізація управління, небажання делегувати повноваження, переводити працівників апарату управління ближче до виробництва; слабка диференційованість, як відображення адміністративно-командних методів управління; надмірна чисельність й мала ефективність штабного апарату; відсутність уваги до аналізу ринку; недостатній зв'язок відділів збуту й технічного розвитку; відсутність чіткого розподілу функцій та повноважень між підрозділами організаційної структури; низька ефективність техніко-економічного планування; слабка мотивація працівників [2, с. 285].

Рисунок 1 – Структура менеджменту

Але потрібно наголосити, що так як ці проблеми присутні вже не перший рік, багато підприємств почало перебудову робочого процесу :

- проводиться велика кількість різних тренінгів для підвищення кваліфікації працівників, вдосконалення навичок (це стосується не тільки звичайних робітників, але і керівників);
- проводяться збори, де можна обговорити якесь суперечливе питання;
- створюються різні заходи задля подання творчих та креативних ідей стосовно покращення роботи;
- облаштування сприятливого середовища для працівників, прийняття до уваги їх пропозицій та думок;
- ціль компанії – не отримати якнайшвидше прибуток, а надати якісний товар та задовольнити потреби клієнтів.

Отже, вже зараз менеджмент модернізується та змінюється. Щоб надалі підприємство мало майбутнє, показники та цілі мають бути реалістичними, добре спланованими та грамотно впровадженими, адже будь-які зміни в системі передбачають збільшення обсягу роботи та переналаштування вже налагоджених процесів й адаптацію до внесених правок.

Література:

1. Бардась А.В. Менеджмент : навч. посіб. / А.В. Бардась, М.В. Бойченко, А.В. Дудник. Д.: Національний гірничий університет, 2012. 381 с.
2. Щокін Г.В. Практична психологія менеджменту: Як зробити кар'єру. Як будувати організацію: Науково-практичний посібник. К.: Україна, 2004. 399 с.

Жуковський М. О.

асистент

Гудзинський О. Д.

д.е.н, професор каф менеджменту

ім. професора Й.С. Завадського

Національного університету біоресурсів і

природокористування України

м.Київ, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ УДОСКОНАЛЕННЯ УПРАВЛІННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЮ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Розвиток сільськогосподарських підприємств в сучасних умовах ринкової економіки можливо забезпечити тільки шляхом запровадження системи управління їх конкурентоспроможністю, сформованої на нових методологічних засадах. При цьому повинні враховуватися фактори впливу зовнішнього і внутрішнього середовища. Вище зазначене дає підстави стверджувати, що проблема є комплексною й потребує нового концептуального підходу до формування системи управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств.

Теорія і методологія формування результативних систем управління розвитком підприємств та їх потенційними можливостями не є статичною, а такою, що динамічно розвивається, базуючись на теоріях зовнішнього середовища, що постійно змінюється та потребує від підприємств у перегляді в часовому і просторовому вимірі позиції і напрямів дій в стратегічних зонах господарювання та забезпечення їх конкурентоспроможності як суб'єктів бізнесової діяльності. Це об'єктивний взаємопов'язаний процес. Від рівня її упереджувальної збалансованості в процесі передбачення динамічних змін та розвитку у зовнішньому конкурентному середовищі визначається рівнем сформованості результативної системи управління забезпечення успішного їх функціонування та здатності відстоювати або розвивати свої конкурентні позиції у відповідному сегменті ринку.

Такий підхід покладено нами в основу обґрунтування концептуальних засад удосконалення системи управління конкурентоспроможністю підприємств стратегічної орієнтації в їх розвитку.

В основу побудови результативної системи управління конкурентоспроможністю підприємств слід також враховувати, окрім загального теоретико-методологічного підходу, основні принципи стратегічного розвитку підприємств та формування менеджменту як системної цілісності в контексті обраної теми дослідження. На основі узагальнення точок зору науковців щодо обґрунтування основних принципів формування результативної системи управління конкурентоспроможністю підприємств встановлено неоднозначність в їх підходах при виділенні і систематизації принципів як цілісності. Найбільш обґрунтованим підходом щодо формування принципів як системи який покладається в основу

розробки результативного управління конкурентоспроможністю підприємств є позиція Судомир С.М. [2].

Розвиток і якість життя, конкурентоспроможність та стратегічний розвиток підприємств як соціально-економічних систем нами розглядаються в органічному взаємозв'язку і взаємообумовленості. Такий підхід покладено в основу обґрунтування методики визначення рівня розвитку соціально-економічних систем та їх конкурентних потенційних можливостей, яка охоплює 16 показників як критеріїв оцінки, а саме: досягнення цілей – задоволення потреб споживачів за кількісними і якісними параметрами цільового спрямування, виконання зобов'язань перед суб'єктами за інтересами, досягнення цілей у зовнішньому конкурентному середовищі, досягнення цілей пріоритетного стратегічного розвитку організації за основними напрямками внутрішнього спрямування, виконання зобов'язань перед суб'єктами інтелектуальної власності та колективом підприємства, забезпечення структурної раціональності, збалансованості – організаційної цілісності, сформованої тріади влади, ціннісних орієнтацій як складових потенціалу та іміджу підприємства. Важливим в цій системі в контексті концептуальних засад креативно-інноваційного спрямування є формування інноваційного потенціалу залежно від етапів і життєвих циклів розвитку організацій [1].

Результативність проведення змін у внутрішньому системному середовищі визначає рівень сформованості конкурентоздатності підприємств як суб'єктів пропозицій і базовою основою забезпечення їх конкурентоспроможності у відповідних сегментах ринку та стратегічних зонах господарювання. Реалізація такого підходу можлива в умовах забезпечення складових конкурентоспроможності в системній і в органічній єдності, здатності, спроможності, готовності до цільової дії як процесу в організаційній взаємодії усіх функціонально забезпечуючих підсистем на рівні суб'єкта пропозицій і взаємодіючих елементів у взаємозв'язку із суб'єктами попиту. Однак у реальній практиці логіка такого підходу як технологічного процесу не завжди одержує розвитку. Складові елементи названого процесу не виступають як об'єкти діагностики, що значно погіршує рівень результативності системи управління як конкурентоздатністю так і конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств. Не використовуються потенційні можливості конкурентоздатності підприємств як системи саме із-за недооцінки окремих її складових.

Література:

1. Гудзинський О.Д. Теоретико-методологічні засади результативного управління розвитком підприємств: [монографія] / О. Д. Гудзинський, С. М. Судомир, Т. О. Гуренко – К.: ЦП «Компринт», 2019. – 401 с.
2. Судомир С.М. Формування системи управління розвитком сільськогосподарських підприємств: теорія, методологія: монографія / С.М. Судомир. – К.: ЦП «Компринт», 2015. – 483 с.

Журавель В. В.

заступник декана факультету економіко-гуманітарних наук та права

Сольона А. Р.

*здобувач вищої освіти 4 курсу спеціальності 073 «Менеджмент»,
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

СОЦІАЛЬНІ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ: ЕКОНОМІЧНИЙ ВПЛИВ

У ряді ключових сфер суспільного життя України було запроваджено значні реформи. Наприклад, в охороні здоров'я була запроваджена реформа, яка змінила принципи фінансування та надання медичних послуг, переходячи від фінансування закладів до фінансування конкретних медичних послуг. У сфері освіти впроваджувалися нові стандарти та підходи до навчання, спрямовані на підвищення якості освіти та залучення сучасних методик. Також відбулися зміни в пенсійній системі, що мають на меті забезпечити її стабільність та відповідність сучасним вимогам.

Економісти використовують різні теоретичні рамки для аналізу цих впливів. Наприклад, макроекономічні моделі можуть досліджувати, як зміни в соціальній політиці впливають на загальні економічні показники країни. Мікроекономічні аналізи можуть зосереджуватися на тому, як зміни у соціальній політиці впливають на поведінку індивідуальних агентів, таких як домогосподарства та підприємства [3].

Для аналізу впливу соціальних реформ на економіку використовуються різні теоретичні моделі. Однією з ключових є модель загальної рівноваги, яка дозволяє оцінити, як зміни в одній сфері впливають на різні сектори економіки. Також використовуються моделі ендогенного зростання, які допомагають зрозуміти, як інвестиції в соціальну сферу, таку як освіта та охорона здоров'я, сприяють загальному економічному розвитку країни.

Крім того, є моделі розподілу доходів, які аналізують, як соціальні реформи впливають на розподіл багатства та доходів у суспільстві. Це дуже важливо, оскільки ефективний розподіл ресурсів може зменшити соціальну нерівність та підвищити загальний рівень життя.

Останнім часом все більшу увагу звертають на мультидисциплінарні підходи, які поєднують економічний аналіз з соціологічними, політичними та психологічними аспектами. Ці підходи допомагають глибше зрозуміти, як соціальні реформи впливають на поведінку людей, їхнє ставлення до роботи, споживання, інвестицій та інших аспектів економічного життя [3].

Однією з найбільш значущих реформ є реформа охорони здоров'я, яка була спрямована на децентралізацію системи охорони здоров'я та перехід від фінансування лікарняних закладів до фінансування медичних послуг. Ця реформа мала на меті зробити медичне обслуговування більш доступним та ефективним. З точки зору економічного впливу, ця реформа може мати значний вплив на продуктивність робочої сили, оскільки кращий доступ до

якісної медичної допомоги сприяє здоров'ю населення та може знижувати кількість втрачених робочих днів через хвороби.

Реформа освіти в Україні, включаючи запровадження нових стандартів та методик навчання, має на меті підвищити якість освіти та забезпечити її відповідність сучасним вимогам ринку праці. Покращення якості освіти може мати значний вплив на економічне зростання через підвищення кваліфікації робочої сили та стимулювання інновацій. Краща освіта також сприяє підвищенню зайнятості та може привести до зростання доходів, що позитивно впливає на споживання [2].

Реформа пенсійної системи в Україні мала на меті забезпечити її стабільність та відповідність сучасним демографічним та економічним умовам. Зокрема, зміни в пенсійній системі мають на меті забезпечити більш справедливий та ефективний розподіл пенсійних внесків та виплат. Економічно, це може сприяти зменшенню державних витрат на пенсійні виплати, а також мотивувати старше покоління до більш тривалої участі в робочому процесі. Такі зміни можуть впливати на рівень інфляції та загальну стабільність економіки [1].

Ці соціальні реформи мають потенціал значно впливати на економіку України. Покращення в охороні здоров'я може знизити витрати на лікування та підвищити продуктивність робочої сили. Реформи в освіті сприяють розвитку кваліфікованих кадрів, що є ключовим фактором для залучення інвестицій та розвитку високотехнологічних галузей економіки. Тим часом, зміни в пенсійній системі можуть забезпечити більш стабільне фінансове майбутнє для старшого покоління, в той же час зменшуючи фіскальний тягар на державу. Всі ці фактори в сукупності можуть сприяти зростанню ВВП, підвищенню рівня зайнятості та стимулюванню інвестиційної активності в країні.

В цілому, дослідження показало, що соціальні реформи мають важливий вплив на економіку України. Забезпечення якісної охорони здоров'я, освіти та стабільної пенсійної системи є критичними для створення стабільного економічного середовища та сприяння сталому розвитку країни. Результати цього дослідження можуть бути використані як для подальшого вдосконалення державної політики, так і для планування нових ініціатив у соціальній сфері.

Література:

1. Пенсійна реформа в Україні URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Пенсійна_реформа_в_Україні_2011
2. Освітня реформа: результати та перспективи URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/Serpneva%20conferentcia/2019/Presentacii/Institut-zbirnik.pdf>
3. Фінансові, соціальні та правові аспекти пенсійної реформи в Україні. Світовий досвід та українські реалії. URL: <https://razumkov.org.ua/uploads/article/2017-PENSII.pdf>

Задоя О. А.

*к.е.н., доцент кафедри глобальної економіки
ВНЗ «Університет імені Альфреда Нобеля»
м. Дніпро, Україна*

ВІДНОВЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ УКРАЇНИ В ГЛОБАЛЬНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ СИСТЕМІ

Сучасний світ побудований на економічних взаємозв'язках, які в свою чергу виступають раціональною реалізацією міжнародного поділу праці. В цьому контексті беззаперечно головною ціллю бідь-якої національної економіки або регіональної економічної системи є прагнення досягти якомога вищого ступеню конкурентоспроможності на тлі динамічних процесів інтернаціоналізації та глобалізації світового господарства. Питанням створення відповідних передумов для ефективного використання національних економічних переваг задля утримання конкурентних позицій на міжнародних ринках займалися як вітчизняні, та і іноземні вчені, серед яких можна виділити роботи: Юринець З.В., Снежка В., Дракжайте А. [1-2]. Але сучасні виклики потребують дещо змінених підходів для визначення можливих шляхів відновлення конкурентоспроможності саме для України.

Агресія росії та початок повномасштабної війни значно вплинули на стан конкурентоспроможності України на міжнародних ринках. Потрібно вказати, що втрата індустріальних підприємств на тимчасово окупованих територіях, неможливість використання всіх логістичних шляхів, значно пошкоджена енергетична система та інші наслідки постійних військових злочинів росії звели нанівець всі досягнення в економічному сенсі за минулі роки. І наразі ми не можемо достатньо точно сказати на скільки великі ці втрати. Але, навіть орієнтуючись на публічні оцінки до війни, можна виявити певні моменти, які вказують напрямки необхідних покращень та реформ в різних галузях для підвищення конкурентоздатності української економіки на. За рейтингом індексу глобальної конкурентоспроможності (Всесвітній економічний форум), наша держава з 2007 року втратила 16 позицій [3]. Достатньо показовим є те, що навіть не втративши в останньому рейтингу балів, Україна все ж таки опустилася ще на 4 місця. Це вказує на неприпустимість національній економіці знаходитися навіть в статичному стані. Тому потрібно ретельно переглянути напрямки, які потребують негайного втручання держави, залучення суспільства та мотивування приватного сектору, що в свою чергу вказує на реформування соціально-економічної моделі в цілому [4].

Проводячи аналіз складових показників розрахунку індексу конкурентоспроможності, в якості орієнтиру потрібно брати не зміни відносно попереднього року – цього вже недостатньо в динамічно зростаючому світовому економічному середовищу – а брати до уваги показники, які є характерними для нашого регіону. І якщо по відношенню до

попереднього року в довоєнний час Україна показувала достатньо гарну динаміку (зниження тільки за двома показниками – фінансова система та здоров'я), то по відношенню до регіональних показників ситуація набагато гірша. Наша соціально-економічна система не відповідає навіть середньому значенню по наступним критеріям: інституції (безпека, соціальний капітал, захист інтелектуальної власності), інформаційно-комунікаційні технології (діджиталізація, доступ до швидкісного інтернету, якість мобільних послуг), макроекономічна стабільність (інфляція, динаміка зовнішнього боргу), здоров'я (тривалість життя), ринок праці (податки для працюючих, гнучкість ринку, права працівників), фінансова система (кредитування приватного сектору, капіталізація ринку, ринок страхових послуг), динамізм бізнесу (адміністративні вимоги, культура підприємництва, рівень підприємницького ризику). Також можна додати погіршення інфраструктури та зниження рівня кваліфікації, який прогнозовано впаде через масштабний відтік трудової сили в якості біженців.

Потрібно відзначити, що найбільше відставання спостерігається в показниках фінансового сектору та макроекономічній стабільності. Зрозуміло, що ці позиції тісно пов'язані. Тому в першу чергу потрібно приділяти увагу оздоровленню саме цих напрямків. Вже зараз можна побачити перші результати вдалої монетарної політики держави. Вдалося стабілізувати курс національної валюти, облікова ставка була знижена з 25% до 15%, інфляційні скачки були зупинені, та наразі цей показник таргетується на рівні 5% [5]. Але для динамічного шляху подолання кризи та відновлення конкурентоздатності нашої держави необхідні також зусилля і в приватному секторі та суспільстві. Лише поєднання трьох важелів соціально-економічної системи – держава, підприємництво, громадяни – ми зможемо досягти стійкого економічного розвитку та зайняти гідне місце в глобальній економічній системі. В даному напрямку потрібно провести додаткові дослідження, але вже зараз можна стверджувати, що провідну роль в кризовий період повинна відігравати держава в якості джерела реформ с залучення наукової спільноти та використанням світового досвіду.

Література:

1. Юринець З.В. Інноваційні стратегії в системі підвищення конкурентоспроможності економіки України: автореферат дис. д-ра екон. наук: 08.00. 03. 2016. Львів. 43 с.
2. Snieška, V., & Drakšaitė, A. The role of knowledge process outsourcing in creating national competitiveness in global economy. *Engineering economics*. 2007. № 3(53). С. 35-41.
3. World Economic Forum. URL: <https://www.weforum.org/>
4. Економічна динаміка в нових геостратегічних реаліях: монографія [Електронне видання]. За ред. доктора економічних наук, професора А.О. Задої. Дніпро: Університет імені Альфреда Нобеля. 2020. 235 с.
5. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/>

Ілляшенко С. М.

*д.е.н., проф. каф. економіки бізнесу і міжнародних
економічних відносин Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»
м. Харків, Україна
Економіко-гуманітарний університет
м. Бельсько-Бяла, Польща*

ФРІЛАНС ЯК ПЕРСПЕКТИВНИЙ ВИД ЦИФРОВОЇ ЗАЙНЯТОСТІ В УМОВАХ ВІЙНИ І ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ УКРАЇНИ

В останні десятиріччя спостерігається загальносвітова тенденція прискорення темпів формування цифрової (мережевої) економіки. Процеси цифровізації різних сфер людської діяльності визначають темпи економічного розвитку країн світу і якість життя їх народів. Цифровізація стала важливим фактором забезпечення людської діяльності в умовах карантинних обмежень COVID-19. Завдяки цифровим технологіям в Україні в умовах війни з Росією функціонують підприємства і установи різних сфер діяльності: державного управління, науки і освіти, сфери послуг (торгівлі, маркетингу і логістики, кредитно-фінансових і т.п.) тощо. Слід зазначити, що Україна за період ковідних обмежень і війни піднялася з 64 на 50 місце в світовому рейтингу цифрової готовності [1]. Відбувається формування цифрового ринку праці [2]. Одним з найбільш вагомих сегментів цифрового ринку праці є фріланс, який стрімко розвивається. За темпами його зростання Україна займає високі позиції, так у 2019 р. вітчизняні фрілансери були на 5 місці у світовому рейтингу [3].

У цьому контексті проведено дослідження стану і тенденцій розвитку фрілансу в Україні як провідного виду цифрової зайнятості, який сприяє виживанню і розвитку вітчизняної економіки в умовах війни і повоєнного відновлення. Методом SWOT-аналізу визначено сильні і слабкі сторони вітчизняного фрілансу, а також ринкові можливості і загрози його розвитку, що генеруються факторами зовнішнього мікро- і макросередовища. Найсильнішими сторонами є висока кваліфікація і імідж (у т.ч. міжнародний) українських фрілансерів, найслабшими – нестабільність доходу, практична відсутність соціальних гарантій. Найкращою ринковою можливістю є зростання зацікавленості замовників, переважно зарубіжних, у співпраці з українськими фрілансерами, найбільшою загрозою – обмежене коло робіт для фрілансу.

Розкрито особливості розвитку українського фрілансу у розрізі основних регіонів України: Центр, Схід, Захід, Південь і Північ. Визначено основні його характеристики: структура видів робіт, що виконуються українськими фрілансерами і її порівняння зі світовою; розподіл загальної кількості фрілансерів; зростання/падіння частки фрілансерів, які працюють на іноземних замовників; співвідношення доходів фрілансерів і фахівців, що працюють у сфері ІТ; зростання/падіння середніх доходів фрілансерів; зростання/падіння доходів фрілансерів, отриманих від іноземних замовників тощо.

Отримані результати формують інформаційно-аналітичну базу для обґрунтування системи заходів щодо стимулювання розвитку перспективних видів фрілансу в Україні і її регіонах. Результати аналізу також свідчать, що розвиток фрілансу, як виду цифрової зайнятості, може компенсувати падіння традиційного ринку праці в роки війни і післявоєнного відновлення.

Література:

1. Network Readiness Index 2022. URL: <https://networkreadinessindex.org/>
2. Illiashenko Sergii, Shypulina Yuliia, Illiashenko Nataliia, Golysheva Ievgeniia. (2023). Prospects for the Development of the Digital Labour Market in Ukraine: The National and Regional Aspects. *Studia Regionalne i Lokalne*, 2(92). 50-66. doi: 10.7366/1509499529204
3. The Index Economy-Gig Global. Cross-border freelancing trends that defined Q2 2019. URL: https://pubs.payoneer.com/images/q2_global_freelancing_index.pdf

Каламан О. Б.

д.е.н., доц., проф. каф. готельно-ресторанного і туристичного бізнесу

Дишкантюк О. В.

*к.т.н., доц., декан ф-ту менеджменту, готельно-ресторанної справи
та туризму*

Власюк К. В.

*аспірант, ст. викладач каф. готельно-ресторанного і
туристичного бізнесу*

*Міжнародний гуманітарний університет
м. Одеса, Україна*

ПАРАДИГМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

Ефективне управління в цілому базується на очевидному припущенні, що «клієнт завжди правий». Серед теоретиків та практиків менеджменту переважає думка, що успішні фірми стали такими, тому що вони скрупульозно задовольняють вимоги споживачів. Очевидно, що подібна ситуація має місце в напрямках управління, орієнтованих на зовнішнє середовище, таких як маркетинг, але воно також діє і щодо факторів внутрішнього середовища, таких як управління людськими ресурсами [1]. Наприклад, концепція «естетичної праці» передбачає, що фахівці з управління людськими ресурсами у сфері інтерактивних послуг прагнуть апелювати до зорових і слухових почуттів клієнтів, наймаючи традиційно привабливих співробітників першої лінії [2], тим самим створюючи концептуальне сполучення між HRM та маркетингом відчуттів [3]. Так само ініціативи щодо розвитку людських ресурсів часто спрямовані на навчання рядових співробітників давати споживачам те, що вони хочуть, і тоді, коли вони цього потребують [4]. В основі літератури з концепції HRM лежить припущення, що успішні фірми використовують реактивні стратегії задоволення потреб і бажань споживачів. Рідше ставиться питання, чи повинні організації також активно прагнути формувати ставлення споживачів, крім простого переконання придбати продукт або послугу [5].

Один із сучасних підходів до менеджменту, який розглядає фірми як потенційних агентів соціальних змін, зосереджений навколо корпоративної соціальної відповідальності, яка також часто називається теорією зацікавлених сторін [3]. Прихильники цієї теорії стверджують, що фірми є агентами і, отже, несуть моральну відповідальність за позитивні соціальні зміни, ставлячи традиційний мотив отримання прибутку поряд із не менш важливими інтересами зацікавлених сторін, як усередині організації, так і за її межами [4]. Але її критики відзначають, що на практиці такі ініціативи навряд чи є альтруїстичними і натомість задовольняють найчастіше, у відповідь, етичні установки споживачів за допомогою помилкової сигналізації чесноти [2].

Сьогодні пропонується альтернативна концепція корпоративної соціальної відповідальності - «соціальний захист людських ресурсів». Важливо зазначити, що соціальний захист людських ресурсів є важливою складовою корпоративних комунікацій, що створюється та розповсюджується службою

управління персоналом та націлений на досягнення нормативних соціальних змін шляхом активного формування суспільного ставлення до ключових питань управління персоналом. Соціальний захист людських ресурсів також може інтенсифікувати соціальний ризик для деяких фірм, оскільки активне формування громадської думки передбачає прийняття потенційно непопулярної позиції з соціальних питань, яка може розглядатися широкою громадськістю як «недостойна» або «негідна». Але корпоративна соціальна відповідальність має на меті поліпшення репутації. За її допомогою компанії вирішують різноманітні соціальні проблеми, які вже активно обговорюються в суспільстві. Таким чином, корпоративна соціальна відповідальність прагне використовувати нові чи функціонуючі на ринку кампанії, які вже відповідають нормам. Навпаки, соціальний захист людських ресурсів передбачає використання своєї «організаційної платформи» для «легітимного підприємництва», щоб організації могли реально сприяти соціальним змінам у питаннях, пов'язаних із людськими ресурсами. Провокуючи нормативні зміни, соціальний захист людських ресурсів передбачає переконання інших зацікавлених осіб відійти від стандартної соціально прийнятної поведінки.

Таким чином, концепція соціального захисту людських ресурсів передбачає, що служба управління персоналом в організаціях потенційно є допоміжним важелем, який заснований на цінностях і може активно змінювати та/або формувати свідомість людей за допомогою комунікації та передачі ідей, пов'язаних з питаннями управління персоналом, які становлять суспільний інтерес (справедлива оплата праці, різноманітність, інклюзивність, набір і відбір персоналу тощо). Таким чином, ініціативи соціального захисту людських ресурсів потенційно можуть спричинити упередження з боку громадськості і поставити під загрозу корпоративну культуру фірми, що є серйозною відмінністю від корпоративної соціальної відповідальності.

Література:

1. Rubery J., Keizer A., Grimshaw D. Flexibility bites back: The multiple and hidden costs of flexible employment policies. *Human Resource Management Journal*. 2016. № 26. P.235-251. DOI: <https://doi.org/https://doi.org/10.1111/1748-8583.12092>.
2. Timming A. R. Body art as branded labour: At the intersection of employee selection and relationship marketing. *Human Relations*. 2017. №70(9). P. 1041–1063. DOI: <https://doi.org/10.1177/0018726716681654>.
3. Timming R. A., Farndale E., Budhwar P., Wood G. Editorial: What are registered reports and why are they important to the future of human resource management research? *Human Resource Management Journal*. 2021. №31(3). P. 595-602. DOI: <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12359>.
4. Каламан О.Б., Дишкантюк О.В., Власюк К.В. Формування ефективних комунікацій на підприємствах індустрії гостинності як механізм підвищення якості управління персоналом. *Інфраструктура ринку*. 2023. № 70. С. 100-106. DOI: <https://doi.org/10.32782/infrastructure70-18>.
5. Kalaman O., Mandrykin D. Labor potential as an important factor in improving the efficiency of enterprises in the hospitality industry. *Причорноморські економічні студії*. 2023. № 79. С. 107-113. DOI:<https://doi.org/10.32782/bses.79-15>

ПРОБЛЕМИ УПРАВЛІННЯ ТА ФІНАНСУВАННЯ ВІДНОВЛЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ГАЛУЗІ

Терористична війна Росії, спрямована на знищення української держави та геноцид українців, уже спричинила руйнацію економіки України небачених масштабів. І хоча війне ще не завершилася, єдність українського народу в його протидії російському агресору і віра в перемогу спонукають вже сьогодні напрацьовувати підходи до відновлення економіки. При цьому для забезпечення стійкого розвитку та конкурентоспроможності відбудованої національної економіки в глобальному економічному середовищі особливого значення набувають процеси відновлення енергетичної галузі, яка чи не найбільше постраждала від бомбардувань російської армії.

На наш погляд відновлення й подальший розвиток української енергетики має здійснюватись у формі масштабного загальнонаціонального інноваційно-інвестиційного проєкту, що включатиме також модернізацію енергетичного виробництва й систем енергоспоживання. Цей проєкт має розроблятися й реалізовуватися на основі використання найсучасніших технологій [1, с. 9-27], а також з дотриманням принципу декарбонізації [1, с. 56]. Він повинен включати сукупність проєктів відновлення, модернізації та розвитку генерації й енергорозподільчої галузі, а також сукупність проєктів реалізації потенціалу енергозаощадження та раціоналізації енергоспоживання.

Власне процес розроблення національного проєкту відновлення, модернізації та розвитку електроенергетики має відбуватися в рамках взаємодії всіх суб'єктів-учасників енергосистеми. Зокрема, держава в особі Міністерства енергетики повинна сформулювати стратегічні орієнтири відновлення й розвитку енергетичної галузі, як в умовах війни, так і після завершення бойових дій. Енергогенеруючі підприємства, в свою чергу, повинні розробити локальні проєкти відновлення, модернізації і розвитку енергогенеруючих потужностей на інноваційній основі. У процесі формування та реалізації таких локальних проєктів і національного проєкту загалом доцільно використовувати розроблені автором у ряді праць управлінські підходи [3, с. 92-100]. Національний диспетчер має технологічно збалансувати подані проєкти відновлення, модернізації та розвитку енергогенеруючих потужностей з метою дотримання оптимального співвідношення базових, маневрових і резервних потужностей, з одного боку, та гарантованих і не гарантованих потужностей з другого боку, а також інших параметрів для забезпечення стійкого функціонування і розвитку національної енергосистеми. Таким чином, Міненерго формує економічну

складову національного проєкту відновлення, модернізації і подальшого розвитку енергетики, національний диспетчерський центр – технологічну складову, енергогенеруючі компанії – інноваційно-інвестиційну складову. Всі ці складові збалансовують з урахуванням можливостей зосередження зусиль держави по залученню ресурсів, після чого проєкт деталізується по об'єктах, термінах, підрядних і фінансових ресурсах, відповідальних виконавцях.

Важливою складовою реалізації національного проєкту відновлення, модернізації і подальшого розвитку енергетики буде фінансове забезпечення. Зважаючи на масштабність самого проєкту, з одного боку, та явно недостатній інвестиційний ресурс самих енергогенеруючих підприємств з іншого боку, фінансування проєкту перетворюється на проблему, яка може бути системно вирішена лише на основі консолідованих зусиль держави, суспільства та міжнародних донорів.

Одним з варіантів вирішення цієї проблеми в інституційному аспекті може бути створення патронатного інвестора національного проєкту у вигляді Національного фонду інвестування відновлення енергетики [4, с. 48]. Механізми його створення і функціонування мають стати предметом окремого дослідження, але основні принципи формування і функціонування такого Фонду, на наш погляд, повинні бути такими:

- діяльність Фонду здійснюється на основі державних гарантій;
- Фонд підзвітний і контролюється на паритетних засадах державою і громадськістю;
- за рахунок коштів Фонду фінансуються, насамперед, проєкти відновлення об'єктів енергетики на інноваційній основі (з упровадженням новітніх технологій та науково-технічних розробок), а також проєкти екологізації енергетичного виробництва;
- єдиним критерієм успішності функціонування Фонду є реалізація національного проєкту з відновлення, модернізації і подальшого розвитку енергетики у відповідності до запланованих термінів, обсягів і бюджетів.

Література:

1. Суходоля О. М. Новітні енергетичні технології та їх вплив на функціонування систем енергопостачання : аналітична доповідь. Київ : НІСД, 2022. – 36 с. URL: <https://doi.org/10.53679/NISS-analytrep.2022.17>
2. Басок Б. І., Буткевич О. Ф., Дубовський С. В. Техніко-економічні аспекти оцінювання перспектив декарбонізації об'єднаної енергосистеми України. *Технічна електродинаміка*. 2021. № 5. С. 55-62.
3. Коваленко О. В., Конащук В. Л., Кромська Л. А. Управління інноваційною діяльністю – шляхи вдосконалення : монографія. Запоріжжя : РВВ ЗДІА, 2014. 167 с.
4. Конащук В. Л. Фінансове забезпечення інноваційної модернізації підприємств електроенергетики. *Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності*. 2011. Т. 3. С. 43-49.

Корабльова М. В.

*здобувач освіти за спеціальністю 073 «Менеджмент»,
освітня програма «Бізнес-адміністрування»*

Коростова І. О.

*к.е.н., старший викладач кафедри «Маркетинг та бізнес-
адміністрування»
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Дніпро, Україна*

СТВОРЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ СПІВРОБІТНИКІВ

Ріст і розвиток співробітників мають вирішальне значення для успіху організації. Ефективний план розвитку співробітників не тільки покращує навички та здібності робочої сили, але й підвищує їх моральний дух і задоволеність роботою, що призводить до вищих показників утримання.

Перш за все необхідно чітко оцінювати стан кадрового стану підприємства. Необхідно провести аналіз поточної кадрової політики. Створення ефективного плану розвитку співробітників починається з визначення потреб кожного члена команди в навчанні. Тобто регулярна оцінка та аналіз ефективності кадрової політики на основі опитувань та аналізу результатів. Розробка планів розвитку персоналу та визначення вимог до кваліфікації співробітників допоможуть покращити кадровий склад організації.

Після того як точно визначити потреби в навчанні, наступним кроком є визначення співробітників, які отримають найбільшу користь від цих можливостей навчання. Зробити організацію тренінгів та курсів для підвищення кваліфікації співробітників, а також створення умов для професійного зростання та розвитку. Розробка плану розвитку співробітників вимагає врахування прогнозованого зростання організації та галузі протягом наступних п'яти, десяти або 20 років. Це передбачення підтверджує план організації у майбутньому.

Не мале значення має впровадження системи мотивації, що базується на індивідуальних та колективних результатах роботи, може значно підвищити продуктивність та задоволеність співробітників. Створення привабливих умов праці, включаючи можливості для професійного розвитку та кар'єрного зростання, дозволить залучити та утримати талановитих фахівців. Створення сприятливої робочої атмосфери, що ґрунтується на довірі, повазі та взаємній підтримці, а також розвиток соціального партнерства з метою підвищення рівня задоволеності співробітників.

Зараз час диджиталізації, тому використання автоматизованих систем управління персоналом, таких як HR-портали, системи обліку робочого часу тощо може значно полегшити роботу співробітників відділу кадрів та покращити процеси управління персоналом.

План розвитку співробітників вимагає постійного моніторингу та подальших дій для підтримки ефективності, моніторингу оцінки та вжиття необхідних заходів.

Важливо проводити регулярні зустрічі зі співробітниками для оцінки прогресу плану розвитку та збору їхніх відгуків. Цей цикл зворотного зв'язку дає змогу вносити необхідні корективи, зберігаючи план актуальним і ефективним.

Крім того, відстеження прогресу співробітників дає цінну інформацію про ефективність навчальних програм і висвітлює сфери вдосконалення.

У наш час персонал стає ключовим ресурсом, який забезпечує ефективність функціонування кожного підприємства, тому його розвиток є невід'ємною складовою загальної стратегії організації. Система управління розвитком персоналу підприємства являє собою сукупність методів, що будуть забезпечувати виконання завдань у сфері розвитку персоналу, а також проведення навчання працівників, підвищення їх кваліфікації та просування кар'єрними сходами.

Розробка ефективного плану розвитку співробітників вимагає стратегічного планування та виконання. Дотримуючись серії ключових кроків, включаючи визначення індивідуальних потреб, відбір слухачів, узгодження цілей із бізнес-цілями, розгляд майбутнього зростання, використання існуючих ресурсів, узгодження навчання із завданнями та моніторинг прогресу, ви можете створити комплексний план, який покращить навички працівників і сприяє успіху організації.

Важливо усвідомити, що ефективний план розвитку – це не одноразова ініціатива, а постійний процес. Він має адаптуватися та розвиватися разом із потребами працівників та організації. Розвиток культури безперервного навчання та регулярне вимірювання успіху плану гарантує, що співробітники продовжуватимуть рости та процвітати у своїй кар'єрі, одночасно сприяючи загальному успіху організації.

Література:

1. Бондаренко С.М., Михайленко Н.В. Базова концепція загального управління якістю TQM: Роль персоналу. Економічний простір. 2015. № 103. С. 139-146.

2. Бондаренко С.М. Задоволеність споживачів як основа успіху у бізнесі. Економіст. 2004. № 4. С. 35-37.

3. Професійний розвиток персоналу підприємств в системі мотиваційного менеджменту : колективна монографія / М.В. Семикіна, С.В. Дудко, А.А. Орлова та ін. Кропивницький : Видавець Лисенко В.Ф., 2021. 440 с.

4. Касич А.О., Глущенко Д.О. Теоретичні та практичні аспекти управління конкурентоспроможністю підприємства. Економіка та держава. 2016. №11. С. 65-70.

5. Морозов О. Ф. Система управління розвитком персоналу підприємства / О. Ф. Морозов, В. О. Гончар. // Ефективна економіка. - 2017. - № 1. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2017_1_3

Котенко А. Ю.

аспірант 1 року навчання

Іванова М. І.

доктор економічних наук, професор, професор кафедри менеджменту

Національний технічний університет «Дніпровська політехніка»

м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ЛОГІСТИКИ ПІД ЧАС ВОЄННОГО СТАНУ

Насамперед, треба розібратись, що таке логістика та її складові. Основа логістики це мистецтво і наука управління потоками товарів, енергії, інформації та інших ресурсів від місця походження до місця споживання. Постачання потрібних речей, у потрібній кількості, у потрібному стані, у потрібне місце в потрібний час [1]. У сучасному світі основою будь якої організації є ефективні логістичні операції. Логістика забезпечує своєчасне та економічно ефективно постачання, виробництво та доставку товарів і послуг кінцевим споживачам.

Ще до початку воєнних дій в Україні міжнародні логістичні компанії та перевізники шукали більш гнучкі способи побудови ланцюгів постачань. Такої трансформації галузь зазнала під час пандемії [1]. У цей час ринки залишилися без нормального сполучання, наземний транспорт зазнав серйозних затримок.

В умовах воєнного стану погіршилося функціонування налагоджених ланцюгів постачання: закрито порти, скасовано авіарейси та з'явилися ризики пов'язані з автомобільним транспортом. Через дію цих факторів компаніям з налагодженою логістикою довелося змінити свою позицію за лічені часи.

Ланцюги постачання сировини та інших виробничих компонентів також були порушені. Це стосується харчової промисловості, машинобудування та швейної галузі. Основна причина цього порушення логістики або позиція постачальників, які не хочуть ризикувати.

Крім того воєнний стан має прояв у інших факторах, які мали вирішальний вплив на швидкість транспортування товарів: тимчасове обмеження на паливо; дефіцит водіїв; побудова довгих маршрутів доставки; необхідність уникнення небезпечних зон.

Військова логістика України значно відстає від цивільної, навантаження на яку зростає в умовах війни. Використовуючи потенціал цивільної логістики, вже зараз можна задовольнити потреби українських військових. Цивільна економіка України має велику кількість логістичних компаній, які обслуговують потреби військового сектору, маючи сучасне обладнання, компетентний персонал та ефективні транспортні системи.

ДП «Укрзалізниця» перевозить значну частку військових вантажів та гуманітарну допомогу, а також реалізує потреби евакуації населення до більш безпечних регіонів країни [2]. Варто звернути увагу на те, що залізничний транспорт має найбільшу енергоефективність і найнижчі викиди

парникових газів, що є одним з найважливіших шляхів декарбонізації транспортного сектору. Комерційний фокус на «сухих портах» має потенціал для підвищення ефективності та прибутковості перевезень, тому що вони можуть поєднувати автомобільний та залізничний доступ з митним оформленням. Крім того, українські логістичні компанії тісно співпрацюють з румунськими та болгарськими чорноморськими портами.

Зараз для України вкрай важливо зміцнювати міжнародне партнерство у сфері логістики, це єдиний спосіб зберегти експортний потенціал нашої країни.

На даний час не існує єдиного підходу для всіх учасників ринку логістики, розглядається кожна окрема ситуація, щоб розробити механізм вигідний для обох сторін. Також під час війни було зруйновано багато складських приміщень. Наразі дефіцит вільних складських площ особливо гостро відчувається у західних регіонах, оскільки багато компаній шукають склади поблизу великих міст для зменшення витрат на доставку [3]. Вирішенням цієї проблеми є швидко монтовані будівлі, складська інфраструктура, яку можна оновити за лічені місяці.

Багато питань виникає при розгляді відбудови транспортної інфраструктури в довгостроковій перспективі та з точки зору «зелених маршрутів». Зокрема необхідно визначити, чи важливо інвестувати в утримання доріг і відповідно у вантажні перевезення. Також необхідно оцінити доцільність інвестицій у високошвидкісний залізничний транспорт. Пріоритет слід надавати найбільш екологічно чистим та енергоефективним видам транспорту, таких як водні шляхи та залізниця.

Війна завдала важкого удару по українській економіці. Вдалим рішенням була б інтеграція української економіки в економічну систему ЄС. Різноманітні європейські логістичні та інфраструктурні проєкти допомогли б у цьому. Наприклад, включення до європейських логістичних мереж за програмою TEN-T логістичних маршрутів України (автомобільних, залізничних, повітряних) та перехід залізниць на європейський стандарт колії.

Це б дозволило швидко відновити роботу в логістичному секторі після припинення бойових дій. Однак важливо пам'ятати не лише про необхідність оптимізації логістики, а й про корупційні ризики. Тому необхідно поєднувати переваги концентрації державної влади, враховувати громадську ініціативу та продумувати механізми зворотного зв'язку і найкращі способи їх організації.

Література:

1. Гірня О.Б. Логістика і ланцюг поставок: виклики пандемії COVID-19. *Причорноморські економічні студії*. 2020. Вип. 55. С. 87-93.
2. Логістика війни. URL: <https://biz.nv.ua/ukr/experts/perevezennya-v-ukrajini-pidchas-viyni-gumanitarni-vantazhi-obmezheniya-na-perevezennya-50231625.html>
3. Втрата складів. URL: <https://rau.ua/novyni/sklad-ritejl-vtratu-logistiku/>

Кузьміна Н. А.
викладач спеціальних дисциплін
Дніпровський транспортно-економічний фаховий коледж
м. Дніпро, Україна

УПРАВЛІНСЬКІ ІНОВАЦІЇ – ЗАПОРУКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

Найважливіша якість управління в сьогоднішніх умовах – це гнучкість, здатність переорієнтуватися на рішення нових завдань, використовувати нові, адекватні умовам, форми і методи управління.

Ефективність діяльності підприємств в сучасних умовах невизначеності вимагає наповнення основних функцій менеджменту новим інноваційним змістом, освоєння досконалішого інструментарію та втілення управлінських інновацій. Таке оновлення управлінського потенціалу підприємств вимагає цілеспрямованих дій керівництва та відповідних витрат на запровадження нових інформаційних технологій та підвищення компетентності менеджерів.

Сучасні реалії спонукають підприємства до побудови конкурентних переваг на засадах управлінських інновацій, оскільки традиційні управлінські інструменти не забезпечують бажаного ринкового успіху і конкурентного захисту [1, с. 34].

Для успішного функціонування в умовах високого рівня непередбачуваності середовища, система управління підприємством повинна мати в своєму арсеналі не меншу кількість різноманітних управлінських засобів, реакцій і умінь передбачення подій, ніж можлива кількість негативних змін, які можуть виникати у внутрішньому і зовнішньому середовищах.

Запорукою успішної діяльності підприємства в довгостроковій перспективі є його здатність змінюватися відповідно до мінливих ринкових умов, яка забезпечується наявністю управлінських механізмів, які контролюють необхідність і забезпечують проведення змін. Таким механізмом є механізм підтримки управлінських інновацій. Управлінські інновації дозволяють створити необхідні умови для здійснення інновацій інших типів, і є основою для організації інноваційного процесу на підприємстві.

Ефективні управлінські інновації мають такі специфічні риси: зумовленість об'єктивними змінами умов діяльності суб'єктів господарювання; багаторівневність і наскрізність; забезпечення не лінійності управління, ексклюзивності механізмів мотиваційного впливу; низький рівень витрат у частині необхідних матеріальних ресурсів.

Визнаючи пріоритетність управлінських інновацій у визначенні напрямку та інтенсивності розвитку підприємств, основним завданням інноваційної політики є поліпшення інноваційного клімату та збереження інноваційного потенціалу. На сьогодні до управлінських інновацій можна віднести: реінжиніринг бізнес-процесів, систему управління за цілями, систему тотального управління якістю, збалансовану систему показників, систему планування ресурсів підприємства, систему взаємовідносин з клієнтами, систему раціоналізації діяльності на основі порівнянь, систему ефективного управління часом, управління знаннями, систему ощадного управління, управління взаємовідносинами з покупцями, систему управління змінами та інші, які використовуються підприємствами.

Створення ефективної системи управління під впливом інноваційних змін, здатної вчасно адаптуватися до викликів зовнішнього середовища підприємства, створювати передумови підвищення якості управлінської діяльності є запорукою стійкого розвитку його діяльності. [2, с. 85]

Література:

1. Бондар О. Актуальні аспекти управління інноваційною діяльністю підприємств в період трансформації економіки України. *Регіональні перспективи*. 2021 № 3–4 (22–23). С. 34–45
2. Костюк О. Інноваційні інструменти управління персоналом. *Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – Економічні науки*. 2021. № 1 (6). С. 85–91.

Кучкова О. В.

завідувач кафедри маркетингу та логістики, к.е.н. доц.

Павленко К.

аспірант

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

У сучасних умовах глобалізації та постійних змін у економічному середовищі підприємства повинні постійно шукати шляхи для удосконалення свого фінансового забезпечення. Це важлива передумова для їхньої стабільності, конкурентоспроможності та успішного функціонування на ринку.

Для розвитку та зростання підприємству потрібні фінансові ресурси. Забезпечення необхідного фінансового забезпечення дозволяє підприємству розширювати свою діяльність, впроваджувати інноваційні проекти та здійснювати інші стратегічні кроки, які сприяють його розвитку. Ефективне фінансове управління дозволяє підприємству збільшувати свою конкурентоспроможність на ринку [1].

Фінансове забезпечення діяльності підприємства визначає його успіх, стабільність та можливість розвитку. Забезпечення адекватних фінансових ресурсів та ефективного фінансового управління є необхідною умовою для досягнення стратегічних цілей та завдань підприємства.

Аналіз сучасного стану фінансової безпеки підприємств відображає складну ситуацію, що виникає в умовах нестабільного економічного середовища та впливу різних зовнішніх та внутрішніх факторів. При аналізі сучасного стану фінансової безпеки підприємств слід враховувати:

- ліквідність та оборотність активів. Одним з важливих показників фінансової безпеки є здатність підприємства вчасно виконувати свої фінансові зобов'язання. Аналіз ліквідності та оборотності активів допоможе визначити, наскільки підприємство готове до виплати боргів та здатне швидко перетворити свої активи на грошові кошти.

- фінансова стійкість. Оцінка фінансової стійкості включає аналіз структури капіталу, забезпеченість власним капіталом та рівень заборгованості. Цей аспект важливий для визначення можливості підприємства витримати фінансові труднощі та стресові ситуації.

- прибутковість та ефективність управління. Оцінка прибутковості та ефективності управління дає змогу зрозуміти, наскільки добре підприємство використовує свої ресурси для генерації прибутку та вартості для акціонерів.

- ризики та фактори нестабільності. Аналіз ризиків та факторів нестабільності, таких як зміни в цінах на ринку, політичні та економічні турбуленції, може допомогти визначити потенційні загрози для фінансової безпеки підприємства.

- забезпечення фінансової прозорості. Важливим аспектом є також забезпечення високого рівня фінансової прозорості та дотримання вимог стандартів фінансової звітності. Це дозволяє стейкхолдерам отримувати достовірну інформацію про фінансове становище та результативність підприємства.

Загальний аналіз допоможе отримати об'єктивне уявлення про сучасний стан фінансової безпеки підприємства та ідентифікувати можливі напрямки подальшого удосконалення.

Основними шляхами удосконалення фінансового забезпечення діяльності підприємства є важливими для забезпечення його стійкості, ефективності та конкурентоспроможності на ринку. До них відноситься:

1. Ефективне управління оборотними активами. Забезпечення оптимального рівня оборотних коштів та запасів дозволить підприємству мінімізувати витрати на утримання запасів та оптимізувати управління ліквідністю.

2. Раціоналізація фінансових процесів. Автоматизація та оптимізація фінансових процесів, таких як облік, фінансова звітність та управління ризиками, допомагає знижувати витрати та підвищувати продуктивність.

3. Диверсифікація джерел фінансування. Розширення джерел фінансування, таке як відкриття нових кредитних ліній, залучення інвестицій або емісія облігацій, дозволяє підприємству збільшувати фінансову стійкість.

4. Ефективне управління ризиками. Ретельний аналіз та управління різними видами ризиків, такими як фінансові, ринкові та оперативні ризики, дозволяє підприємству зменшити ймовірність фінансових втрат та негативного впливу на його діяльність.

5. Постійне підвищення ефективності. Застосування інноваційних методів та технологій у фінансовому управлінні, таких як штучний інтелект, аналітика даних та блокчейн, дозволяє підприємствам зростати швидше та ефективніше.

6. Професійний розвиток персоналу. Інвестування в навчання та підвищення кваліфікації фінансового персоналу допомагає підприємствам впроваджувати кращі практики та стратегії у фінансовому управлінні.

Ці шляхи спрямовані на забезпечення стабільності, ефективності та стійкості фінансового забезпечення підприємства, що є важливими аспектами його успішної діяльності та розвитку.

Література:

1. Батченко Л.В., Гончар Л.О., Беляк А.О. Формування механізму фінансової стійкості підприємств сфери гостинності: організаційно-економічний аналіз. Підприємництво і торгівля. 2020. №27. С. 13–20.

2. Кармінська-Белоброва М.В. Механізм управління прибутковістю підприємства / М.В. Кармінська-Белоброва // Науковий вісник Буковинського державного фінансово-економічного університету. Економічні науки. – 2013. – Вип. 1. – С. 139 – 147. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvbdfa_2013_1_16

Кушнірук В. С.
кандидат економічних наук, доцент
Магар Д. Є.
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
ВНЗ «Миколаївський національний аграрний університет»
м. Миколаїв, Україна

ВПЛИВ КРИЗОВИХ СИТУАЦІЙ НА ОПЕРАЦІЙНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ ПІДПРИЄМСТВА

Кризові ситуації становлять серйозний виклик для сучасних підприємств у всіх галузях економіки. Однією з ключових сфер управління, яка піддається значному впливу під час криз, є операційний менеджмент. Від реагування на кризові ситуації в операційному менеджменті залежить ефективність функціонування підприємства та його можливість виживання в складних умовах.

Кризові ситуації, такі як економічні кризи, природні катастрофи, пандемії та інші події, можуть спричинити серйозні виклики для операційного менеджменту підприємства. Одним із найважливіших аспектів є зміна виробничих процесів та стратегій управління ресурсами з метою забезпечення безперервності виробництва та мінімізації втрат. У таких умовах підприємство повинне адаптуватися до зміненого попиту на ринку, проблем з постачанням сировини та матеріалів, а також до змінених умов праці та безпеки.

Кризові ситуації значно впливають на елементи операційної системи підприємства, що може мати різноманітні наслідки для його функціонування. В такому випадку зазнають кризи виробничі процеси організації, управління підвладними ресурсами, ланцюг постачання, співпраця з партнерами тощо.

Кризові ситуації можуть мати серйозний вплив на персонал підприємства, включаючи зміни в режимі роботи, ризик звільнення та зміни в умовах праці. Управління цими аспектами є важливим для забезпечення ефективності операційного менеджменту. Вони вимагають зміни виробничих процесів для адаптації до нових умов, таких як змінений попит на ринку або обмеження в робочих умовах.

В період кризи на підприємстві різко зростає потреба в грошових коштах, обсяг яких, зменшується унаслідок падіння економічної кон'юнктури [1, с. 40]. Кризові ситуації впливають на фінансову стійкість підприємства, що може призвести до обмеження доступу до капіталу та необхідних ресурсів для виробничих операцій. Це може вимагати реорганізації фінансових стратегій та залучення додаткових ресурсів для забезпечення необхідних операцій.

Загалом, управління ресурсами, такими як працюючий персонал та фінансові ресурси, стає складнішим завданням під загрозою викликів,

спричинених кризою. Підприємство повинне здійснювати ефективне розподілення ресурсів для забезпечення стабільності операцій.

Зазнають впливу і якість продукції та послуг, зокрема через зміни в процесах виробництва, нестаток ресурсів або зміни в умовах праці.

Може порушитись ланцюг постачання та дистрибуції, що призведе до перерв у постачанні, затримок у доставці продукції до клієнтів. Під час кризових ситуацій ланцюг постачання стає особливо вразливим. Затримки у постачанні сировини, переривання транспортних маршрутів та збільшення витрат можуть вплинути на ефективність операційного менеджменту підприємства.

В умовах кризи співпраця з іншими підприємствами, галузевими організаціями, урядовими структурами та громадськими організаціями може бути важливою для забезпечення стійкості операційного менеджменту. З огляду на складність і різноманітність кризових ситуацій, їхній вплив на операційний менеджмент може бути різним та вимагати індивідуального підходу у кожному випадку.

Отже, сучасні умови господарювання характеризуються нестабільністю розвитку зовнішнього середовища, великою групою різноманітних ризиків на шляху реалізації бізнес-процесів, мінливістю, а іноді непередбачуваністю відносин господарюючих суб'єктів між собою та з іншими діячами ринку. Все це, безумовно, породжує певні проблеми, які згодом переростають у кризові ситуації [2, с. 108].

Вплив кризових ситуацій, зокрема на елементи операційної системи підприємства, є комплексним і вимагає гнучкості, швидкого реагування та стратегічного планування з боку керівництва та персоналу. Підприємства, які успішно подолають ці виклики, можуть навіть зміцнити своє положення на ринку та стати більш конкурентоспроможними у майбутньому.

Розуміння впливу кризових ситуацій на операційний менеджмент підприємства та розробка ефективних стратегій реагування є важливими для забезпечення стійкості та успішного функціонування підприємства в умовах нестабільності та непередбачуваності.

Література:

1. Карковська В. Я., Хомин Р. М., Якимець М. М., Судомир Н. Ю. Причини впливу кризових ситуацій на діяльність підприємств. Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: Проблеми економіки та управління. – 2019. – Вип. 3. – С. 36-43.

2. Лозовський О. М., Новак І. Г. Менеджмент підприємства у кризовій ситуації. Приазовський економічний вісник. – 2020. – Вип. 6 (23). – С. 103-108.

3. Сирцева С.В., Кушнірук В.С., Бондаренко І.О. Управлінський облік як основа контролінгу в системі управління аграрними підприємствами. *Інфраструктура ринку*. №31. С. 763–767.

Лимонова Е. М.
к.е.н., доцент кафедри глобальної економіки
Університет імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна

РЕГІОНАЛЬНА СПЕЦИФІКА МАРКЕТИНГОВИХ СТРАТЕГІЙ ЄВРОПЕЙСЬКИХ АВТОМОБІЛЬНИХ ТНК: КИТАЙ

Китай виступає найбільшим реципієнтом ПІ європейських автомобільних компаній на сучасному етапі. Завдяки величезному потенціалу за рахунок чисельності населення і зростання його доходів, ринок цієї країни дуже привабливий для автовиробників. З огляду на специфіку державної промислової політики в цій країні, всі розглянуті європейські автоконцерни почали тут випуск продукції за допомогою створення спільних підприємств з національними виробниками (табл. 1).

Таблиця 1

Ключові СП європейських автомобільних ТНК в Китаї

Європейська компанія	Китайська компанія-партнер	Рік створення СП	Частка участі
Volkswagen Group	Shanghai Automotive Industry Corporation (SAIC)	1984	50/50
Volkswagen Group	FAW Group	1991	40/60
BMW Group	Brilliance China Auto	2003	50/50
Daimler Group	BAIC Group	2006	49/51
Groupe PSA	Changan Automobile	2010	50/50

Розраховано за даними [1, 2]

Вже в 2024 р. будуть усунені обмеження для створення виробництва гібридів і електромобілів, а до 2024 р. всім виробникам легкових автомобілів буде дозволено мати власні виробничі потужності на території країни. Ці зміни в правилах регулювання автомобільної промисловості Китаю швидше за все призведуть до зміни в структурі власності спільних підприємств в бік збільшення частки володіння іноземними партнерами. Так, BMW планує довести свою частку в СП з «Brilliance China Auto» до 75%, інвестувавши у 2024 р. 3,6 млрд євро, а «Daimler» висловив зацікавленість в придбанні додаткових 16% акцій СП з «BAIC Group» [3].

Першим серед європейських автовиробників на китайський ринок прийшов концерн «Volkswagen Group», ще в 1984 р. створивши перше спільне підприємство з «Shanghai Automotive Industry Corporation» (SAIC). Друге спільне підприємство з іншою великою китайською компанією «FAW Group» з'явилося в 1991 р.

На даний час в Китаї функціонує 9 автозаводів двох згаданих СП, що випускають легкові автомобілі під марками «Volkswagen», «Audi» і «Skoda», а також 9 підприємств з виробництва ключових компонентів для них (двигуни, шасі, коробки передач). У цій країні виробляється 37% всієї продукції концерну. Наступний крок – початок випуску електромобілів разом зі своїми партнерами. З огляду на сучасну екологічну ситуацію і суспільний запит на екологічно чистий транспорт, очікується, що такі транспортні

засоби будуть користуватися величезною популярністю, а їх випуск буде активно підтримуватися урядом Китаю [4].

Свою нішу в преміум-сегменті зайняла німецька компанія «BMW Group». Китай знаходиться в числі найбільших ринків збуту для компанії: на цю країну припадає 22% її продажів. Компанія має серйозні плани на подальший розвиток в країні і вже почала виробництво двигунів, що дозволить двом існуючим авто заводам в районах міського підпорядкування Дадун і Тесі (місто Шеньян) перейти на використання комплектуючих місцевого виробництва і підвищити локалізацію.

Ще одна німецька компанія «Daimler Group» продає на китайському ринку 17% автомобілів марки «Mercedes-Benz», частина яких виробляється на спільному з компанією «BAIC Group» підприємстві в Пекіні («Beijing Benz»). Більш того, саме в Китаї був побудований перший за межами Німеччини завод «Daimler» з виробництва двигунів з обсягом інвестицій в розмірі 540 млн дол. США, що зайвий раз підкреслює важливість китайського ринку для компанії [5].

Перша спроба французької компанії «Groupe PSA» влаштуватися в Китаї виявилася невдалою. Проект від 1985 р. про створення спільного підприємства з урядом Гуанчжоу «Guangzhou Peugeot Automobile Company» (GPAC) провалився через відсутність взаєморозуміння сторін в питанні збільшення локалізації виробництва, і в 1997 р. «Peugeot» продала свою частку в СП японській компанії «Honda».

Проте «Groupe PSA» не залишила ідею завоювати ринок Піднебесної. Більш того, в результаті Китай став одним з пріоритетних напрямків розвитку і першим за величиною ринком для компанії. На кінець 2018 р. виробництво автомобілів велося на трьох заводах спільно з китайською «Dongfeng».

Тісна співпраця з китайською стороною дозволило «PSA» не тільки отримати доступ до динамічно зростаючого азійського ринку, а й врятувало французьку компанію від фінансових проблем. У 2016 р. «Dongfeng» викупила 14% акцій «PSA». Передбачається, що угода дозволить розширити існуючі СП в Китаї, істотно наростити обсяг виробництва і спільно розробляти нові автомобілі.

Література:

1. Toyota Peugeot Citroen Automobile. URL: <http://en.tpca.cz/about-us/?isnomobile=1>.
2. United States Environmental Protection Agency. Regulation for Onroad Vehicles and Engines. URL: <https://www.epa.gov/regulations-emissions-vehicles-and-engines/regulations-onroad-vehicles-and-engines>.
3. International Organization of Motor Vehicle Manufacturers. URL: <https://www.oica.net>.
4. Annual reports Volkswagen Group. URL: <https://www.volkswagenag.com>.
5. Global Auto Market. The ranking by manufacturer in 2022. URL: <https://focus2move.com/world-car-group-ranking>

Липовецька Ю. М.
здобувач вищої освіти рівня магістр,
освітня програма «Підприємництво та торгівля»

Приймак Н. С.
д.е.н., завідувач кафедри
маркетингу, менеджменту та публічного адміністрування
ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського
м. Кривий Ріг, Україна

ВПЛИВ ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА СТРАТЕГІЧНЕ УПРАВЛІННЯ КОРПОРАЦІЯМИ: АНАЛІЗ ФІНАНСОВИХ АСПЕКТІВ ТА КОМУНІКАЦІЙНИХ СТРАТЕГІЙ

Поняття інновацій у корпоративному середовищі охоплює процеси впровадження новаторських ідей, продуктів, процесів чи методів у діяльність підприємства з метою покращення його конкурентоспроможності, ефективності та відповідності змінюваним умовам ринку. Основні аспекти поняття інновацій у корпоративному середовищі представлено на рис. 1.

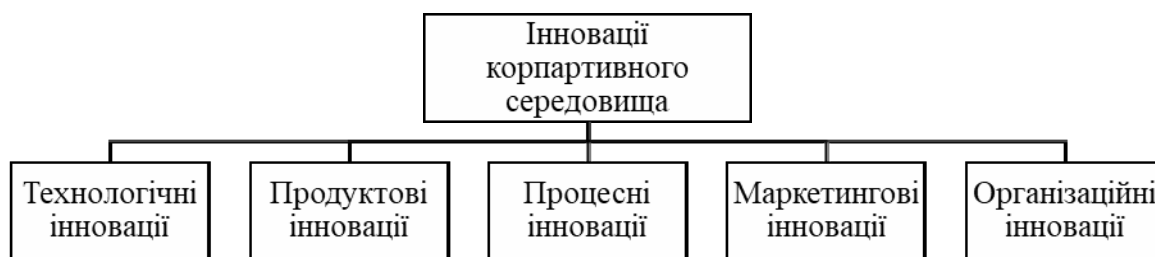

Рисунок 1 – Основні аспекти поняття інновацій у корпоративному середовищі

Джерело: побудовано автором на основі [1]

У корпоративному середовищі, інновації можуть відбуватися на різних рівнях – від конкретних відділів до стратегічного керівництва, впливаючи на всю діяльність підприємства. Ключовими для успішної інноваційної діяльності є готовність до ризику та здатність адаптуватися до змін у конкурентному середовищі. Стратегічне управління інноваціями визначає напрямки розвитку компанії та встановлює цілі, які повинні бути досягнуті через інноваційні проекти. Фінансові ресурси відіграють ключову роль у цьому процесі, забезпечуючи необхідність для досліджень, розробок та впровадження нових ідей та продуктів.

Фінансові витрати на інновації є важливою складовою успішного інноваційного процесу. Компанії зазвичай інвестують значні суми у дослідження та розробки нових ідей та продуктів, а також впровадження інноваційних проектів. Витрати можуть включати витрати на науково-дослідну роботу, залучення талановитих фахівців, закупівлю технологій та обладнання, а також маркетингові витрати для впровадження нових продуктів на ринок.

Фінансовий контроль та оцінка ефективності інноваційних інвестицій є необхідними для забезпечення успішного впровадження інновацій. Компанії використовують різні метрики та ключові показники для визначення ефективності інноваційних проектів, основні з них представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 – Метрики та ключові показники для оцінки ефективності інноваційних проектів

Вид	Пояснення
Прибутковість інвестицій (Return on Investment, ROI)	Співвідношення між виручкою або прибутком, отриманим в результаті інноваційного проекту, та витратами на його впровадження.
Внутрішня норма прибутку (Internal Rate of Return, IRR)	Рівень дисконтованих грошових потоків, який призводить до нульової вартості чистого сучасного значення інвестиційного проекту.
Термін окупності (Payback Period)	Необхідний для того, щоб витрати на інноваційний проект були повністю компенсовані прибутками від цього проекту.
Чиста сучасна вартість (Net Present Value, NPV)	Сума грошей, яку можна отримати в майбутньому від проекту після відрахування витрат та дисконтування їх до сучасної вартості.

Джерело: побудовано автором на основі [2]

Комунікаційні стратегії в управлінні інноваціями включають в себе внутрішні та зовнішні аспекти, що спрямовані на сприяння розвитку та успішному впровадженню інноваційних проектів. Внутрішні комунікації в організації стимулюють творчий обмін ідеями та залучення працівників до процесу інновацій, сприяючи відкритості та співпраці. Залучення зацікавлених сторін передбачає співпрацю з партнерами та клієнтами для спільного розвитку та впровадження інноваційних рішень, а також врахування їхніх потреб та відгуків.

Успішна інноваційна діяльність в корпораціях може бути вирішальним чинником у підтримці конкурентоспроможності та стабільності компаній у сучасному бізнес-середовищі. Для досягнення успіху в інноваційній сфері важливо використовувати ефективні комунікаційні стратегії управління, які сприяють створенню відкритої корпоративної культури, заохочують співпрацю та ініціативність серед співробітників, а також забезпечують успішну взаємодію з зацікавленими сторонами та споживачами.

Узагальнюючи, відомості про корпоративне управління в контексті інноваційного розвитку необхідно підкреслити важливість використання ефективних стратегій, фінансових інструментів та комунікаційних підходів для досягнення успіху. Працюючи разом, ці складові допомагають компаніям не лише розвивати нові ідеї та продукти, але й забезпечувати їх успішне впровадження на ринок.

Література:

1. Птащенко Л. О. Збалансованість економічних інтересів: інноваційні напрями державного і корпоративного стратегічного управління: монографія. Київ : Центр учбової літератури, 2009. 296 с..
2. Гулик Т. В., Горб Є. Ю. Методи оцінки ефективності інвестиційних проектів з урахуванням ризиків в умовах невизначеності. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. Т. 31 (70), № 6. С. 99-106.

Литвишко Л. О
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту
Смітюх Ю. Є.
здобувачка бакалаврського рівня вищої освіти
Національний транспортний університет
м. Київ, Україна

УПРАВЛІННЯ ТА ОПТИМІЗАЦІЯ ЛОГІСТИЧНИХ ПРОЦЕСІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ БІЗНЕС-АНАЛІТИКИ

Управління та оптимізація логістичних процесів з використанням бізнес-аналітики, дозволяє правильне, обгрунтоване прогнозування, нормування, планування, організацію, стимулювання, контроль та регулювання строків і обсягів виконання замовлень на виконання норми запасів у логістичній системі «закупівля-виробництво-розподіл» [1]. Логістична діяльність – це сфера, в якій логістична ідея та логістична стратегія реалізуються на практиці. Деякі науковці розглядають логістичні операції комерційних організацій як застосування простих і складних логістичних функцій у реальних умовах.

Розрізняють три категорії інтегрованих логістичних функцій: основні, до яких належать постачання, виробництво і збут; ключові, до яких належать управління запасами, транспортування, управління закупівлями, збереження стандартів обслуговування клієнтів, процедури замовлення і виробництва, ціноутворення і фізичний розподіл; допоміжні - складування, обробка вантажів, захисне пакування, гарантування повернення товарів, пропозиція запасних частин і сервісне обслуговування, збір відходів, що підлягають поверненню, і комп'ютерна інформаційна підтримка. Навантаження, розвантаження, пакування, експедирування, транспортування та зберігання товарів, а також приймання та відпуск товарів зі складу, перевалка, сортування та комплектація, консолідація товарів, страхування вантажів, розрахунки з постачальниками, передача права власності на товари, митне оформлення та інші логістичні операції, що здійснюються бізнесом, є основними складовими логістичних функцій [2].

Більшість дослідників розглядають логістичну діяльність через реалізацію логістичних функцій, які в свою чергу поділяються на логістичні процеси та логістичні операції. Розглянемо логістичні процеси.

Логістичний процес - це сукупність упорядкованих у часі логістичних процедур, які забезпечують досягнення заздалегідь визначених цілей. До категорії логістичних процесів відносяться зміни розмірів простору (місцезнаходження), часу, форми та атрибутів логістичних потоків [2].

Наприклад, встановлення ділових відносин щодо постачання товарів, отримання ресурсів від постачальників, управління складськими операціями, прогнозування потреб у перевезеннях, доставка товарів до торгових точок і представництв, а також процедури адміністрування, які гарантують ефективне планування, контроль і регулювання потоків, технологічні

режими, технічне забезпечення, матеріальні та трудові витрати тощо є характеристиками логістичних процесів.

Отож, будь-яка фірма повинна мати надійний логістичний план, але це особливо актуально в сучасному світі, де успіх залежить від ефективності, швидкості вчасно прийнятих управлінських рішень. Тому, при оптимізації логістичних процесів, важливим є використання елементів бізнес-аналітики для опрацювання баз даних (відомості про клієнтів, наявність складських запасів, замовлення тощо), бізнес-інформації. За допомогою бізнес-аналітики бізнес ухвалює обґрунтовані рішення, оптимізує процеси, підвищує продуктивність діяльності компанії, мінімізує витрати, досягає стратегічних цілей і адаптується до змін. Бізнес-аналітика докорінно змінює те, як ми сприймаємо логістику та управляємо нею. Завдяки бізнес-аналітики можна досліджувати величезні обсяги даних з декількох джерел, щоб побачити закономірності, виявити неефективність і запропонувати області для оптимізації. Можливість прогнозування - одна з головних переваг використання бізнес-аналітики в логістиці. Це дозволяє створювати більш точні прогнози, розподіляти ресурси, вирішувати проблеми до того, як вони виникнуть, на основі даних минулих років, поставок, запасів, зміни попиту та інших змінних величин.

Бізнес-аналітика допомагає також знайти практичні рішення для управління транспортними потоками та оптимізації маршрутів. Наприклад, використовуючи інформацію про час доставки, цін на паливо, об'їзд заторів, ремонт доріг, можна оптимізувати маршрут. Як наслідок, зниження витрат на доставку, підвищення рівня задоволеності клієнтів. Аналітика також дозволяє покращити контроль рівня запасів на складах. Можна запобігти затоваренню, заощадити витрати на зберігання (Holding or Carrying Costs) та підтримувати ідеальний рівень запасів, ретельно вивчаючи споживання та попит [3].

Не менш важливою є функція, яку відіграє аналітика в удосконаленні систем відстеження та моніторингу. Впровадження технологій відстеження дає доступ компанії до інформації про місцезнаходження товарів у режимі реального часу, що дозволяє оперативно реагувати на будь-які затримки та підтримувати процес доставки вантажів. Отже, застосування бізнес-аналітики в логістиці не тільки дозволяє економити витрати, ефективно управляти товарними та транспортними потоками, але й підвищує загальну продуктивність і конкурентоспроможність організації. Оскільки це створює нові можливості для розширення, вдосконалення та оптимізації логістичних процесів.

Література:

1. Литвишко Л.О., Кельман І.І. Управління товарними запасами підприємства в ринкових умовах. *Проектування, виробництво та експлуатація автотранспортних засобів і поїздів*. 2013. № 21. С. 158-161. - URL: <http://surl.li/qynou>
2. Луценко І.С. Управління ланцюгами поставок: навчальний посібник для студентів спеціальності «Логістика», 2022. 175 с.
3. Овчаренко А.Г. Ідентифікація логістичних бізнес-процесів підприємства. *Економіка транспортного комплексу*. 2018. Вип. 32. С. 49-63

Мандзик В. М.

Д.е.н., с.н.с., п.н.с.

*відділу природно-техногенної та екологічної безпеки
Інституту демографії та проблем якості життя НАН України
м. Київ, Україна*

ФАКТОРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕЗИЛІЄНТНОСТІ ВОДОГОСПОДАРСЬКОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ПОВОЄННОГО ВІДРОДЖЕННЯ ЕКОНОМІКИ

Резилієнтність (стійкість) – це комплексне поняття, яке використовується в різних галузях науки, щоб дослідити, як суспільство, інституції та основні системи можуть протистояти, реагувати, адаптуватися й прогресувати у випадку дестабілізуючих подій чи явищ. Резилієнтність водогосподарського комплексу України визначається його здатністю протистояти та адаптуватися до зовнішніх потрясінь і стресів, включаючи стихійні лиха, зміни клімату, економічні рецесії, наслідки воєнних атак, і відновлюватися після них, надаючи при цьому якісні послуги водозабезпечення. За таких умов відновлення функціональності резилієнтних систем відбувається завдяки їх гнучкості та диверсифікації зв'язків [1, с. 16].

Резилієнтність водного сектору визначають три взаємопов'язані компоненти, зокрема: фізична інфраструктура, інституційні рамки та людський потенціал. Перший включає такі складові, як водоочисні станції та системи розподілу; другий визначає вектори розвитку політики, правила та структури управління; третій - знання, навички та досвід фахівців, задіяних у водному секторі, у т.ч. інженерів та операторів.

На кожен із цих компонентів впливають інші фактори – фізичні, технічні, соціальні, економічні, екологічні. Фізична стійкість характеризується здатністю водної інфраструктури протистояти фізичним пошкодженням, спричиненим стихійними лихами чи іншими потрясіннями (у т.ч. військовими діями), і відновлюватися після них. Технічна стійкість дає системі водозабезпечення можливість підтримувати працездатність і пристосовуватися до мінливих умов, таких як підвищення попиту на воду або зміна її якості.

Соціальна стійкість – це вміння спільнот співпрацювати щодо вирішення проблем, пов'язаних з водою, включаючи посухи, повені та дефіцит води, й адаптуватися до них. Посилення соціальної стійкості відбувається за рахунок соціальних мереж і партнерств, поінформованості та залучення громадськості, а також підтримки ініціатив з управління водними ресурсами на рівні громад. Економічна стійкість передбачає підтримку системами водозабезпечення своєї фінансової життєздатності й адаптацію до таких економічних умов, як коливання попиту на воду або зміна джерел

фінансування. Необхідними є стимулювання заходів збереження та підвищення ефективності використання води, диверсифікація джерел водопостачання та пошук нових джерел доходу.

Екологічна стійкість – це здатність водного господарства підтримувати екосистеми, зокрема й водні середовища проживання та екосистемні послуги; сприяти сталим методам використання води та управління, захисту водно-болотних угідь та інших природних територій, а також відновленню деградованих екосистем.

Отже, підвищення резилієнтності водогосподарського комплексу потребує запровадження цілісного підходу, який враховуватиме всі ці аспекти та їхню взаємодію; розробки і впровадження інтегрованих планів управління водними ресурсами; оцінки ризиків; адаптивних методів управління, які дадуть водним системам можливість реагувати на зміни та виклики; інвестицій в інфраструктуру, здатну протистояти стихійним лихам, та у розвиток людського потенціалу.

Література:

1. Напрями повоєнного відновлення довкілля та забезпечення резилієнтності екосистем : монографія / за наук. ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової. – Київ : Інститут демографії та проблем якості життя НАН України, 2023. – 249с.

ВДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ ПОДАТКОВОГО МЕНЕДЖМЕНТУ НА ПІДПРИЄМСТВАХ З УРАХУВАННЯМ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛІНГУ

У сучасних умовах нестабільного економічного середовища ефективна система податкового менеджменту відіграє ключову роль у забезпеченні фінансової стійкості та конкурентоспроможності бізнесу.

Податковий менеджмент охоплює процеси планування, обліку, аналізу та контролю за формуванням податкових зобов'язань підприємства.

Водночас, фінансовий контролінг, як система управління фінансово-економічними процесами на підприємстві, має тісний взаємозв'язок з податковим менеджментом, оскільки оптимізація податкових платежів є одним з важливих чинників підвищення ефективності діяльності підприємства.

Оптимізація механізмів податкового менеджменту на підприємствах викликана рядом обставин. По-перше, податки є одним з основних витратних статей для більшості підприємств, що суттєво впливає на їх фінансові результати та конкурентоспроможність. По-друге, постійні зміни податкового законодавства, що відбуваються в Україні, вимагають від підприємств своєчасного реагування та адаптації системи податкового менеджменту.

Однак, у сучасних умовах система податкового менеджменту стикається з низкою викликів, які необхідно враховувати для її вдосконалення. По-перше, це постійні зміни податкового законодавства, які вимагають від підприємств своєчасного реагування та адаптації своїх податкових стратегій. По-друге, посилення податкового навантаження на бізнес, що зумовлює необхідність пошуку законних шляхів оптимізації оподаткування. По-третє, цифрова трансформація та автоматизація процесів, які вимагають від підприємств впровадження сучасних інформаційних систем для ефективного податкового менеджменту.

Основними завданнями фінансового контролінгу у сфері податкового менеджменту є:

1. Моніторинг змін податкового законодавства та своєчасне інформування керівництва підприємства про нові вимоги та можливості оптимізації оподаткування.
2. Аналіз податкових ризиків та розробка заходів щодо їх мінімізації.
3. Планування та прогнозування податкових платежів у 4. Розробка і впровадження системи податкового бюджетування, що дозволяє оптимізувати грошові потоки підприємства для своєчасної сплати податків без порушень.
5. Проведення податкового аудиту та аналізу ефективності податкового менеджменту на підприємстві.
6. Автоматизація податкового обліку та звітності за допомогою сучасних інформаційних систем.
7. Розробка податкових стратегій та вибір оптимальних схем оподаткування з урахуванням специфіки діяльності підприємства.

Отже, вдосконалення системи податкового менеджменту на підприємствах з урахуванням сучасних викликів фінансового контролінгу є актуальним завданням для забезпечення фінансової стабільності бізнесу. Тісна інтеграція податкового менеджменту та фінансового контролінгу дозволяє підвищити ефективність управління податковими зобов'язаннями, мінімізувати податкові ризики та оптимізувати грошові потоки підприємства.

Медвідь М. М.

*д.е.н., проф., заступник начальника Київського інституту
Національної гвардії України з навчально-методичної роботи
м. Київ, Україна*

Сторошка М.

*PhD, ректор Вищої школи міжнародного бізнесу ISM Slovakia в Прешові
м. Прешів, Словаччина*

Медвідь Ю. І.

*к.пед.н., ст. дослідник, старший науковий співробітник науково-
організаційного відділу Національної академії Національної гвардії України
м. Харків, Україна*

ВИЯВЛЕННЯ ВПЛИВУ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ НА ЗМІНУ ЦІННОСТЕЙ НАСЕЛЕННЯ ЄВРОАТЛАНТИЧНИХ ДЕРЖАВ

Цінності – це те, що особливо важливо для кожної людини. Вони мотивують людину до діяльності. Цінності людей визначають цінності організації, регіону, держави й відповідно їх культури. Тому вивчення цінностей людей і створення умов для їх підтримки є найважливішим завданням для кожної організації, регіону, держави, що забезпечує їх розвиток.

Цілі сталого розвитку, також відомі як Глобальні цілі, були ухвалені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році як універсальний заклик до дій щодо скорочення бідності, захисту планети та забезпечення того, щоб до 2030 року усі люди жили в мирі і достатку. 17 цілей взаємодоповнюють одна одну: дії в одній сфері також впливають на результати в інших, тому в розвитку мають бути збалансовані соціальна, економічна та екологічна стійкість. Країни зобов'язалися визначати пріоритетність прогресу для тих країн і спільнот, які найбільше відстають. Цілі сталого розвитку мають на меті покласти край бідності, голоду, СНІДу та дискримінації жінок і дівчат. Для досягнення цілей сталого розвитку у кожному контексті необхідні творчі підходи, ноу-хау, технології та фінансові ресурси всього суспільства [1].

Зміна середовища людини може змінювати її цінності. Яскравим прикладом цього для кожного з нас є навчання людини у закладі вищої освіти. Проте є і негативні приклади. Таким прикладом є російсько-українська війна, яка впливає не лише на зміну цінностей населення України а й на зміну цінностей євроатлантичних держав. Підтвердженням цьому є щоденні новини у засобах масової інформації про зміну поведінку людей.

Метою нашого дослідження є виявлення залежностей впливу ведення бойових дій у державі на зміни цінностей населення держави у якій ведуться бойові дії та цінностей населення сусідніх держав, виявлення закономірностей зміни цінностей населення держав у воєнні та після воєнні періоди. Очікуваними результатами дослідження є ідентифікація цінностей, які змінюються, формування механізмів запобігання зміни цінностей, на такі, які мають негативні наслідки як для України так і для євроатлантичних країн,

запровадження цих механізмів в економічні та соціокультурні системи, що сприятиме розвитку держав (табл. 1).

Таблиця 1

Приклад фрагменту можливих очікуваних результатів проведених досліджень

№ з/п	Пріоритетні цінності до повномасштабного вторгнення російської федерації	Пріоритетні цінності після повномасштабного вторгнення російської федерації	Наслідки впливу на розвиток України	Наслідки впливу на розвиток євроатлантичних країн
1	Сім'я, нація, досягнення успіху за рахунок формування та розвитку своїх здібностей	Збереження життя та здоров'я, отримання джерел доходів не за результатами своєї діяльності	Розлучення у сім'ях [2], відсутність бажання повертатися в Україну мігрантів не залежно від результатів завершення війни, зменшення надходження коштів в бюджет України	Витрати на соціальні виплати українським біженцям

Окремого переосмислення потребує така цінність як «толерантність» у людей, її формування та розвитку, зокрема у військовослужбовців [3].

Вагоме значення у забезпеченні збереження економічних та соціокультурних систем України є збереження інфраструктури населених пунктів [4].

Для досягнення результатів дослідження необхідно застосовувати такі методи дослідження: соціологічні опитування як населення України в Україні так і за кордоном, населення євроатлантичних держав з метою виявлення впливу російсько-української війни щодо зміни їх цінностей; методи статистичних досліджень щодо зміни витрат та доходів бюджетів євроатлантичних держав з метою виявлення впливу зміни цінностей населення євроатлантичних держав на їх розвиток [5].

Література:

1. Що таке Цілі сталого розвитку? : сайт Програми розвитку ООН в Україні. URL: <http://surl.li/kmbhb> (дата звернення: 25.02.2024).
2. Storoška M. Количество разводов и их влияние на семью и общество-возможности социальной работы. *Spoleczeństwo i Edukacja. Międzynarodowe Studia Humanistyczne*. 2014. № 1 (13), pp. 219–231.
3. Medvid M., Trobyuk N., Storoska M., Lysychkina O., Medvid Yu. Experimental verification of the pedagogical conditions efficacy to build tolerance among future officers of the National Guard of Ukraine. *SHS Web of Conferences, Second International Conference on History, Theory and Methodology of Learning (ICHTML 2021)*. 2021. 104. DOI: 10.1051/shsconf/202110403014.
4. Medvid M., Babenko O., Yashchenko I. The analysis of the results of the massive saturation of Kirovograd area with landmines by the german invaders as they retreated in january 1944. *Честь і закон*. 2021. № 1 (76). С. 11–17.
5. Medvid M., Zvieriev M. Possibilities to provide development of social benefits of military and nuclear security. *Perspectives – journal on economic issues*. 2017. № 2, pp. 28–40.

Мірошниченко І. С.

*к.е.н., доцент кафедри менеджменту
авіаційної діяльності, Льотна академія НАУ
м. Кропивницький, Україна*

Рябка В. А.

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня вищої освіти
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Дніпро, Україна*

МЕНЕДЖМЕНТ ПРОДУКТИВНОСТІ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЕЛЕМЕНТ СТРАТЕГІЧНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ ДІЇ ВОЄННОГО СТАНУ

Важливим інструментом ефективності функціонування підприємств є підвищення його продуктивності, що в свою чергу позначається на стратегічному розвитку підприємства. Сучасні підприємства працюють в надзвичайно важких умовах. По-перше, вони змушені працювати в складних і драматичних ситуаціях, що зумовлені російською збройною агресією та воєнним станом. По-друге, їх оточують мінливі ринкові умови господарювання, які вимагають від підприємств гнучкості, мобільності та швидкої адаптації. По-третє, підприємства намагаються ефективно та оптимально використовувати особливості свого виробничого процесу, незважаючи на різноманітні перешкоди, що зумовлені війною.

Менеджмент продуктивності сучасних підприємств - це стратегія управління, що спрямована на максимізацію ефективності та результативності роботи підприємств, з основною метою: досягти найвищі результати з найменшими ресурсами [1, с. 184]. У зв'язку з тим, що збройна російська агресія призвела до значних втрат ресурсів України: людських, економічних та соціальних, таке завдання сьогодні стало надзвичайно важливим в умовах воєнного стану. Багато пошкоджених, а в деяких випадках абсолютно зруйнованих підприємств, об'єктів інфраструктури, галузей промисловості та сільського господарства призвели до великих збитків. Важливо також враховувати, що відновлення економіки України буде тривалим і вимагатиме серйозних зусиль для поновлення та реконструкції втрачених ресурсів.

З огляду на вищезазначене, виділяється один із актуальних та пріоритетних напрямків сучасних наукових досліджень - розробка обґрунтованої, довгострокової та дієвої стратегії розвитку підприємств в умовах воєнного стану, за рахунок удосконалення менеджменту продуктивності.

Удосконалення менеджменту продуктивності - це дієвий набір стратегій, методів і прийомів, що спрямовані на оптимізацію використання ресурсів підприємства та підвищення результативності його роботи. Ось декілька заходів, які можна вжити для удосконалення менеджменту

продуктивності на підприємстві в сучасному середовищі, обумовленому воєнним станом:

- управління ефективністю використання ресурсів: слід приділяти значну увагу оптимізації використання всіх наявних ресурсів підприємства (матеріальних, фінансових, трудових), особливо людських;

- управління стресом і втомою працівників від воєнних дій: слід забезпечити персонал підприємств психологічною та соціальною підтримкою; передбачити достатньо часу для відпочинку та відновлення; активувати фізичну активність; а також застосовувати інші прийоми для зниження стресу персоналу;

- управління виробничими процесами: слід переглянути робочі процеси на підприємстві; необхідно забезпечити ефективну комунікацію між підрозділами та співробітниками; розглянути можливість впровадження нових технологій у виробництво та в навчання працівників, з метою підвищення їх навичок та компетенції тощо.

Все це дозволить оптимізувати витрати часу, скоротити ресурси (особливо енергетичні) та максимально ефективно використовувати сучасні обмежені ресурси підприємства. Крім того, регулярно та ретельно слід оцінювати ефективність та доцільність поточної стратегії розвитку підприємства, слід бути готовим адаптуватися до нових обставин та змін в роботі, умовах праці чи відпочинку персоналу.

Тому, вищезазначені заходи з удосконалення менеджменту продуктивності сприятимуть зниженню витрат підприємства та підвищенню результативності його діяльності, що призведе до зростання продуктивності підприємства, і, в результаті позначиться на його стратегічному розвитку та економічній ефективності виробництва в цілому.

Стратегічний розвиток підприємства та його висока продуктивність – це головна умова ефективної роботи будь-якого сучасного підприємства, що ґрунтується на стимулюванні ресурсозбереження, раціональному використанні виробничої та соціальної інфраструктури підприємства. І як зазначалося вище, все це тісно взаємодіє й працює за наявності певних кадрів та створених відповідних умов.

На підставі викладеного можна зробити висновок, що ефективність підвищення продуктивності підприємств значною мірою відбивається в чотирьох взаємопов'язаних аспектах: по-перше, виявлення резервів росту продуктивності, по-друге, можливістю їх впровадження в господарську діяльність, по-третє, їх значення для стратегічного розвитку підприємств, й по-четверте, наслідки та результати стратегічного розвитку підприємства повинні бути підґрунтям для подальшого росту його продуктивності.

Література:

1. Продіус О.І., Буцик В.О., Сяо С. Менеджмент персоналу в системі стратегічного управління підприємством. *Приазовський економічний вісник*. 2017. 5(5). С. 181-185. URL: http://pev.kpu.zp.ua/journals/2017/5_05_uk/5_05_2017.pdf (дата звернення: 06.03.2024).

Міщук Є. В.

*д.е.н., доц., доц. каф. обліку, оподаткування,
публічного управління та адміністрування
Криворізького національного університету
м. Кривий Ріг, Україна*

МАРКЕТИНГ ВЗАЄМИН ЯК ЕКОНОМІЧНА СИСТЕМА

Маркетинг взаємин традиційно визначається як стратегічний підхід до створення та утримання довгострокових та взаємовигідних відносин між різними стейкхолдерами підприємства. Його використання підкреслює важливість взаємодії з клієнтами, партнерами, співробітниками та іншими зацікавленими сторонами для досягнення стратегічних цілей та створення вартості [1, с. 79]. З погляду наукового дослідження, «маркетинг взаємин» можна розглядати як самостійну економічну систему, що базується на певних ключових аспектах. Такими основними аспектами є:

1. Довіра: взаємна довіра є фундаментальним поняттям у маркетингу взаємин. Довірливі відносини забезпечують сталість та взаємодію між стейкхолдерами, що сприяє покращенню ефективності обміну та забезпечує стійкість системи.

2. Лояльність як результат довіри: відносини, побудовані на довірі, сприяють виникненню лояльності серед клієнтів та інших учасників системи. Лояльність є ключовим показником успішності маркетингових взаємин, впливаючи на збереження та збільшення вартості клієнтів.

3. Комунікація та взаєморозуміння: ефективна комунікація виступає як катализатор для побудови та підтримки відносин, що забезпечує взаєморозуміння, яке є критичним для успішного обміну інформацією та визначення взаємних очікувань.

4. Стратегії взаємодії з клієнтами та партнерами: маркетинг взаємин включає розробку та реалізацію стратегій взаємодії з клієнтами та партнерами, спрямованих на максимізацію спільної вартості та задоволення потреб обох сторін. Стратегії взаємодії з клієнтами та партнерами не лише стимулюють обмін, але й визначають напрямки розвитку економічної системи маркетингу взаємин. Такі стратегії мають на меті максимізацію вартості для всіх учасників та сприяють сталому зростанню [2].

Усі вищезгадані елементи взаємодіють та впливають один на одного, створюючи синергію в системі маркетингу взаємин. Взаємовплив елементів не лише підтримує сталість та ефективність системи, але й сприяє її розвитку та адаптації до змін в економічному оточенні. Такий взаємодійний підхід визначає основу функціонування маркетингу взаємин у рамках економічної системи.

Разом із цим, економічна система маркетингу взаємин прагне до сталості та стійкості відносин, що досягається шляхом виявлення та вирішення можливих проблем, а також адаптації до змін у середовищі.

Система маркетингу взаємин вимагає постійного вдосконалення та інновацій, орієнтованих на забезпечення відповіді на змінні потреби та очікування стейкхолдерів.

Таким чином, маркетинг взаємин як економічна система є складним набором взаємодій та відносин, спрямованих на досягнення спільних цілей. Довіра, лояльність, ефективна комунікація та стратегії взаємодії стають ключовими компонентами цієї системи, впливаючи на сталість та ефективність взаємодії між усіма учасниками. Взаємовідносини стають не тільки способом обміну товарами та послугами, але й важливим фактором, що впливає на інновації, сталість, та конкурентоспроможність. Ураховуючи складні взаємозв'язки у маркетингу взаємин, його позиціонування в контексті економічної системи вимагає систематичного аналізу й стратегічного планування. Наукове дослідження цієї системи важливе для розуміння динаміки між учасниками та визначення факторів, що впливають на її стійкість та ефективність.

Суть взаємовпливу елементів «Маркетингу взаємин» у рамках економічної системи полягає в складному та взаємодоповнюючому взаємозв'язку ключових компонентів, які визначають структуру та функціонування цієї системи. Довіра, лояльність, ефективна комунікація та стратегії взаємодії взаємодіють між собою, взаємно впливаючи на процеси обміну інформацією, товарів та послуг. Так, елемент «довіра» виступає як базовий фундамент для взаємодії між всіма учасниками економічної системи маркетингу взаємин. Відносини, побудовані на довірі, стимулюють лояльність учасників та сприяють стабільності системи. Лояльність, у свою чергу, підсилює відносини та забезпечує постійний потік обміну та взаємовигідних угод. Ефективна комунікація виступає як драйвер, який сприяє взаєморозумінню та вирішенню можливих конфліктів, що, своєю чергою, дозволяє зберігати стійкі взаємовідносини та забезпечує здатність системи адаптуватися до змін у зовнішньому середовищі.

Позиціонування маркетингу взаємин як економічної системи має потенціал розширення уявлення про взаємини в сучасному бізнес-середовищі. Інтеграція нових технологій, аналіз даних, та розробка нових стратегій сприятимуть розвитку цієї системи та підтримці взаємовідносин, які сприяють сталому успіху підприємства в економічному вимірі.

Література:

1. Аналіз і прийняття рішень для зміцнення економічної безпеки (у сферах обліку, оподаткування, маркетингу, фінансів, менеджменту трудових ресурсів та публічного управління на рівні підприємств, регіонів, держави) : монографія / за ред. В. Я. Нусінова, Є. В. Міщук. Кривий Ріг: Видавець Роман Козлов, 2023. 360 с.

2. Stadnyk V.V., Holovchuk Y.O. Marketing resources and technologies for innovative potential of industrial enterprise. *International Journal of Economics and Society*. 2017. Vol. 2. Iss. 9. P. 39–45.

Міщук Є. О.

магістрант

Яшкіна Н. В.

к.т.н., зав. кафедри менеджменту та фінансів

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ – СУЧАСНА РИСА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Однією з головних рушійних сил розвитку суспільства є інноваційна діяльність. Інновації проявляються не тільки як нові продукти, послуги або технологічні процеси, а й охоплюють також і соціальну сферу, стратегії і бізнес-моделі, що забезпечують фінансові та інші переваги [5, с. 56].

Сучасний світ задає нові формати використання інновацій, змінюються пріоритети які пов'язані з формуванням соціальної відповідальності бізнеса за створення сприятливого середовища для рівного доступу до можливостей, найбільш вразливим і ізольованим групам населення [3, с. 101]. Досягнення мети рівних можливостей забезпечується використанням концепції інклюзивного розвитку.

Концепція інклюзивного розвитку передбачає, що кожен суб'єкт економіки є важливим, унікальним, цінним для суспільства і має можливості, щоб задовольнити свої потреби. Інклюзивне зростання економіки є багатофакторним і багаторівневим процесом, основою якого є економіка максимальної зайнятості та взаємодії усіх суб'єктів у контексті гуманного розвитку суспільства. Інклюзивний розвиток у працях Дж. Гупти розглядається як розвиток, який не лише створює нові економічні можливості, але й забезпечує рівний доступ до можливостей, створених для всіх верств суспільства, особливо бідних [1, с. 23]. Проектом «Стратегії сталого розвитку України на період до 2030 року» визначено, що інклюзивний розвиток – це економічне зростання, яке створює для всіх верств населення максимальні можливості для працевлаштування та участі в усіх сферах життєдіяльності країни, а також забезпечує справедливий розподіл результатів праці [4, с. 105]. Інклюзивна інноваційна діяльність спирається не тільки на технологічні інновації, а й на автоматизацію робочих процесів, системи доставки й інновації в межах бізнес-процесів для зниження витрат і розширення доступу. Це означає, що інклюзивні інновації можуть розроблятися на основі передових досліджень або з використанням раніше відомих технологій, і їх розробниками та споживачами можуть бути особи з обмеженими можливостями. Рушійна сила активізації розвитку інклюзивних інновацій полягає в об'єднанні зусиль трьох економічних суб'єктів: держави, громадянського суспільства та бізнесу, в розробці інноваційної політики

нового покоління, яка повинна посилити механізми горизонтальної координації між органами влади у всіх сферах державної політики (освітньої, наукової, технологічної, соціальної, молодіжної, промислової й ін.), в оцінці ефективності заходів інноваційної політики й адаптації передового європейського досвіду використання інклюзивних інновацій, особливо на регіональному рівні [5, с. 61].

Провідна роль у процесі розвитку інклюзивних інновацій повинна належати державі, оскільки така ініціатива дає можливість заощадити бюджетні кошти на соціальну сферу, підтвердженням чого є стрімкий розвиток цього напрямку в інших країнах, де держава всіляко підтримує соціальних підприємців [2, с.107].

Література:

1. Базилюк А. В. Інклюзивне зростання як основа соціально-економічного розвитку. Економіка та управління на транспорті. 2015. Вип. 1. С. 19–29.
2. Затонацька Т.Г. Фінансове забезпечення інклюзивного зростання та подолання бідності в Україні: існуюча практика та перспективи. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2014. Вип. 1(28). Т. 2. С. 102–112.
3. Перегудова Т.В. Соціальна інклюзія як елемент соціальної політики: Європейські уроки для України. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. 2016. Вип. 19. С. 98–102.
4. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: https://www.undp.org/content/dam/ukraine/docs/SDGreports/UNDP_Strategy_v06-optimized.pdf - 2017(дата звернення: 5.02.2024).
5. Федулова Л.І. Інклюзивні інновації в системі соціально-економічного розвитку. Економіка: реалії часу. 2016. № 3(25). С. 56–65.

Мовсесянц А.М.
*аспірант кафедри управління та адміністрування
Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

РЕБАЛАНСУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОГО ПОРТФЕЛЯ В КРИПТОВАЛЮТІ

Здійснюючи вкладення у різні монети, інвестор формує портфель криптовалюти, основними цілями складання якого будуть досягнення необхідної прибутковості за оптимального показника ризику. При відборі монет для покупки, вважається за краще придбати криптовалюти, що знаходяться на перших місцях рейтингу Coinmarketcap (достовірний огляд торгових бірж), в той час як монети, які нещодавно вийшли з ІЕО або ІСО, розглядаються до покупки більш уважно і, як правило, купуються рідко.

ІСО (Initial Coin Offering), чи первинне розміщення токенів, як видання конкретним проектом токенів, призначених для оплати послуг майданчика у майбутньому – як криптовалюти. За своєю суттю ІСО це фактично модель краудфандингу, де учасники здійснюють вкладення в розвиток компанії з метою отримання певних благ у майбутньому. Придбання токенів, випущених ІСО, передбачає отримання прибутку від перепродажу за вищою ціною, однак у даних токенів суттєво високий рівень ризику, бо гарантії про їх високий попит на ринку через якийсь час немає. У свою чергу, ІЕО (Initial Exchange offering), або первинна пропозиція монет, є покращеною версією ІСО, що має менш високий рівень ризику. Це обумовлено відбором токенів від кожного проекту і здійсненням контролю за ними. На відміну від первинного розміщення монет, пошук інвесторів здійснюється криптовалютною біржею, яка обирає перспективні проекти з подальшим просуванням їх монет серед користувачів своєї платформи[1].

Застосовується три підходи до інвестування в криптовалюту:

- консервативний: вкладення в монети Bitcoin. Емісія обмежена, капіталізація у кілька разів більша, ніж у найближчих криптовалют;
- помірний: вкладення в Bitcoin та Ethereum (70/30 або 50/50), залежно від довіри інвестора до смарт-контрактів;
- ризикований: за високих волатильності та толерантності до ризику до помірнього портфеля додаються монети-лідери з капіталізації.

Найбільш оптимальним варіантом вкладення криптовалюти з довгостроковою перспективою вважається купівля монет Bitcoin (половина портфеля), 30% - Ethereum, а кошти, що залишилися, розподіляють серед великих Altcoins, що залишилися, і DeFi-проектами. У цьому підході монети Bitcoin знизять показник ризику волатильних Altcoins, а при зростанні ринку останні принесуть вищу прибутковість [2].

Криптовалютні ринки відомі високою волатильністю. Ця нестабільність може призвести до значних змін у розподілі активів портфеля,

потенційно наражаючи інвестора на більший ризик, ніж очікуваний, або втрати прибутків. В цьому випадку інвестору необхідне здійснення ребалансування портфеля.

Ребалансування - це процес купівлі-продажу частин портфеля, щоб повернути вагу кожного класу активів до початкового стану. Можливо використати ребалансування, щоб відкоригувати вагові коефіцієнти кожного класу активів у портфелі для виконання нещодавно розробленого розподілу активів. Ребалансування допомагає підтримувати інвестиційну стратегію у відповідності з фінансовими цілями та толерантністю до ризику[3].

Ребалансування портфеля здійснюється в декілька етапів.

1. Встановлення цільового розподілу – вибір ідеального поєднання криптовалют або інших активів (наприклад, стейблкоїнів або фіатних монет) у портфелі. Ця суміш має відображати інвестиційні цілі, толерантність до ризику та часовий горизонт.

2. Регулярна оцінка портфеля – перевірка результативності інвестицій та визначення місця певних криптовалют у портфелі.

3. Вибір стратегії ребалансування – вибір способу ребалансування або за календарем через регулярні проміжки часу, або за пороговим значенням ваги активів, або адаптивно у відповідь на основні зміни ринку або особисті фінансові зміни.

4. Виконання ребалансуючих угод – продаж криптовалют, які мають надвисоку ефективність, та купівля тих, які мають низьку ефективність. Цей крок має на меті повернути портфель до бажаного балансу.

5. Податкові міркування – врахування того, що продаж активів для ребалансування може мати податкові наслідки, особливо в разі отримання прибутку.

6. Постійний моніторинг і коригування з метою коригувати інвестиційної стратегії за потреби.

Відновлення балансу портфеля криптовалют є життєво важливою вправою для того, щоб інвестиції відповідали фінансовим цілям і схильності до ризику. Керуючи складом свого портфеля, можна більш впевнено орієнтуватися на нестабільному крипторинку, підтримувати інвестиційну стратегію та наблизитися до поставлених довгострокових фінансових цілей.

Література:

1. Tapscott D., Tapscott A. (2016). Blockchain revolution: how the technology behind bitcoin is changing money, business, and the world. New York: Portfolio,

2. Lawant, D. & Hougan, M. (2021). The Case for Crypto in an Institutional Portfolio. Read at: <https://f.hubspotusercontent00.net/hubfs/6150553/The%20Case%20for%20Crypto%20in%20an%20Institutional%20Portfolio%2008022021.pdf>.

3. Casey, M. & Vigna, P. (2015). The age of Cryptocurrency: How Bitcoin and the Blockchain are challenging the Global Economic Order. New York: St. Martin's Press.

Пасічник Ю. В.

*д.е.н., професор, головний науковий співробітник відділу
соціально-економічного розвитку сільських територій
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»
м. Київ, Україна*

Гордієнко Л. А.

*д.е.н., доцент, завідувачка кафедри маркетингу,
фінансів, банківської справи та страхування
Східноєвропейський університет імені Рауфа Аблязова
м. Черкаси, Україна*

СОЦІОКУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД В УМОВАХ ВОЄННОГО ЧАСУ

Сільські територіальні громади в Україні є важливою складовою суспільної системи України і мають значний вплив на соціальний і економічний розвиток сільської місцевості. В умовах воєнного стану, який тепер триває в Україні, соціокультурні аспекти набувають актуального значення, тому що формують основу функціонування будь-якої територіальної громади.

Функціонування та розвиток сільських територіальних громад обумовлюється різноманітними соціокультурними чинниками, зокрема:

соціальна інфраструктура, в тому числі – освіта, фізкультура, медицина. Так, доступ до якісної дошкільної, початкової та середньої освіти, є суттєвим чинником поступального розвитку сільських громад, а медицина є запорукою благополуччя мешканців;

єдність, що забезпечує збереження та подальший розвиток культурної спадщини, зокрема звичаїв, церемоній, ритуалів, традицій, обрядів;

ідентичність, що сприяє формуванню відчуттю спільності серед мешканців сільських територій;

ментальність, як конструкція мислення, на яку суттєво впливають пройдені історичні етапи, міфи, стереотипи, архетипи думки, специфіка мови, а також ті моральні цінності, якими керуються індивіди та окремі групи, що в сукупності впливають на спосіб чи стиль їх життя у конкретній місцевості;

створення нових робочих місць та соціальне підприємництво, що має зменшити залежність від міграції;

участь мешканців громад в місцевому управлінні, що має забезпечити ефективне функціонування структур місцевого самоврядування та надати можливість активної участі у прийнятті рішень та впливати на подальший розвиток сільської громади;

розвиток туризму має визначити напрями використання наявних природних та рекреаційних ресурсів сільських територій та стати джерелом додаткових доходів до місцевого бюджету та активізувати зацікавленість до регіону.

Зауважимо, що функціонування сільських територіальних громад вимагає комплексного підходу, який має бути спрямований на забезпечення гармонічного розвитку у всіх напрямках.

Водночас на шляху реалізації напрямів розвитку сільських громад є певні проблеми, на що вказують В. Россоха В. та М. Плотнікова : «...у межах існуючої системи й технологій державного управління «зверху-вниз» стало практично неможливим забезпечення належних умов праці й проживання людей у сільських поселеннях. Система державного і громадського управління повинна була формуватися на засадах децентралізації, розширення повноважень самоврядування, відпрацювання організаційно-економічного механізму макроекономічного попиту, територіально-самоврядного й галузевого управління комплексним розвитком регіону» [1, с.43].

Також зауважимо, що російські інтервенти в Україні завдали суттєвих збитків, зокрема і екологічних, про що поінформував очільник Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України Ю. Корогодський: «Росіяни як варвари знищують усе, навіть не усвідомлюючи, що навколишнє середовище не визнає кордонів. Ми вже підрахували збитки: 3 трильйони гривень екологічних збитків – забруднення землі, повітря, спалені ліси, знищені природні ресурси. Є природні ресурси України, які втрачені назавжди» [2].

Зважаючи на надзвичайно складну ситуацію в Україні, у сільських територіальних громадах формуються принципово нові соціокультурні відносини, зокрема: мешканці об'єднуються для боротьби із російськими загарбниками, допомагаючи нашим Збройним силам України продовольством, обмундируванням; збираються кошти на придбання військової техніки та видів озброєння; підтримка у лікуванні та оздоровленні; закупівля дронів тощо. Також набула поширення практика відрахувань із місцевих бюджетів коштів на забезпечення потреб наших військових. Окремі мешканці сільських громад добровільно, зокрема із перших днів військового вторгнення росії, вирушили захищати Батьківщину. Мешканці сільських громад, де не відбуваються військові дії, добровільно прийняли переселенців із окупованих територій, забезпечуючи їх житлом, фінансовою підтримкою, надаючи можливість адаптуватись до життя громади. Всі ці суспільні відносини є свідченням формування нового соціокультурного сприйняття теперішніх реалій, викликаного війною. Окрім цього, мешканці сільських громад докладають значних зусиль для забезпечення такої очікуваної Перемоги над зухвалим, агресивним ворогом.

Література

1. Россоха В., Плотнікова М. Розвиток сільських територій України в умовах децентралізації управління: стан, проблеми, перспективи. *Економічний дискурс*. Міжнародний науковий журнал. 2018. Випуск 4. С. 41-53.

2. Корогодський Юрій. Екологічні збитки України від агресії РФ становлять 3 трлн грн. *LB.ua*. 5 березня 2023. URL: https://lb.ua/society/2023/03/05/547928_ekologichni_zbitki_ukraini_vid.html

Плуталов С. І.
*доцент кафедри сценічного мистецтва
Луганська державна академія культури і мистецтв
м. Київ, Україна*

ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА РОЗВИТОК КРЕАТИВНОЇ ЕКОНОМІКИ РЕГІОНІВ КРІЗЬ ПРИЗМУ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ СИСТЕМ

Проблема функціонування та розвитку регіонів у вітчизняній економічній літературі є однією з найактуальніших та обговорюваних протягом багатьох десятиліть. Одним з ключових аспектів, що породжує дискусію, є чинники розвитку економіки регіонів. Цю проблему можна назвати традиційною не тільки для українських реалій. Наряду з проблематикою виокремлення, оцінки чинників, кожен рік з'являються додаткові категорії, що потребують уточнення, методичного забезпечення, практичної імплементації тощо. Однією з таких проблем виступає креативна економіка, оскільки вона є відносно новим поняттям, складним як з наукової так і прикладної точки зору по причині своєї багатоаспектності. З огляду на сказане розгляд чинників впливу на розвиток креативної економіки регіонів крізь призму економічної та соціокультурної систем справедливо вважати актуальним та нагальним питанням, вирішенню якого присвячені дані результати дослідження.

Варто зауважити, що поняття «соціокультурна система» на відміну від «економічної» у науковому побуті є досить «молодим». Його постійне вживання можна віднести до ХХ століття, яке пов'язане, з одного боку, із поширеністю та доказовістю принципу системності, а з іншого, із формуванням науки культурологія та соціологія, в яких «соціокультурна система» стає одним із центральних понять [1].

Соціокультурну систему можна визначити як багаторівневий взаємозв'язок індивідів у певному просторово-часовому контексті, що забезпечує задоволення матеріальних та духовних потреб, які виникають у процесі їхнього буття [1]. Креативну економіку автор розглядає як систему суспільних взаємин та специфічних практик господарювання, що утворилася еволюційним шляхом та стимулює економічне зростання за рахунок використання здібностей індивіда та технологій [2]. Таким чином, вийшов певний симбіоз економічної та соціокультурної систем, які мають специфічний набір чинників впливу (рис. 1).

Наведена на рис. 1 декомпозиція чинників представляє собою три контури. Перший контур вбирає ті чинники, які в класичному розумінні відносяться до внутрішнього середовища і є джерелом розвитку регіональної системи у певному проміжку часу. До цих чинників увійшли складові елементи креативної економіки, в числі яких: людські ресурси (талант, інтелект, іновативність), за рахунок яких досягаються цілі регіону і які є основним драйвером формування креативної економіки. До другого контуру, віднесли чинники які спричиняють вплив на розвиток креативної економіки регіону та мають частково обмежений контроль з боку держави: інвесторів, конкурентів, посередників, постачальників, виробників та пропозицію, споживачів та попит.

Часткова обмеженість контролю цих чинників пояснюється складністю та тривалістю управлінських процесів, в яких задіяні різні сектори економіки. Взаємодія відбувається між різними суб'єктами ринкових відносин, які мають різні цілі, задачі, пріоритети, відтак більш тривалим є процес їх узгодження. Третій контур складається з чинників, які мають прямий вплив на розвиток креативної економіки регіону і не контролюються: культурний, демографічний, науково-технічний, природно географічний, політичний, економічний. Всі окреслені чинники можуть впливати як позитивно, так і негативно і бути як стимуляторами, так і де стимуляторами розвитку креативної економіки.

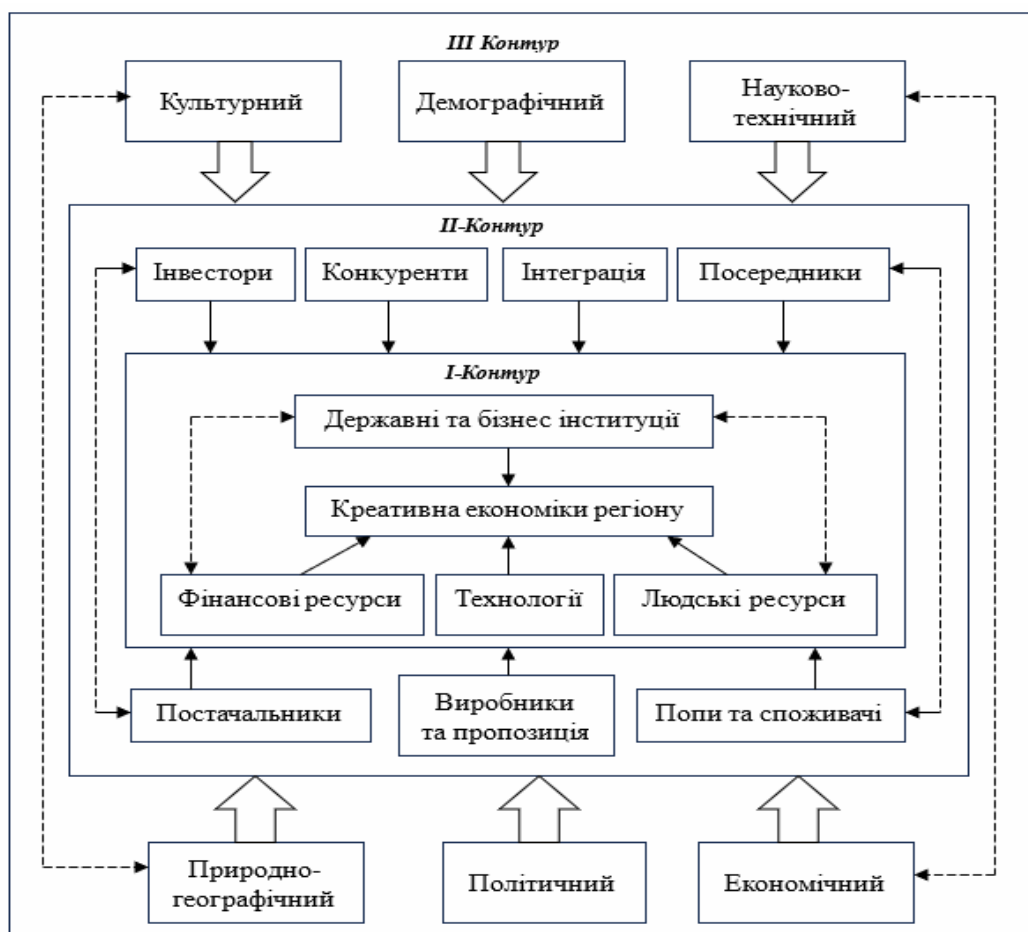

Рисунок 1 – Чинники впливу на розвиток креативної економіки регіонів крізь призму економічної та соціокультурної систем

Джерело: Складено автором

Література:

1. Bakhov I., Boichenk E., Martynovych N., Nych T., Okolnycha T., Vinnychenko V. Conditions for Development of the Socio-cultural Level of Personality in Today's Ukrainian Society. Jour of Adv Research in Dynamical & Control Systems, Vol. 12, 04-Special Issue, 2020. P. 1668- 1676. doi: 10.5373/jardcs/v12sp4/20201648.

2. Martynovych N., & Plutalov S. (2022). Current trends of the development of creative industries and their impact on the national economy. Problems of modern transformations. Series: economics and management, (3). <https://doi.org/10.54929/2786-5738-2022-3-03-08>.

Постернак І. М.

*кандидат технічних наук, доцент,
доцент кафедри організації будівництва та охорони праці*

Постернак О. С.

*здобувач вищої освіти СВО «Бакалавр»
ОПП «Будівництво та цивільна інженерія»
Одеська державна академія будівництва та архітектури
м. Одеса, Україна.*

Постернак С. О.

*кандидат технічних наук, доцент
Приватне підприємство «Композит»
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ ХОДУ БУДІВНИЦТВА ОБ'ЄКТІВ В УМОВАХ ЖОРСТКОГО ОБМЕЖЕННЯ РЕСУРСІВ

Основна мета фінансового регулювання будівельного виробництва – добитися закінчення будівництва групи об'єктів в умовах імовірного характеру виробництва у терміни, визначені календарним планом. При прийнятті управлінських рішень використані ресурси повинні бути мінімальними.

Для ліквідації відставання від планових термінів приймають такий захід:

а) Збільшення інтенсивності виконання робіт за рахунок наявного резерву трудових ресурсів за формулою (1) [1]:

$$N_{i-j} = C_{i-j}^{\max} - C_{i-j}^{\min} \quad (1)$$

б) Зміна раніше прийнятих методів зведення будівель (рис.1), кількості монтажних кранів, які використовуються, та інше, що в цілому дозволяє скоротити терміни виконання комплексів робіт (наприклад, змінити метод зведення будівель за напрямом і послідовністю виконання робіт та ін.).

в) Організація паралельних потоків (робіт), якщо це можливо за технологією та не враховане у початковому плані.

г) Максимальна ув'язка робіт у часі і просторі за рахунок додаткового розділення будівлі на захватки.

Використання *б*, *в* і *г* варіантів ліквідації зривів вимагає зміни топології сітьової моделі. Процедура ліквідації зривів виконується в такій послідовності (за алгоритмом I) [1]:

I.1. Починаючи від вихідної події до лінії знімання інформації, розраховують ранні терміни початку $t_{i-j}^{p.n}$ і закінчення $t_{i-j}^{p.з}$ робіт з урахуванням виниклих зривів (рис. 5) за формулами (2) (3):

$$t_{i-j}^{p.n} = \max(t_{h-i}^{p.n} + t'_{h-i}) \quad (2)$$

$$t_{i-j}^{p.з} = t_{i-j}^{p.n} + t'_{i-j} \quad (3)$$

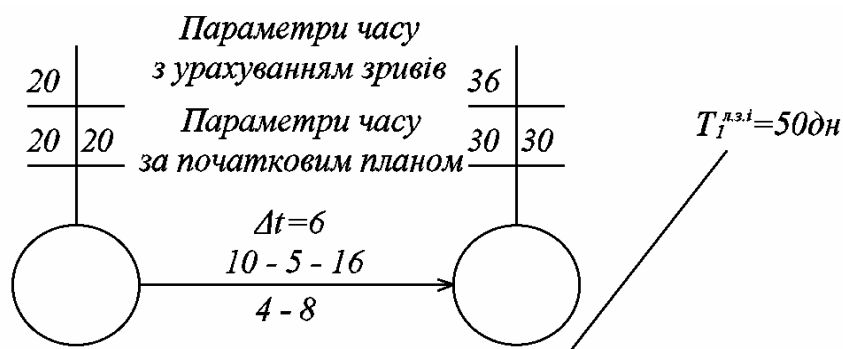

Рисунок 1 – Приклад запису параметрів часу сітьового графіка з урахуванням зривів до лінії знімання інформації

I.2. Ліквідацію зривів після лінії знімання інформації виконують, якщо відхилення тимчасових параметрів від планових завдань збільшують терміни будівництва групи об'єктів. Відхилення можна ліквідовувати одним із вище приведених способів.

При цьому необхідно враховувати наступне:

- не перевищувати максимально встановленої за завданням інтенсивності виконання робіт, тобто допускається варіювати тривалістю лише в діапазоні оцінок часу $D_{i-j}^{\max} - d_{i-j}^{\min}$.

- у першу чергу скоротити оцінки часу тих робіт, які лежать на критичному шляху і одночасно впливають на максимальне число інших повних шляхів (підкритичних).

- при ліквідації зривів стежити за ціною скорочення, тобто додавати порцію трудових ресурсів на роботи з мінімальною ціною скорочення.

Приклад ліквідації зривів показаний на фрагменті сітьової моделі, яка приведена на рис. 2. При другому зніманні інформації ($T_2=0,7T_{роз}$) ліквідація зривів проводиться на роботах, пізні терміни закінчення яких знаходяться за даною лінією знімання інформації, за такою ж методикою.

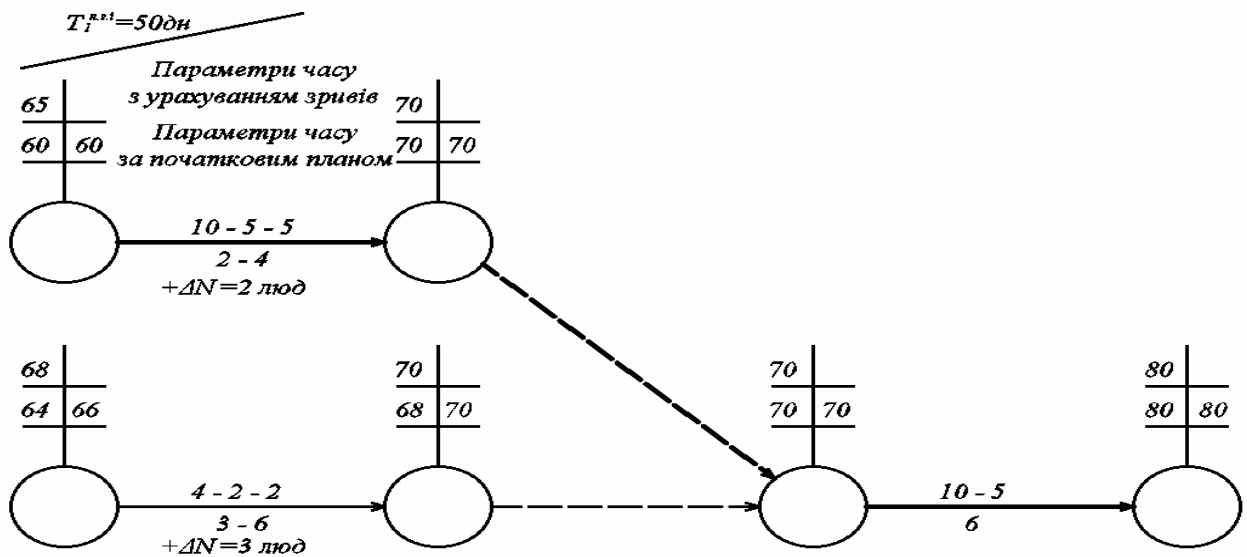

Рисунок 2 – Приклад запису параметрів часу сітьового графіка з урахуванням зривів після лінії знімання інформації

Отже, фінансова ефективність управлінських рішень оцінюється критерієм, який характеризує «ціну» скорочення при ліквідації зривів. Як відомо, трудові ресурси обмежені і в роботі вони фіксовані. При ліквідації зривів необхідно прагнути до мінімізації їх використання. Скорочення термінів будівництва групи об'єктів при цьому повинно бути максимальне.

Література:

1. Організація виробництва реконструкції будівель історичної забудови міст: звіт про НДР з 01.01.2017 по 31.12.2020 (проміжний) / Одеська держ. академія будівництва та архітектури; кер. І. М. Постернак. Шифр теми 55-НДР/ВІ № держреєстрації 0117U002172. Одеса, 2020. 74

Пріщенко А. А.
*аспірантка кафедри підприємництва, організації
виробництва та теоретичної і прикладної економіки
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

АЛГОРИТМИ ПРИЙНЯТТЯ РІШЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ

Застосування штучного інтелекту (ШІ) для розробки алгоритмів прийняття рішень на підприємствах є дуже актуальним і має значний потенціал для поліпшення ефективності управління та оптимізації бізнес-процесів.

Дослідженнями цієї проблеми присвячені роботи як відомих зарубіжних так і вітчизняних науковців та фахівців-практиків: Х. Саймона, П. Чеклі, Дж. Кахана, М. Тегмарка, Д. Перл, Ст. Расселла, Ф. Шлайтер, Л. Валласа, М. Єфремова, Д. Пчелянського, С. Воїнової та ін. [1-5], які зробивши суттєвий вклад в розвиток методології системного аналізу та методів прийняття рішень на підприємствах, працюють над впровадженням алгоритмів прийняття рішень з використанням ШІ, їх роботи стають основою для практичного застосування у бізнесі, фінансах, управлінні та інших галузях.

Використання штучного інтелекту для розробки алгоритмів прийняття рішень на підприємствах допомагає підвищити ефективність, швидкість та якість прийняття рішень, що має прямий вплив на успішність бізнесу і його конкурентоспроможність. Дозволяючи аналізувати великі обсяги даних та виділяючи ключові показники, які впливають на прийняття рішень ШІ допомагає підприємствам уникнути підсвідомих спотворень та особистих уподобань, забезпечуючи об'єктивне та науково обґрунтоване прийняття рішень. Алгоритми штучного інтелекту можуть працювати в режимі реального часу, швидко аналізуючи нові дані та змінюючи рекомендації щодо прийняття рішень. Це дає змогу підприємствам оперативно реагувати на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Завдяки здатності ідентифікувати потенційні ризики та передбачити можливі наслідки рішень ШІ допомагає підприємствам приймати краще обґрунтовані рішення та мінімізувати негативні наслідки для бізнесу. Застосування ШІ для розробки алгоритмів прийняття рішень дозволяє підприємствам створювати більш точні та інноваційні стратегії, що допомагає підвищувати їхню конкурентоспроможність на ринку, дає можливість автоматизувати багато процесів прийняття рішень, що звільняє час та ресурси управлінського персоналу для більш стратегічних завдань.

Незважаючи на те, що застосування штучного інтелекту для розробки алгоритмів прийняття рішень на підприємствах має численні переваги, воно також пов'язане з рядом проблем і викликів (табл. 1)

Таблиця 1

Проблеми пов'язані з використанням штучного інтелекту для розробки алгоритмів прийняття рішень на підприємствах

Проблема застосування	Прояв
Необхідність великого обсягу даних	Штучний інтелект зазвичай потребує великої кількості даних для ефективної роботи. На підприємствах може бути складно зібрати достатню кількість якісних даних, особливо якщо йдеться про нові проекти або незвичайні ситуації.
Проблеми з перевіркою та поясненням рішень	Деякі моделі штучного інтелекту, такі як нейронні мережі, можуть бути складними для розуміння та пояснення людям. Це може створювати проблеми при перевірці та виправленні помилок в алгоритмах прийняття рішень.
Безпека та конфіденційність даних	Використання штучного інтелекту може створювати проблеми з безпекою та конфіденційністю даних. Алгоритми прийняття рішень можуть потребувати доступу до конфіденційної інформації, що може призвести до порушення конфіденційності.
Біас та неправильне узагальнення	Моделі штучного інтелекту можуть піддаватися впливу біасу, особливо якщо дані, на яких вони навчалися, відображають соціокультурні чи інші нерівності. Це може призвести до неправильних рішень, що впливають на різні групи людей.
Високі витрати на розробку та впровадження	Розробка та впровадження алгоритмів штучного інтелекту може бути дорогими та часоємними процесами, особливо якщо потрібні спеціалізовані технології та експертний персонал.
Недостатня прозорість та відповідальність	Деякі алгоритми штучного інтелекту можуть бути непрозорими, що ускладнює розуміння того, як саме вони приймають рішення. Це може створювати проблеми з визначенням відповідальності за наслідки прийнятих рішень та забезпеченням відповідності законодавству та регуляторним вимогам.
Залежність від технічних знань	Впровадження та ефективне використання штучного інтелекту вимагає наявності кваліфікованих спеціалістів з технічних областей, таких як машинне навчання, обробка даних, програмування тощо. Це може бути складно для підприємств без достатнього доступу до таких ресурсів.
Етичні питання	Використання штучного інтелекту для прийняття рішень може породжувати етичні дилеми, зокрема, пов'язані зі збереженням приватності даних, справедливістю та дискримінацією, впливом на робочі місця та соціальними наслідками використання таких технологій.
Недооцінка впливу людського фактору	Штучний інтелект може надати цінну інформацію для прийняття рішень, але варто пам'ятати, що важливі роль відіграють також інтуїція, емпатія та інші людські якості. Недооцінка цього аспекту може призвести до несподіваних наслідків та невдач у реалізації стратегій.

Джерело: складено автором

Вказані проблеми, перелік яких, безумовно, не є вичерпним, варто враховувати при розробці та впровадженні алгоритмів прийняття рішень на підприємствах з використанням штучного інтелекту. Важливо розвивати та вдосконалювати методи та підходи, щоб забезпечити ефективне та етичне використання цих технологій в бізнес-середовищі.

Література:

1. Simon, H. A. (1991). Bounded rationality and organizational learning. *Organization science*, 2(1), 125-134.
2. Ferres, JML, Fishman, EK, Rowe, SP, Chu, LC, & Lugo-Fagundo, E. (2023). Штучний інтелект як державна служба. *Журнал Американського коледжу радіології*.
3. Вінуеса, Р., Азізпур, Х., Лейте, І., Валаам, М., Дігнум, В., Доміш, С., ... і Фусо Неріні, Ф. (2020). Роль штучного інтелекту в досягненні Цілей сталого розвитку. *Природні комунікації*, 11 (1), 1-10.
4. Єфремов, М. Ф., & Єфремов, Ю. М. (2008). Штучний інтелект, історія та перспективи розвитку. *Вісник ЖДТУ. Серія" Технічні науки"*, (2 (45)), 123-126.
5. Пчелянський, Д. П., & Воїнова, С. А. (2019). Штучний інтелект: перспективи та тенденції розвитку. *Automation of technological and business processes*, 11(3), 59-64.

Разумова Г. В.
д.е.н., проф. каф. маркетингу та бізнес-адміністрування
Матюшенко Д. Д.
здобувач вищої освіти
ДВНЗ «Приазовський державний технічний університет»
м. Дніпро, Україна

ФОРМУВАННЯ КОНКУРЕНТНОЇ СТРАТЕГІЇ ПІДПРИЄМСТВА

Проблема підвищення конкурентоспроможності стоїть перед будь-яким підприємством і може виникнути в будь-який час. Процес підвищення конкурентоспроможності підприємства повинен бути постійним і безперервним, при цьому враховувати, на якому етапі перебуває дане підприємство і на якому рівні воно функціонує, які є проблеми в його функціонуванні, такі і повинні стояти завдання з метою підвищення його конкурентоспроможності.

Однією з перших проблем, що постають перед компаніями, які працюють на ринку і зацікавлені у підвищенні своєї конкурентоспроможності, є виживання – забезпечення платоспроможності. Вирішити цю проблему можна шляхом вжиття негайних заходів щодо реалізації вже виробленої продукції та впровадження комплексу маркетингових заходів, таких як аналіз ринку, диверсифікація продукції, цінова політика та методи просування.

Після досягнення платоспроможності природно постає завдання і проблема досягнення прибутковості. На цьому етапі, до маркетингових заходів слід додати необхідні економічні заходи, такі як аналіз виробничих витрат, аналіз собівартості та ціноутворення, а також організаційно-технічні заходи, такі як аналіз ефективності виробництва та техніко-економічне обґрунтування виробництва.

Після того, як нагальні проблеми вирішені, виникає інший рівень проблем – довгострокові цілі та завдання, розробка ефективної конкурентної стратегії. Ефективність конкурентної стратегії залежить від рівня конкурентоспроможності компанії. Враховуючи, що конкурентна стратегія спрямована на створення унікального ринкового простору, до якого конкуренти мають якомога менший доступ, основним викликом для компаній є ефективне використання своїх конкурентних переваг для створення нової (додаткової) споживчої цінності.

Для досягнення цієї мети конкурентні стратегії повинні бути сформульовані відповідно до конкретних методологій, які забезпечують контрольованість і керованість внутрішніми конкурентними факторами, такими як знання, ресурси, фінанси, технології та навички, маркетинг, організація і структура. Поєднання цих факторів є невід'ємною частиною внутрішньої функціональної сфери формування конкурентних переваг.

Динамічний підхід до формулювання та реалізації стратегії вимагає внутрішнього середовища, яке забезпечує високу гнучкість для швидкого реагування на зміни, забезпечуючи при цьому високу стабільність.

Існує велика різноманітність стратегій ринкової конкуренції, які можуть бути об'єднані в систему конкурентних стратегій компанії, тобто набір стратегій, спрямованих на адаптацію компанії до змін у конкурентному середовищі. Такі стратегії не повинні бути взаємовиключними. Це пов'язано з тим, що не існує універсальної ідеальної стратегії для кожної окремої організації. У більшості випадків підприємці поєднують дві або три різні стратегії, але кожна стратегія має свої припущення, характеристики та обмеження, пов'язані з певними ризиками.

Розробляючи конкурентну стратегію на ранній стадії бізнесу, компанія намагається знайти і реалізувати спосіб прибутково і стабільно конкурувати у своїй галузі.

Одним з основних напрямків стратегічного планування є досягнення та утримання конкурентних переваг компанії. Конкурентна перевага відображає перспективи розвитку компанії та відповідає на найважливіші для керівництва питання – чи варто інвестувати в той чи інший проєкт і чи принесе він достатній дохід, щоб покрити всі витрати зусиль і ресурсів.

Результати діяльності підприємства залежать не лише від розробки та успішної реалізації певної стратегії, але й від того, як здійснюється процес створення та утримання конкурентних переваг. Стає все більш очевидним, що жодна окрема стратегія або процес управління стратегічними можливостями не може забезпечити стійку конкурентну перевагу, що включає необхідність швидко адаптуватися до вимог зовнішнього середовища, постійно коригувати або змінювати свої стратегії. Так, у світі, що швидко змінюється, необхідно постійно бути готовими адаптуватися і змінюватися, щоб не «втратити рівновагу» і не втратити здобуте місце на ринку.

Література:

1. Осовська Г. В., Барбаріч Т. М. Формування стратегії конкуренції підприємств. *Агросвіт*. 2010. № 21. С. 32-35.

2. Разумова Г. В., Оскома О.В. Система управління ризиками на підприємстві. *Moderní aspekty vědy: XIX. Díl mezinárodní kolektivní monografie / Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o.. Česká republika: Mezinárodní Ekonomický Institut s.r.o., 2022. Str. 247-257.*

3. Ареф'єва О., Пілецька С., Лістрова М. Формування конкурентної стратегії підприємства в системі антикризового управління. *Економіка та суспільство*. 2022. № 43. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-43-35>.

4. Петухова О.М., Сілакова Г.В. Формування конкурентних переваг як фактор забезпечення рівня економічної безпеки підприємств. URL: <https://dspace.nuft.edu.ua/server/api/core/bitstreams/1744aee4-e72f-4716-a37f-67d3427d3929/content>.

5. Трусова Н.В. Формування конкурентної стратегії підприємств. 2019. URL: <http://elar.tsatu.edu.ua/bitstream/123456789/11088/1/14.pdf>.

Савич А. В.
*старший викладач кафедри міжнародної економіки і
соціально-гуманітарних дисциплін
Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

ГУМАНІТАРНА КОМПЕТЕНТНА КОМУНІКАЦІЯ У СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

У сучасних умовах одним із центральних завдань, які стоять перед вищою технічною школою, є випуск фахівців з рівнем підготовки, що дозволяє витримувати жорстку конкуренцію на ринку праці. Однак, реалії постіндустріальної цивілізації та нові цінності підтверджують, що для вирішення зазначеного завдання простого підвищення якості загальнотехнічної та спеціальної підготовки недостатньо. Інженерна освіта на сучасному етапі поряд з фундаментальними знаннями з обраної спеціальності має містити також знання з так званих «людських дисциплін». Тому соціокультурна складова інженера включає розуміння і облік закономірностей і особливостей функціонування людини в соціумі. Соціокультурний простір вищої школи виконує такі функції: - соціально-адаптаційну, яка передбачає, що професійна, навчальна діяльність є успішною лише для тих, хто цілком соціально адаптований; - культурологічна, що реалізується лише культурологічним освітою, тобто. такою, в якій слово, мова, думка про культуру втілюється у науково-організаційній освітній системі. Виходячи з цього, мета та зміст гуманітаризації технічної освіти визначаються тим, які суспільні запити вона задовольняє, яким суспільним потребам має відповідати. Основами цих суспільних запитів та потреб виступають дві взаємопов'язані, але водночас протилежні глибинні тенденції: технічна цивілізація та культура. У гуманітаризацію процесу навчання входять, по-перше, власне гуманітарні знання, включаючи всі науки про людину, а також літературу та мистецтво; по-друге, до цього поняття входить і гуманістичне виховання, що стверджує етику гуманізму, виражену в загальнолюдських цінностях.

Виходячи з цього, мета та зміст гуманітаризації технічної освіти визначаються тим, які суспільні запити вона задовольняє, яким суспільним потребам має відповідати. Основами цих суспільних запитів та потреб виступають дві взаємопов'язані, але водночас протилежні глибинні тенденції: технічна цивілізація та культура. Гуманітаризацію процесу навчання входять, по-перше, власне гуманітарні знання, включаючи всі науки про людину, а також літературу та мистецтво; по-друге, до цього поняття входить і гуманістичне виховання, що стверджує етику гуманізму, виражену в загальнолюдських цінностях. Виходячи з вищесказаного, гуманітаризацію освіти можна визначити як педагогічний процес, орієнтований на формування та розвиток соціокультурної особистості студента за допомогою розширення та поглиблення його гуманітарних знань та здійснення його гуманістичного виховання. Гуманітаризація освіти може успішно здійснюватися шляхом взаємопов'язаної та цілеспрямованої діяльності багатьох структур ВНЗ: кафедр

соціально-гуманітарного циклу, кафедр спеціальних та загальнотеоретичних, управлінських підрозділів, колективів студентів. Гуманітаризація потребує різноманітності моделей гуманітарної підготовки, які враховують профіль вузу, факультету, специфіку конкретної спеціальності. У технічному виші до основних етапів гуманітаризації можна віднести: комплексний підхід до проблем гуманізації освіти, цілісного людського буття; гуманні технології навчання та виховання студентів; навчання на кордоні гуманітарних та технічних сфер; міждисциплінарність в освіті по вертикалі та горизонталі; зміцнення міжпредметних зв'язків через особистісний фактор, людської долі; збагачення гуманітарних дисциплін основами технічних дисциплін, тобто. забезпечення взаємопроникнення гуманітарного знання до технічного та навпаки. Технічний ВНЗ – гуманітарно-технічний, тому що у XXI ст. відбудеться зближення інженерної думки та гуманістичної ідеї, виникнуть нові відносини з навколишнім середовищем, суспільством, людиною та технікою, живою та неживою, духовною та матеріальною. Отже, гуманітаризація освіти виконує завдання як розширення інформаційного змісту гуманітарних дисциплін проти професійного блоку, а й вирішує завдання залучення молоді до гуманістичних цінностей. Реалізуються ці завдання через: 1. Гарантії держави своїм громадянам можливості реалізувати права і свободи в здобутті освіти та набути гідного способу життя на основі здобутої професії. 2. Залучення особистості до багатства гуманітарної культури у рамках навчального процесу та позанавчальних форм студентської активності, що сприяє формуванню багатогранності соціокультури особистості. Соціум та суспільство, особистість та людина, інженер та громадянин. Чи можна зарахувати ці пари слів до категорії синонімів. У сучасних умовах – так. Успішність діяльності інженера залежить від рівня професійних навичок та знань, умінь і що важливо ступенем сформованості особистості. Цикл дисциплін гуманітарного профілю виконує низку завдань щодо формування функціональної структури особистості інженера. Завдяки вивченню соціально-гуманітарних наук, майбутні інженери мають уявлення про соціокультурні процеси, що відбуваються у світі, про мораль, етику, набувають знання, накопичені століттями.

Література:

1. Копилов С. О. Діалого-культурологічні засади та механізми формування ідентичності суб'єкта професійної діяльності. Становлення ідентичності фахівця: монографія. Кіровоград : Імекс-ЛТД, 2014. С. 100-120.
2. Корінний М. М. Короткий енциклопедичний словник з культури. Київ: Україна, 2003. 384с.
3. Попович І. С. Роль соціально-психологічних очікувань у професійному становленні та розвитку особистості. Івано-Франківськ : Вид-во ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», 2015. С. 213-220.
4. Салтикова А. І. Роль самостійної роботи у формуванні компетентностей майбутнього фахівця. Суми: ВВП «Мрія», 2013. С. 75.

Саннікова С. Ф.
к.т.н., доц. каф. менеджменту
НТУ «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ ЗА УМОВ ПОСИЛЕННЯ ВПЛИВУ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Підприємства є відкритими системами; вони взаємодіють з зовнішнім середовищем, що поділяється на мікросередовище, яке має безпосередній вплив на діяльність підприємства, та макросередовище, яке опосередковано впливає на його функціонування. На внутрішнє середовище компанія активно впливає, а до змін в зовнішньому середовищі зазвичай пристосовується. Щодо мікросередовища виділяють такі елементи: постачальники, посередники, споживачі, конкуренти, фінансово-кредитні установи, державні інституції. Серед факторів макросередовища виділяють економічні, міжнародні, ринкові, демографічні, політичні, географічно-екологічні, соціально-культурні. Ефективність діяльності підприємства залежить від успішної взаємодії із зовнішнім середовищем. Економічна поведінка підприємства описується не тільки результатами функціонування, а й умовами, обмеженнями, засобами виживання, адаптації, взаємодії із зовнішнім середовищем. Така поведінка охоплює не лише реакцію компанії на зміни, що відбулися, а й стратегічні дії, які запобігають змінам зовнішнього середовища, щоб покращити довгострокову ринкову позицію компанії [1, с. 197].

На такі зовнішні чинники як збільшення інфляції, зростання безробіття, зниження добробуту нації, світова чи державна криза, війна, міжнародні санкції, брак сировини та обладнання тощо компанія не може вплинути. В Україні виникла криза в лютому 2022 р., пов'язана з повномасштабним вторгненням РФ на територію нашої країни. В кризових умовах підприємства переходять на антикризове управління. У теорії та практиці розрізняють три основні стратегії антикризового управління: арбітражна (впроваджується, коли активи підприємства менші за пасиви, і компанія звертається до суду із проханням визнати її банкрутом); запобіжна (управління працює не з кризою, що вже настала, а з її запобіганням); екстрена (таке управління працює в екстремальних умовах, коли компанія перебуває у фазі гострої кризи, виникає термінова потреба стабілізувати ситуацію). Кожна компанія впроваджує на момент кризи свій алгоритм, в який можуть входити наступні дії: виявлення самої кризи, її причин, ризиків, факторів впливу; оптимізація штату та робота зі співробітниками; мінімізація витрат; підвищення попиту на продукцію, збільшення продажів, зокрема за допомогою застосування маркетингових інструментів; оптимізація грошових потоків; реорганізація підприємства за допомогою оптимізації його структури; формування адекватної точної звітності; розробка стратегії компанії з виходу з кризи та подальшого розвитку [2, с. 10, 11]. На даний час, в ситуації з пристосуванням економіки до воєнних подій, можна вважати, що зникла необхідність застосування екстреної стратегії, яка доцільна була на самому початку війни, і найбільш актуальною для підприємств є запобіжна стратегія, яка дозволяє, спираючись на прогнози розвитку

економічної ситуації, зменшити ризики і запобігти передбачуваним втратам в короткостроковій та довгостроковій перспективі.

Слід відмітити, що у зв'язку з воєнною кризою на діяльність вітчизняних суб'єктів господарювання значно посилюється вплив факторів макросередовища. На прикладі металургійної галузі України можна відмітити, що з початком воєнних дій в країні більшість підприємств металургії були повністю або частково зруйновані, а ті, які функціонують, зіткнулись із новими ризиками, обсяги їх виробництва суттєво впали. Підприємства, більшість з яких експортоорієнтовані, зіткнулися з проблемами зменшення попиту на продукцію на світовому ринку, забезпеченості сировинними і енергетичними ресурсами та їх здорожчанням, забезпеченості кваліфікованою робочою силою, логістичними обмеженнями та збільшенням логістичних витрат (через блокаду портів) тощо [3]. Проте вони знаходять можливості відновлення діяльності шляхом релокації виробництв, перекваліфікації і зміни методів виробництва, пошуку нових логістичних шляхів, нових ринків збуту, залучення альтернативних джерел енергії, створення нових схем роботи (менеджменту) та ін. [4].

За умов посилення впливу факторів зовнішнього середовища та за кризових умов функціонування для ефективного управління підприємством необхідним є: система постійного моніторингу змін факторів зовнішнього середовища, прогноз розвитку кризового стану та його впливу на подальшу діяльність підприємства, посилення внутрішніх чинників (удосконалення менеджменту) для успішного подолання негативних змін зовнішніх чинників, формування антикризової програми та стратегії, застосування антикризових заходів. Підприємствам слід обирати та реалізовувати найбільш прийнятні для їх умов функціонування стратегії антикризового управління, ефективними з яких можуть бути: захисна, стабілізація, виживання, скорочення витрат, маркетингова тощо. Антикризовими заходами можуть бути освоєння нових ринків, виробництв, реорганізація бізнесу, переорієнтація на нові види продукції та/або нових споживачів, посилена робота з клієнтами, зміцнення платіжної дисципліни, оптимізація витрат, підвищення ефективності маркетингу, налагодження шляхів збуту та логістики, запровадження цифровізації тощо.

Література:

1. Rayevnyeva O. V., Brovko O. I., Zhui Su. A Study of the Influence of Environmental Factors on the Economic Behavior of the Enterprise. *Бізнес Інформ*. 2023. № 8. С. 193–198. URL: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2023-8-193-198>
2. Марачевська А. Практична цінність антикризового управління підприємством у воєнний та післявоєнний час в Україні. *SWorldJournal*. 2022. № 13-02. С. 8–13.
3. Гордєєва-Герасимова Л. Ю., Крайняк А. В. Функціонування підприємств металургійної галузі України: поточні виклики та тенденції діяльності. *Економіка та суспільство*. 2022. № 44. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-40>
4. Ляховська О. Особливості функціонування найбільших підприємств металургійної промисловості України під час війни. *Економіка та суспільство*. 2023. Вип. 47. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-86>

Сіренко В. В.

*здобувач вищої освіти рівня магістр,
освітня програма
«Антикризовий менеджмент організацій»*

Приймак Н. С.

*д.е.н., завідувач кафедри
маркетингу, менеджменту та публічного
адміністрування
ДонНУЕТ імені Михайла Туган-Барановського
м. Кривий Ріг, Україна*

ВПЛИВ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ЕФЕКТИВНІСТЬ МЕНЕДЖМЕНТУ В СУЧАСНИХ ОРГАНІЗАЦІЯХ

У сучасному світі технологій, що стрімко розвиваються, питання цифрової трансформації стає ключовим фактором успіху організацій у всіх сферах діяльності. Постійний розвиток цифрових технологій змінює традиційне управління та методи роботи організацій, змушуючи їх адаптуватися до нової реальності.

Питання впливу цифрових трансформацій на компанії досліджувалось різними науковцями, зокрема такими як: Нікітін Ю. О., Кульчицький О. І., Ніколайчук В.В., Бондар В.Ю., Бугріменко Р.М., Смірнова П.В., Кравченко М. О., Салабай В. О. та інші.

Згідно з дослідженням Нікітіна Ю.О. та Кульчинського О.І. «цифрова трансформація – це процес переходу до нових способів діяльності підприємства шляхом впровадження цифрових технологій та цифрових сервісів, що базується на стратегічному партнерстві всіх зацікавлених сторін та одночасної розробки програмного забезпечення, цифрової трансформації та оцінки рівня цифрової трансформації підприємства» [1].

У сучасному бізнес-середовищі цифрова трансформація впливає на всі аспекти управління компанією, від стратегічного планування до повсякденних операцій. Однією з найголовніших властивостей цифрової трансформації є впровадження цифрових технологій і послуг, які дають можливість бізнесу не тільки покращити наявні процеси, але й створювати нові, більш ефективні та інноваційні.

Однак важливим елементом впливу цифрової трансформації є не лише впровадження нових технологій, а й розвиток внутрішніх можливостей та корпоративної культури. HR повинен мати необхідні навички для застосування цифрових інструментів, а керівники повинні бути готові впроваджувати та просувати цифрові зміни в компанії.

Застосування цифрових технологій дозволяє компаніям оптимізувати та автоматизувати щоденні операції. Наприклад, використання системи управління взаємовідносинами з клієнтами (CRM) дає можливість компаніям аналізувати та контролювати взаємодію з клієнтами, що своєю чергою, допомагає покращити продажі та обслуговування клієнтів. Також, варто зазначити, що автоматизація бізнес-процесів знижує ймовірність помилок і підвищує загальну продуктивність компанії. [2]

Ще одним фактором впливу цифрової трансформації на ефективність менеджменту компанії є те, що вона сприяє спілкуванню та співпраці всередині організації. Запровадження спеціальних платформ для коворкінгу, віртуальних зустрічей та інших інструментів може значно оптимізувати взаємодію між різними відділами компанії. Ці технологічні інструменти не тільки зменшують географічні обмеження, але й створюють комфортне середовище для обміну ідеями, спільної роботи над проектами та ефективних комунікаційних процесів. Такий підхід допомагає побудувати єдину командну культуру, що своєю чергою позитивно впливає на ефективність менеджменту в компанії.

Отже, на сьогодні цифрова трансформація справді стає дуже важливою частиною сучасних організацій, тому вони повинні адаптуватися до нових умов, щоб досягти певного успіху. Дослідження впливу цифрової трансформації, вищезазначеними науковцями, підтверджують те, що цей процес не обмежується лише впровадженням технологій, але також вимагає внутрішнього розвитку та вдосконалення корпоративної культури.

Тому досить важливим є готовність керівництва впроваджувати та підтримувати цифрові зміни компанії. Адже, організації, які успішно поєднують технологічні інновації зі змінами корпоративної культури, здатні досягти повної ефективності в сучасних умовах ведення бізнесу.

Література:

1. Нікітін Ю. О., Кульчицький О. І. Цифрова парадигма як основа визначень: цифровий бізнес, цифрове підприємство, цифрова трансформація. Маркетинг і цифрові технології. 2019. № 4. Том 3.

2. CRM та ERP: що це, чим вони відрізняються і як застосовуються у бізнесі - CRM/ERP HugeProfit. *CRM/ERP HugeProfit - ПРОСТИЙ ОБЛІК ФІНАНСІВ, ТОВАРІВ, ПРОДАЖУ ТА ДОСТАВОК ДЛЯ МАЛОГО БІЗНЕСУ*. URL: <https://h-profit.com/blog/crm-y-erp-chem-ony-otlychayutsya/> (дата звернення: 28.02.2024).

Снігова О. Ю.

д.е.н., старший науковий співробітник

відділу промислової політики

ДУ «Інститутекономіки та прогнозування НАН України»

м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ПОТЕНЦІАЛУ ВУГІЛЬНИХ ГРОМАД ДЛЯ РОЗВИТКУ НОВИХ ВИДІВ ПРОМИСЛОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Головним європейським трендом сучасного економічного розвитку є декарбонізація економічної діяльності [1]. Трансформація економічних систем в контексті цих тенденцій найбільшим чином стосується вугільних регіонів. У ЄС процес відмови від вугілля в енергетичному секторі, заохочення структурної трансформації гірничодобувних районів/громад та подолання його соціальних наслідків отримав назву *справедливої трансформації* [2]. Реалізація економічних можливостей вугільних громад для вирішення завдань справедливої трансформації потребує структурних перетворень з використанням ресурсів місцевої економіки.

Ефективність інвестиційного процесу структурної перебудови вугільних громад потребує чіткого окреслення можливостей використання ресурсного потенціалу громад, накопиченого внаслідок здійснення вуглевидобутку, та визначення його місця у нових видах економічної діяльності. Зокрема, важливим потенціалом поствугільного розвитку громад може стати запровадження виробництва елементів обладнання відновлювальної енергії (ВЕ). Це потребує оцінки перспектив використання існуючих ланцюгів постачання та їх елементів/кластерів при запровадженні у вугільних громадах локального виробництва елементів обладнання ВЕ. Такий підхід дозволить оптимізувати як обсяги інвестиційних коштів, так і напрями використання ресурсного потенціалу громади

Вирішення завдань організації локального виробництва обладнання елементів відновлювальних джерел енергії (ВДЕ) вимагає створення постачально-виробничого ланцюга, кінцевим споживачами якого є підприємства з виробництва обладнання/елементів обладнання ВЕ. Ланцюги постачання стосуються всіх процесів, включаючи інформаційне забезпечення, пов'язаних з придбанням і транспортуванням сировини/деталей для виробництва елементів обладнання ВЕ, пошуком робочої сили та формуванням навичок, транспортуванням. До того ж, ланцюг постачання може включати такі елементи, як налагодження дистрибуції, доставка готової продукції кінцевому споживачу, забезпечення гарантійної підтримки та обслуговування клієнтів.

Складність ланцюга постачання локального виробництва обладнання елементів ВДЕ залежить від ступеню локалізації виробництва, що передбачає: *виробництво із частковим циклом* – це компанії, які купують певні елементи в іноземних виробників, а в Україні проводять збірку,

налагоджують дистрибуцію і забезпечують гарантійну підтримку; *виробництво із повним циклом* – це компанії, які займаються всіма етапами виробництва елементів чи обладнання ВЕ, а також дистрибуцією та гарантійну підтримку.

В рамках проекту «Нова енергетика – сприяння діалогу для сталого розвитку українського вугілля регіони», який реалізується партнерськими організаціями за підтримки Федерального міністерства економіки та захисту клімату Німеччини у співпраці з Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH фахівцями ДУ «Інститут економіки та прогнозування економіки України» було проведено напівструктуроване інтерв'ю стейкхолдерів процесу справедливої трансформації пілотних вугільних громад Львівсько-Волинського вугільного басейну. Дослідження дозволило встановити достатню кількість ресурсів для налагодження ланцюгів постачання з використанням елементів діючих на цей момент логістичних процесів вугільних шахт, які підпадають під ліквідацію.

Разом з тим, одні територіальні громади володіють більшими конкурентними позиціями за певними елементами, інші - мають переваги по інших характеристиках вузлових елементах ланцюгів постачання виробництва елементів обладнання ВЕ. Це надає підстави стверджувати про можливість та доцільність організації тісної взаємодії територіальних громад на засадах об'єднання їх потенціалів в єдиний кластер з акцентом саме на тих позиціях, які мають найбільшу конкурентну вагу у конкретній громаді. Дієвість організації окремих елементів потенціалу вугільних громад щодо створення локального виробництва обладнання ВЕ підтверджено світовим досвідом.

Організація кластеру з використанням елементів ланцюгів постачання вугільних громад сприятиме: ефективному створенню нового продукту та просуванню його на внутрішні та зовнішні ринки; розвитку малого та середнього бізнесу (МСБ), що в умовах закриття вугільних підприємств має становити підґрунтя подальшого економічного розвитку та забезпечить створення робочих місць; залученню у територіальні громади додаткових ресурсів державних і міжнародних програм підтримки МСБ; налагодженню ефективної інфраструктури доступною до знань, технологій; покращенню ефективності транскордонної співпраці та інтеграції місцевої економіки до європейського економічного простору; зростанню конкурентоспроможності громад через спільні програми розвитку.

Література:

1. A European Green Deal. (2019). Striving to be the first climate-neutral continent, 2019, URL: <https://ec.europa.eu/newsroom/known4pol/items/664852> (11.12.2019).

2. Снігова О.Ю. (2023) Справедлива трансформація і вугільна промисловість: європейські тренди та українські реалії. Дзеркало тижня. 12 серпня, 2023. URL: <https://zn.ua/ukr/energetics/spravedлива-transformatsija-i-vuhilna-promislovist-jevropejski-trendi-ta-ukrajinski-realiji.html>.

Хоменко Г. В.
викладач
Шадоріна Т. О.
студентка 3 курсу,
спеціальності «Інженерія програмного забезпечення»
ВСП «Конотопський індустріально-педагогічний
фаховий коледж Сум ДУ»
м. Конотоп, Україна

ЦИФРОВІ ЗАГРОЗИ В ІНТЕРНЕТ-БАНКІНГУ

Ринок фінансових послуг за умов розвитку цифрового суспільства постійно зростає та ускладнюється. Електронний банкінг з нововведення швидко перейшов до категорії щоденних базових фінансових операцій. Але, разом з тим, активізувалися й шахраї, ускладнилися їх методи та схеми. А, отже, переваги електронного банкіngu супроводжуються рядом ризиків та небезпек. «Ризик при цьому слід розуміти як усвідомлення можливих негативних наслідків обраного ходу дій та оцінку імовірності настання таких негативних наслідків» [1, с. 336].

Оцінка ризиків цифрових загроз може включати в себе такі етапи:

1. Ідентифікація загроз - визначення різноманітних потенційних загроз для інформаційної системи, таких як хакерські атаки, віруси, фішингові атаки.

2. Аналіз вразливостей - визначення вразливостей в інформаційній системі, які можуть бути використані зловмисниками для здійснення атак.

3. Оцінка ймовірності - оцінка ймовірності виникнення кожної з потенційних загроз на основі їх історії, технічних характеристик, а також ступеня захищеності інформаційної системи.

4. Оцінка впливу - визначення можливих наслідків кожної з потенційних загроз для організації, включаючи втрату даних, порушення працездатності системи, витрати на відновлення тощо.

5. Розробка стратегій управління ризиками - розробка стратегій для зменшення ймовірності виникнення загроз, таких як впровадження заходів забезпечення безпеки, створення планів відновлення після інцидентів тощо.

6. Моніторинг і аудит ризиків - постійний моніторинг і оцінка ризиків для забезпечення ефективного управління цифровою безпекою.

Шахрайські системи спрямовані на отримання конфіденційної інформації, фінансового шахрайства, викрадення особистих даних та інші злочинні дії в онлайн-середовищі. «Найпоширенішими видами таких злочинів є: кардинг, фішинг, вішинг, піратство, кард-шарінг, мальваре, рефайлінг та онлайн-шахрайство» [2].

Безпечні паролі можуть бути дуже важливими для захисту ваших онлайн-акаунтів, банкіngu тощо.

Правила та рекомендації щодо безпечних паролів:

1. Довжина: ваш пароль повинен бути довгим, принаймні 8-12 символів.

2. Складність: використовуйте комбінацію цифр, літер та спеціальних символів.

3. Унікальність: не використовуйте один і той самий пароль на багатьох облікових записах.

4. Неочевидність: уникайте використання таких паролей, як «12345», «password», «qwertyu», тощо.

5. Фрази в паролі: не використовуйте пароль який складається з рядка слів, наприклад «СьогодніЯнеПішладоШколи».

6. Менеджери паролів: використовуйте менеджери для збереження ваших паролей.

7. Двофакторна аутентифікація: увімкніть дане функцію для додаткового захисту ваших облікових записів.

8. Оновлення паролей: регулярно змінюйте свої паролі, особливо після повідомлення про можливе порушення безпеки.

Отже, оцінка ризиків цифрових загроз та використання безпечних паролів є критичними для забезпечення безпеки у вашому онлайн-середовищі. Виявлення потенційних загроз, їх аналіз та впровадження відповідних стратегій захисту допомагають уникнути кібератак. Використання складних, унікальних паролів, разом із заходами, такими як двофакторна аутентифікація та регулярне оновлення паролів, забезпечує ефективний захист особистої інформації та даних.

Література:

1. Киреєва Н. Ризики споживачів і банківських установ у сфері електронного банкінгу / Наталія Киреєва. // Проблеми цивільного права та процесу. – 2018. – С. 335–339.

2. Голуб А. Кіберзлочинність у всіх її проявах: види, наслідки та способи боротьби [Електронний ресурс] // ГУРТ. – 2016. – Режим доступу до ресурсу: <https://gurt.org.ua/articles/34602/>.

Чернишева О. М.

к.е.н., доц., доц.

каф. менеджменту та фінансів

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ ХІМІЧНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Воєнні дії в Україні вплинули на розвиток підприємств хімічної промисловості через низку негативних факторів: фізичне руйнування або пошкодження великої кількості потужностей, стрімке зростання витрат за усіма складовими собівартості продукції, значне скорочення замовлення на основні види продукції, дефіцит оборотних коштів на підприємствах, руйнування або зміна логістичних ланцюгів поставок на внутрішньому та зовнішньому ринках, відтік кваліфікованого персоналу, нестача виробничого персоналу в результаті мобілізації військовозобов'язаних. В умовах негативного впливу непередбачуваних факторів та невизначеності ситуації на внутрішньому ринку в системі стратегічного розвитку підприємств хімічної промисловості відбулися адаптаційні зміни.

За даними ДП «Черкаський НДІТЕХІМ», з початку широкомасштабної війни кількість діючих хімічних підприємств скоротилася не менш, ніж на 30%, не більше 6-7% підприємств (переважно малі та середні) змінили свою релокацію, з них – у межах України – 5%, за мажі – не більше 1,5-2,5% [1]. Крім того, активізувався процес приватизації стратегічно значимих хімічних підприємств, зміни назви, юридичного та господарського статусу, юридичної переєстрації підприємств.

Пріоритетні напрями стратегічного розвитку підприємств хімічної промисловості доцільно формувати з урахуванням потреб і стабільності внутрішнього ринку, імпорتنих поставок сировини, експорту продукції на зовнішні ринки, стану та перспектив інвестування.

В сфері товарного виробництва на внутрішньому та зовнішньому ринках перспективним напрямом є секторальна та продуктова диверсифікація діючих виробництв, збільшення рівня міжгалузевого споживання (сільськогосподарські та дотичні виробництва військова продукція), збільшення обсягів продукції з високою доданою вартістю. виробництво продукції, конкурентоспроможної у ціновому, товарному та логістичному відношенні.

В сфері зовнішньої торгівлі основною тенденцією є скорочення експорту та збільшення імпорту, зміна регіональної структури в бік збільшення частки країн Європи до 70%, експорт здійснюється точково та

невеликими обсягами. Країною-лідером є Польща, яка імпортує переважно біохімічну сировину рослинного та тваринного походження. У структурі імпорту лідируючу позицію займає європейський регіон (65%), друге місце належить азіатському регіону (26%). Відбувається процес повторного поділу внутрішнього товарного ринку хімічної продукції та зміцнення позицій імпортованих продуктів та компаній-імпортерів. Імпортована продукція займає вільні ніші, що утворилися у внутрішньому виробництві, активно диверсифікуються імпортовані поставки хімічної продукції.

Інвестиційна активність залишається точковою, перспективними інвестиційні проєкти реалізуються у сфері перероблення біосировини та створення нішевих продуктів, які мають внутрішнє ресурсне забезпечення, комерційну та кон'юнктуру перспективу. Відбувається глибока інвестиційна стагнація, яка поглиблює розрив між технологічного та інноваційного рівнем національних виробників та зарубіжних конкурентів.

Література:

1. Ковеня Т.В. Аналітична оцінка ситуації у хімічній промисловості України та на внутрішньому товарному ринку хімічної продукції за підсумками 2023 року. URL: http://www.nditekhim.com.ua/wp-content/uploads/2023/12/HPUVyp-42023-_shhorichnyk.pdf (дата звернення: 01.03.2024).

Чернишева О. М.

к.е.н., доц., доц.

каф. менеджменту та фінансів

Малиш В. О.

студент спеціальності 073 Менеджмент

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ БІЗНЕС-МОДЕЛЕЙ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Негативний вплив повномасштабних військових дій на території України призвів до руйнування потужностей значної кількості підприємств реального сектора економіки та енергетичної, логістичної інфраструктури, закриття або переміщення за кордон великої кількості підприємств, переміщення виробничих потужностей в межах країни, відтоку персоналу (у тому числі, висококваліфікованого) за кордон, розриву логістичних ланцюгів підприємств у постачанні та збуті, втрати споживачів на вітчизняному ринку.

Стратегічними орієнтирами при кардинальній зміні умов діяльності вітчизняних підприємств під час військових дій стали забезпечення стабільності функціонування у короткостроковому аспекті та участь у повоєнному відновленні економіки країни – у довгостроковому. Важливим етапом процесу перегляду стратегії підприємства є формування бізнес-моделі з урахуванням змін в середовищі діяльності під впливом повномасштабних військових дій.

Ключовими складовими, на яких базується бізнес-модель підприємства, є місія та бізнес-процеси (основні, допоміжні). Враховуючи, що елементами місії в широкому сенсі є не лише задоволення потреб споживачів та формування конкурентних переваг, але й мотивація співробітників, задоволення інтересів власників, держави та суспільства, при формуванні бізнес-моделі доцільно включити до складу місії забезпечення стабільності функціонування підприємства як соціально-економічної системи під час воєнних дій та сприяння повоєнному відновленню економіки країни.

Основні бізнес-процеси доцільно переорієнтовувати з урахуванням ризику пошкодження виробничих потужностей та руйнування логістичних ланцюгів під час обстрілів та військових дій, а також пошуку нових напрямів діяльності у сферах задоволення потреб збройних сил України, відновлення соціальної та критичної інфраструктури. Допоміжні бізнес-процеси варто формувати на основі технологій віддаленої зайнятості, удосконалення бізнес-функцій, аутсорсингу або виділення в окремий бізнес для забезпечення найвищої ефективності їх виконання.

Таким чином, врахування умов воєнного стану при формуванні бізнес-моделей підприємств сприятиме забезпеченню стабільності їх діяльності та ефективної інтеграції в систему заходів повоєнного відновлення України.

Шапка І. В.

*здобувач ДВНЗ «Український державний
хіміко-технологічний університет»*

Яшкіна Н. В.

*науковий керівник зав. каф. менеджменту
та фінансів, к.т.н., доцент*

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ СУЧАСНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Сучасний менеджмент можна описати як підхід до управління компанією, який акцентується на гнучкості, інноваціях, співпраці та розвитку персоналу. Сучасний менеджмент повинен враховувати швидкі зміни на ринку праці та у технологічній сфері, використовувати аналітику даних для прийняття рішень, сприяти розвитку лідерських якостей у керівників, і прагнути до ефективного використання ресурсів компанії.

У дослідженнях науковці виділяють наступні основні проблеми менеджменту [1, с. 77; 2, с. 372] в загальному розумінні: лідерство(ефективність різних стилів лідерства, їх вплив на командну роботу та досягнення цілей організації); керування змінами (стратегії керування організаційними змінами та їх вплив на успішність впровадження нововведень); управління персоналом (питання підбору, мотивації, розвитку та утримання персоналу, а також розробка стратегії підвищення ефективності роботи команди); стратегічне управління (методи формулювання, виконання та оцінки стратегій організаційного розвитку з метою досягнення конкурентної переваги); організаційна культура (фактори, що впливають на формування організаційної культури та їх вплив на ефективність роботи організації).

Проблеми ж сучасного менеджменту в першу чергу пов'язані з швидким розвитком технологій, конкуренцією на ринку праці, складністю управління багатоплановими командами та нестабільністю економічних умов. Проте, перспективи розвитку включають використання штучного інтелекту, аналітики даних та розвиток лідерських навичок для ефективного керівництва.

Розвиток сучасного менеджменту є актуальним завданням сьогодення, оскільки бізнес-середовище постійно змінюється, вимагаючи нових підходів до управління. Компанії постійно стикаються з новими викликами та можливостями, тому ефективний менеджмент є ключовим для їх успіху. Сучасний менеджмент в контексті сучасного бізнес-середовища визначається як [3, с.114]: швидка технологічна трансформація, що вимагає від менеджерів постійного оновлення знань та навичок, адаптації до нових інструментів та підходів до управління; зростання конкуренції змушує компанії шукати нові стратегії та підходи до управління, які дозволять їм виокремитися та забезпечити конкурентні переваги; управління багатоплановими командами та глобальними проектами стає все складнішим завдяки росту та багатозадачності робочих груп.

Бізнес-середовище існування компаній стає все більше мінливим, це впливає на формування таких підходів розвитку менеджменту сьогодення:

– гнучкість та адаптивність: швидке реагування на зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі, використовуючи agile-менеджмент;

– розвиток навичок керівництва: ефективне керування змінами, вміле комунікування зі співробітниками, мотивуючи до самовдосконалення та креативності;

– підвищення цифрової компетентності: розуміння цифрових інструментів та їх вплив на бізнес-процеси, здатність впроваджувати інноваційні цифрові рішення;

– стимулювання інновацій: створення сприятливого середовища для творчості та інновацій, заохочення співробітників до виходу за межі звичайних рамок та запровадження новаторських ідей;

– залучення до прийняття рішень: залучення до процесу прийняття рішень зацікавлених сторін, щоб отримати різноманітні погляди та забезпечити більшу легітимність та підтримку для прийнятих рішень.

Україна, як і багато інших країн, стикається з рядом проблем у сфері сучасного менеджменту. Деякі з основних проблем включають в себе недостатню ефективність управління, бюрократію, нестабільність політичної ситуації та економічних умов, а також недостатню розвиненість підприємництва та інновацій. Для подолання цих проблем для українських компаній можна рекомендувати використовувати ряд перспективних напрямків розвитку сучасного менеджменту. Серед них – застосування передових практик управління, впровадження інноваційних технологій та цифровізація бізнес-процесів, розвиток підприємницької активності, підтримка стартапів та малого бізнесу, покращення освітньої системи для підготовки кадрів у галузі менеджменту.

Розвиток сучасного менеджменту в Україні потребує комплексного підходу, включаючи в себе як заходи з подолання існуючих проблем, так і активне впровадження новаторських підходів та ініціатив для досягнення стабільного та ефективного управління в усіх сферах суспільства.

Література:

1. Плахотнік О., Кучер М. Перспективи та основні напрями розвитку сучасного менеджменту. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2020. №5(79). С.75–81.

2. Малтиз В., Кулик Д. Проблеми сучасного менеджменту. *Перспективи розвитку освіти, науки і бізнесу в глобальному середовищі*: матеріали VIII Міжнар. науково-практ. конф., м. Тернопіль, 23 жовт. 2020р. Тернопіль, 2020. С. 62–63.

3. Милько І., Ляміна Ю. Розвиток сучасного менеджменту в Україні. *Socially Competent Corporate Governance in Behavioral Economics: Collection of scientific papers*, м. Podhájska, 24–25 November 2021. Podhájska, 2021. С. 114–115.

Шипуліна Ю. С.
д.е.н., проф. каф. маркетингу
Смоляр Ю. Ю.
аспірант каф. маркетингу
Національний технічний університет «Харківський політехнічний
інститут»
м. Харків, Україна

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ЗАСТОСУВАННЯ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Четверта промислова революція (ІР4) активізувала впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) практично в усіх сферах людської діяльності. В умовах ІР4 перспективним напрямком інноваційного розвитку окремих підприємств та установ, галузей і національних економік є цифровізація. Для України в умовах воєнного часу і повоєнного відновлення цифровізація стає одним з головних драйверів економічного зростання, оскільки уможливує діяльність в різних галузях незважаючи на втрати значної частини виробничого потенціалу і ресурсної бази. Відповідно, актуалізується проблема виділення перспективних напрямів цифровізації, які забезпечать економічне зростання в різних сферах людської діяльності, а разом з тим і України в цілому.

Системний аналіз показників рейтингу цифрової готовності країн світу [1], а також існуючої практики впровадження ІКТ ІР4 в різних сферах економіки [2] дав підстави виділити перспективні напрями застосування цифрових технологій в економіці України. Зокрема, це такі сфери:

- Виробництво, насамперед, промислове;
- Будівництво;
- Послуги (комерційні): банківські, юридичні, консалтингові, ремонтні, маркетингові, логістичні і т.п.;
- Торгівля [3]: роздрібна, гуртова, біржова, міжнародна і т.п.;
- Державні послуги (практично увесь спектр);
- Наука і освіта: дослідження, комунікації, у тому числі міжнародні, навчальний процес, цифрова трансформація університетів (в руслі концепції університет-4.0) [4];
- Культура, розваги: віртуальні музеї, віртуальний туризм, віртуальні подорожі, ігри тощо;
- Цифровий ринок праці [5].

Слід зазначити, що цифровізація економіки України в зазначених сферах в тій чи іншій мірі вже відбувається. Зокрема, в машинобудуванні використовуються технології об'ємного друку для виготовлення (друку на 3-D принтерах) деталей машин. Ці ж технології використовуються в будівництві, а також в логістиці, в тому числі у військовій сфері, коли замість

доставки певних запасних частин вони друкуються за цифровими моделями які можна скачати із хмарних сховищ. Сфера послуг (державних і комерційних) і сфера торгівлі почала активно використовувати цифрові технології з часу карантинних обмежень COVID-19, в умовах війни їх цифровізація відбувається все зростаючими темпами. Те ж стосується і сфери науки та освіти, культури, розваг. Цифровий ринок праці в окремих його сегментах (фріланс) в Україні стрімко розвивається, вітчизняні фрілансери займають одні з провідних позицій на світових ринках. За індексом цифрової готовності Україна за 2 роки (2020-2022 рр.) піднялася на 14 позицій [1]. Це свідчить, що цифровізація повинна стати одним з головних напрямів інноваційного розвитку України як в умовах війни, так і наступного повоєнного відновлення.

Узагальнюючи викладене можна зазначити, що визначено перспективні напрями застосування цифрових технологій в різних сферах економіки України. Розглянуто приклади їх практичного застосування. Показано, що цифровізація економіки України може закласти основи її інноваційного зростання.

Отримані результати розвивають основи інноваційного менеджменту в умовах формування і розвитку цифрової економіки.

Подальші дослідження повинні бути спрямованими на накопичення статистичних даних, які характеризують економічні результати цифровізації в різних галузях економіки України. Вони повинні стати основою визначення існуючих тенденцій і формування інформаційно-аналітичної бази управління інноваційним розвитком суб'єктів господарювання різного рівня в цифровій економіці.

Література:

1. Network Readiness Index 2022. URL: <https://networkreadinessindex.org/>
2. Ілляшенко С.М., Ілляшенко Н.С., Шипуліна Ю.С., Райко Д.В. Перспективи і проблеми інноваційного розвитку в умовах четвертої промислової революції. Управління інноваційною діяльністю: теорія і практика: колективна монографія / за заг. ред. д.е.н., професора Витвицької О.Д. Київ: ТОВ «АГРАР МЕДІА ГРУП», 2021. С. 112-131.
3. Ілляшенко С.М., Іванова Т.Є. Перспективи і основні проблеми розвитку інтернет-торгівлі в Україні. *Механізм регулювання економіки*, 2014. № 3. С. 72-81.
4. Gueye Mamadou, Exposito Ernesto. University 4.0: The Industry 4.0 paradigm applied to Education. IX Congreso Nacional de Tecnologías en la Educación. Oct. 2020. Puebla (Mexico). France. ffhal02957371f. URL: <https://hal-univ-pau.archives-ouvertes.fr/hal-02957371/document>
5. Illiashenko Sergii, Shypulina Yuliia, Illiashenko Nataliia, Golysheva Ievgeniia. Prospects for the Development of the Digital Labour Market in Ukraine: The National and Regional Aspects. *Studia Regionalne i Lokalne*. 2023. Nr 2(92). 50-66.

Шульга О. В.
*аспірант кафедри економічної теорії та
міжнародних економічних відносин
НТУ «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

ВПЛИВ ГЕНЕРАТИВНОГО ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ НА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИЙ КАПІТАЛ

Штучний інтелект (ШІ) поступово проник у наше життя, починаючи від смартфонів і закінчуючи наявністю автопілотів у автах. Його прогрес був майже непомітним, і навіть гучні прориви, такі як перемога AlphaGo у одну з найстаріших ігор у світі у 2016 році (Го), швидко забувалися.

Однак нещодавні генеративні додатки ШІ, такі як ChatGPT, GitHub, Copilot і Stable Diffusion та інші, привернули увагу людей у всьому світі. Вони захоплюють своєю універсальністю, адже їх може використовувати майже кожен для спілкування та творчості. Крім того, вони здатні вести розмови з користувачами, що нагадує людську розмову.

Останні генеративні додатки ШІ можуть виконувати широкий спектр рутинних завдань, таких як реорганізація та класифікація даних. Але найчастіше вони використовуються для створення тексту, музики, відео та цифрового мистецтва. Це викликає хвилювання в різних сферах суспільства, адже бракує контексту для оцінки впливу цього різноманітного та швидко розвиваючогося інструменту.

Щоб зрозуміти майбутнє генеративного ШІ, треба вивчити його фундамент - великі мовні моделі (LLM). Ці моделі містять розгалужені штучні нейронні мережі, натхненні мільярдами нейронів у людському мозку. LLM можуть обробляти величезні обсяги даних та виконувати різні завдання. Це відкриває нові можливості у зображеннях, відео, звуці та коді.

ШІ на базі LLM може класифікувати, редагувати, стисло переказувати, відповідати на запитання та створювати новий контент. Це може призвести до трансформації ролей та підвищення продуктивності у продажах, маркетингу, обслуговуванні клієнтів та розробці програмного забезпечення. Крім того, генеративний ШІ може створити трильйони доларів вартості у різних галузях, таких як банківська справа, фармацевтика та освіта, а також у таких нетривіальних галузях, як гірничодобувна, нафтогазова, хімічна промисловості, сільському господарстві, енергетиці та інших.

Сьогодні ми всі на початку шляху до розуміння сили, масштабу та можливостей генеративного ШІ. Це лише початок вивчення впливу цієї нової ери штучного інтелекту [1].

Процес витіснення живої праці штучним інтелектом не означає зникнення створення вартості працею, оскільки в процесі створення вартості капітал компенсує скорочення живої праці в секторах з високим органічним складом капіталу шляхом постійного створення нових галузей з низьким органічним складом капіталу. [2].

Так капітал і технології поступово замінюють робочу силу, щоб стати важливими факторами виробництва підприємств, особливо для підприємств штучного інтелекту. Використання капіталу та технологічних чинників для підвищення вартості підприємства стає важливим, коли на підприємства зі штучним інтелектом впливають внутрішні та зовнішні фактори. Використовуючи дані 55 концептуальних компаній штучного інтелекту, було створено модель множинної регресії, щоб перевірити посередницьку роль капіталу та технологій, діалектично оцінити динаміку цих двох елементів і дослідити шляхи, які формують підвищення вартості компаній ШІ [3].

У своїх дослідженнях Дж. Б. Куїнн розкриває зміст поняття «інтелектуальне підприємство» [4]. Інтелектуальне підприємство – це підприємство, яке здатне підвищити свою цінність завдяки технічній досконалості, кращій базі знань, більш творчому реагуванню на потреби споживачів і неперевершеному управлінню людським й інтелектуальним капіталом.

Так генеративний ШІ може принести підприємствам ряд переваг, включаючи:

- підвищення продуктивності: ШІ може автоматизувати рутинні завдання, звільняючи час працівників для більш складних завдань;
- покращення якості: ШІ може допомогти підприємствам виявляти помилки та поліпшувати якість продукції та послуг;
- зменшення витрат: ШІ може допомогти підприємствам скоротити витрати на персонал, матеріали та енергію;
- розширення можливостей: ШІ може допомогти підприємствам розробляти нові продукти та послуги, а також вийти на нові ринки.

Але не слід забувати, що використання ШІ також може створити ряд викликів для підприємств, такі як:

- втрати робочих місць: ШІ може автоматизувати деякі завдання, що може призвести до втрат робочих місць;
- зміни в робочих процесах: ШІ може змінити робочі процеси, вимагаючи від працівників нових навичок та знань;
- цінова доступність: ШІ-технології можуть бути дорогими, що може обмежити їх доступність для деяких підприємств.

Генеративний ШІ має потенціал замінити деякі види інтелектуального капіталу на підприємствах. Також штучний інтелект може використовуватися

для автоматизації рутинних завдань, звільняючи час працівників для більш складної роботи, яка вимагає творчості, інтуїції та соціальних навичок. Таким чином, ШІ та інтелектуальний капітал можуть і повинні доповнювати один одного, створюючи більш ефективні та конкурентоспроможні бізнес моделі.

Таким чином, підприємствам слід розробити стратегію щодо впровадження генеративного ШІ. Ця стратегія повинна враховувати потенційні переваги та виклики використання ШІ, а також взаємодію штучного інтелекту та інтелектуального капіталу.

Література:

1. Chui M., Hazan E., Roberts R., Singla A., Smaje K., Sukharevsky A., Yee L., Zimmel, R. The economic potential of generative AI: The next productivity frontier . McKinsey & Company URL: <https://www.mckinsey.com/capabilities/mckinsey-digital/our-insights/the-economic-potential-of-generative-AI-the-next-productivity-frontier#/> (date of access: 22.02.2024).
2. Enfu C., & Siyang G. Knowledge-based Economy as a Form of Noonomy and its Socio-Economic Impact. *Noonomy and Noosociety. Almanac of Scientific Works of the S.Y. Witte INID*. 2022. <https://doi.org/10.37930/2782-618x-2022-1-3-124-137>. (date of access: 22.02.2024).
3. Luo, Y., & Yu, L. (2022). Capital or Technology? Which Is Better at Promoting the Value of AI Companies - Theoretical Analysis and Empirical Test. 2022. *Syst.*, 10, 152. <https://doi.org/10.3390/systems10050152> (date of access: 22.02.2024).
4. Quinn J. Intellectual enterprise. *The Executive*. No. 4. 1992. P. 48–63.

Ямполь Ю. В.
*аспірант кафедри педагогіки
та менеджменту освіти
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка
м. Кам'янець-Подільський, Україна*

ПРОБЛЕМИ МЕНЕДЖМЕНТУ ЯКОСТІ ОСВІТИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ З ОГЛЯДУ НА ЕКОНОМІЧНО- СОЦІАЛЬНІ ПОТРЕБИ СУСПІЛЬСТВА

Вплив економічних та соціальних факторів на якість освіти в закладах загальної середньої освіти є суттєвим і має значний вплив на ефективність освітнього процесу та результати навчання. Освіта є ключовим чинником для розвитку суспільства і економіки, тому розуміння впливу економічних та соціальних аспектів на її якість важливо для досягнення успіху в цій сфері.

Економічні фактори включають в себе рівень фінансування освіти, доступність ресурсів, інвестиції у навчальні заклади та зарплатні фонди для вчителів. Недостатнє фінансування може призвести до недоліків у матеріально-технічному забезпеченні шкіл, нестачі кваліфікованих вчителів та обмежень у доступі до новітніх технологій та методик навчання. Недостатність ресурсів може обмежувати можливості забезпечення навчального процесу необхідними засобами, а також проведення додаткових заходів для підвищення якості освіти [2].

Однак, важливо враховувати не лише рівень фінансування, але й ефективне використання доступних ресурсів. Навчальні заклади повинні вести раціональну економіку, розробляти стратегії використання ресурсів та спрямовувати їх на найбільш ефективні напрямки для підвищення якості освіти. Наприклад, інвестиції у професійний розвиток педагогічного персоналу можуть мати значний вплив на якість навчання та результати учнів [1].

Соціальні фактори також впливають на якість освіти. Нерівність у доступі до освіти, дискримінація та соціальні нерівності можуть перешкоджати отриманню якісної освіти для всіх учнів. Зокрема, діти з малозабезпечених родин, мігранти, діти з особливими потребами часто стикаються зі складнощами у доступі до якісної освіти через різні соціальні бар'єри.

Управління диверсифікованістю учнівського складу важливе для створення сприятливого середовища для навчання. Школи повинні розвивати стратегії, які враховують різні потреби та можливості учнів, забезпечуючи їм рівний доступ до якісної освіти та підтримку у їхньому навчальному процесі.

Фінансові бар'єри є однією з головних перешкод для впровадження інновацій та сучасних підходів у навчальний процес в закладах загальної середньої освіти. Ці бар'єри виникають з різних причин і можуть мати значний вплив на якість освіти та розвиток учнів. Зазначені бар'єри подану у табл. 1.

Таблиця 1.

Причина фінансового бар'єру	Проблема фінансового бар'єру
Нестача фінансування	Обмежений бюджет на освіту не враховує інфляцію та зростання вартості життя, обмежуючи ресурси для ініціатив.
Вартість технологій та матеріалів	Сучасні технології та спеціалізовані матеріали можуть бути дорогими, ускладнюючи їх доступність для навчальних закладів.
Недостатнє фінансування для підготовки педагогічного персоналу	Підготовка вчителів до нових підходів може бути дорогою, але школи часто не мають фінансових ресурсів для цього.
Відсутність фінансування для досліджень та експериментів	Дослідження та експерименти перед впровадженням ініціатив можуть бути важкими без додаткового фінансування.
Відсутність стимулів для інвестицій	Обмежений бюджет та невизначеність результатів можуть призвести до відмови від інвестицій у нові ініціативи.

Щоб подолати ці фінансові бар'єри, необхідно шукати додаткові джерела фінансування, такі як гранти, спонсорство чи партнерство з бізнесом та громадським сектором. Крім того, важливо розробляти ефективні стратегії використання наявних ресурсів та стимулювати інвестиції у розвиток освітніх технологій та підвищення кваліфікації педагогічного персоналу.

Фінансові бар'єри у впровадженні інновацій та сучасних підходів у навчальний процес у закладах загальної середньої освіти є серйозною проблемою, що впливає на якість та ефективність освітнього процесу. Нестача фінансування обмежує можливості навчальних закладів у реалізації новаторських ініціатив та покращенні навчального середовища [3].

Важливо звернути увагу на необхідність вирішення цієї проблеми шляхом пошуку додаткових джерел фінансування, раціонального використання наявних ресурсів та розробки ефективних стратегій управління бюджетом. Крім того, сприяти стимулюванню інвестицій у сучасні технології, професійний розвиток вчителів та проведення досліджень для визначення ефективності нових підходів є ключовими завданнями для подолання цих бар'єрів.

Навчальні заклади, спільно з урядовими та громадськими організаціями, мають зосередитися на знаходженні та реалізації рішень, спрямованих на подолання фінансових обмежень та стимулювання інновацій у навчальному процесі. Тільки шляхом спільних зусиль можна забезпечити доступність сучасної освіти для всіх учнів та підвищити якість освітнього процесу у закладах загальної середньої освіти.

Література:

1. Вільчинський С.Б., Ковальчук С.В. Сфера освітніх послуг як об'єкт маркетингу відносин. Формування ринкової економіки. Спец. вип. Маркетингова освіта України. 2011. К.: КНЕУ, 2011. С. 14 – 25.
2. Войчак А.В. Маркетинговий менеджмент: підручник. К.: Вид-во КНЕУ, 2009. 328 с.
3. Рябова З.В. Наукові основи маркетингового управління в освіті: монографія. К.: Педагогічна думка, 2013. 268 с.

Яськов Є. О.
*аспірант кафедри економічної теорії та
міжнародних економічних відносин
НТУ «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна*

ІНВЕСТИЦІЙНА ПРИВАБЛИВІСТЬ, ЯК СКЛАДОВА БІЗНЕС-СЕРЕДОВИЩА

В економічному контексті, поняття "середовище" визначається як комплекс умов та чинників, що мають значний вплив на діяльність суб'єктів економіки, включаючи такі, як: фірми, домогосподарства, урядові установи та інші організації. Важливо зазначити, що це визначення охоплює як аспекти внутрішнього, так і зовнішнього характеру, котрі сприяють або ж обмежують процеси створення, розподілу, обміну та споживання товарів та послуг[1].

У таблиці 1 представлені визначення науковців стосовно терміну бізнес-середовища.

Таблиця 1 – Визначення бізнес-середовища

Набока Ю. В. [2 с.192]	Бізнес-середовище можна визначити як сукупність факторів у межах яких здійснюється господарська діяльність з метою отримання прибутку.	Сукупність факторів.
Мельник М.І. [3 с.251]	Бізнес-середовище – це сукупність окремих суб'єктів економіки (з їх взаємозв'язками і взаємовідносинами) і факторів оточуючого (зовнішнього) середовища, які впливають на них.	Сукупність окремих суб'єктів економіки і факторів.
Старостіна А.О. [4 с.56]	Це сукупність зовнішніх факторів макро-середовища і суб'єктів ринкових відносин (мікро середовище), що впливають на діяльність суб'єктів господарювання на певному ринку в зазначений період часу.	Сукупність факторів.

*Систематизовано авторами

При детальному аналізі різних інтерпретацій бізнес-середовища, які надаються авторами в науковій літературі, можливо виділити основні загальні елементи: це вплив зовнішніх факторів, що включають макро- та мікроекономічні умови, внутрішні компоненти, взаємодію з ринком, а також регуляторний вплив. Важливо підкреслити, що такий підхід до визначення середовища включає аналіз різноманітних факторів, що охоплюють регуляторні рамки, тенденції економічного розвитку, конкурентне середовище, інновації в технологіях та впливи соціокультурного характеру. Також використовуються внутрішні аспекти, такі як корпоративна культура, структура організації, стратегії маркетингу та демографічні зміни. В цілому, бізнес-середовище включає в себе усю сукупність чинників, включаючи ті, що впливають на інвестиційну привабливість, створюючи комплексну картину взаємодій між суб'єктом економіки та його оперативним контекстом.

Бізнес-середовище можливо розглядати з різних точок зору (інвестиційне, маркетингове, виробниче та інші), при цьому буде змінюватися перелік домінуючих факторів при схожій структурі.

На наш погляд заслуговує розгляд підходу М.І. Крупки до структуризації чинників інвестиційного середовища. Він пропонує деталізовану класифікацію, поділяючи інвестиційне середовище на макро- та мікрорівні, для комплексного аналізу впливових елементів. Мікросередовище включає специфічні економічні параметри, які визначають інвестиційну привабливість окремих секторів чи регіонів. В контексті макросередовища, М.І. Крупка ідентифікує кілька ключових сфер впливу: економічну, політичну, міжнародну, екологічну, соціокультурну, та демографічну, забезпечуючи цілісне розуміння зовнішніх умов для інвестування. Так як більшість науковців, характеризують інвестиційний клімат як сукупність певних чинників, що впливають на інвестиційні рішення, такий підхід вказує на взаємозв'язок між інвестиційним кліматом та середовищем, наголошуючи на аналізі чинників для формування інвестиційної привабливості, що є ключовим для розуміння інвестиційного середовища [5, с. 87].

Порівнюючи з загальновизнаними поглядами на економічне середовище, особливо у контексті національної економіки, можна розглядати інвестиційний клімат як унікальне внутрішнє інвестиційне середовище країни. Це середовище, або інвестиційний клімат, формується з сукупності факторів, що сприяють інвестиційній привабливості, включаючи як макро-, так і мікро- економічні аспекти. В цьому контексті, інвестиційне середовище, або інвестиційний клімат, складається з інвестиційної привабливості, яка визначається через комплекс макро- та мікроекономічних факторів. Отже, інвестиційна привабливість буде включати не тільки фактори, що належать до внутрішнього (національного) середовища, але й зовнішні фактори які сприятимуть іміджу країни на міжнародній арені.

Власне визначення середовища с точки зору інвестування буде наступним: **Інвестиційне середовище** - це комплексна система, яка охоплює зовнішні (макро- та мікроекономічні) та внутрішні (організаційні та корпоративні) фактори, що взаємодіють та впливають на діяльність, стратегію та ефективність об'єкта інвестування. Вона включає регуляторні рамки, економічні тенденції, технологічні інновації, конкурентне середовище, а також корпоративну культуру. Це описує взаємодію між суб'єктом економічних відносин та інвестиційним середовищем, включаючи внутрішній організаційний контекст та зовнішні глобальні виклики.

Література:

1. Економіка. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/Економіка> (дата звернення 07.03.2024)
2. Набока Ю. В. Бізнес-середовище: характеристика, структура, розвиток, діагностика. Економічний простір. 2018. №138. С. 192-200.
3. Мельник М. І. Класифікація бізнес-середовища: системний підхід. Регіональна економіка. 2008. № 2. С. 251–260.
4. Старостіна А.О., Гончарові Н.П та ін. Маркетинг. Київ. Знання. 2009. 1070 с.
5. Крупка І.М. Формування макроекономічного інвестиційного середовища в Україні. Фінанси України. 2004. № 4. С. 87–96.

Zadoia A. O.
Doctor of Science, Prof. of the Global Economics Department
Alfred Nobel University
Dnipro, Ukraine

COUNTRY DIFFERENCES: A POTENTIAL FOR SYNERGY OR A SOURCE OF CONFLICTS?

The war started by Russia significantly updated the study of security problems. Most often, security is considered through its opposite – danger. Then, in general terms, safety can be defined as the system's ability to limit danger and effectively counter it. Therefore, in order to build an effective system of European collective security, it is necessary to deeply study possible dangers and their sources.

Differences are a deep source of danger. **Differences** are certain features that distinguish objects or subjects from each other. For security issues, differences in the interests of individuals, their groups, territories, countries and their associations can be the most significant. Differences in themselves do not create danger. Sometimes, on the contrary, they are a source of progress, when the principle of synergy is activated, which improves the overall result. For example, there are differences in the level of knowledge, abilities and inclinations of people. Someone is more inclined to write poems, and someone to music. Their combination can lead to the creation of song masterpieces.

However, quite often differences give rise to **contradictions**. Differences can really exist, but not be realized by their carriers. They implement through certain norms of behavior, values, traditions, etc. A contradiction arises when the realization of the differences of some subjects interferes with (or limits) the realization of the differences of others. This is possible when the resources needed to implement the differences are limited, not sufficient to meet all needs. And in this case, two options for the development of events are possible:

- *Subjects who have realized the contradictions agree among themselves on the use of limited resources*, consciously going to certain voluntary limitations in the implementation of their differences. In this case, the contradiction is not eliminated, but as if it is "conserved" and does not give rise to actions that would harm others;

- *Refusal of agreed actions*. The contradiction turns into a conflict.

An example of the first version of the development of events can be the coexistence of two parishes in one village - Orthodox and Greek Catholic. Having one church, they agree on the sequence of its use for religious services.

Another example is the well-known from history and literature the Thirty Years War (1618-1648) [1], which was essentially the first pan-European conflict between Protestantism and Catholicism.

A conflict is an extreme escalation of contradictions. It pushes the subjects to some active actions. At the same time, such actions are aimed at realizing one's interests at the expense of suppressing the interests of others. It is the conflict that creates the threat. Therefore, the security system, first of all, tries to prevent the transformation of a contradiction into a conflict.

What factors influence one or another character of the development of events?

1. **Communication and diplomacy.** This is the main principle of the modern approach to solving problems. When there are grounds for conflict, the parties should start communicating. How effective this communication will be will depend on whether the contradiction will turn into a conflict.

2. **Finding common goals and interests.** The success of communication and diplomacy is determined by the extent to which the parties tend to seek common goals and interests, and not just see differences. In fact, there are such common interests even when at first glance it seems that the positions of the parties are completely opposite.

3. **Respect for sovereignty and autonomy.** Most often, the previous provision cannot be implemented, because some party sees only its own interest and is ready to use force to implement it. The weakness of one of the parties provokes the other to violence. Therefore, the basic principle of communication and diplomacy should be reinforced by the formation of the ability to resist the solution of the problem by force. This was once again confirmed during the Russian aggression.

4. **International institutions and agreements.** Not turning a contradiction into a conflict largely depends on the effectiveness of international institutions and existing institutions that ensure compliance with international law. The experience of the war in Ukraine showed the inability of the main institutions, which are supposed to guarantee compliance with international law and ensure global security, to effectively perform their functions [2]. The decision-making mechanism in these organizations (the presence of veto power in the permanent members of the UN Security Council, consensus in decision-making in NATO and the EU, etc.) bureaucratizes the process and sometimes makes an adequate reaction impossible. In the model of the global system of collective security, "built-in stabilizers" are needed, which would activate automatically in the event of a threat and do not require long and ineffective negotiations.

Thus, differences between countries can serve either as a catalyst for cooperation and success, or as a catalyst for tension and conflict. One or another outcome depends on the configuration of the parties, their prevailing values and the effectiveness of the collective security system.

References:

1. Thirty Years War (1618-48). URL: <https://militarymaps.rct.uk/thirty-years-war-1618-48#:~:text=The%20Thirty%20Years%20War%20began,German%20princes%20and%20occasionally%20Spain>).

2. Zadoia A. Economic consequences of Ukraine's access to the European Union. *European Vector of Economic Development*, 2023. No 2 (35). C.19-29.

Co-funded by
the European Union

The article was prepared within the framework of the implementation of the international project "Highlighting the New European Security Architecture in Teaching and Research", No. 101126795 - EuSANU - ERASMUS-JMO-2023-HEI-TCH-RSCH

Funded by the European Union. Views and opinions expressed are however those of the author(s) only and do not necessarily reflect those of the European Union or the European Education and Culture Executive Agency. Neither the European Union nor the granting authority can be held responsible for them.

DEVELOPMENT OF SELF-MANAGEMENT SKILLS TO INCREASE INDIVIDUAL EFFICIENCY AND ENTERPRISE EFFICIENCY

The concept of "self-management" entered the scientific literature comparatively recently. The beginning of the emergence of this trend is considered to be the mid-90s years. However, despite the young age, the new direction of management is quite popular. Increased interest in the problem self-management is not accidental, it is caused by an objective situation in the field management and planning. One of the main tasks of every successful manager in the modern world there is continuous individual self-development precisely because the organization as a whole unable to control this process.

Developing self-management skills requires a certain level of self-awareness—you need to know yourself before you can regulate yourself. Start slow and embrace the process, remembering that these skills are ongoing.

Skill 1. Time management

Time management is when you control how you use your time. This means prioritizing your most important tasks first and managing your daily to-do list. A leader who has good time management skills can manage their time effectively without the need for external help.

Having good time management skills can help you stay engaged and avoid procrastination. As a leader, time management allows you enough time to both stay on top of your own work and empower others to do the same.

Skill 2. Self motivation

Self motivation is your ability to get motivated and proactively accomplish daily tasks. It takes a certain level of personal responsibility, but practicing self motivation can help you become more self-aware and prioritize what's important to you. This is similar to intrinsic motivation, which is motivation that comes from within. Like self motivation, intrinsic motivation stems from a variety of personal factors. For example, your internal motivator for volunteering could be that it makes you feel fulfilled. External motivators, on the other hand, are influenced by factors outside yourself. For example, working faster because you're scared of the repercussions if you work slower.

Enjoying the work you do is an important part of staying motivated and engaged throughout your workday. Plus, liking the work you do can help you inspire your team to do their very best. To practice internal motivation, work towards goals that excite you and fuel your sense of purpose.

Skill 3. Stress management

Leaders often deal with stress, but to be good at self-management you need to embody healthy stress management. Without stress management, you can suffer from overwork and, eventually, burnout. Leaders with good stress management

skills approach work in a focused manner by connecting their initiatives to larger goals. When you know which task is most important and how project deliverables are tied to team goals, you can better prioritize work and will likely feel more fulfilled doing it. Engaging with your work in this way is a form of self-care, and it can help reduce your stress levels and keep you level headed.

Skill 4. Adaptability

Being adaptable means you have the confidence and ability to pivot when changes arise. This is especially important for leaders who work in a fast-paced environment where project changes occur often.

For example, imagine a new project comes up that's a higher priority than the one you've been working on for the last couple of weeks. Instead of becoming stressed or frustrated, you can adapt to this change and move forward with openness and curiosity. This is an important skill to have to maintain flexibility.

While being adaptable may be uncomfortable at times, it can make you a great leader as you have the ability to tackle anything that comes your way. It also empowers your team to do the same.

Skill 5. Decision making

To be effective, it's essential for leaders to develop decision-making skills that reduce confusion and increase team empowerment. Problem solving and addressing issues can help you grow your decision-making skills.

Like all the skills we've looked at so far, decision making is something you can learn. Start by sharpening your critical thinking skills and learning how to analyze key information when problems arise. And use data-driven decision making to ensure your actions come from data rather than guesswork, so fewer issues will arise down the road.

Skill 6. Goal alignment

Setting goals means you prioritize the most important projects that have the highest impact on your business. This means being able to see the bigger picture and knowing what's best for your team members and organization. In the long run, this will generate better results and boost team morale.

Skill 7. Personal development

Personal development is key for all team members, but especially for leaders. In order to build your team's knowledge, you first need to build your own. This means taking the time to attend workshops, take courses, and connect with industry experts to develop your management skills.

This means taking the time to attend workshops, take courses, and connect with industry experts — all of which can help you develop your management skills.

By continuing to develop your skills, you can empower your team to do the same. Not only does this mean individual career development, but it also means growth for the good of the company.

References:

1. Self-Management Skills: Definition, Examples and Tips / Jennifer Herrity / <https://www.indeed.com/career-advice/career-development/self-management-skills>

Секція 4. Розвиток індустрій гостинності: тенденції сьогодення

Копейченко Є. А.

бакалавр, 241 Готельно-ресторанна справа

Якименко-Терещенко Н. В.

д.е.н., професор

НТУ «Харківський політехнічний інститут»

м. Харків, Україна

ІНКЛЮЗИВНІСТЬ У РЕСТОРАННОМУ СЕРВІСІ: ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Більшість українських ресторанів прагне до сталого розвитку через соціальні інновації. Це включає вдосконалення організації праці, відпочинку та медичного обслуговування персоналу, а також інклюзивність у будівництві та обладнанні [2, с.156].

Інклюзія – це процес включення всіх людей до соціуму. Безбар'єрність – це наша нова суспільна норма і частина державної політики. У 2021 році навіть була розроблена та затверджена «Національна стратегія створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року» [3].

Забезпечення рівних можливостей для всіх громадян, незалежно від соціального статусу, здоров'я, віку тощо є важливим завданням для демократичного суспільства. Зростання кількості осіб з особливими потребами вимагає прийняття заходів для їх адаптації та підтримки, сприяючи їхньому інтегрованому життю та психологічному комфорту.

Маломобільні групи населення охоплюють не лише людей на візках, але й літніх людей, дітей до 7 років, мам з дітьми на візочках. Іноді такі люди можуть складати до 60% гостей. Тож цілком очевидно, що простір ресторану має бути пристосованим для їхніх потреб [5].

Інклюзивність у закладах ресторанного господарства націлена на споживання послуг специфічною категорією відвідувачів. Зараз людей таких категорій стає все більше. Тож інклюзивність для ресторанного бізнесу - це не прояв особливої соціальної відповідальності, це необхідність.

Щороку в Україні відкриваються сотні нових закладів, але кількість місць, що готові прийняти людей з інвалідністю, зростає зовсім не так стрімко.

Держбуднорми визначають обов'язкові вимоги до інклюзивності та безбар'єрності, такі як пандуси з поручнями, широкі входні двері, відсутність перешкод усередині, проходи шириною не менше 120 см та високі столи для доступу на візку.

Вбиральня має бути просторою, мати спеціальні поручні та широкі двері, що відчиняються назовні. Окремі вимоги стосуються меню: текст повинен бути достатньо великим та зручним для читання, бажано також мати версію шрифтом Брайля. Важливо, щоб персонал закладу був готовий допомогти в разі потреби.

Позитивна тенденція є: сьогодні все більше закладів переймаються доступністю [4].

Основні критерії інклюзивності: безбар'єрний вхід, внутрішні пристосування та спеціально обладнані вбиральні. Із 25 закладів у 11 неможливо уникнути сходинок, а лише п'ять мають відповідні умови.

Необхідністю є створення доступного безбар'єрного середовища для всіх, враховуючи потреби осіб з інвалідністю. Правильна організація обслуговування та надання послуг може привести до зростання попиту на ресторанні послуги серед цієї аудиторії [1, с.243].

Для забезпечення доступності для людей з обмеженими можливостями до приміщень закладів громадського харчування необхідно виконати ряд вимог, установлених для внутрішнього планування підприємств харчування:

- у громадських закладах харчування меблі та устаткування повинні забезпечувати безперешкодний рух інвалідів. Ширина проходів біля прилавків має бути не менше 0,9 м, а для забезпечення вільного руху крісла-візка – до 1,1 м;

- на підприємствах харчування рекомендується відводити до 5% місць, але не менше одного, для осіб, що пересуваються на кріслах-візках і з порушенням зору, із площею не менше 3 на кожне місце;

- у громадських закладах повинно бути 5% столів, включаючи один обідній стіл висотою 0,65–0,8 м, із необхідною шириною між ніжками та глибиною стільниці з опорою посередині;

- стійки барів і кав'ярень повинні мати знижену частину – висотою від підлоги не більше 0,8 м і шириною 0,8–1,0 м для обслуговування інваліда на кріслі-візку;

- на підприємствах харчування, пов'язаних із тривалим перебуванням відвідувачів (ресторани, їдальні), гардеробні стійки в місцях обслуговування маломобільних відвідувачів слід влаштовувати відповідно до рекомендацій;

- вестибюлі, холи, аванзали, вбиральні, умивальні й інші допоміжні приміщення, доступні для маломобільних відвідувачів, слід проектувати з урахуванням вимог;

- в обідніх залах підприємств харчування (або в зонах МГН) передбачається обслуговування офіціантами для інвалідів. Площа залів розраховується за нормативом не менше 3 м² на місце. Важливо забезпечити безперешкодний рух інвалідів за допомогою правильної розстановки столів та обладнання;

- у буфетах і закусочних має бути не менше одного столу висотою 0,65–0,7 м;

- ширина проходу між столами в ресторані повинна бути не менше 1,2 м;

- секція стійки бару для інвалідів на кріслі-візку повинна мати ширину стільниці 1,6 м, висоту від підлоги – 0,85 м і вільний простір для ніг – 0,75 м.

Існують вимоги надання інформації для маломобільних гостей:

- контрастні написи у меню: простий шрифт і шрифт Брайля;
- альтернативне меню для слабоворих в інтернеті;
- спеціалізовані засоби інформації відповідають дизайну інтер'єру

[1, с. 245].

Крім того, для людей з особливими потребам мають надаватися такі види ситуаційної допомоги при: супроводі в заклад ресторанного господарства; вході в заклад ресторанного господарства та виході з нього; пересуванні в закладі ресторанного господарства; виконанні дій самообслуговування; оплаті послуг.

Отже, інклюзивність у ресторанному сервісі визначається не лише соціальною відповідальністю, але й практичними перевагами для бізнесу. Проблеми, пов'язані з недостатньою доступністю та розумінням потреб різних клієнтів, можуть бути вирішені за допомогою освіти персоналу та впровадження інклюзивних практик у роботу закладів. Створення дружнього та відкритого середовища в ресторанах сприятиме залученню ширшого кола гостей і позитивно відзначиться на репутації закладу та його успішності в цілому.

Література:

1. Соколенко А. С. Забезпечення доступності послуг закладів ресторанного господарства для людей з особливими потребами в Україні // БІЗНЕСІНФОРМ-№10-2018.-С.241-246.

2. Черевична Н., Хомутовська Ж. Впровадження соціальних інновацій у вітчизняний готельний бізнес // Сучасні тенденції та стратегії розвитку готельно-ресторанного бізнесу. - 2022.-С. 156-157.

3. <https://cedos.org.ua/events/yak-gromadskym-i-kulturnym-czentram-butu-inklyuzyvnyy/>

4. <https://hmarochos.kiev.ua/2019/06/05/gid-najbilsh-druzhnimy-ta-inklyuzyvnyy-zakladamy-kyyeva-rezultaty-doslidzhennya/>

5. <https://www.restorator.ua/post/inclusive>

Лебедєва П. К.

студентка

Яшкіна Н. В.

к.т.н., зав. кафедри менеджменту та фінансів

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

ОСОБЛИВОСТІ КАР'ЄРНОГО ЗРОСТАННЯ В ГОТЕЛЬНОМУ БІЗНЕСІ

Становлення кар'єри працівника є важливою складовою системи управління персоналом кожного бізнесу. Під професійною кар'єрою розуміється цілеспрямоване посадове та професійне зростання, поступальні рухи службовими сходами, зміни навичок, здібностей, кваліфікаційних можливостей та розмірів винагороди, пов'язаних з діяльністю працівників [1].

Сфера гостинності одна з найпривабливіших галузей для побудови кар'єри. Робота у цій сфері відкриває безліч можливостей для випускників вищих навчальних закладів. У світі кожна десята працююча людина буде своєю кар'єрою у готельному чи ресторанному бізнесі або у сфері туризму.

Готельному бізнесу притаманні особливості які впливають на процеси управління у тому числі персоналом. Унікальність готельного бізнесу полягає в тому, що співробітники є частиною пропонованого продукту. Працівники готельного бізнесу формують ставлення клієнта до готелю так само, як дизайн інтер'єру або меню. Без компетентних працівників готель не може бути прибутковим, незважаючи на його вигідне розташування, красиві інтер'єри та інші переваги. Тому зрозуміло чому в готельній індустрії зараз працюють тільки висококваліфіковані працівники зі спеціалізованою освітою, навичками та компетенціями.

Сфера гостинності це – особлива сфера, у якій значна увага приділяється особистим якостям працівників. Перебуваючи на службі, співробітники повинні вміти виходити з проблемних ситуацій і водночас підтримувати на високому професійному рівні стосунки з гостями та колегами. Тому для кар'єрного зростання співробітнику готелю необхідно не тільки опанувати нові компетенції, які не були задіяні раніше, але і працювати над вдосконаленням себе. За думкою менеджменту популярних світових готельних мереж головними особистими якостями співробітників є: емоційна врівноваженість; організованість; соціальний інтелект (здатність адекватно сприймати та оцінювати людину); комунікативні та організаторські здібності; терплячість; доброзичливість; естетичне сприйняття навколишнього світу; відповідальність; фізична витривалість; чітке мовлення; зовнішня привабливість [2].

Важливим для розуміння можливостей кар'єрного зростання у готельному бізнесі є також віковий фактор. При плануванні кар'єри принципове значення мають два питання:

- який оптимальний вік повинен бути у першого керівника;

– скільки років можна посідати одну керівну посаду: керівник готельного підприємства (вища ланка); керівник структурного підрозділу (середня ланка); керівник ділянки, бригади (нижня ланка).

Найбільш раціональним для роботи на посаді керівника готельного підприємства є вік від 40 до 50 років. В цей період життя керівник має відповідні професійні знання і вміння, накопичив достатній досвід, має високу кваліфікацію, нормальне здоров'я і працездатність. Для керівника структурного підрозділу рекомендований вік становить від 30 до 40 років. У цей період керівник досягає максимуму життєвої енергії, творчих задумів, має відмінне здоров'я і певний життєвий досвід. Для керівників нижньої ланки (ділянок, служб) прийнятним є вік до 30 років [3].

Отже, випускники вищих, у пошуках роботи в цій сфері, мають для себе розглядати нижчі ланки керівництва, а саме: служба прийому та розміщення (рецепціоніст, портьє, швейцар), ресторан (офіціант, кухар, бармен), хаускіпінг (покоївка). Та розуміти, що для досягнення наступної керівної ланки можливо не раніше чим через 3-5 років, при цьому постійно потрібно працювати над вдосконаленням себе і робочого процесу.

Таким чином оскільки управління готелем включає широкий спектр навичок, а також терпіння, готовність працювати довгі години і пристрасть до гостинності, це може бути складною кар'єрою. Але для того, щоб розвиватись, одержувати прибуток і зберегти конкурентоспроможність, керівництву готелем необхідно бути зацікавленим у створенні умов для кар'єрного зростання персоналу. Загальна філософія існування готелю повинна містити складову можливості кар'єрного і особистого росту кожного. Адміністрація закладів ресторанного господарства повинна систематично організовувати заходи щодо вдосконалення знань, підвищення кваліфікації та професійної майстерності персоналу. Це буде стимулювати співробітників на постійний розвиток, поліпшення професійних навичок та просування на посаді.

Література:

1. Овсяннікова В. В. Особливості професійної кар'єри особистості / В.В. Овсяннікова // Проблеми сучасної психології: зб. наук. пр. / Ін-т психології ім. Г. С. Костюка НАПН України, Держ. вищ. навч. закл. «Запоріж. нац. ун-т». Запоріжжя: ЗНУ, 2013. № 1. С. 91–104.

2. Алдошина М.В., Козубова Н.В. Управління кар'єрним зростанням працівників сфери гостинності та рекреації. Економіка і суспільство: електронне наукове фахове видання. Видавничий дім «Гельветика». 2023. № 48 <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2291/2212>

3. Лук'янов В.О., Мунін Г.Б. Організація готельно-ресторанного обслуговування. Навчальний посібник/ Лук'янов В.О., Мунін Г.Б. К.: Кондор-Видавництво, 2014. 346 с.

Павлюк С. К.

аспірант

Філінська Т. Г.

*к.т.н., доцент кафедри технологій природних і синтетичних полімерів,
жирів та харчової продукції*

Філінська А. О.

*старший викладач кафедри технологій природних і синтетичних
полімерів, жирів та харчової продукції*

Суха І. В.

*к.т.н., доцент кафедри технологій природних і синтетичних полімерів,
жирів та харчової продукції*

*ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

СУЧАСНІ ПІДХОДИ ДО ПИТАНЬ ЯКОСТІ, БЕЗПЕЧНОСТІ ТА ЕКОЛОГІЗАЦІЇ У ЗАКЛАДАХ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО ГОСПОДАРСТВА

Ефективне функціонування закладів готельно-ресторанного господарства не можливо уявити без системного підходу до управління якістю. Серед питань, які залишаються важливими і актуальними на сьогодні є впровадження системи НАССР на підприємствах ресторанного бізнесу. Основні особливості, які потрібно при цьому враховувати, обумовлені специфікою галузі. Це значно більший асортимент продукції у порівнянні з харчовими підприємствами, на яких виготовляється приблизно однотипна продукція, і відповідно велике різноманіття використовуваної основної сировини та допоміжних матеріалів. Це ускладнює здійснення контролю перехресного забруднення, а також потребує суттєвих часових затрат на проведення аналізу ризиків за технологічною схемою виготовлення продукції. Вирішенням даного питання може бути групування однотипних процесів при складанні технологічної схеми за умови, що ступінь детальності залишатиметься достатнім для коректного оцінювання всіх можливих небезпечних факторів.

Інша проблема, з якою стикається більшість підприємств ресторанних господарств при впровадженні НАССР, полягає в тому, що на відміну від промислових підприємств харчової галузі, які мають власні лабораторії, вони можуть здійснювати контроль показників безпеки сировини і готової продукції лише в сторонніх акредитованих лабораторіях в рамках програми виробничого контролю (ПВК). Тому стає складніше визначати показники безпечності сировини, що надходить до ресторанів. Такий контроль при надходженні сировини здійснюється зазвичай шляхом перевірки умов транспортування, супровідної документації і оцінювання органолептичних показників. Контроль безпечності готової продукції здебільшого виконується органолептичними методами.

Якщо в закладі харчування діє система самообслуговування клієнтів, то наступним ризиком, який може виникнути на цій стадії та не завжди буває виявленим і врахованим, є ризик забруднення харчової продукції і потрапляння в неї сторонніх предметів, пов'язаних з діями відвідувачів. Також потрібно пам'ятати, що підприємства ресторанного господарства мають свої особливості будівель і споруд, і це також впливає на можливість перехресного забруднення, а також на організацію технологічних процесів виготовлення страв.

Інше, важливе питання, що потребує уваги, пов'язане з можливими негативними впливами на довкілля. Серед основних напрямків екологізації закладів ресторанного господарства можна виділити наступні: ресурсо- і енергозбереження; зменшення обсягів сміття (особливо з тривалим терміном розкладання); максимальне вилучення з ужитку одноразового пластикового посуду та ін.

В липні 2023 року в нашій країні було прийнято Закон України «Про управління відходами», який має регулювати діяльність щодо запобігання утворенню, зменшення обсягів утворення відходів, сприяння підготовці відходів до повторного використання і відновленню з метою запобігання їх негативному впливу на здоров'я людей та навколишнє природне середовище. Законом визначено, що з 1 січня 2030 року планується заборона експлуатації сміттєвих полігонів без відповідного оснащення. На них мають бути системи захисту ґрунтових вод, вилучення та знешкодження біогазу та фільтрату, системи контролю за викидами та забрудненням, системи моніторингу стану довкілля. Такі зміни у законодавстві відчутно вплинуть у питанні відходів і на заклади готельно-ресторанного господарства, які розміщені у невеликих населених пунктах. Це пов'язане з тим, що Закон України «Про управління відходами» ділить територію країни на кластери, які збігаються з межами адміністративних районів і створити ефективну інфраструктуру сміттєвих полігонів можливо буде лише на рівні району, коли полігон обслуговує принаймні 150 тис. осіб. Ймовірно, що значній кількості громад з невеликою чисельністю населення (таких багато за туристичними маршрутами) необхідно буде закрити та рекультивувати полігони відходів, розташовані на їх територіях, а транспортування відходів до нових оснащених полігонів потребуватиме додаткових затрат.

Прилепа Н. В.
к.е.н., доц. каф. туризму та готельно-ресторанної справи
Лісовик Д. А.
здобувач
Хмельницький національний університет
м. Хмельницький, Україна

ВИЗНАЧЕННЯ СУТНОСТІ КЕЙТЕРИНГУ ЯК СПЕЦІАЛЬНОЇ ФОРМИ ОБСЛУГОВУВАННЯ В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

На сьогоднішній день послуги з доставки їжі та продуктів харчування в Україні швидко розвиваються та удосконалюють свої прийоми роботи із замовниками, розширюючи перелік послуг. Ця послуга має назву в індустрії гостинності кейтеринг. Поняття «кейтеринг» походить від англійського дієслова «cater» та означає «провізія, яку поставляють», «обслуговування споживача».

Можливості кейтерингу досить різні: за допомогою виїзного обслуговування можна організувати дитяче свято, приватну вечірку, барбекю на природі, весілля, офіційний прийом VIP-персон тощо.

Визначення сутності кейтерингу є у наукових працях вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як: В. Архіпов [1], Н. П'ятницька [2], І. Смирнов [4], І. Штундер, В. Назаренко, О. Нестеренко, Р. Браймер, Дж. Р. Уокер тощо.

Як вважає В. Архіпов: «кейтеринг відноситься до виїзного ресторанного обслуговування та може запропонувати страви та напої в будь-який час та в будь-якому місці, на яке вкаже клієнт» [1].

Згідно з думкою І. Смирнова: «кейтеринг - один зі способів сучасної організації підприємств харчування» [4]. Автор вважає, що визначальною особливістю кейтерингових послуг є територіальна віддаленість місця збуту продукції від виробничої бази кейтерингового підприємства.

І. Штундер та В. Назаренко дослідили особливості формування кейтерингових послуг на ринку громадського харчування в Україні.

Автор Н. П'ятницька зазначає, що: «кейтеринг – це обслуговування з наданням різних сервісних послуг та найчастіше за межами приміщень підприємства харчування» [2].

Кейтеринг розрізняють за місцем, способом надання послуг та за вартістю. Головна перевага кейтерингу – це його мобільність, повна свобода вибору місця для проведення заходу. На нашу думку, кейтеринг може задовільнити будь-який запит споживача під час планування заходу в будь-якому приміщенні, яке вибере клієнт.

У період появи кейтерингових послуг, кейтерингові підприємства займались тільки приготуванням та доставкою їжі для виїзних банкетів. Але у подальшому розвитку, кейтерингові підприємства почали пропонувати більший спектр послуг (надання необхідного посуду для банкету, оренда

столів, стільців, додаткових меблів, які потрібні для проведення обіду, сервірування столу, послуги обслуговуючого персоналу (офіціанти, бармени), оформлення місця проведення банкету, оренда музичного обладнання, фото- та відеозйомка тощо.

Кейтерингові підприємства мають свою специфіку, що відрізняє їх від закладів ресторанного господарства: використання спеціальних технологій зберігання, приготування, транспортування та сервірування страв; наявність обладнання для обслуговування у виїзних умовах; залучення позаштатних працівників (офіціантів, барменів тощо); високий відсоток зношування обладнання, яке використовується та переміщається; активний пошук потенційних клієнтів тощо.

Особлива увага приділяється також і корпоративним клієнтам. Такими в кейтеринговому сервісі рахують постійних своїх замовників. З кожним замовником необхідно працювати з першої хвилини знайомства і не завершувати спілкуватися, якщо це тільки залежить від закладу. Працівник, який назавжди прийшов у кейтерингове підприємство, чітко повинен представляти собі як саме він хотів би провести запланований захід. Маючи певний досвід проведення подібних банкетів, презентацій, фуршетів тощо, отримавши необхідну інформацію про самого клієнта і його фінансових можливостей, цілі майбутнього заходу, спеціалісти по кейтерингу повинні запропонувати найбільш оптимальний варіант. Фантазії організаторів і можливості клієнтів багато в чому залежать від бюджету заходу [3].

Сьогодні кейтерингові послуги надають як окремі компанії, так і ресторани. Різниця в тому, що для самостійних структур — це основний вид бізнесу, а для закладів ресторанного господарства — додатковий заробіток. Якість роботи підприємства визначають грамотний персонал, правильно розроблене меню, наявність необхідного устаткування та інвентарю, уміння створити атмосферу.

Література:

1. Архіпов В. В. Організація ресторанного господарства : навч. посіб. / В. В. Архіпов. – Київ: ЦУЛ, 2016. – 280 с.
2. Організація обслуговування у закладах ресторанного господарства : підручник / за ред. Н. О. П'ятницької. – 2-ге вид. перероб. і доп. – Київ : ЦУЛ, 2016. – 584 с.
3. Прилепа Н.В. Особливості кейтерингу як нового напрямку ресторанного бізнесу в Україні // Вісник Хмельницького університету. Економічні науки - №2 . Том 2 – 2017.- С. 287-289.
4. Смирнов І. Г. Логістика комерційного й соціального кейтерингу: міжнародний та український вимір / І. Г. Смирнов //Зовнішня торгівля: економіка, фінанси, право. - 2013. - № 5-6. - С. 5-11.
5. Штундер І. О., Назаренко В. М. Особливості формування лояльності на ринку громадського харчування в Україні. Міжнародний науковий журнал «Інтернаука». 2017. № 3(25). С. 172–175.

Редько В. Є.
*к.е.н., доц. кафедри туристичного
бізнесу та гостинності
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

ТУРИЗМ ЯК ЧИННИК ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ПОВОЄННОГО ВІДНОВЛЕННЯ

Не зважаючи на те, що в плані повоєнного відновлення України, спрямованого на прискорення стійкого економічного зростання, туризм не є пріоритетним напрямом, його роль у позиціонуванні нашої країни на світовому ринку важко переоцінити. Важливість туризму для України навіть під час воєнного стану відображається у надходженнях туристичного збору. У 2023 р. ДАРТ відмітило зростання податкових надходжень у м. Київ та 18 регіонах порівняно з даними 2022 р. Найкращі показники мали м. Київ, Львівська, Київська, Івано-Франківська та Одеська області [1]. При цьому питання промоції території через туризм вже давно турбують науковців, практиків й органи місцевої й державної влади, ключовим вектором якої є створення унікального й привабливого іміджу. Так, в 2023 р. в м. Чернівці відбувся I Національний туристичний саміт, за підсумками роботи якого було визначено, що «працювати над відновленням галузі потрібно вже сьогодні, щоб після нашої перемоги бути готовими приймати гостей з усіх куточків світу, будувати нові партнерства та показувати, що Україна не зникла з туристичної мапи світу» [2].

Сила туризму підкреслена у концепції конкурентної ідентичності, як одного з векторів взаємодії країн у світовій економіці. В даній теорії визначено, що образ країни в основному формується природним чином через бренди, політику, інвестиції, культуру, людей (таланти) і обов'язково туризм, як особистий досвід відвідування туристичної дестинації [3, С. 12-13]. В сучасній її інтерпретації імідж території виступає соціально-економічною категорією, якою можна і потрібно керувати. Саме керований позитивний досвід міжнародного і внутрішнього туриста має силу швидко покращити імідж території й сформувати її цінність у свідомості світової спільноти.

Створений імідж території являє собою цілісне враження, що включає сформований сукупний образ, який можна описати функціональними та емоційними характеристиками. Функціональні характеристики охоплюють більше матеріальні аспекти території, серед яких в туристичному контексті варто виділити розвиненість та комфортність інфраструктури (транспорт, засоби розміщення, засоби харчування, туристичні інформаційні центри, тощо), наявність туристичних об'єктів, доступ до інтернету та інші. Емоційні характеристики пов'язані з емоціями, які відчуває турист в подорожі. До позитивних відносяться відчуття щастя, здивування, захоплення, співчуття, а до негативних – сум, злість, огида, розпач, тощо. Оскільки емоції чітко фіксуються у пам'яті людини й здатні асоціюватися з місцем, де були отримані, то важливим є створення цілісного середовища для передачі

яскравих емоцій від однієї людини до іншої, які через індивідуальне і колективне сприйняття можуть викликати певні асоціації.

Зміни, які відбуваються у когнітивній свідомості споживачів при плануванні подорожі, ґрунтуються все більше на їх емоціях. А тому, люди здатні відмовитися від своїх упереджень і стереотипів, відвідавши країну або її території і відкоригувавши власне сприйняття через відчуті емоції [3]. За результатами опитування [4] бажання людей подорожувати в 2022 р. зросло, але сучасним трендом стало відвідування маловідомих країн та здійснення внутрішніх подорожей. Однією з таких країн для міжнародного туриста є Україна. Проте, за даними Індексу національних брендів 2023 Україна опинилася на одній із найнижчих сходинок за всю свою історію. Передбачуване помітне зниження спостерігається щодо бажання відвідати Україну, що пов'язано з сьогоденними суттєвими ризиками небезпеки для життя і здоров'я. Хоча під час COVID-19 і воєнного стану українці почали більше подорожувати Україною, відкриваючи для себе нові території і локації, проте значна їх частка залишається вдома. В наслідок цього з'явилося багато туристичних блогерів, які випускають якісний емоційний контент про українські міста і села, історико-культурну й гастрономічну спадщину, створюючи емоційне зараження у цільовій аудиторії. Туристичні оператори почали активніше формувати продукти для внутрішнього туризму, задовольняючи різні мотиви подорожі різного контингенту. ДАРТ розробило Концепцію меморіалізації пам'ятних місць, просуваючи український туризм на внутрішньому ринку й створюючи умови для його розвитку на засадах співробітництва з іншими країнами навіть в умовах війни.

У повоєнному відновленні України очікується зростання інтересу до нашої країни з боку іноземних туристів. Проте вже зараз необхідним є:

залучення широкого кола стейкхолдерів, що охоплює всю національну систему туризму для вирішення як стратегічних, так і тактичних завдань розбудови галузі;

всесічна промоція українських територій на цільових ринках;
розробка якісних туристичних маршрутів і продуктів, здатних задовольнити очікуваний попит й забезпечена фахівцями галузі.

З урахуванням цього опосередкований вплив туризму на формування іміджу країни може бути застосований на повну силу, а розповсюджений туристичний досвід допоможе підвищити статус, репутацію країни та її позитивний імідж, що сприятиме соціально-економічному відновленню.

Література:

1. ДАРТ. Динаміка податкових надходжень по областях за 2023 рік. URL: <http://surl.li/rbbdh> (дата звернення: 05.03.2024).
2. ДАРТ. Україна готується до відновлення туризму після війни. URL: <http://surl.li/rkkxl> (дата звернення: 05.03.2024).
3. UNWTO & ETC. Handbook on Tourism Destinations Branding. Madrid, 2009. 165p. URL: <http://surl.li/rkkia>.
4. Ipsos. National Brands Index 2023. 31p. URL: <http://surl.li/rkkig>.

Стамат В. М.

*канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри менеджменту та маркетингу*

Кравченко А. Є.

*здобувач вищої освіти спеціальності 242 Туризм і рекреація
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна*

ЗЕЛЕНИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ

Україна має дуже високий туристично-рекреаційний потенціал. Країна багата неповторними природними та рекреаційними ресурсами, об'єктами національної та світової спадщини, де відбуваються вагомі економічні, культурні та суспільні події. У кожному куточку держави є великий спектр потенційних туристичних об'єктів і комплексів, які валять око та мають попит серед туристів, як іноземних, так і громадян держави. Зелений туризм належить до числа високоприбуткових галузей світової економіки. Він посідає головне місце серед соціального й культурного розвитку, утримування рівня й якості життя в країні. Прискорений розвиток туризму викликав швидку зацікавленість до вимірювання впливу туризму на економічне зростання країн та регіонів. В Україні неабиякий розвиток отримав зелений туризм. Цьому сприяли такі чинники, як: присутність приватних житлових будинків, рекреаційні ресурси й розвиненість підприємств туристично-рекреаційного обслуговування.

Актуальність питання щодо розвитку сільського зеленого туризму в Україні спричинений необхідністю розв'язати проблеми соціально-економічного сучасного села. На сьогоднішній день уряд виділяє туризм одним із першочергових перспективних напрямів. Ті стандарти, що діють зараз, вірогідно можуть сформувати сприятливі умови для розвитку туристичного ринку з різноманітними туристичними послугами.

У нашій країні розвиток сільського туризму почався в 1996 році. Хоч і розвиватися почав пізно та попри це став популярним серед відпочиваючих та господарів, які приймали до своїх будинків. Понад 20% території України – це зони для відпочинку, гори та приморські ландшафти, а також придніпровські зелені зони, серед яких зберігаються національні традиції, фольклор, музеї та церкви. Це більше 500 населених пунктів, що мають історичну та культурну спадщину, біля 30 регіональних й національних парків та садиб [1].

Виходячи із досліджень фахівців, основними регіонами для розвитку зеленого туризму можемо зазначити такі:

- західний регіон: Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Хмельницька області;
- південний регіон: Запорізька, Миколаївська, Одеська, Херсонська області;
- центральний та північний регіони: Київська, Полтавська, Чернігівська області [1].

Беручи до уваги такий поділ, можна додати, що весь Південний регіон на сьогоднішній день неможливо розвивати, через повномасштабне вторгнення, яке почалося 2022 року 24 лютого. Херсонська та Запорізька області повністю не придатні для розвитку через небезпеку, у Миколаївській та Одеській областях під розвиток можуть потрапити лише центральні та північні райони. Під загрозою також знаходиться Чернігівська область – Північний регіон, яка знаходиться близько до кордону з рф. Попри те, що ці регіони є пріоритетними їх неможливо розвивати через постійну небезпеку, обстріли та невелику відстань від кордону або тимчасово окупованих територій.

Компанією GfK Ukraine проводилися дослідження попиту на ринку туристичних послуг у зеленому туризмі. Закарпатська область є найбільш перспективною для розвитку зеленого туризму. Однією з найкращої переваги є вдале розташування, а саме межування відразу з чотирма країнами Центральної Європи: Румунія, Угорщина, Словаччина та Польща. На сьогоднішній день в цих умовах це ще й один з найнебезпечніших регіонів України.

Зелений туризм можна впевнено віднести до прибутку та стабілізації економічної ситуації, бо проживання в садибах не безкоштовне, в середньому турист сплачує до 1 000 гривень за одну добу, а за рік це дає можливість заробити до 300 000 тисяч гривень. Це впливає і на добробут селян, а також робочі місця аби доглядати за садибами. Новими робочими місцями можна призупинити міграцію селян закордон з метою заробітку [2].

Перед більшістю українців постає питання з необізнаністю такою формою туризму, як зелений. Основною проблемою є недостатнє пропагування даного виду відпочинку в ЗМІ, також ще можна додати малу залученість місцевої влади до підтримки розвитку даного виду туризму. Для подальшого розвитку туризму варто проводити більше періодичних тренінгів та семінарів для власників садиб, що є задіяними в сільському туризмі. Розвивати знання англійської мови в нашому суспільстві, також створити добре розвинену інфраструктуру та і взагалі подбати про слабкі сторони [3,4,5].

Отже, подолати актуальні соціально-економічні проблеми можливо через розвиток сільського зеленого туризму заохочуючи українців до участі в розвитку. Адже Україна багата мальовничими пейзажами, достатньої кількістю садиб, національних парків та горами, річками та озерами.

Література:

1. Дідик. Н., Варшава О. Розвиток зеленого туризму – пріоритетне завдання для України. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип.9. URL: https://economyandsociety.in.ua/journals/9_ukr/133.pdf (дата звернення 04.03.2024).

2. Дюк А., Бурлака Н. Розвиток зеленого туризму в Україні. *Ефективна економіка*. 2018. Вип.1-22. DOI: 1032702/2307-2105-2018:12.118. URL: http://www.economy.nauka.com.ua/pdf/12_2018/120.pdf (дата звернення 04.03.2024).

3. Стренковська А., Євдокімова О. Проблеми та перспективи розвитку зеленого туризму в Україні. *Розвиток продуктивних сил і регіональна економіка*. 2019. Вип. 38-2. URL: http://bses.in.ua/journals/2019/38_2_2019/10.pdf (дата звернення 04.03.2024).

4. Стамат В.М., Матвієнко С.В. Розвиток рекреаційного туризму в Україні. *Актуальні проблеми економіки, фінансів, обліку, менеджменту і права: теорія і практика*: збірник тез доповідей Міжнародної науково-практичної конференції (м. Житомир, 8 квітня 2023 року). Житомир: Центр фінансово-економічних наукових досліджень. 2023. С. 32-33.

5. Стамат В.М., Смирнова А.А., Савченко Н.С. Споживча поведінка на ринку туристичних послуг регіону. *Вісник аграрної науки Причорномор'я*. 2018. Вип. 4. С.23-33.

Якименко-Терещенко Н. В.
д. е. н., проф, зав.каф. туризму і готельно-ресторанного бізнесу
Медведєв С. В.
магістр каф. туризму і готельно-ресторанного бізнесу
Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

ПЕРЕВАГИ НА НАПРЯМИ ЕКОЛОГІЧНИХ ПРАКТИК В ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ

Проблеми навколишнього середовища стають все більш важливою темою в бізнесі та наукових колах, що посилює концепцію сталого розвитку. Сталий розвиток заохочує екологічні інновації та підтримує екологічне споживання.

Дослідження сталого розвитку ресторанів у США показало, що екологічна свідомість важлива для споживачів ресторанів, які готові платити більше за більш екологічні та зелені ресторани (рис. 1). Це доведено результатами дослідження «Environmental sustainability in business», яке проведено О. Hagenbeek, М. Ibisevic, Sh. Jain, R. Lojo [1].

Ресторани, розширюючи екологічно чисті послуги, встановлюють вищу надбавку до ціни. Середня надбавка до ціни екологічно чистих страв у ресторанах становить 20 %. Більшість споживачів готові заплатити понад 10 % надбавки до ціни, щоб скуштувати екологічні страви в ресторані. Окрім цього, саме молодь є активним представником відповідальних споживачів. Люди віком від 27 до 42 років готові сплачувати за сталість. Так 36 % респондентів підтвердили, що готові платити понад 20 % надбавки за екологічні ресторани. Серед екологічних практик найбільшу перевагу серед споживачів мають ефективне управління харчовими відходами та екологічно чисте пакування.

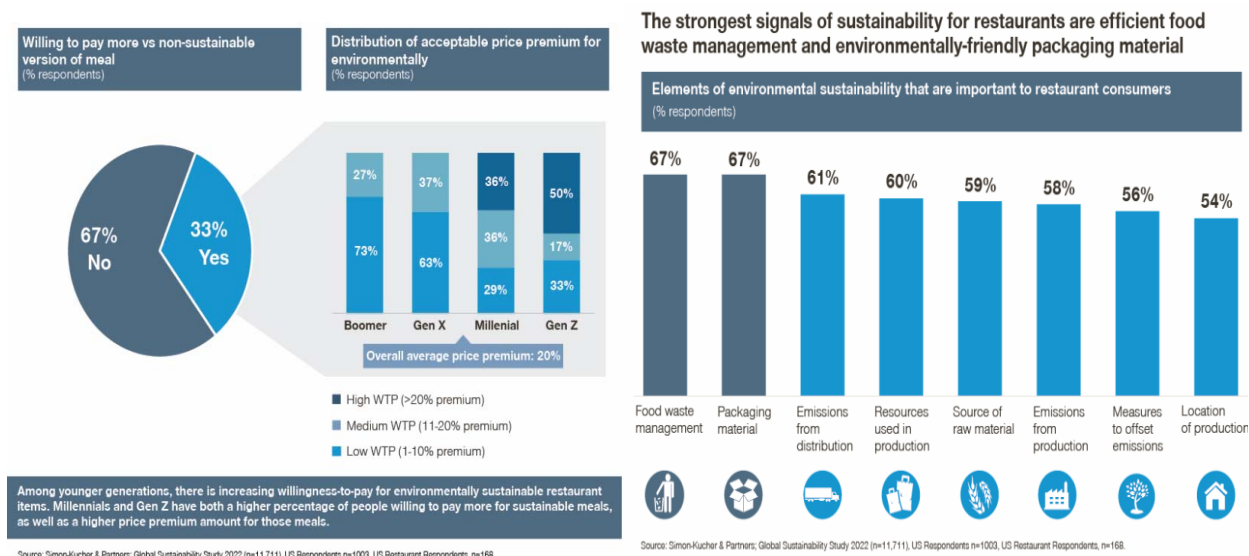

Рис. 1. Результати дослідження ставлення споживачів до екологічних практик [1]

Таким чином, екологічно чисті ресторани стають все більш популярними, оскільки люди стають більш свідомими щодо екологічних питань. Завдяки впровадженню екологічно чистих заходів, таких як компостування, мінімізація харчових відходів і енергоефективна діяльність, ці заклади стають більш стійкими. Згідно з глобальним опитуванням Oracle Restaurant Scene 2022 [2], ресторани, які докладають зусиль для зменшення харчових відходів, вплинули на 54% рішень клієнтів про покупку, тоді як 49% респондентів вказали, що на їхнє рішення про покупку вплинула упаковка харчових продуктів, що піддається біологічному розкладанню або переробці. Опитування також показало, що 70% респондентів були зацікавлені у здоровому виборі меню, а 42% респондентів були під впливом служб доставки продуктів на виніс з низькими або нульовими викидами.

Є кілька кроків, які кожен ресторан може зробити, щоб стати більш екологічним, але одним із найважливіших є зменшення харчових відходів. Вжиття заходів для пом'якшення впливу харчових відходів на ресурси, які використовуються для виробництва їжі, і впливу, який вони мають на навколишнє середовище, є однією з ключових сфер, де ресторатори можуть реально змінити ситуацію.

Для ресторанів основні способи стати екологічно чистими включають:

- використання перероблених матеріалів (наприклад, паперових виробів);
- аудит відходів;
- сезонне меню;
- вибір розміру порції страви;
- сталі джерела продуктів (у тому числі партнерство з місцевими виробниками);
- компостування харчових відходів та інших предметів;
- сталий транспорт;
- енергоефективне обладнання;
- екологічно чисті миючі засоби;
- QR-коди.

Отже, зелений рух у ресторанній індустрії поширюється, все більше ресторанів світу інвестують у зелені практики для підвищення лояльності та задоволеності гостей.

Література:

1. Environmental sustainability in business /O. Hagenbeek, M. Ibisevic, Sh. Jain, R. Lojo. URL: <https://analytics-eu.clickdimensions.com/cn/ajppn/thank-you-esg-brochure>

2. Nancy Wood Regardless of the concept – or number of locations – even simple steps in sustainability can easily be implemented/ Restaurant Informer. 2023. Vol. 11. URL: <https://restaurantinformer.com/2023/11/restaurant-sustainability-small-changes-big-differences/>

5. Машкова О., Дуга В., Пасенко Н. Зелені ідеї Zero Waste & Climate Friendly в HoReCa: українські бізнеси: навч. посіб. / ред. С. Сидоренко. Херсон - Кропивницький: ХДАЕУ, 2023. 55 с.

Якименко-Терещенко Н. В.
д.е.н., проф, зав.каф. туризму і готельно-ресторанного бізнесу
Якименко М. О.
магістр каф. туризму і готельно-ресторанного бізнесу
Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»
м. Харків, Україна

ПЕРЕВАГИ ВПРОВАДЖЕННЯ ЄДИНОЇ СИСТЕМИ РАХУНКІВ ДЛЯ ІНДУСТРІЇ ГОСТИННОСТІ (USALI)

USALI є глобальним стандартом фінансової та операційної звітності в готельній індустрії, який використовується для фінансової та операційної звітності. Його ключова мета – запропонувати операційні звіти, відформатовані для надання власникам готелів, менеджерам та іншим зацікавленим сторонам оперативної інформації, що стосується індустрії розміщення. USALI вперше був опублікований у 1926 р., а зараз триває розроблення вже 12 перевидання.

На думку Арлін Рамірез [1], USALI має ключову роль в процесі здійснення операційного бенчмаркінгу, який є надзвичайно важливою практикою в сучасному нестабільному, невизначеному, складному та неоднозначному світі. USALI є стандартизованою структурою, що дозволяє готелям ефективно використовувати операційний бенчмаркінг для оцінки та покращення своїх фінансових показників. Коли готелі адаптують звітність USALI, використовуючи її структурований підхід, вони можуть порівнювати свої фінансові показники з галузевими стандартами та конкурентами (рис. 1). Платформа USALI пропонує показники та коефіцієнти, які можна інтегрувати у комплексну звітність. Завдяки детальним формулам і визначенням ці показники дають змогу зрозуміти загальну продуктивність готелів і окремих відділів або позицій.

Summary Operating Statement [For Operators]¹

	PERIOD OF					
	CURRENT PERIOD			YEAR-TO-DATE		
	ACTUAL	FORECAST/ BUDGET	PRIOR YEAR	ACTUAL	FORECAST/ BUDGET	PRIOR YEAR
ROOMS AVAILABLE:						
ROOMS SOLD:						
OCCUPANCY:						
ADR:						
ROOMS RevPAR:						
TOTAL RevPAR:						
	PERIOD OF					
	CURRENT PERIOD			YEAR-TO-DATE		
	ACTUAL	FORECAST/ BUDGET	PRIOR YEAR	ACTUAL	FORECAST/ BUDGET	PRIOR YEAR
OPERATING REVENUE						
Rooms						
Food and Beverage						
Other Operated Departments						
Miscellaneous Income						
TOTAL OPERATING REVENUE						
DEPARTMENTAL EXPENSES						
Rooms						
Food and Beverage						
Other Operated Departments						
TOTAL DEPARTMENTAL EXPENSES						
TOTAL DEPARTMENTAL PROFIT						
UNDISTRIBUTED OPERATING EXPENSES						
Administrative and General						
Information and Telecommunications Systems						
Sales and Marketing						
Property Operation and Maintenance						
Utilities						
TOTAL UNDISTRIBUTED EXPENSES						
GROSS OPERATING PROFIT						
MANAGEMENT FEES						
INCOME BEFORE NON-OPERATING INCOME AND EXPENSES						
NON-OPERATING INCOME AND EXPENSES						
Income						
Rent						
Property and Other Taxes						
Insurance						
Other						
TOTAL NON-OPERATING INCOME AND EXPENSES						
EARNINGS BEFORE INTEREST, TAXES, DEPRECIATION, AND AMORTIZATION						
REPLACEMENT RESERVE						
EBITDA LESS REPLACEMENT RESERVE						

¹ For a complete Statement of Income, refer to Part II.
² All revenues and expenses should be shown as a percentage of total operating revenue, except departmental expenses, which should be shown as a percentage of their respective departmental revenue.

Summary Operating Statement [For Owners]¹

	PERIOD OF					
	CURRENT PERIOD			YEAR-TO-DATE		
	ACTUAL	FORECAST/ BUDGET	PRIOR YEAR	ACTUAL	FORECAST/ BUDGET	PRIOR YEAR
ROOMS AVAILABLE:						
ROOMS SOLD:						
OCCUPANCY:						
ADR:						
ROOMS RevPAR:						
TOTAL RevPAR:						
	PERIOD OF					
	CURRENT PERIOD			YEAR-TO-DATE		
	ACTUAL	FORECAST/ BUDGET	PRIOR YEAR	ACTUAL	FORECAST/ BUDGET	PRIOR YEAR
OPERATING REVENUE						
Rooms						
Food and Beverage						
Other Operated Departments						
Miscellaneous Income						
TOTAL OPERATING REVENUE						
DEPARTMENTAL EXPENSES						
Rooms						
Food and Beverage						
Other Operated Departments						
TOTAL DEPARTMENTAL EXPENSES						
TOTAL DEPARTMENTAL PROFIT						
UNDISTRIBUTED OPERATING EXPENSES						
Administrative and General						
Information and Telecommunications Systems						
Sales and Marketing						
Property Operation and Maintenance						
Utilities						
TOTAL UNDISTRIBUTED EXPENSES						
GROSS OPERATING PROFIT						
MANAGEMENT FEES						
NON-OPERATING INCOME AND EXPENSES						
Income						
Rent						
Property and Other Taxes						
Insurance						
Other						
TOTAL NON-OPERATING INCOME AND EXPENSES						
EARNINGS BEFORE INTEREST, TAXES, DEPRECIATION, AND AMORTIZATION						
INTEREST, DEPRECIATION, AND AMORTIZATION						
Interest						
Depreciation						
Amortization						
TOTAL INTEREST, DEPRECIATION, AND AMORTIZATION						
INCOME BEFORE INCOME TAXES						
INCOME TAXES						
NET INCOME						

¹ For a complete Statement of Income, refer to Part II.
² All revenues and expenses should be shown as a percentage of total operating revenue, except departmental expenses, which should be shown as a percentage of their respective departmental revenue.

Рисунок 1 – Приклади форм підсумкових операційних звітів USALI [1]

В праці [2-4] представлено результати емпіричних досліджень щодо ступеня впровадження USALI в індустрії гостинності в різних країнах.

	Empirical Study - Country, Author, Year	USALI Implementation Rate
1	USA, (Kwansa & Schmidgall, 1999)	78%
2	Spain, (Planas, 2004)	63%
3	Greece, (Pavlatos & Paggios, 2007)	11,8%
4	Macedonia, (Kosarkoska & Mircheska, 2012)	8%
5	Croatia, (Peruško-Stipić, 2010) cited by (Persic, et al., 2012)	65,96%
6	Croatia, (Zanini-Gavranić 2010) cited by (Persic, et al., 2012)	91% ³
7	China, Ni et al. (2012)	14%
8	Portugal, (Santos, et al., 2010)	42,86%
9	Portugal, (Faria, et al., 2012)	66,7% ⁴ , 52,5% ⁵ , 44,4% ⁶
10	Portugal, (Nunes & Machado, 2020)	73%
11	Madeira Archipelago, (Murteira, 2017)	61 %
12	Bulgaria, (Georgiev, 2016)	4%

³ Persic argues that the results of this study should be taken with some reservations as only large hotel companies were included in the sample (Persic, et al., 2012, p. 2).

⁴ 66,7% Implementation of USALI at international chain hotels.

⁵ 52,5 % implementation of USALI at independent hotels.

⁶ 44,4% Implementation of USALI at national chain hotels.

Рисунок 2 – Емпіричні дослідження рівня впровадження USALI [2]

Отже, USALI - це єдина система для готельної індустрії, яка дає вказівки для всіх, що забезпечує можливість порівняння між різними властивостями та компаніями. Вона є перевіреною часом ефективною готовою системою, яка легко адаптується до операцій різного масштабу. Уніфікована система забезпечує керівництво не лише для спеціалістів з бухгалтерського обліку та фінансів у їхній щоденній роботі, але й для менеджерів, власників, підприємців та всіх внутрішніх і зовнішніх користувачів облікової інформації; надає словник витрат із детальним описом; зведені операційні відомості та графіки, форми звітів.

Література:

1. Ramirez A. The role of USALI and Operational Benchmarking in Financial Management. *HotelONLINE*. 2024. URL: https://www.hotel-online.com/press_releases/release/the-role-of-usali-and-operational-benchmarking-in-financial-management/
2. Raymond S. Schmidgall, Agnes DeFranco Uniform system of accounts for the lodging industry, 11th revised edition: the new guidelines for the lodging industry. *The Journal of Hospitality Financial Management*. 2015. Vol. 23. P. 79–89, URL: <https://scholarworks.umass.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1372&context=jhfm>.
3. Maria Joao, Cardoso Vieira, Machado Miguel, Sampaio Silva Knowledge and utilisation of the uniform system of accounts for the lodging industry: evidence from Portugal, *International Journal of Procurement Management, Inderscience Enterprises Ltd*. 2021. Vol. 14(3). P. 400-412.
4. Dimitrova T. The Application of The Uniform System of Accounts for The Lodging Industry in High- Category Seaside Hotels in Northeast Bulgaria. *Izvestia Journal of the Union of Scientists - Varna Economic Sciences Series*. 2022. Vol. 12(2). P. 241-250. DOI:10.56065/IJUSV-ESS/2023.12.2.241

Яковлєва-Мельник Н. Г.
*старший викладач кафедри
туристичного та готельно-ресторанного бізнесу
ВНПЗ «Дніпровський гуманітарний університет»
м. Дніпро, Україна*

КОМАНДОУТВОРЕННЯ В СФЕРІ ТУРИЗМУ ТА ГОСТИННОСТІ

Важко переоцінити роль персоналу підприємств туризму та гостинності в формування конкурентоспроможності та досягнення успіху організації. Ефективність роботи персоналу залежить від способів та інструментів управління ним та впливає на роботу з клієнтами, можливість задоволення потреб споживачів та повторного звернення за послугами підприємств.

«Наймати правильних людей та ставити їх на правильні посади – набагато важливіше, ніж розробити стратегію», – вважав легендарний директор однієї з найбільших компаній світу – General Electric, Джек Уелч, яку він очолював протягом 20 років. Зауважимо, що не лише наймати та ставити на правильні посади, а й працювати над процесами командування – щоб досягти найвищого рівня ефективності роботи команди.

Саме команда є живим організмом будь-якої організації та запорукою успішної реалізації проектів. Команда – група людей, що об'єднанні однією метою, виконанням одних задач та бажанням реалізувати спільний проект: чи-то розробку туристичного маршруту, відкриття закладу гостинності чи харчування.

Командоутворення (від англ. Team building – побудова команди) – це спеціально розроблені заходи, спрямовані на згуртування колективу, формування сильної команди, яка успішно досягає будь-яких поставлених цілей; учасники цієї команди взаємодоповнюють одне одного, поважають та гармонійно взаємодіють [1, с. 6-8].

Грунтовність цих заходів підтверджує причини їхнього походження. В 1950-х роках у Великій Британії був застосований «Мотузковий курс» – тренування, яке забезпечувало необхідну психологічну підготовку військових і їх здатність працювати єдиною командою, що так важливо в бою!

Згодом, курс здобув популярність й бізнесовій сфері. Це був перший імпульс, який допоміг усвідомити ефективність командного підходу до роботи. Задачі, що виконує командування в сфері туризму та гостинності можна поділити на два напрямки [2]:

- побудова команди, формування знань, умінь та навичок командної роботи;
- формування командного духу, що допомагає нейтралізувати негативний вплив різноманітних факторів.

Цікаво, що заходи направлені на командування, з одного боку, є елементом необхідним для формування колективу туристичних підприємств, підприємств сфери гостинності, а з іншого, можуть стати спеціалізацією зазначених підприємств. Справа в тому, що інструменти командування включають такі інструменти:

- пригодницькі перегони;
- перегони (подорож) на гірських велосипедах;
- альпінізм, трекінг;
- кінний спорт та інші види змагань, мета яких не перемога, а навички спільної роботи.

Тож, командування, окрім формувальної функції колективу – створення ефективної команди, має потенціал для створення туристичного продукту та орієнтацію підприємств гостинності на даний вид послуг. Тому що, майже всі заходи та інструменти командування пов'язані із зібранням колективу, спільним місцем перебування та, нерідко, відвідуванням цікавих туристичних місць, що допомагає учасникам команди змінити звичне оточення та фізично й психологічно поринути в процес згуртування.

Застосування процесів формування команди – це можливість досягти якісних змін у структурі управління, створити найбільш продуктивну форму організаційної взаємодії, забезпечити ефективність діяльності та підвищити конкурентоспроможність підприємства. Правильно підібравши інструменти командування, можна забезпечити максимальне досягнення поставлених цілей та реалізувати намічені задачі.

Література:

1. Психологія тимблдингу: навчальний посібник / Романовський О.Г., Шаполова В.В., Квасник О.В., Гура Т.В. ; за заг. ред. Романовського О.Г., Калашникової С.В. Харків : «Друкарня Мадрид», 2017. 92 с.

2. Зайцева М.М. Team building як інструмент сприяння комунікативним зв'язкам в туризмі. *Матеріали методологічного міждисциплінарного Інтернет-семінару «Дозвілля та туризм у постнекласичній перспективі»*. Полтава: ПУЕТ, 2021. 109 с. С.52-57.

Плецан Х. В.
кандидат наук з державного управління, доцент
Яворська О. М.
магістрантка 2 року навчання,
спеціальність – 028 «Менеджмент соціокультурної діяльності»
Київський університет культури
м. Київ, Україна

HUMAN RESOURCE AS A DRIVER OF EFFECTIVE IMPLEMENTATION OF PROJECT MANAGEMENT IN THE HOSPITALITY INDUSTRY OF UKRAINE

At the current stage of Ukraine's development as a market economy, active globalization trends are observed, and as a result, there is an intensified competitive pressure on domestic enterprises. There is a need to find innovative solutions to ensure their long-term success and survival. The main key condition for victory over competitors was the successful implementation of innovative projects for the development of human resources. The use of standard project technologies in large projects, the costs of which were from 2% to 10% of the total project budget, made it possible to achieve an economic effect of 15% to 20%. This became critical for both large corporations and small businesses that needed professional project management to successfully implement their new business ideas. Therefore, every enterprise and organization has a need for project management professionals who would provide qualified management and successful implementation of projects.

Modern career concepts serve as a conceptual basis that contributes to the formation of a successful personality and the achievement of personal self-realization among specialists in the socio-cultural sphere. These ideas are developed based on theoretical-methodological and practical principles. The analysis of scientific literature allows us to consider «career success» as a process of development, implementation and acceptance through people-centeredness, motivation, self-development, and self-realization [59]. Important components of this process are the system of professional knowledge, abilities, and skills, which ensures professional development, achievement of goals and professional satisfaction. In performing activities, it is important to consider the synergistic aspect of career and success as a clear interdependence and interdependence of these two processes. Based on this, in the system of building a successful career of a specialist in the socio-cultural sphere, at the current stage, the future specialist chooses the appropriate subsystems for the realization of a professional assignment. Such as: personnel, organizational, personal, and cultural and ethical subsystems. Thanks to the functions of the engagement subsystem and related career orientation, the specialist in the socio-cultural environment, considering their interaction and interrelationship, which acquires the character of cooperation of these elements, it is possible to obtain the programmed result of career success.

Therefore, the study of the synergy of the career success of a specialist in the

socio-cultural sphere will contribute to his competitiveness and the formation of career growth in the field, which can be presented as a certain form of such a structural process: a successful specialist → self-improvement and self-realization of a specialist → creative and innovative principles professional development of a specialist → human-centered dimension socio-cultural sphere → achievement of defined goals and tasks of the specialist → measure of goals and tasks → synergy of success and career of the specialist socio-cultural environment [30]. Steady changes in the economic situation in the country under the influence of both external and internal factors forced domestic enterprises to look for new tools to achieve sustainable development. One of the possible directions of sustainable growth was the introduction of innovative management methodologies into their activities. The wide application of the project approach in the development of enterprises has led to the improvement of project tools and their versatility. Today, business conditions require enterprises to adapt to changes in the business environment, reduce the level of uncertainty and ensure constantly increasing efficiency. The implementation of project management at enterprises faces a number of challenges, such as the lack of certified project management specialists on the labor market, insufficient experience in managing the development of organizations among enterprise managers, lack of motivation for the introduction of innovative tools, resistance to innovation due to the lack of formalization and inefficiency of organizational management structures, and also a low level of trust in consulting organizations and educational institutions due to insufficient competition in the market. It is quite clear that in the conditions of the modern market of Ukraine, the need for highly qualified competent specialists in the field of project management and their professional development is growing [29]. The results of the activity of any enterprise are inseparable from the level of training of its personnel and, accordingly, from the state of the educational sphere and its ability to meet the needs of the modern market, the real economy, society as a whole and everyone.

In the context of the hotel, restaurant and tourism business, the use of effective technologies in the field of personnel marketing contributes to the expansion of tourism enterprises in new markets, an increase in sales volumes, an increase in income, as well as ensuring adequate remuneration and a favorable moral and psychological climate in the team. The very development of the formation of a competitive personnel potential in the conditions of the search for a new paradigm in the hospitality industry involves: providing an updated system for the formation of specialist professional competencies; development of the leadership potential of specialists; implementation of innovative methods and practices for the development of personnel potential in the hospitality industry; introduction of new criteria for evaluating a specialist; improvement of the system of training, retraining and advanced training of specialists; introduction and implementation of effective management of personnel resources of enterprises of the hospitality industry in Ukraine [58]. One of the key accents in the training of a specialist is the process of self-determination, which directly affects the level of self-realization and development, considering and using one's own potential on the way to successful professional activity. In scientific circles, there is a lively debate about modern properties, qualities, and characteristics necessary for a specialist to

successfully carry out professional activities, provide quality services to consumers and respond to their needs, analyzing the experience of leading enterprises in the hospitality industry and effective management.

The system of training qualified specialists is a critically important aspect of the development of modern Ukraine. The successful implementation of this system requires a conscious perception of its importance on the part of company managers. This means that they must be aware of the direct relationship between the efficiency of the enterprise and the availability of highly qualified employees. An important component of the dual system is also the support of scientific and practical research of education seekers. Involvement of students in development and research helps to stimulate their creative potential and contributes to the innovative development of the enterprise. This contributes to the emergence of new ideas and technologies that can find application in practice. In general, the dual system of education is a promising and effective tool for training qualified specialists and solving the imbalance in the labor market. This promotes mutually beneficial cooperation between educational institutions and enterprises, allowing students to gain the necessary practical experience and guaranteeing the employment of graduates. This approach contributes to the stable development of the economy and the improvement of the quality of life of the population.

Therefore, staffing in the tourism business environment and the development of the field of education for the hospitality industry should be aimed at forecasting and planning the need for personnel, selecting, and placing personnel according to the level of competence, creating an effective personnel reserve, planning personnel development, forming and implementing a motivational component that will ensure the formation of a competitive personnel potential in the field of tourism of Ukraine.

References:

1. Кобець В. С. Сучасні аспекти управління персоналом готелю як фактор підвищення його конкурентоспроможності в умовах пандемії. *Економічні науки*. 2023. № 12. С.12-21
2. Плещан Х. В. Ефективні технології маркетингу персоналу у середовищі туристичного бізнесу. *Інноваційні технології в туристичному та готельно-ресторанний бізнесі* : колект. монограф. / за заг. ред. д-ра іс. наук, проф. Г. М. Чепурди ; Черкас. держ. технол. ун-т. Черкаси : Новий курс, 2020. С. 67–77. URL: <http://dspace.ksau.kherson.ua/bitstream/handle/123456789/4472> (дата звернення: 16.02.2024).
3. Pletsan K. Formation of professional competence of a specialist of tourism in the search for a new paradigm in the socio-cultural environment. *National academy of managerial staff of culture and arts herald*. 2018. Is. 2. P. 118-123. DOI: <https://doi.org/10.32461/2226-3209.2.2018.161851> (дата звернення: 16.02.2024).
4. Tai Y. F., Wang Y. C., Luo C. C. Technology or human-related service innovation? Enhancing customer satisfaction, delight, and loyalty in the hospitality industry. *Service Business*. 2021. №15(4). Pp. 667–694. URL: <https://doi.org/10.1007/s11628-021-00461-w> (дата звернення: 16.02.2024).

Tomalia T. S., Repetska M. O.
*PhD in Economics, Associate Professor; student
of the Department of Tourism and hotel and restaurant business
Khmelnysky National University
Khmelnyskyi, Ukraine*

PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF THE RECREATIONAL AND SPA BUSINESS IN THE KHMELNYTSKYI REGION

Ukraine has rich natural-climatic, cultural-historical and national-ethnographic resources, which is why recreation and spa treatment can be a priority area for the promising development of our state. A significant part of the natural potential of Ukraine are: recreational landscapes (forest, seaside, mountain), recreational resources (mineral waters and therapeutic mud), nature-protected objects (national natural and regional landscape parks, biosphere reserves, monument parks, landscape art, etc.), territories of historical and cultural purposes (monuments of architecture and urban planning, historical and architectural reserves, etc) [1]. Mineral waters with medicinal properties are quite common in Ukraine. With sufficient funding from both the state and private business, it is promising for the Khmelnytsky region that it is possible to form an extensive and diverse recreational, territorial and medical system that will become a driving force for the development of the hotel and restaurant business of the region and the hospitality industry in general.

In the territory of Khmelnytskyi region, out of 43 explored deposits of fresh and mineralized water (reserves of 413.4 thousand cubic meters/day), 23 deposits are exploited. Mineral waters have been explored in 9 deposits (reserves – 2910.0 cubic meters/day), of which 6 are exploited. On the basis of 3 of them, spas and sanatoriums have been built and are operating.

Explored and approved reserves of Zbruchanskyi and Zaichykyivskyi mineral water deposits of the "Naftusia" type, Makiivskyi – "Naftusia" and "Myrhorodska" type, Teofipolskyi – "Myrhorodska" type, Polonskyi - radon waters.

Of great interest is the Zbruchansk mineral water deposit of the "Naftusia" type - one of the unique deposits, which in terms of its reserves is one of the largest in the world. The state resort "Sataniv" is organized on its base, located 2 km from the village. Satanov on the border of Khmelnytskyi and Ternopil regions. on the Zbruch river. The Sataniv resort is located in a forest zone on the territory of the National Nature Park "Podilskyi Tovtry" and borders Medobory (Ternopil region).

This resort has several sanatoriums ("Arden Palace", "Zbruch", "Pearl Podillya", "Vita Park Sunny Provence" "Akva Vita - Living Water"), four hotels and more than ten private sector accommodation facilities. The offer of accommodation establishments includes the following additional services: swimming pool, sauna, gym, parking lot, food establishments (restaurants, cafes, bars; children's rooms). Almost all institutions have their own treatment base, staff of doctors and medical staff, services, SPA services (massage, cosmetology services, medical and wellness centers).

The potential for the development of recreational services in Khmelnytskyi region is very high. Today, because of the war, the closure of airspace and the partial closure of borders for the male part of the population of military age, opportunities for the development of domestic tourism have expanded.

According to tour operators, the structure of sales among tours in Ukraine is currently dominated by sanatoriums - 44.4%. In second place are trips to the Carpathians (29%) for the sake of retreat and recovery. The third most popular are skiing destinations (19.5%). [2] It is also noted that a new trend in domestic tourism has become a reduction in the duration of trips. As a rule, rest is limited to weekends or short weekends. Short trips in Ukraine are most often considered not as a vacation, but as a “reboot” [3,4]. People want to regain their strength, relax and return to work with new strength and energy.

It is the development of sanatorium-resort and recreational services in the region that should become a “magnet” for attracting investments, will contribute to the creation of new jobs and provide an opportunity to intensify the development of the region as a whole.

In order to increase the effectiveness of the sanatorium-resort facilities of the Khmelnytsky region, the following measures must be taken:

1) to develop and implement new types of tourist recreation and wellness in existing sanatoriums;

2) conduct a national advertising campaign for balneological resorts and sanatoriums in the region;

3) to develop the profile of sanatorium treatment in accordance with the results of studies conducted on the disease of the population and taking into account complications from COVID-19;

4) develop a state strategy for the development of resorts;

5) to increase the volume of production and bottling of medicinal and natural drinking water, as today there are large reserves of them in the Khmelnytskyi region, which are used to the fullest extent.

In the perspective of development, taking into account the factor of seasonality, it is advisable to organize a ski resort in Satanov and Tovtry to attract more vacationers. The presence of such resorts would contribute to the development of the hospitality sector of the Khmelnytskyi region in the winter period. Special attention should be paid to the service of people with limited physical capabilities, because today there is not enough special infrastructure for this category of guests in sanatoriums of the region.

References:

1. Stechenko, D.M. (2010), «Naukovi aspekt ekonomichnoi diagnostiki prirodno-rekreatsinogo potentsialy regiony// Formyvanua rinkovix vidnosin v Ukraini», vol. 1, pp. 136-139

2. Vnutrishnii turyzm zrostaie v Ukraini popry boiovi dii. Ukrinform. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3619754-vnutrisnij-turizm-v-ukraini-zrostaie-popri-bojovi-dii.html>

3. Vikendy dlia Perezavantazhennia. Yak zminylasia spetsyfika vidpochynku turystiv v Ukraini cherez viinu. Tvoe misto. 2022. URL: https://tvoemisto.tv/news/yak_zminylasya_spetsyfika_vidpochynku_vnutrishnih_turystiv_v_ukraini_cherez_viynu_135095.html

4. Vnutrishnii turyzm zrostaie v Ukraini popry boiovi dii. Ukrinform. 2022. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3619754-vnutrisnij-turizm-v-ukraini-zrostaie-popri-bojovi-dii.html>

Vorobiova L. V.
PhD in Education
Senior Lecturer at the Department of Foreign Philology
Ukrainian Studies and Social and Legal Disciplines,
Fadieieva V. O.
student
Donetsk National University of Economics and Trade named after
Mykhailo Tuhon-Baranovskyi.
Kryvyi Rih, Ukraine

ADVANTAGES OF HOTEL BUSINESS AND TRAVELLING COEXISTENCE

Hotel management is one of the main components of the tourism industry, which is distinguished by being a highly profitable branch of the economy of all countries, and it is dynamically developing. Hotel service is a key factor that includes a whole range of services for tourists and determines the prospects for tourism development [1, P.60, 62].

Hotel and Restaurant Business is intended for qualified performing activities in the hotels, tourist complexes, restaurants, cafés, bars, canteens, spa facilities, boarding houses, vacation centers, preventative clinics and sanatoria [1, P.65].

The hotel business has a base, with the help of which it develops, grows and becomes more influential, which attracts the attention of others and helps to develop toward changing a person radically.

Foremost, the hotel business develops personality, expands cognitive horizons, fosters creative and organizational activities, relieves fatigue, and provides many types of entertainment and recreation. It goes without saying that hotels businesses are the most obvious and popular form of accommodation for tourists. The hotel industry is inextricably linked to the tourism industry, making a great contribution to it [4, P.26, 29].

It is obvious that traveling exhilarates a person, reduces the level of depression and promotes rehabilitation of the nervous system. After three days of the holiday season, an individual begins to feel much better, the level of anxiety decreases. This effect persists for several weeks after returning from the tour.

The most convincing changes during the coexistence of travelling and hotel business observed in that sphere are:

- traveling for pleasure can contribute to subjective well-being because people have more opportunities to detach from their work environment, experience new things, and to control what they want to do during vacations;
- institute a unique worldview with the help of development of universal human culture, reproduction of the best forms and models, values created by many generations of different people [2, P.3-5];

- itinerant makes people to be promoted version of themselves, through patience in difficult or aberrant situations, finding a way out of them, and adapting to circumstances [3, P.2];
- learning history, local customs, and different languages during travel can challenge your brain to retain new information, contributing to cognitive growth;
- navigating unfamiliar places, reading maps, and finding your way around can enhance spatial memory and improve your sense of direction;
- travel can evoke a range of emotions, and these emotional memories tend to be more vivid and lasting;
- representing new opportunities and knowledge in the fields of geography, philosophy, psychology, natural science, ecology, local economy, historical sciences, socialist disciplines, etiquette and cultural factors;
- travel enriches experiences. Communication with new people, adaptation to new situations helps to become more globally aware, owing to the fact that new experiences increase the cognitive flexibility of the brain, allowing you to maintain the sharpness and clarity of your thinking. Those, who have ever investigated abroad tend to be more outgoing and emotionally stable [5, P.36, 60].

Travels and adventures are dissimilar in nature and needless it terms of divergent location, impregnability, and activity. But in this way, we abstain from developing and instead grow spiritually. The aforementioned happens on the assumption that if we actively participate in the knowledge of this world, we will scrutinize all the amazing objects, while discovering new commodities for ourselves.

Many factors in the hotel business force a person to not only change his attitude toward this category of business, but also to substitute his ideology in general and experience positive convert in all aspects of health. Accordingly, we conclude that enhancing coexistence has also emerged, focused on raising the positive impacts and a joint vision between the two sectors.

References:

1. Арпуль О.В., Абрамова А.Г., Мирошник Ю.А., Собін О.В. Готельна справа: Навчальний посібник: “Кондор”. 2021. С. 60-65.
2. Зацепіна Н.О. Соціокультурні аспекти розвитку туризму в Україні в умовах глобалізації суспільства. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2012. Вип. 56. С. 3-6.
3. Крапівіна Г.О., Паніотов Є.В. Сучасні тенденції, проблеми та перспективи управління розвитком туризму. *Людські потреби та філософія туризму*. 2023. № 1. С. 1-3.
4. Смірнов І.Г. Логістична модель сталого розвитку туристичної галузі в Україні. *Вісник ДІТБ*. 2007. №11. С.26-31.
5. Colin Wayne L., Richard E. L. American Psychological Association. *The Journal of Personality and Social Psychology*. 2019 . P. 34-63.

Vorobiova L. V.
PhD in Education
Senior Lecturer at the Department of Foreign Philology,
Ukrainian Studies and Social and Legal Disciplines

Kalnyi Y. I.
student
Donetsk National University of Economics and Trade
named after Mykhailo Tuhon-Baranovskyi
Kryvyi Rih, Ukraine

TOURISM IMPACT ON ENVIRONMENT

Tourism is a powerful force that enriches our lives and gives us unforgettable emotions. Discovering new corners of the world, immersing ourselves in other cultures, we get to know ourselves and expand our horizons. However, travel has an impact on the environment.

The impact of tourism on the environment has a deep social dimension, as this industry can affect the lives of local communities. In regions where tourism has become a key industry, it can provide new opportunities for employment, small business development and infrastructure improvements. Environmental protection measures and cultural projects supported by both the local population and the international community can be financially supported by tourism revenues.

However, at the same time, the careless expansion of tourism can lead to aggravation of problems in local communities. In order to meet the needs of tourists, local traditions, culture and environment may suffer. Mass tourism can change the socio-cultural landscape of local communities, leading to a loss of authenticity and preservation of traditions. Thus, the question of the impact of tourism on society includes various aspects, from socio-economic opportunities to the loss of cultural heritage and threats to the lives of local communities.

Tourism is an important global industry that provides opportunities for economic growth, cultural exchange and personal enrichment. In addition, this booming industry has far-reaching environmental impacts, both positive and negative [1, P.2].

Tourism has a positive effect on: - economics – tourism can stimulate economic growth in local communities by creating jobs and generating income. This impact can be particularly significant for developing countries, where tourism is often one of the main sources of income; - social life – tourism can promote cultural exchange and mutual understanding between people from different countries. It can also help preserve traditional cultures and crafts; - environment – tourism can stimulate the conservation of natural resources and ecosystems. Thanks to ecotourism, local communities can benefit economically from nature conservation, rather than from its exploitation [3, P.54].

Also the negative impact of tourism may be considered as: pollution – tourism can lead to air, water and soil pollution. Transport used by tourists emits greenhouse gases, nitrogen oxides and other harmful substances into the atmosphere. Hotels and restaurants generate large amounts of trash and discharge wastewater that can contaminate water bodies; - depletion of resources – tourism can lead to the depletion of natural resources such as water, energy and food. Tourists often use more water than locals. The growth of tourism may also lead to energy and food shortages in some regions; - degradation of ecosystems – tourism can lead to the degradation of ecosystems such as forests, coral reefs and beaches. Uncontrolled construction of hotels and other tourist infrastructure can lead to deforestation, destruction of coral reefs and erosion of beaches [2, P.406].

The problems that arise must be solved, so the solutions can comprise sustainable tourism, ecotourism and education.

The development of sustainable tourism can help minimize the negative impact of tourism on the environment. Sustainable tourism involves responsible use of natural resources, minimizing waste and pollution, and supporting local communities.

Ecotourism is a type of tourism that focuses on preserving nature and local culture. Ecotourism can help preserve natural resources and ecosystems, as well as stimulate the economic development of local communities.

Educating tourists and local residents about the importance of environmental conservation can help to minimize the negative impacts of tourism. Tourists should be aware of the rules of behavior in the natural environment, and local residents should understand how tourism can affect the environment.

Tourism can have both positive and negative effects on the environment. The development of sustainable tourism and ecotourism, as well as the education of tourists and local residents about the importance of preserving the environment, can help minimize the negative impact of tourism.

References:

1. Кифяк В.Ф. Організація туристичної діяльності в Україні: навчальний посібник. Чернівці: Зелена Буковина, 2003, 300 с.
2. Пригара О. Екологічні проблеми туризму та шляхи їх вирішення. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2014. № 8. С.404-408.
3. Цвіркун І. Вплив туристичної діяльності на довкілля. Одеса: ОДЕУ, 2020, 80 с.

Секція 5. Сучасні виміри культурологічної думки: перспективи

розвитку в умовах сьогодення

Драгомощенко Т. В.

*студентка 4 курсу факультету міжнародних відносин і
журналістики*

Старкова Г. В.

*кандидатка культурології,
доцентка кафедри управління соціальними комунікаціями
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ СТВОРЕННЯ ТА ПРОСУВАННЯ БРЕНДІВ МІСТ

Один з методів міського маркетингу, спрямований на поліпшення іміджу, конкурентоспроможності та популяризацію, — це процес брендингу. Багато міст замислюються про свою унікальну ідентичність, прагнучи повернути більше туристів.

Бренд — це систематизована комбінація всіх унікальностей міста, які можуть бути сприйняті фізично та емоційно. Найчастіше документ, серед іншого, містить репутацію та спосіб сприйняття міста, якими мають послуговуватися туристи. Бренд міста найчастіше представляє «вічні цінності», які відображають та відображатимуть неповторність та оригінальність міста. Він формується на основі позитивного іміджу міста, що базується на унікальних можливостях для задоволення потреб туристів та висловлюється через емоційні враження споживачів. Однак бренд міста виступає важливим економічним чинником для місцевого бюджету [1, с. 134].

У ширшому розумінні під брендом міста розуміється повний набір характеристик, які включають унікальні та оригінальні особливості, а також візуальні та емоційні асоціації, що дозволяють представникам цільових аудиторій впізнати населений пункт [2]. Цільові аудиторії можуть включати інвесторів, підприємців, туристів та мешканців міста.

Процес активного формування і підсилення іміджу міста називається брендингом. За думкою вітчизняних експертів, якщо сама природа або історія не забезпечили унікальність та привабливість території, то мешканці мають знайти або створити їх, розробивши набір для отримання сприятливих вражень [3]. Такий підхід можна реалізувати через систематичне формування та реалізацію стратегії створення бренду міста.

Кампанія з комунікації для просування бренду міста має на меті:

– підвищення усвідомленості потенційних клієнтів про туристичні можливості міста шляхом реклами в Інтернеті;

- залучення уваги до міста через пропаганду його унікальних архітектурних пам'яток, релігійних місць, природних та туристично-рекреаційних ресурсів, фольклорних фестивалів та інших подій;
- формування позитивного уявлення про місто за допомогою відомих мешканців;
- збільшення зацікавленості потенційних клієнтів у відвідуванні міста як туристичного центру шляхом надання корисної інформації про цікаві місця, туристичну інфраструктуру та інше;
- створення позитивного враження про місто серед реальних відвідувачів завдяки якісному обслуговуванню, гостинності та іншим факторам.

Таким чином, бренд міста допомагає створити позитивне враження про туристичні можливості міста, підвищує інтерес до його культурної спадщини та туристичного потенціалу, а також робить його більш привабливим для інвестицій. Усе згадане неможливе без добре проробленої комунікаційної складової брендингу міста.

Література:

1. Предик І. Особливості формування туристичного бренду міста. 2014. С. 133–136. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/17179/1/133-136.pdf>
2. Мельникова О. Теоретико-методичні засади розробки стратегії бренду міста. Ефективна економіка. 2015. № 2. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=4352>.
3. Соскін О. Брендинг міст: досвід країн Вишеградської групи для України : навч. посіб. Київ : Ін-т трансформації сусп-ва, 2011. 80 с. URL: <https://z-lib.io/book/16624702>.

Жукова Я. О.
викладач каф. менеджменту та фінансів
Климентюк А. М.
студентка 1 курсу каф. менеджменту та фінансів
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна

ОБРАЗ ЖІНКИ В УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРІ: КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ АСПЕКТ

Культура традиційної спадщини української літератури має незаперечний вплив на формування уявлень про роль жінки в суспільстві. Архаїчні образи жінок, які з'явилися в класичній українській літературі минулих епох, відображали соціокультурний контекст того часу, де жінка часто була обмежена традиційними суспільними нормами. Тодішній образ жінки був прогресивним, тому що показав, що жінка це не лише річ, яку можна продавати. Жіночі образи в класичній українській літературі часто зв'язані з роллю господині, матері, або об'єкта кохання. Зазвичай ці образи створюються в контексті традиційного уявлення про жіночість, яка визначається відповідно до стандартів краси, покори та самовідданості, що виступає сильним обмеженням для індивідуальності сучасних жінок.

В сучасному світі жінки набувають все більше прав та можливостей, тому ці архаїчні образи української літератури залишаються в історії. Світ змінюється і змінюється образ жінки, проте вплив усталених, архаїчних, образів жінок у суспільстві стає стереотипним, обмежуючим та неактуальним. Сьогодні сучасний соціокультурний етап розвитку суспільства дає можливість визначити нові способи переосмислення традиційних жіночих ролей та стереотипів. Доцентка кафедри соціології Національного університету «Києво-Могилянська академія» Тамара Марценюк стверджує: «Я не кажу, що материнство чи краса – це погано. Це дуже добре, але жінка не обов'язково має виконувати лише ці ролі» [1]. Нерідко жіночі персонажі виступають як символи ідеалізованої чи пригніченої жіночої сутності, що підтримує стереотипи. Архаїчні жіночі образи класичної української літератури відтворюються в сучасному динамічному соціокультурному контексті невиправдано завишеними вимогами до жінки, обмежуючи та не розкриваючи в повній мірі жіночий особистісний потенціал.

Проаналізувавши класичний літературний контекст, ми спостерігаємо, що архаїчні жіночі образи відіграють ключову роль у формуванні культурних стереотипів та ідеалів сприйняття жінки сьогодні. Образ жінки у літературі часто відображає традиційні ролі та очікування, що призводить до суспільних нерівностей, обмежень, ідеалізацій, пригнічень, що впливає на самооцінку сучасних жінок, а також на їх помилкове сприйняття власного місця в суспільстві та можливостей для самореалізації.

Григорій Квітка-Основ'яненко в повісті «Маруся» стверджує: «Та що ж то за дівка була! Висока, прямесенька, як стрілочка, чорнявенька, очиці як тернові ягідки, брівоньки як на шнурочку, личком червона, як панська рожа, що у саду цвіте, носочок так собі пряменький з горбочком, а губоньки як цвіточки

розцвітають, і між ними зубоньки неначе жарнівки, як одна, на ниточці нанизані» [2, с. 4]. Таке твердження автора містить типові стереотипи щодо жіночої краси. Описуючи дівчину, автор концентрується на її зовнішності, намагаючись зобразити її відповідно до загальноприйнятих стандартів привабливості. Опис може вказувати на упереджене уявлення про жінку, як на об'єкт прикраси, що існує для задоволення чоловічого погляду. Такий підхід підтримує ідею, що головне для жінки – це бути привабливою та приємною для чоловіка, відходячи від її індивідуальності та потреб.

Іван Карпенко-Карий у п'єсі «Сто тисяч» пише: «Дівка красива, здорова, зна всі порядки, коло птиці, коло свиней, коло корів — одне слово, хазяйка біля всього; в хаті, як в кімнаті, я вже нездужаю, а проти неї, скільки їх у нас не було ніхто хліба не спече, ніхто борщу не наваре, хоч і без олії іноді, а всі їдять не нахваляться» [3, с. 9]. Така класична літературна цитата сьогодні сприймається стереотипною, бо обмежує жінку в її захопленнях, змушуючи все своє життя приділяти лише господарству, підкреслюючи, що хатня робота є виключно справою жінок. У цитаті зазначено, що навіть коли хтось з їхніх чоловіків або чоловічих членів родини намагається виконати ці обов'язки, вони не здатні це зробити настільки ефективно, як жінка. Таке зображення підкреслює традиційне уявлення про жінку як основну домогосподарку та виконавицю всіх повсякденних обов'язків в сім'ї.

У нашій доповіді ми розглянули важливу соціокультурну проблему впливу на формування уявлень суспільства на образ жінки, зосередившись на активній ролі літератури в цьому процесі.

Ми визначили, що українські класичні літературні твори відображають різноманітні аспекти жіночого досвіду, але це відображення є архаїчним та стереотипним сьогодні, не відповідає сучасному поняттю жіночності, а визначає місце жінки, замість того, щоб вона робила це сама.

Підсумовуючи, поняття суспільного уявлення про образ жінки та жіночність треба переосмислити, розширити та поглибити. Сучасний образ жінки досі ще не розглянутий з усіх граней, і сучасна українська література може в цьому допомогти, наприклад, ввести нові жіночі образи, як головнокомандувачка, космічна пілотка, світова шахматистка, підводна дослідниця, хімічна генійка, стріт-арт художниця тощо. Задача сучасної української літератури впроваджувати нові жіночі образи та індивідуальність жінок, яка досі не розкрита. Розуміння та усвідомлення впливу української літератури на формування актуального образу жінки в сучасному соціокультурному контексті дозволить нам виявити та вирішити проблеми, пов'язані з нав'язаними, помилковими стереотипами, і сприятиме будівництву більш рівного та інклюзивного суспільства.

Література:

1. Тонких Н. Образ жінки в сучасній культурі: як побороти стереотипи. Режим доступу: <https://povaha.org.ua/obraz-zhinky-u-suchasnij-kulturi-yak-roboty-stereotyru/>
2. Квітка-Основ'яненко Г. Маруся. Львів. 1864. С. 4.
3. Карпенко-Карий І. Сто тисяч. Хутір Надеждовка. 1980. С. 9.

Жукова Я. О.

викладач каф. менеджменту та фінансів

Козяр К. О.

студентка 2 курсу групи 2-ГРС-69.

каф. менеджменту та фінансів

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНО – АКАДЕМІЧНИЙ ТЕАТР ОПЕРИ ТА БАЛЕТУ ЯК ФЕНОМЕН ЗБЕРЕЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ КУЛЬТУРИ

Навіть під час повномасштабної війни український культурний фронт продовжує відстоювати свою національну ідентичність. Оперно-балетне мистецтво переживає складні еволюційні процеси, але виборює свій вплив на культурне життя, спадщину України та культуру європейських народів.

Найстаріший оперний театр України – Одеський національно-академічний театр опери та балету працює сьогодні в умовах військового стану не злякавшись ракетних ударів та обстрілів. З першого дня повномасштабного вторгнення, його слоганом стало: «Коли звучать гармати, музи не мовчать!». Сьогодні неочікувано «пророче звучать слова архітектора Фельнера, що пролунали у його промові сто тридцять п'ять років тому на відкритті Одеської опери: «...тут ...новий стимул для всього доброго та шляхетного!»» [1].

Вже 12 березня 2022 року, на Театральному майдані відбулася потужна мистецька акція театру «Вільне Небо/ Free Sky» на підтримку заклику українського народу та Президента Володимира Зеленського до держав світу – закрити небо над Україною! «У виконанні симфонічного оркестру та хору театру лунали Гімн України, хор з опери Верді «Набукко», духовний Гімн країни «Молитва за Україну», «Рече та стогне Дніпр широкий». Акцію висвітлили близько ста провідних інфоагенцій та телекомпаній з усього світу, щоб завдяки мистецтву привернути увагу до трагічних подій в Україні» [1].

Одеська опера продовжує нести стяг феномену сучасної української культури, бути культурним кластером півдня України, де здійснюється першопрочитання творів сучасних українських композиторів. Це – лабораторія креативних ідей, інновація та експеримент, який ґрунтується на славетних традиціях. Один з пріоритетів театру — інтеграція у європейський культурний простір. «Сучасний театральний процес має широку амплітуду напрямів та видової класифікації. Кожне театральне явище заслуговує глибинного вивчення та чіткого фіксування результату подібних досліджень» [2, с. 20]. Одеська опера є дійсним членом міжнародних і вітчизняних театральних формацій, зокрема Асоціації національних оперних театрів України та Міжнародної Асоціації «Opera Europe». Визнанням театру є численні гастрольні тури театру до різних країн світу: Італії, Іспанії,

Німеччини, Польщі, Нідерландів, Бельгії, США, Японії, Греції, Португалії, Румунії тощо.

«Сучасний репертуар – це понад 80 вистав: світових шедеврів оперного та балетного мистецтва, творів вітчизняних авторів та ексклюзивних концертних програм; це – міжнародний фестиваль мистецтв «Оksamитовий сезон в Одеській опері», який за 7 років поєднав в українському мистецькому просторі дванадцять країн світу; це – спеціальна освітньо-мистецька програма для наймолодших глядачів» [1].

Під час війни театр випустив дві масштабні прем'єри, зокрема оперу О.Родіна «Катерина». Колектив театру завжди прагнув до руйнування стереотипів сприйняття опери як чогось закоснілого, відірваного від реалій. То ж звернувся до українського композитора Олександра Родіна з пропозицією розповісти сучасною музичною мовою відому з віків історію про вічні людські цінності, узявши за основу творчу спадщину Тараса Шевченка. «Звертатися до творчості Т. Шевченка – це не тільки згадування своїх класиків до річниць їх народження, а й осмислення того, що вони хотіли донести до свідомості майбутніх поколінь України: програмні дії задля виборювання своєї незалежності від одвічної імперської залежності» [3, с. 30]. В результаті глибокої роботи потужної команди театру, світ побачив масштабний мистецький проєкт, який став відповіддю на війну. Сучасна візуальна естетика, інноваційний режисерський підхід спонукали глядача по-новому осмислити здавна відому класику. «Катерина» Одеської опери промовляє усьому світові: «Ворог хоче знищити Україну, а отримає наше друге народження!», і цей посыл лунає як данина пам'яті про ту ціну, яку платимо за свою державність і незалежність.

У ці страшні дні для нашого народу, Одеський національний академічний театр опери та балету є феноменом збереження української культури, нашою культурною зброєю на мистецькому фронті і ця зброя продовжує відстоювати наше славетне українське оперно – балетне минуле, сьогодення та майбутнє.

Література:

1. Офіційний сайт Одеського національного академічного театру опери та балету. Режим доступу: <https://operahouse.od.ua/>
2. Хворостенко В. Важливість театрознавчих досліджень у контексті глобалізації мистецького простору. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку*. С. 20.
3. Щур М. Т. Шевченко на театральній сцені в контексті сучасної війни. *Культурологія та соціальні комунікації: інноваційні стратегії розвитку*. С. 30

Жукова Я. О.
викладач каф. менеджменту та фінансів
Мартищенко К. І.
студентка 2 курсу групи 2-ГРС-69
каф. менеджменту та фінансів
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна

РОЛЬ ПАМ'ЯТОК УКРАЇНСЬКОЇ ТЕАТРАЛЬНОЇ ОПЕРНО- БАЛЕТНОЇ КУЛЬТУРИ У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО СУСПІЛЬСТВА

Українська театральна оперно-балетна культура грає важливу роль у формуванні сучасного суспільства, впливаючи на його цінності, переконання, стереотипи та спосіб життя. Вона створює спільний набір цінностей і символів, які об'єднують різні групи суспільства.

В наш час ворог завдає дуже великі втрати по культурних спадщинах нашої держави. «Міністерство культури та інформаційної політики 9 січня оновило дані про кількість пошкоджених війною культурних пам'яток України. З 2 44 лютого 2022 року по 25 грудня 2023 року зруйновано або пошкоджено 872 об'єкти культурної спадщини. 120 серед цих об'єктів — національного значення» [2].

Українська театральна оперно-балетна культура відіграє важливу роль у розважанні людей, а й у формуванні суспільної свідомості. Театральна вистава є потужним засобом комунікації та впливає на настрій, думки та емоції глядачів. «Однією з головних ролей української театральної оперно-балетної культури у суспільстві є створення простору для рефлексії та обговорення важливих соціальних, етичних і політичних питань. Театральні оперно-балетні твори можуть торкатися актуальних тем і викликати дискусію у суспільстві. Вони дозволяють глядачам поглянути на проблеми з різних сторін і викликають їхню емпатію та співпереживання до героїв п'єси» [1]. З іншого боку, Вони є джерелом культурного розвитку суспільства. «І, нарешті, українська театральна оперно-балетна культура грає роль вихованні поколінь. Молодь, яка відвідує театр, набуває величезного досвіду, вчиться аналізувати та розуміти складні ситуації, розвиває свою емоційну та інтелектуальну сферу» [1]. Українська театральна оперно-балетна культура дозволяє молодим людям стати більш емпатичними та створити їхню індивідуальність. «Вона поєднує різні мистецтва: акторську майстерність, музику, декорації, костюми та світлове оформлення, тощо. Театральна оперно-балетна культура служать місцем спілкування та обговорення актуальних проблем та тем» [1]. Ця культура дозволяє передавати знання та повідомляти важливу інформацію про минуле та сьогодення, а також про проблеми та виклики, з якими стикається суспільство. Тільки співпереживаючи, спостерігаючи за звичайними ситуаціями із боку, ми можемо зрозуміти, що робить нас людьми.

«Прикладом є Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької — це не лише театр, це одна з найвизначніших і найгарніших споруд не лише Львова, а й Європи. Історія Львівського оперного театру почалася 1885 року, коли забруднену річку Полтву, що протікає центром міста, вирішили взяти в колектор і зробити підземною.

В ньому поєднуються стилі неоренесансу і необароко, а також присутні елементи модерну» [1]. «Будівництво театру почалося в 1897 році і тривало три роки – в 1900-м Великий міський театр, як тоді називалася опера, був урочисто відкритий. Будівля, виконана в класичних традиціях з елементами зухвалого бароко і стриманого ренесансу, вражала ефектністю і пишністю декору: над його дизайном і обробкою театру працювали кращі майстри Львова і всього Старого Світу. Фасад будівлі щедро прикрашений скульптурами, колонами, нішами і балюстрадами. Вінчають його три крилаті бронзові фігури – Генія драми і комедії, Генія музики і Слави з золотою пальмовою гілкою в руках» [4].

У 2000 році - до сторіччя Львівської опери - вона була відреставрована і перейменована на честь Соломії Крушельницької, видатної української оперної співачки, широко відомої в усьому світі. «Побувати в Львівському театрі опери та балету потрібно не тільки на виставі, сюди обов'язково варто прийти з екскурсією – щоб більше дізнатися про історію та легенди цього дивного архітектурного пам'ятника» [4].

«Сьогодні в оперному театрі працюють понад 40 солістів, балетна трупа (60 артистів), хор (60 артистів), симфонічний оркестр (90 музикантів). В репертуарі театру 22 опери, 3 оперети та близько 20 балетів. Всі опери йдуть мовою оригіналу (італійською, французькою, польською). Для зручності глядачів над сценою розміщене табло з рухомим рядком, що подає переклад змісту вистави українською мовою» [3].

Важливо захищати та зберігати цінні історичні та культурні пам'ятки для майбутніх поколінь. Спільними зусиллями суспільства, влади та експертів можна знайти шляхи врегулювання ситуації та забезпечити безпеку для спадщини України Тому зараз театри та інші культурні спадщини України дуже цінні для нас.

Література:

1. Офіційний сайт Львівського національного академічного театру опери та балету імені Соломії Крушельницької. URL: www.opera.lviv.ua
2. «872 пам'ятки пошкоджені в Україні через війну — Мінкульт». URL: <https://suspilne.media/culture/657662-872-pamatki-poskodzeni-v-ukraini-cerez-vijnu-minkult/>
3. Львівський національний академічний театр опери та балету імені Соломії Крушельницької. Сьогоднішня. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>
4. Львівський національний академічний театр опери та балету ім. Соломії Крушельницької. URL: <https://afisha.lviv.ua/theatre/lvivskyy-nacionalnyu-akademichnyu-teatr-opery-ta-baletu-im-solomiyi-krushelnyckoyi>

Жукова.Я. О.
викладач каф. менеджменту та фінансів
Ткаченко. Д. О.
студентка 2 курсу групи 2 - ІВ(МЕН)-67
каф. менеджменту та фінансів
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна

ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ НАРОДНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ХОРЕОГРАФІЇ

У сучасному культурологічному дискурсі, нівелювання особливостей національної культури виникає гостра необхідність збереження та розвитку надбань українців. Народна українська хореографія має величезне значення для збереження культурної спадщини України. Важливою складовою відродження традицій є проблема самоідентифікації, усвідомлення унікальності та неповторності свого етносу. Одним із пріоритетних напрямів державної політики України щодо розвитку мистецтва є збереження національної культури, як засобу формування національних і загальнолюдських цінностей. «Серед інших видів мистецтва особливе значення має народна хореографічна культура, яка сьогодні приймає виклики сучасного мистецтва, стає перед завданням не тільки відтворити теми та ідеї, але й відображати глибокі поєднання та розрізи внутрішнього світу людини» [4, с. 149].

Багато талановитих колективів поєднують українські традиції з сучасним підходом, наприклад відомий гурт сучасної народної української хореографії «Virsky Ukrainian National Folk Dance Ensemble» — це один з найвідоміших українських народних хореографічних колективів, заснований Павлом Вірським у 1937 році. «Одним з найбільш вражаючих аспектів виступів є енергія та витонченість у виконанні. Вони поєднують традиційні елементи українського народного танцю з елементами сучасної хореографії, створюючи захоплюючі та емоційно насичені вистави» [3, с. 213]. Багато з виступів цього славетного колективу стали історичними та відзначені нагородами на міжнародних конкурсах та фестивалях.

Професійний український танцювальний ансамбль "Shumka", базований в Канаді, відомий своїми унікальними постановками та високим рівнем майстерності. Вони поєднують класичні українські танці з сучасними танцювальними тенденціями та музикою. «Це дозволяє ансамблю привертати увагу не лише шанувальників традиційної української культури, а й широкого аудиторіуму, який цінує сучасне танцювальне мистецтво» [3, с. 205].

Проте, сьогодні культура української народної хореографії зіштовхується з рядом проблем, які впливають на її збереження та розвиток:

Модернізація. Потрібно знайти баланс між збереженням традицій та модернізацією сучасної народної української хореографії, щоб вона

залишалася актуальною та привабливою для сучасного глядача, але й зберігала наші традиції, адже «зворушливі, ліричні хороводи, запальні побутові танці, образно-тематичні, сюжетні танці розкривають побут, обряди, традиції, буття волелюбного українського народу» [1, с. 605].

Професійна підготовка. Брак фахівців та відповідної освіти у галузі народної хореографії ускладнює її розвиток. Важливо мати якісні програми навчання, які б допомагали молодим талантам вивчати та розвивати сучасну народну українську хореографію.

Фінансування. Недостатність коштів на розвиток вже існуючих танцювальних колективів та створення нових; надзвичайно слабка матеріальна база; «інформаційний голод» навчальних хореографічних закладів; недостатність хореографічної літератури, тощо. Зайцев Є. вважає, що «українська сучасна народна хореографія займає значне місце серед культурних надбань нашого народу», він ототожнює її з «невичерпним багатством тем і сюжетів, щирість, життєрадісний запал, гумором» [2, с. 414].

Збереження міжнародного інтересу. Сучасна українська народна хореографія сьогодні є нашою культурною зброєю, яка допомагає на міжнародній арені відстоювати ідентифікацію та самобутність української нації.

Здійснена нами наукова розвідка дозволяє стверджувати, що, сучасна народна українська хореографія стикається з рядом важливих проблем, які впливають на її збереження та розвиток, щоб подолати ці виклики, потрібна спільна робота держави, громадськості, професіоналів у галузі хореографії та підтримка з боку суспільства.

Література:

1. Гуменюк А. Українські народні танці / А. Гуменюк. – К.: *Наукова думка*, 1969. – С. 603-608.
2. Зайцев Є. Основи народно-сценічного танцю / Є. Зайцев, Ю. Колесниченко. – *Вінниця: НОВА КНИГА*, 2007. – С. 412- 416.
3. Шумілова В. В. Національний заслужений академічний ансамбль танцю України імені П. Вірського як предмет мистецтвознавчого дослідження (2010–2020-ті рр.). *Вісник Національної академії керівних кадрів культури мистецтв: наук. журнал*. 2021. № 2. С. 200 - 216.
4. Верховинець В. Теорія українського народного танцю / В. Верховинець. К. *Муз. Україна*, 1990. – С. 147-150.

Засць І. М.

студентка

Какуріна І. І.

к. філософ. н., доцент

ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»

м. Дніпро, Україна

УКРАЇНСЬКЕ ВЕСІЛЛЯ: ТРАДИЦІЇ ТА СУЧАСНІСТЬ

Український народ впродовж багатьох років та поколінь зароджував свої традиції, обряди, звичаї тощо. Їх трансформація відбувається постійно.

Традиції – це елемент культури, в якому закладені світовідчуття та світосприйняття етносу. Вони проходять крізь віки передаючи настанови та мудрість, показуючи сімейні цінності.

Найкращим прикладом для відтворення українських традицій, що передають сімейні цінності є весілля. У суспільстві ця традиція збагатилася сучасними формами, опинилася у нові сенси. Однак, ми звернемо увагу на те, що у сучасній Україні особливо значущими стали елементи, які збереглися з давніх-давен і підкреслюють відданість молодого українця менталітету свого народу, пам'яті своїх предків.

Весільних традицій дуже багато і всі вони різні та унікальні. В основному їх відмінність через те що вони можуть бути тільки в одній родині, одному місті або зароджувалися у різних регіонах України. Наприклад батьки зустрічали молодих з хлібом та сіллю, а у Карпатському районі з медом. Також різні традиції могли відрізнитися у більш маленьких деталях. Таких як весільні наряди молодих, вишивка на рушнику, або візерунком на весільному хлібові.

Шлях до шлюбу починався зі сватання. Хлопець зі старостами (роль яких виконували члени родини або хрещені батьки молодят) йшов до дівчини, просити її руки та серця. Коли наречена погоджувалася, укладалася угода про шлюб. Після цього відбувався етап заручення. Родини наречених влаштовували свято, збиралися та сідали до столу. Головний староста перев'язував молодятм руки рушником. Ще є традиція викупу. Наречений має викупити дівчину за гроші або інші цінності. Також дружби та наречений мають виконати різні завдання від родичів нареченої.

Обов'язковою частиною є вінчання. Перед тим як обвінчатися, батьки молодих мають дати благословення на шлюб. Старости тримають ікони, а хлопець та дівчина стають на коліна на вишитому рушнику. До речі рушник має велике значення у весільних традиціях, він означає що молоді ніколи не будуть "стояти на голій землі", тобто не будуть бідними. Вже потім наречені можуть йти до церкви. Перед початком церемонії пара має сказати що вступають у шлюб з власної волі, тоді священник веде їх до вівтаря. Урочисте святкування починається вже після вінчання, супроводжується піснями, танцями, українськими стравами, яке може триває 3 дні.

Завершальною частиною є поправини, батьки нареченої пригощають всіх гостей обідом, під час якого подружжя вітають з першим днем шлюбу.

Сватання, заручини, викуп, благословення та вінчання є найпопулярнішими, традиційними етапами весілля. Звичайно зараз не святкують весілля 3 дні та більше цих традицій зберіглося на жаль лише у сільській культурі.

У той час як у міську культуру прийшло поняття, як "європейське весілля". Традиції відійшли на задній фон і не на всіх весіллях зберігають хоча б одну. Основний акцент робиться на простоті та естетиці. Типово проходить все так, ранок молодят починається у замському будинку. Окремо наречений збирається зі своїми друзями та окремо молода зі своїми подружками. Реєстрація шлюбу проходить на території цього ж комплексу. До арки наречену проводить її батько, молодята кажуть один одному клятви. Потім всі ідуть на фуршет або бенкет. Також на такому весіллі, існує дрескод, кольорова гамма та стиль весілля.

З часом традиції змогли протиснутися у європейське весілля. Їх навчилися гармонійно поєднувати. Наприклад святкування, на столі українські народні страви, а гості танцюють під народні пісні. Також чудово вписалася такі традиції як викуп нареченої та благословення. Їх проводять перед виїзною церемонією. Проте такі види весіль вважалися не модними та чимось сільським.

На жаль лише з початком повномасштабного вторгнення українці зрозуміли цінність наших традицій. Тож молодята все більше та частіше надають перевагу весіллю в українському стилі. До традицій додався і наш етнічний стиль. Вишиванки, глиняний посуд, національні страви, колоски пшениці замість квітів. Це все дуже гарно та автентично.

Весільні традиції, це дуже важливо, це те що нас характеризує, це показує наші сімейні цінності та нашу особливість. Кожна деталь про щось каже нам та щось символізує. Зараз відроджуються старі, повертаються родинні та створюються нові традиції.

Знання українських весільних традицій, потрібні івент менеджеру для того щоб спеціаліст міг не лише зберігати нашу культуру, а й вдало поєднувати сучасність та традиції.

Література:

1. Абрамович, С. Д. Культурологія : навч. посібн. / С. Д. Абрамович, М. С. Тілло, М. Ю. Чікарьова. – Київ : Кондор, 2004. – 351 с. URL: http://library.nlu.edu.ua/POLN_TEXT/KNIGI/KONDOR/KULTUROLOGIA_2004.pdf
2. Гапетченко Р. Ю. Становлення і розвиток сімейного дозвілля в Україні: історико-культурологічний аспект / Р. Ю. Гапетченко // Актуальні проблеми історії, теорії та практики художньої культури. - 2013. – Вип. 30. – С. 146 – 154. – URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apitphk_2013_30_24

Ключник Р. М.
к.політ.н., доц. каф. глобальної економіки
Університету імені Альфреда Нобеля
м. Дніпро, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО ПОЛІТИЧНІ, ЕКОНОМІЧНІ ТА КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ США ТА ЄС

У сучасному світі США та ЄС є одними з найважливіших учасників міжнародних відносин. Вони мають багато спільного, адже є частинами західної цивілізації. США були створені європейськими емігрантами на основі цінностей Просвітництва. Тому здається логічним, що між США та ЄС існують тісні політичні, економічні, культурні та інші зв'язки. Більше того, вони виникли ще з часів Європейського об'єднання вугілля та сталі (попередника ЄС), створеного в 1952 р.

Після об'єднання Німеччини (1990 р.), розпаду СРСР (1991 р.) та створення ЄС (1992 р.) західні політичні еліти багато в чому керувалися ідеалістичними поглядами на майбутнє. Американська політика щодо світу в цілому та Європи зокрема у 1990-ті роки ґрунтувалися на оптимістичних ідеях, які домінували тоді в інтелектуальному просторі Заходу. Так, набула поширення теза про завершення протистояння в міжнародних відносинах через глобальний і невідворотний процес демократизації.

При цьому США сприймали Європу як об'єкт впливу та втручалися в хід справ, коли вважали за потрібне. Так, у 1999 р. бомбардуванню було піддано Югославію, лідер якої С. Мілошевич відмовлявся виконувати умови щодо виведення військ із Косова. США та більшість країн ЄС визнали «незалежне Косово», хоча це й суперечить міжнародному праву. Слід зазначити, що Україна визнає Косово частиною Сербії.

Загалом у США неоднозначно сприймалася досить слабка та неузгоджена політика ЄС у сфері безпеки. Так, США завжди наполягали на збільшенні витрат європейців на власну безпеку, але у той же час представники американської адміністрації постійно висловлювали занепокоєння щодо самостійного характеру дій Європи у сфері безпеки [1, с. 89]. У 2003 р. Франція та Німеччина не підтримали вторгнення США в Ірак (цей крок, як і бомбардування Югославії, не був санкціонований ООН).

Згасання оптимізму щодо перемоги Заходу та утвердження західних цінностей було пов'язане з активізацією терористичних рухів та експансіоністською політикою російського керівництва. Політичні лідери усвідомили, що боротьба проти геополітичних супротивників триває і після завершення холодної війни. У 2014 р. США і ЄС, хоч і не завжди узгоджено, почали вводити антиросійські санкції. Рішення щодо постачання Україні озброєнь, як до, так і після вторгнення 2022 р., приймалися досить повільно. Це пов'язано з особливостями політичної культури та політичних систем країн Заходу. Вони є демократичними, відтак, кожне рішення політичного керівництва може призвести до падіння рейтингу правлячої партії або

президента. У країнах, де народ має реальні важелі впливу, не можна приймати волонтаристські рішення, тому що громадяни мають право і можливість протестувати (прикладом є протести фермерів країн ЄС). Тому рішення приймаються обережно, виходячи із суспільних настроїв у тій чи іншій країні. Прикладом може бути Угорщина, яка відмовляється постачати зброю Україні та має особливу позицію щодо низки рішень, що їх приймають НАТО та ЄС.

Надзвичайно важливим є також культурний аспект розвитку США та ЄС. Ми вже зазначали, що цивілізаційно ці світові центри належать до західної культури. Але сучасний неоліберальний порядок денний часто нівелює культурні відмінності країн, роблячи акцент на уніфікації культур, націй та країн у контексті глобалізації. При цьому часто ігноруються об'єктивні факти: наприклад, неможливість ефективно інтегрувати велику кількість мігрантів у європейську та американську спільноти. Американці та європейці створили свої держави на принципах, які відкидаються мігрантами, що належать до інших цивілізацій.

Виникає слушне питання: яким чином гарантувати права і свободи індивідам, які заперечують права і свободи інших? Терористичні атаки на європейські міста, вчинені радикалами-ісламістами, є свідченням принципової нездатності певних елементів інтегруватися до цивілізованого світу. Усвідомлення частиною громадськості цієї проблеми призводить до піднесення консервативних ідей, виразниками яких є Д. Трамп, Р. Десантіс та В. Рамасвами у США (республіканці, як правило, захищають традиційні цінності). У Європі недовіра до політики надмірної толерантності сприяла виникненню та кристалізації євроскептичної політичної думки. «Національне об'єднання» (Франція), «Альтернатива для Німеччини» (ФРН), Партія свободи (Нідерланди) та інші ультраправі (іноді й ліві) партії вимагають захисту національної культури та ідентичності. При цьому сучасні цінності на кшталт захисту навколишнього середовища також поступаються в риторичі ультраправих суто економічним та політичним цінностям (*survival values*). Так, лідер «Національного об'єднання» Ж. Барделля досить негативно висловився на адресу неурядових екологічних організацій [2]. Фракція Європарламенту, яка об'єднує більшість євроскептиків, має назву «Ідентичність і демократія».

Таким чином, проблеми культурної незалежності, політичної та економічної свободи залишаються актуальними як у ЄС, так і в США.

Література:

1. Грубінко А. Америко-британські відносини та участь Великої Британії у політиці безпеки Європейського Союзу в контексті процесу «Brexit». Американська історія та політика. 2017. № 4. С. 85-97.
2. Far right's Bardella exploits farmers' wrath to campaign against 'punitive ecology'. Le Monde. January 31, 2024. URL: https://www.lemonde.fr/en/politics/article/2024/01/31/far-right-s-bardella-exploits-farmers-wrath-to-campaign-against-punitive-ecology_6480551_5.html

Козленко В. В.
студентка 4 курсу
факультету міжнародних відносин і журналістики
Старкова Г. В.
кандидатка культурології,
доцентка кафедри управління соціальними комунікаціями
Харківського національного економічного університету
імені Семена Кузнеця
м. Харків, Україна

ДОСЛІДЖЕННЯ ІРОНІЇ: ВІД ГУМОРУ ДО МЕТАІРОНІЇ

Іронія, постіронія та метаіронія — складні концепції, які становлять важливу складову культурного, мовного та філософського дискурсу. Вираження ідей та емоцій у непрямий спосіб робить іронію вагомим інструментом комунікації, що заохочує до рефлексії та глибшого розуміння суті речей.

У цьому дослідженні мається на меті вивчення різних аспектів іронії та її впливу на сучасне суспільство. На основі аналізу історичних джерел, словникової термінології та культурних особливостей ми спробуємо розкрити сутність і роль феномену іронії у формуванні сьогоденної культури та мовної практики.

У роботі розкриваються визначення основних понять іронії, постіронії та метаіронії, розглядаються їхні особливості.

Явище іронії існує у розрізі ширшого поняття — гумору. Оксфордський словник визначає гумор як особливість у чомусь, що робить це смішним; здатність сміятися з кумедних речей [3]. У певних стилях гумору важливу роль відіграє іронія, наприклад, у так званому «a dry sense of humor», особливістю якого є жарти і висміювання без відповідних емоцій, тону голосу та загальної веселої подачі.

Для визначення терміну іронії Оксфордський словник пропонує два пояснення:

1. Гумор, який ґрунтується на натяках на протилежне тому, що насправді висловлюється;

2. Кумедний або дивний аспект ситуації або сама ситуація, що значно відрізняється від того, що очікується [4].

Сьогодні, в епоху цифровізації, виникли і набули поширення через інтернет поняття пост- та метаіронії. Ці нові форми розширюють можливості іронії і створюють додаткові рівні сприйняття. Детальніше розглянути постіронію можна, ґрунтуючись на роботі літературної критикині Божени Анни Бадури, у якій досліджується постіронія в контексті літератури.

Авторка визначає постіронію як іронію іронії. Постіронія, згідно з дослідженням, описує процес «підсилення» іронії [2, с. 130]. У постіронії майже неможливе розмежування між серйозністю та іронією. Постіронія виходить за межі іронії та робить видимою її структуру. Це можна пояснити на прикладі використання цих прийомів у тексті. Тоді як іронія розвивається

на рівні змісту тексту, ефект постіронії проявляється поза текстом і залежить від здатності реципієнта побачити цю гру автора [2, с. 136].

Що стосується сприйняття іронії споживачем, то доцільно говорити про відмінності цільової аудиторії для іронії та постіронії. Якщо іронія може розвиватися у будь-якому тексті і вимагає від реципієнта лише уважності для свого декодування, то постіронія орієнтована на споживачів, здатних зануритися глибше, розпізнати стилістичний прийом поза змістом тексту, наприклад, у певній обробці матеріалу [2, с. 138].

На сьогоднішній день обсяг досліджень з постіронії є обмеженим, оскільки ця тема в основному зосереджена в інтернеті, а не в наукових джерелах. Така ситуація є наслідком того, що сам термін «постіронія» має неформальне походження, що вказує на його ненауковий характер. У науковій термінології префікс «пост-» зазвичай використовується для позначення епохальних змін, наприклад, постмодернізм, постструктуралізм тощо, що призводить до того, що попередня течія втрачає свою актуальність. Проте, у випадку з іронією ситуація не така, адже феномен самої іронії досі є релевантним.

Термін «мета-» має подібне походження до префіксу «пост-». Зокрема, авторка розглянутої вище роботи, зазначає, що постіронія — нова, ще не міцно утверджена тенденція в сучасній літературі [2, с. 129]. Тож, якщо говорити про метаіронію, то наукових занурень у цю нішу ще менше.

Метаіронія це наступне визначення за ієрархією. Це використання іронії над іронією. У цьому феномен може перетинатися з постіронією, втім відмінність у тому, що мета- це надрівень іронії, тоді як пост- її посилення, поглиблення. Також метаіронія вказує на постійні коливання між різними формами іронії. Крім того, префікс «мета» повідомляє про те, що іронія всеосяжне явище, яке попри цю властивість не використовується у всіх сферах життя. Це не через соціальні чи культурні обмеження, а скоріше через свідомий вибір творців культури, які застосовують лише деякі, більш обережні форми іронії, і обмежують їх з урахуванням контексту та ситуації [1].

Вивчення іронії загалом та її видів має значення для розуміння сучасної мови та культури. Зокрема, з точки зору нових форм іронії, що з'явилися у наш час, таких як пост- та метаіронії, стає наочно зрозуміло, що іронія продовжує еволюціонувати й адаптуватися до змін у суспільстві та комунікаційній культурі.

Література:

1. Афанасьєв О., Василенко І. (2022). Метамодернові мандри: від іронії до метаіронії. *Сковородіана: мандри філософування* – 2. № 2(38). С. 32. DOI: [https://doi.org/10.18524/2410-2601.2022.2\(38\).283061](https://doi.org/10.18524/2410-2601.2022.2(38).283061).
2. Badura B. A. (2020). Zwischen Komik und Postironie. Die Spielarten des Humors in Tyll von Daniel Kehlmann. *Transfer Reception Studies*. S. 115-142. DOI: <https://doi.org/10.16926/trs.2020.05.04>.
3. Humor. *Oxford Learner's Dictionary*. 2024. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/humour_1
4. Irony. *Oxford Learner's Dictionary*. 2024. URL: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/irony>

Котелевський М. М.

*здобувач другого (магістерського) освітнього рівня спеціальності 032 Історія та археологія Гуманітарно-економічного факультету «Бердянського державного педагогічного університету»
Тимчасово переміщений до м. Запоріжжя, Україна*

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ КНЯЖИХ ЗНАКІВ КИЄВО-РУСЬКОЇ ДЕРЖАВИ

З пробудженням українського суспільства восени 2013 року під прапорами Революції Гідності, внаслідок анексії росіянами Криму та у зв'язку з агресивними діями з боку російської федерації у формі гібридної збройної агресії проти України у 2014 році, прискорився процес масового переосмислення українським суспільством свого ставлення до національної пам'яті та української ідентичності. Нарешті, переважна кількість українців спромоглася відчутти себе нацією та остаточно переконалися у своєму виборі щодо євроатлантичної інтеграції. Це, в свою чергу, вплинуло й на активізацію певних соціальних процесів у середині українського суспільства.

По-перше, громадяни України змінили своє ставлення до Державних символів України, геть по іншому почали їх сприймати, розпочався процес суспільних змін у сфері набуття більш усвідомленої поваги до національної символіки в цілому. По-друге, згадані зрушення змусили суспільство звернути свої погляди до історичного минулого української держави та створили передумови для вітчизняних науковців щодо більш поглибленого вивчення історичних підвалин виникнення та формування української державності з її особливими та історично унікальними знаками, гербами та символами.

Таким чином, актуалізувалася нагальна потреба щодо поглибленого вивчення своєї історичної унікальності як українців. Логічним став шлях пізнання, який був спрямований до історичного минулого та привів до першоджерел української державності під назвою Руська земля (Київська Русь), яка була першою великою східнослов'янською державою, що виникла за інформацією у літописах IX ст. внаслідок об'єднання різних слов'янських племінних союзів на сході середньовічної Європи. Цей історичний період досить скудно був представлений у наявних джерелах, які збереглися до нашого часу, оскільки найдавніші літературні джерела, відомі на Руських землях лише від кінця X ст., після остаточного утвердження християнства як державної релігії. Разом з тим доречно зазначити, що писемність тут існувала ще й до 988 року, але її пам'ятки, на превеликий жаль, до нас не дійшли.

Із найдавніших іноземних джерел варто згадати анонімний середньовічний документ другої половини IX ст. під назвою «Баварський географ», де перераховуються слов'янські племена на східному кордоні Франкської імперії, назви яких, здебільшого, надійно ідентифікуються. Але ці джерела годяться лише для відтворення загальної історії, вони містять мінімум інформації про функціонування інституту Київської держави та княжої влади. Цю історичну прогалину частково заповнюють візуальні джерела, передусім княжі знаки, за допомогою яких презентовано владу князів.

Завданням дослідження згаданої тематики є огляд проблематики княжих знаків Київської Русі через призму сучасних тенденцій української історіографії.

Об'єктом дослідження виступають особові знаки князів середньовічної Київської держави, робота з якими є унікальною галуззю дослідження в історії України. Вони мали статус символів влади та ідентифікації князів, відігравали важливу роль у формуванні державності та культури на Руських землях.

Історіографія княжих знаків Києво-Руської держави включає в себе дослідження унікальних різноманітних археологічних та писемних джерел, які містять згадки про знаки князівської влади. Науковці й дослідники вивчають їх символіку, походження, розповсюдження та зміни у часі. Більш поглиблено проблематику вивчення княжих знаків описано в дослідницьких роботах сучасних українських науковців Олександра Алфьорова та Олега Однороженка.

Початково, особові княжі знаки були символами родової приналежності та влади окремих князів. Проте з часом, вони стали символами державності та об'єднання різних територій під владою князя. Дослідники також звертають увагу на способи виготовлення княжих знаків, їх матеріали та художнє оформлення.

Історіографія княжих знаків Русі (України) допомагає розуміти не лише політичну та воєнну історію Руської держави, а й культурні та релігійні аспекти її розвитку, що в свою чергу додає актуальності темі дослідження, дозволяє краще зрозуміти ідентичність та самосвідомість громадян, їх сприйняття своєї історичної спадщини.

Княжі знаки Київської Русі були символами влади та ідентифікації князів, вони мали важливе значення як показник статусу та авторитету князя, а також використовувалися для підтвердження його права на владу.

Найвідомішим з княжих особово-родових знаків Руського королівства є тризуб Володимира Святославича, який сьогодні є офіційним Державним символом України. Використовувати тризуб як князівський знак почали ще за часів князя Ігоря, печатку з карбуванням тризуба мали послы, які укладали договори з греками. У подальшому, традицію князя Ігоря продовжив його син, великий князь київський – Святослав Хоробрий, який масово використовував дещо інший державний символ – двозуб.

Княжі знаки могли мати різноманітні форми та вигляд, деякі з них були виготовлені з дорогоцінних металів і прикрашені коштовностями, що свідчить про достатньо високий статус їх власників.

Висновки. Дослідження княжих знаків Києво-Руської держави сприяють сучасним історикам та археологам краще і більш ширше зрозуміти політичну, соціальну та культурну історію цього періоду. Вони є важливим джерелом інформації про життя та владу князів, а також про способи символічного представлення влади у середньовічному суспільстві.

Література:

1. Комар О. Княжі знаки з Десятинної церкви / [наук.ред. Є.Архипова] ; МІДЦ. – Київ, 2016. – 46 с., іл.
2. Алфьоров О., Однороженко О. Українські особові печатки XV-XVII ст. за матеріалами київських архівосховищ. – Харків, 2008. – 200 с.
3. Однороженко О. Геральдика середньовічної Русі (України): у 3-х т. Т.1: Генеза руської геральдики. X-XIII ст. – Харків, 2023. – 718 с.

Лебідь О. М.

*старша викладачка Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти, кафедра методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін, майстер виробничого навчання
Державного навчального закладу "Буцький політехнічний професійний ліцей"
с. Буки, Черкаська обл., Україна*

КУЛЬТУРОЛОГІЧНІ ПОГЛЯДИ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВІЙНИ

Трансформація суспільно-економічного та культурно-політичного життя суттєво вплинула на сфери соціального буття, спонукала до трансформації культурного середовища населення, відмінного від попереднього періоду історичного розвитку країни.

На культуру окремої країни впливають процеси, які відбуваються всередині цієї країни а також і в усьому світі. Починаючи з таких подій, як здобуття Незалежності України і до вторгнення агресивного сусіда на територію нашої держави та пандемії – це все події, які радикально змінювали культуру жителів нашої держави, навіть за такий короткий проміжок часу. Інтернет, глобалізація призводить до ознайомлення з культурами різних націй та спонукає до обміну досвідом між ними.

Сьогодні культурологічні питання входять до сфери наукових інтересів Інституту проблем сучасного мистецтва та Інституту культурології Академії мистецтв України, наукових підрозділів університетів, вищих мистецьких навчальних закладів, наукових інститутів і центрів системи, підпорядкованої Міністерству культури України (Український центр культурних досліджень, Український державний інститут культурної спадщини, Державний центр театрального мистецтва ім. Леся Курбаса).

Тепер університети активно займаються дослідженням культурних процесів, тому що держава розуміє наскільки це важливо і що культура впливає на благополуччя окремого жителя та країни в цілому. Багато українських вчених, таких як І. Дзюба, М. Попович, С. Грица, М. Жулинський, І. Ляшенко, Л. Корній, Н. Герасимова-Персидська, І. Юдкін, М. Черкашина, Н. Корнієнко, Ю. Афанасьєв, А. Лашенко та інші, одним із пріоритетних завдань культурологічної науки вважають дослідження різних аспектів художньо-естетичної прогностики, пов'язуючи її з проблемами державотворення [1].

До культури відноситься кінематограф. Тепер кіно можна випускати на таких платформах, як Ютуб, і необов'язково чекати просування на телебаченні, яке може бути захоплено пропагандою. Неформальне кінооб'єднання Babylon'13 створили в Києві 2013 року. Кінорежисер, сценарист, продюсер і співзасновник Babylon'13 Володимир Тихий пригадує, що народження спільноти відбулося практично в один день під час Євромайдану. Саме тоді паразитарні політичні інститути РФ намагались впливати на нашу державу, маючи тут своїх людей при владі. Народ, виявивши це, розпочав боротьбу, відповідно це супроводжувалось активними культурними змінами. Саме викорінення паразитарних владних інститутів,

які намагався накласти на нашу державу північно-східний сусід, призвело до того, що їм нічого більше зробити, як іти війною. Такі процеси впливали на всі сфери культурного життя.

Володимир розповідає, що невдовзі після початку вторгнення придумав із дружиною зняти фільм про один день війни в Україні. Вони організували одночасні зйомки в різних куточках і змонтували мозаїку переживань українців у різних обставинах у фільм *One Day in Ukraine* («День українського добровольця»). BBC зацікавилася ним, і його побачили близько шести мільйонів британців. Так фільми стають одним зі способів розповісти про Україну, щоб люди за кордоном більше розуміли, що відбувається на території України тепер, бо пропаганда ворогів також працює. На відміну від російських культурних цінностей, які насаджувались на території нашої держави, українцям притаманно більше показувати правду. Російський кінематограф більше любить фантазувати і показувати ефемерні явища, відволікаючись на НЛЮ, езотерику та фантастику, викривлену історію. Довгий час культура в Україні була під впливом так званого «братського» народу, тут було багато російських кінофільмів, музики. Після того, як сусідня країна показала, що вони ніякі не брати, якими себе досі буває називають, пішовши війною, український народ у рекордно короткий час викорінює із своєї культури елементи, що стосуються агресивного сусіда. Це мова, фільми, музика та інший контент. Навіть релігійні переконання піддалися впливу: змінюються навіть свята, які святкувались в Україні за часи всієї незалежності: іде звернення до європейських традицій, таких, як святкування Різдва 25 грудня.

Особливо складно, коли герої зйомок гинуть, а відзняті матеріали стають пам'яттю про них. Так сталося із чоловіком з позивним Дон Карліоне, який пішов у військо, маючи дружину, дітей, а до війни жив у селі. Володимир вважає його образом людини, яка полишила цивільне життя, щоб захищати країну [2].

Потреба українців сьогодні – у особливій увазі один до одного, емпатії і взаємопідтримці. Такою ж особливою має бути орієнтованість інституцій на людину та її внутрішні потреби у воєнний час. Травматичний досвід, шквал страшних новин, життя під виття сирен – усе це потребує певної компенсації, емоцій, вражень, які допоможуть вистояти. Тож культура приходить на допомогу, щоб створити живий простір для комунікації, діалогу, пізнання і обміну теплотою та душевністю. Сюди входить програмна діяльність, що включає діалогові, виставкові, музичні, кінематографічні, освітні проєкти.

Література:

1. Волков С. Нові тенденції розвитку культурологічної думки в Україні. *Теорія та історія культурології*. С.86-91. URL: https://www.culturology.academy/wp-content/uploads/KD1_Volkov.pdf (дата звернення: 29.02.2024).
2. Культура під час війни. URL: <https://www.ukrainer.net/kultura-i-viynarivnich/> (дата звернення: 29.02.2024).
3. Про культуру на часі і поза ним. URL: https://lb.ua/blog/olha_viiiru/571570_pro_kulturu_chasi_i_poza_.html (дата звернення: 29.02.2024).

Плецан Х. В.
кандидат наук з державного управління, доцент
Київський національний університет культури і мистецтв
м. Київ, Україна

МУЗЕЙ ПРОСТО НЕБА – КРЕАТИВНИЙ ТУРИЗМ – КРЕАТИВНІ ПРОЄКТИ: ПРАКТИЧНІ КЕЙСИ

*Все в тобі з'єдналося, злилося –
Як і поміститься в одній!?*
Василь Симоненко

Креативний туризм стає все більш популярним видом дозвілля, що пропонує мандрівникам унікальний досвід та можливості познайомитись з діяльністю креативних індустрій України.

На основі ретроспективного аналізу можемо стверджувати, що зв'язок між культурою, креативною діяльністю і туризмом був віддавна в полі наукових дискусій, починаючи з 1980 років. З цього періоду розпочався процес цілеспрямованого дослідження та осмислення впливу культури на туристичний сектор і креативні індустрії, що стимулювало ряд факторів. Серед яких виокремимо: зріст рівня культурного капіталу, стимульований зростанням рівня освіти; стиль споживацької культури постмодерну, акцентуючи на людиноцентризмі; зріст значення нематеріальної культури та ролі іміджу і «атмосфери»; поширення мобільності, що забезпечує простіший доступ до інших культур; зріст доступності інформації про інші культури за допомогою нових технологій; поява нових націй та регіонів, які прагнуть сконструювати та презентувати свою ідентичність; актуалізація проблеми фінансування культури, пов'язана зі зростом культурних потреб населення/кількості культурних інституцій [2, с. 7]. Загалом креативний туризм має відповідні переваги як для креативних мандрівників, так і для громад. А саме, реалізує можливість отримати унікальний досвід і познайомитись з діяльністю креативних секторів; розвинути творчі здібності; навчитися новим ремеслам та компетентностями; підтримати ремісників та художників; зберегти та популяризувати культуру і мистецтво; підвищувати рівень туристичної привабливості; сприяти розвитку економіки і соціокультурного середовища.

Відповідно, культурологічні рефлексії дають можливість стверджувати, що креативні проєкти забезпечують культурно-креативний розвиток, формують сприятливі умови для генерування творчих ініціатив, розвитку освітніх послуг, розвитку культури, мистецтва і сприяють просуванню культурної привабливості та позитивного туристичного іміджу регіону [3]. Як результат, креативні ініціативи сприяють розвію креативних індустрій України.

У контексті розгляду проблематики доцільно виокремити креативну діяльність Національний музей народної архітектури та побуту України (далі – Музей), заснованого у 1969 році, що є найбільшим музеєм просто неба в Європі. Основною особливістю Музею є те, що за допомогою широкого спектра креативних проєктів формується українська автентичність серед відвідувачів. Загалом з 1978 року на території Музею просто неба відбуваються сезонні етнографічні івенти, куди приїжджають народні майстри з усіх куточків України, щоб поділитися досвідом, зустріти нових друзів, навчити давнім ремеслам

відвідувачів [1]. Так, Музей є одним із лідерів у розвитку креативного туризму в Україні, реалізуючи ряд креативних проєктів, що спрямовані на популяризацію української культури та мистецтва.

Національний музей архітектури та побуту України [1] пропонує своїм відвідувачам знайомитись з культурою і побутом різних історико-етнографічних регіонів України під час інтерактивних екскурсій з використанням креативних практик на різних експозиціях. Зокрема: «Таємниці старої скрині», «Завзята ватага», «Таємнича магія Карпат», «Полтавська давнина. «Енеїда», «Таїна ворожіння» тощо. З особливою цікавістю туристи відвідують інтерактивну екскурсію «Шевченко і кобзарство», що знайомить з маловідомими та цікавими фактами з дитинства й життя Тараса Шевченка, кобзарсько-лірницькою традицією українців. А також «На крилах весни», під час якої реалізується можливість зануритись у нескінченно багатий світ українських традицій, поетичних обрядів та вірувань, пов'язаних з весною.

Для тих туристів, які прагнуть познайомитись і навчитись давнім ремеслам цікавими будуть сезонні етнографічні ярмарки й фестивалі, що об'єднують майстрів з усіх куточків України і під час яких відвідувачі можуть навчитись традиційним українським ремеслам й познайомитись з українським фольклором. До прикладу «Жива культура – живий світ», що поєднує представників різних напрямів української спадщини.

З великим зацікавленням туристи відвідують творчу майстерню, що є креативно-мистецьким простором на території Музею. Тут креативні мандрівники мають унікальну можливість навчитися давніх українських ремесел, дізнатись більше про традиції й звичаї, власноруч створити витвір народного мистецтва, а також сформувати вміння передані у спадок, наприклад майстер-клас із хусткування, виготовлення дідуха, писанки, української прикраси – силянки, тощо.

Сприяють залученню відвідувачів і виставкові проєкти, до прикладу «Народна лялька. Відродження традицій», що проходить у межах Міжнародного проєкту «Українські ляльки мандрують світом». Проєкт репрезентує практичні етностудії та доповнений як найкращими зразками народних ляльок із фондової колекції Національного музею народної архітектури та побуту України, так і роботами сучасних майстринь; «Васильківська майоліка. Світло відродження», присвячена феномену виробів Васильківського майолікового заводу, що започатковані художниками і технологами у другій половині ХХ століття як нові бренди для всього гончарного промислу; «УКРАЇНСЬКА ЗИМА: від Романа до Йордана», що сповнений давніми обрядами, звичаями та ритуалами, різдвяно-новорічною атрибутикою етнографів і художників, різнорегіональною керамікою, традиційною дерев'яною скорбонкою, автентичними зимовими строями, килимарством, рушниками, картинами та сучасними інтерактивними інсталяціями; тощо.

До креативних проєктів Скансену віднесемо й імерсивні заходи, до прикладу відкриття фотовиставки «Берегиня Традицій», що за допомогою імерсивних технологій знайомить з безмежно багатим і захопливим світом українських традицій. Водночас авторські екскурсії, до прикладу «Досвід переосмислення» про цінність виробів Стефанії Кульчицької (українська

мисткиня), спадок майстрині, власний український бренд, що демонструвались на багатьох українських та закордонних виставках; «Під покровом Богородиці», що знайомить з особливостями іконопису, його варіативністю; тощо. Під час таких екскурсій у туристів є можливість як відвідування цих місць так і можливість побути учасником дійства.

Неабияку зацікавленість викликають онлайн-проекти, серед яких виокремимо #зМузейноїСкарбниці, що формує платформу історій культурної спадщини. Однією з історій онлайн-проекту є розвій національного народного інструменту ліри, поширення, репертуар. Зацікавлені можуть познайомитись з лірницькою традицією, що тісно переплелась з кобзарською і збереглась на теренах України до ХХ століття. Цікаво, що колекція Музею налічує одинадцять лір. Також привертає увагу історія про мандоліну, струнний щипковий музичний інструмент, що використовувався у побуті українців. У фонді Музею налічується біля дванадцять мандолін. Цікавить у проекті креативних мандрівників і наратив про кептар, безрукавний хутряний кошушок, який носило у давнину населення Карпат і Прикарпаття. Кептар приваблює своєю історією і колоритністю барвів, елементів, кроєм та орнаментами; креативні проекти із залученням відомих особистостей, до прикладу проект «Коріння» Міністерства культури та інформаційної політики спільно з Marie Claire, що розповідає про нематеріальну культурну спадщину України. Сюди ж віднесемо пропонувані Музеєм онлайн-екскурсії, такі як «Крізь вікна у віки», «Музей – моя доля».

Формуючи українську самобутність, відкриваючи правдиву історію і культуру у реалізації культурно-креативних проектів на шляху європеїзації, популяризації культурних цінностей, збереження автентичності й культурного коду українського народу через креативні проекти Національний музей архітектури та побуту України збагачує і розвиває культурно-пізнавальний потенціал туристів. Закріпивши у свідомості креативного мандрівника об'єкт культурної спадщини чи туристичну дестинацію як бренд туристично привабливого місця.

Підсумовуючи вищезазначене підкреслимо, що на основі креативних інструментів і проектів Національний музей архітектури та побуту України сприяє розвитку креативного туризму, збереженню і промоції української культури, активізації мотивації подорожувати. Відкриваймо українську Україну разом! Все буде Україна!

Література:

1. Національний музей народної архітектури та побуту України (Музей під відкритим небом): *офіційний сайт*. URL: <https://www.pyrohiv.com/> (дата звернення: 10.01.2024).

2. Сприяння розвитку культури в Україні: дослідження зв'язків культурно-мистецької сфери та туристичної привабливості території. *Аналітичний звіт*. Львів, 2020. 200.

3. Pletsan K., Antonenko, V., Havryliuk, A., Motsa, A., Izhak, T. Creative Principles of Cultural Tourism Development in Ukraine. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 2022, 18, pp. 1085-1093. DOI:10.37394/232015.2022.18.103 URL: <https://wseas.com/journals/ead/2022/c145115-839.pdf> (дата звернення: 10.01.2024).

Сокол Д. Р.
*аспірантка спеціальність 034 Культурологія,
напряом «Доктор філософії»
Харківської державної академії культури
м. Харків, Україна*

ТЕАТР ЯК МЕНТАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я НАЦІЇ ПІД ЧАС ПОВНОМАСШТАБНОГО ВТОРГНЕННЯ

Театр і драматургія є відображенням суспільно-політичних подій в країні, до того ж театр це один з інструментів виховання та впливу на суспільство. Питання пов'язані з театром завжди складні, до 2011 року в репертуарі державних театрів використовувалися лише класичні п'єси і майже зовсім не було сучасних, але поступово з'явилися фестивалі сучасної драматургії - «Драма.ua» 2010-2013 рр. (м. Київ), «Тиждень актуальної п'єси» з 2012 р. (м. Київ), «Арт-ТЮЗ-Арт» з 2011 року (м. Харків), «ЯІСелабрук» 2014-2019 р. (м. Харків), «Липневий мед» з 2021 року (м. Львів), «Драма-Спринт» з 2022 року (м. Київ-Харків), де піднімаються важливі для суспільства питання.

З 2014 року незалежні, недержавні театри та проекти громадських організацій почали співпрацювати з драматургами, щоб підняти та висвітлити такі питання:

- Майдан;
- Права і свободи;
- ВПО з Донецької, Луганської областей та АК Криму;
- Упередженість;
- Мовна ворожнеча;
- Радянщина;
- Толерантність;
- Ментальне здоров'я в родині військовослужбовців.

Під час повномасштабного вторгнення в драматургії підіймаються такі питання:

- Окупація;
- Біженці ВПО і закордоном;
- Патріотизм;
- Героїзм;
- Повернення з полону;
- Родини військовослужбовців;
- Тікати чи залишитись;
- Каліцтво, реабілітація;
- Переживання перебуваючи в безпеці.

Функції, які виконує сучасна драматургія:

- Мотивація до руху;
- Підвищення рівня освіченості;
- Розвінчання міфів;
- Питання мовної ворожнечі;

- Сеанси масової терапії під час читань п'єс;
 - «Назвати все своїми іменами», пошук термінів для використання і усвідомлення реалій життя;
 - Відношення до людей, розмова з підлітками на рівні з дорослими;
 - Переживання разом;
 - Формування питань.
- На перспективу:
- Щоб репертуар державних театрів складався на 50% із п'єс сучасних драматургів;
 - Документальне висвітлення подій;
 - Покращення ментального здоров'я через участь в майстер-класах;
 - Окреслити контур важливих тем;
 - Мотивація розвитку;
 - Професійна допомога психолога.

Театри, що говорять про важливе зараз - Театр Заньковецької (м. Київ), Театр на Печерській (м. Київ), Золоті ворота (м. Київ), Лівий берег (Київ), Будинок актора (м. Запоріжжя), Плейбек театр (м. Харків), Театр сучасного діалогу (м. Полтава), Театр Лесі Українки (м. Львів).

Наразі вже сьогодні репертуар театру Лесі Українки на 80% складаються з сучасних п'єс. Керівництво має можливість запрошувати режисерів, драматургів, митців для роботи над проектами.

Потрібно відзначити, що потужною, рушійною силою в галузі драматургії став - Театр Драматургів (м. Київ). До складу якого входить 30 авторів з усієї України, п'єси котрих ставляться за кордоном, зокрема Канада, Франція, Німеччина, Польща.

Театр під час повномасштабного вторгнення є рефлексією на події. Неменш важливим є той факт, що під час виїзду з окупованих територій, саме театри були шелтерами, місцем збору допомоги волонтерами.

Сучасна українська драматургія сьогодні – це той рупор, який висвітлює події в Україні, та закликає мешканців Європи надати гуманітарну допомогу, притулок для біженців.

Література:

1. Офіційний сайт Портал сучасної української драматургії «Укрдрамахаб» - дата звернення 12.03.2024. URL: <https://ukrdramahub.org.ua/>

2. Події в Укрінформі «Драма-спринт» - дата звернення 12.03.2024 URL: <https://eventsnew.ukrinform.com/event/%D0%B4%D1%80%D0%B0%D0%BC%D0%B0-%D1%81%D0%BF%D1%80%D0%B8%D0%BD%D1%82-%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B4%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%B2%D0%B8%D1%82%D1%8C-%D1%82%D0%BE%D0%BF-10-%D0%BF%D1%94%D1%81-%D1%8F%D0%BA/>

3. Сучасна українська драматургія «Тиждень актуальної п'єси» - дата звернення 12.03.2024 URL: <https://dramaturg.org.ua/tag/%D1%82%D0%B8%D0%B6%D0%B4%D0%B5%D0%BD%D1%8C-%D0%B0%D0%BA%D1%82%D1%83%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%BE%D1%97-%D0%BF%D1%94%D1%81%D0%B8/>

Старкова Г. В.

*канд. культ., доц. каф. управління соціальними комунікаціями
Харківського національного економічного університету ім. С. Кузнеця
м. Харків, Україні*

ГЕНДЕРНИЙ АСПЕКТ ВІЗУАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОГО СЕГМЕНТА ІНТЕРНЕТУ: ДО ПИТАННЯ РЕПРЕЗЕНТАЦІЇ ЖІНКИ СИЛОВИМИ ВІДОМСТВАМИ

«Довкола нас вихором кружляють візуальні образи. Одні бажані, більшість непрохані. Усі ці візуальні об'єкти, все, що їх доповнює, і все, чого бракує, створює візуальне середовище, де всі деталі, які ми бачимо (кольори, тварини, місяць, хмарочки, знаки «Стоп», політичні листівки, Кім Кардаш'ян-Вест) стають (1) виразними, (2) асимільованими, нормалізованими й очевидними, а також (3) локалізованими й доступними» [1, с. 11], – стверджує директорка з академічних питань Гуманітарного інституту Університету Коннектикуту Алексіс Л. Бойлен у своїй книзі «Візуальна культура». Дослідниця намагається підходити до сучасної візуальної культури феноменологічно, але наголошує на необхідності орієнтуватись у ній.

Серед того, на що ми мало звертаємо уваги – ілюстрації до новин на сайтах чи у соцмережах. Найчастіше українці читають новини в телеграмі [2], тому всі основні державні установи мають акаунти у цій мережі. Так само як у фейсбуці, який є найпопулярнішим в Україні, за даними Similarweb.

Далеко не всі відомства наповнюють всі свої ресурси однаково, аналіз показує, що Міністерство оборони України, так само як Збройні сили України мають різний контент на різних платформах. Зокрема, це стосується репрезентації жінки.

За останні кілька років керівництво України продемонструвало, що права жінок та гендерна рівність пріоритетом – ухвалено низку гендерно чутливих актів [4]. Також зростає кількість жінок у лавах ЗСУ: станом на січень 2024 року – майже 45,6 тисячі військовослужбовиць, з яких понад 4 тисячі – на передовій.

На сайті Міноборони є розділ «Гендерні питання у сфері оборони», де містяться офіційні документи та навчальні матеріали щодо недискримінації за ознакою гендеру. Світлин на головній сторінці сайту Міноборони небагато. З оприлюдненого впливає поточна діяльність відомства, у якій гендерним питанням ніби й немає місця. За день може з'явитися до 15 новин. Серед 23 матеріалів, оприлюднених за тиждень 1-7 липня 2023 року жінки з'явилися двічі (на групових світлинах). Серед 37 матеріалів, оприлюднених 25-31 січня 2024 року – 15 разів.

Сайт ЗСУ поки не має розділу про гендерні політики, жінки майже не потрапляють на шпальти. Водночас зауважити використання гендерно

чутливої мови в заголовках і текстах двох новин: «українські захисники та захисниці» та «бойові побратими і посестри».

Як можна побачити на фейсбук-сторінці Міноборони (828 тисяч підписників), жінки потрапляють туди випадково. Наявність у міністра двох заступниць робить активності жінок у складі Міноборони видимішими. Тож на світлинах ми бачимо чотири типи зображення жінок: керівниці беруть участь у ділових зустрічах і масових заходах, політикині спілкуються з міністром, антураж (неназвані жінки присутні на заходах, пов'язаних з активностями міністерства), співробітниці рекрутингового центру до ЗСУ у Львові консультують відвідувачів.

Фейсбук-сторінка ЗСУ має 1 млн підписників і ведеться Генштабом. Аналіз показує, що роль жінок — бути улюбленими дружинами, які очікують захисників вдома, навчати школярів правил мінної безпеки, зустрічати звільнених військовополонених, супроводжувати меморіальні заходи, плакати над тілами загиблих героїв, надавати психологічну підтримку військовим.

Міністерство оборони України має власне онлайн-медіа — АрміяINFORM. Фактично це низка платформ — сайт, радіо, ютуб-канал і сторінки в інших соціальних мережах. Наповненням займаються журналісти. У стрічці ми бачимо ту саму тенденцію, що й в українських мас-медіа в цілому [5]: жінки переважно згадуються або як жертви злочину, або як злочиниці. Якщо стрічку новин можна виправдати загальним потоком інформації, то власні матеріали редакції могли б бути гендерно чутливішими, якби редакція у цьому була зацікавлена.

Література:

1. Бойлен, Алексіс Л. Візуальна культура. Київ : ArtHuss, 2021. 208 с.
2. Медіаспоживання українців: другий рік повномасштабної війни. Опитування ОПОРИ. *Сайт Громадянської мережі ОПОРА*. URL: https://www.oporaua.org/polit_ad/mediaspozhyvannia-ukrayintsiv-drugii-rik-povnomasshtabnoyi-viini-24796 (дата звернення: 08.03.2024).
3. Policy Brief: A Gender Responsive Recovery for Ukraine: Introduction. *UN Women Ukraine*. URL: https://ukraine.unwomen.org/sites/default/files/2023-09/policy_brief_recovery_long_version_sept_2023.pdf (дата звернення: 08.03.2024).
4. Машкова Я. Гендерний баланс на тлі війни. Моніторингове дослідження в третьому кварталі 2023 року. *Інститут масової інформації*. URL: <https://www.similarweb.com/top-websites/ukraine/computers-electronics-and-technology/social-networks-and-online-communities/> (дата звернення: 08.03.2024).

Харламов М. І.
д.іст.н., професор
завідувач кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін

Чиркіна-Харламова М. А.
к.тех.н., доцент,
заступниця начальника кафедри спеціальної хімії та хімічної технології
Національного університету цивільного захисту України
м. Харків, Україна

ДО ПИТАННЯ ПРО КОРПОРАТИВНУ КУЛЬТУРУ В СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Сучасне суспільство має цілий ряд цивілізаційних характеристик, що роблять необхідними зміни підходів до управління представниками великих колективів. Соціокультурний аналіз особливостей сучасного суспільства призводить до висновку про закономірне перетворення корпоративної культури в інструмент цілеспрямованого управління та взаємодії з персоналом. У зв'язку з цим дослідження та формування корпоративної культури стає актуальним. Корпоративна культура як соціокультурний феномен має безліч проявів (корпоративні цінності, норми та правила поведінки співробітників, звичаї та традиції організації, «легенди та міфи» про походження та етапи розвитку організації тощо). Практично кожний з цих проявів виступає одночасно в якості факторів підтримки та формування корпоративної культури. Становлення та розвиток сучасних концепцій корпоративної культури було обумовлене низкою факторів: вимогами ринкової економіки; станом суспільства та державності; важливими процесами, викликаними накопиченням великого обсягу знань в контексті розуміння ролі та значення корпоративної культури, як унікального явища у розвитку та модернізації будь-якої формалізованої організації; значним розвитком наукових ідей, що стосуються досліджуваного нами феномену, у різних напрямках наукових знань (філософії, політології, психології, економіки, соціології, менеджменту тощо) [1, с. 17].

Корпоративна культура живе і розвивається в єдиній символіці, за допомогою якої передаються ціннісні орієнтації, негласні правила поведінки, уявлення про «допустимий» та «недопустимий» образи дій, через норми, цінності, переконання та очікування, що приймаються співробітниками та покладаються в основу побудови відносин та взаємодій, як в середині колективу так і за його межами. Корпоративна культура – це певна основа, навколо якої збираються співробітники, що вважають нормою трудової діяльності – працелюбність та працездатність, вміння працювати в колективі, взаємодопомогу, високу професійність, що грає провідну роль у становленні нормального морально-етичного клімату в будь-якій організації, а особливо у підрозділах, що займаються попередженням та ліквідацією надзвичайних ситуацій та цивільним захистом населення.

Корпоративна культура – це певного роду емоційне середовище організації та об'єднуюча ланка у ділових та міжособистісних відносинах між співробітниками. Вона спрямовує поведінку співробітників та задає орієнтири структурі організації, системі управління, функціональному процесу. Корпоративна культура дозволяє справлятися з проблемами зовнішньої адаптації та внутрішньої інтеграції, а також таких зовнішніх ознак, як службова форма, спільне проведення позаслужбового часу. Разом це все веде до тісного об'єднання різних функціональних підрозділів в єдине ціле [1, с. 19].

Аналіз різноманітної літератури та джерел дозволяє розглянути сутність корпоративної культури у вигляді «минулого» організації, що може проявлятися у наступних позиціях: неявна, невидима, неформальна «свідомість» організації – її світогляд та образ думок; управлінська культура (ідеологія управління, стилі керівництва, рішення керівниками проблем та їх поведінка в цілому), що визначає політику організації по відношенню до населення, співробітників, партнерів, держави та суспільства; зібрання найбільш важливих поглядів, ідей, уявлень, суспільно-корисних установок формального та неформального характеру, правил та норм діяльності, що підтримуються організаційною структурою; набір головних цінностей та стандартів, допущень, переконань, звичаїв, вірувань, очікувань, морально-етичних норм, що приймаються та поділяються більшістю співробітників, визначають спосіб об'єднання та узгодженість управлінської ланки, структурних підрозділів та окремих працівників; методи вирішення проблем та досягнення певних цілей, що постають перед організацією; система заборон та «правил гри», що їх необхідно дотримуватися; спосіб ведення справ в зазначеній сфері, який потрібно прийняти новим співробітникам, щоб бути нормально сприйнятим в колективі; ментальність співробітників, досвід, звичаї, ритуали, традиції, церемонії, способи прояву пошани; специфічна мова, легенди та міфи організації, історії про неї та про її лідерів, лозунги, організаційні обряди, табу тощо; особливі навички, комунікаційні процеси та процеси прийняття рішень, страхи, прагнення та очікування, що включені у всі сфери життєдіяльності організації та реально отримувані та пережиті як керівниками, так і співробітниками [2, с. 118].

Усі вищеперераховані фактори формують морально-психологічний клімат, так званий «стиль» конкретної організації. Він включає в себе також стиль поведінки та стиль спілкування з колегами з інших організацій та населенням, активність працівників та їх зацікавленість у результатах праці.

Література:

1. Зеркаль А.В. Національна модель корпоративної культури України. *Корпоративна культура організацій XXI століття: стан і перспективи розвитку*. 2012. Краматорськ. Видавництво ДДМА. С. 16-24.
2. *Корпоративна культура (Навчальний посібник для ВНЗ)*. Київ. Центр навчальної літератури, 2003. – 402 с.

Цурканова І. О.

*к.п.н., доц. каф. міжнародної економіки
і соціально-гуманітарних дисциплін*

*Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНИХ МЕРЕЖ НА ФОРМУВАННЯ ГРОМАДСЬКОЇ ДУМКИ ТА РОЛЬ МЕРЕЖЕВОЇ КОЛАБОРАЦІЇ

Соціальні мережі відіграють ключову роль у формуванні громадської думки, пропонуючи платформу для вільного обміну ідеями, думками та поглядами. Це створює можливість для широкого обговорення актуальних тем, вирішення складних проблем та впливу на процеси в суспільстві. Мережева колаборація в соціальних мережах дозволяє користувачам об'єднуватися навколо спільних інтересів і цілей, що забезпечує ефективність вирішення різних завдань, адже «колаборація» – це співпраця, яка є ключовим аспектом в сучасному світі, де спільна робота та обмін ідеями стають основою для досягнення успіху в різних сферах життя.

Одним із важливих аспектів впливу соціальних мереж на формування громадської думки є можливість швидкого поширення інформації. Завдяки широкому колу користувачів та можливостям «вірусного» поширення контенту, новини та ідеї можуть швидко стати відомими та отримати значний вплив на громадську думку. Однак, варто пам'ятати про важливість перевірки достовірності інформації та боротьби з фейками, які також активно поширюються через соціальні мережі.

Також важливо відзначити, що соціальні мережі можуть стати майданчиком для формування групових думок та впливу окремих осіб чи організацій на громадську думку. За допомогою рекламних кампаній, впливові групи можуть спрямовувати увагу користувачів на ті питання, які їм вигідні або переконувати їх у певних точках зору.

Однак, на наш погляд, вплив соціальних мереж має як позитивні, так і негативні сторони спілкування.

На нашу думку, до позитивних змін соціальних мереж можна віднести такі фактори, як:

- демократизація інформації аби кожна людина мала змогу висловлювати свою думку та ділитися інформацією, що робить доступ до інформації більш демократичним;

- мобілізація та координація людей на спільні дії, зокрема, волонтерські проекти та інші форми громадської активності. Це питання є досить актуальним для України особливо сьогодні, адже завдяки поширеним дописам у соцмережах волонтери можуть назбирати багато коштів у вигляді донатів на придбання дронів, бронешилетів, тепловізорів та іншої допомоги, що вкрай необхідна нашим захисникам;

- підтримка та солідарність у соцмережах дають можливість людям висловлювати співчуття та підтримку один одному, а також ділитися своїми емоціями та переживаннями. Як приклад, переважно, це фото та відео, коли тато повернувся з фронту у відпустку та прийшов до своєї дитини у школу, або

приїхав на пологи до своєї дружини. Подібних варіантів може бути дуже багато і всі вони про нас, українців, про те, що ми зараз відчуваємо та переживаємо. Так, одним із прикладів незламності українців є історія про весілля медсестри Оксани з Лисичанська, яка стала символом волі та наполегливості, адже відео подивилися мільйони людей, які щиро бажали молодяттам щастя. Майже кожен українець чув про те, як дівчина втратила обидві ноги в результаті вибуху на міні під час повномасштабного російського вторгнення, а вже на початку травня 2022 року вийшла заміж за свого нареченого Віктора прямо у лікарні, де вона отримувала лікування та готувалася до протезування. Цей рухливий танок та вражаючий момент їх першого весільного танцю став втіленням любові та віри в майбутнє, незважаючи на життєві випробування. Весілля Оксани та Віктора стало яскравим прикладом сили духу та невичерпної енергії, що дозволяє подолати будь-які перешкоди.

Що стосується негативних аспектів у соціальних мережах, то до них ми можемо віднести наступне:

- поширення дезінформації, зокрема, фейкові новини, пропаганда та інші форми дезінформації, що негативно впливають на суспільство. Під час війни фейки можуть мати руйнівний вплив на суспільство, адже вони, по-перше, сіють паніку та страх, по-друге, підривають довіру до влади та ЗМІ, а, по-третє, розпалюють ворожнечу та ненависть. Так, наприклад, фейкові новини про бойові дії, втрати та перемоги можуть розповсюджуватися з метою підняття або падіння морального духу військових або громадськості, а також відволікати населення від реальних проблем тощо;

- кібербулінг та цькування, які часто зустрічаються у соціальних мережах, можуть мати серйозні наслідки для психічного здоров'я людей;

- маніпуляція громадською думкою за допомогою чат-ботів.

Так, наприклад, за даними аналізу GlobalLogic, проведеним у липні 2022 року, кількість користувачів соціальних мереж в Україні значно зросла: «Повномасштабне вторгнення РФ в Україну призвело до різкого зростання використання соціальних мереж як джерела новин. Серед 76,6% громадян України, які використовують соціальні мережі як джерело інформації, 66% обирають Telegram, 61% — YouTube, 58% — Facebook» [1].

Таким чином, ми бачимо, що соціальні мережі відіграють значну роль у формуванні громадської думки, надаючи платформу для вільного обміну ідеями та спільного обговорення актуальних питань. Проте, їх вплив потребує уважного стеження та відповідального використання, щоб забезпечити конструктивну дискусію та захист приватності користувачів.

Однак, разом з потужним потенціалом соціальних мереж для формування громадської думки приходить і відповідальність. Контент, який поширюється через ці мережі, може мати великий вплив на думку та поведінку користувачів. Тому важливо стежити за якістю інформації, перевіряти її достовірність та уникати поширення фейкових новин та маніпуляцій.

Література:

1. Муджирі Є. Якими соцмережами користуються українці під час війни: статистика *SPEKA.media* (05.08.2022) URL: <https://speka.media/yakimi-socmerezami-koristuyutsya-ukrayinci-pid-cas-viini-doslidzennya-p22nyp> (дата звернення: 01.03.2024).

Zhukova Y.

*Lecturer at the Department of Management and Finance,
SHEI Ukrainian State University of Chemical Technology,
Dnipro, Ukraine*

NFC TAGS AS A CULTURAL PHENOMENON OF INDEPENDENT NEW FASHION

In modern world culture in general and in the context of Independent New Fashion in particular, one of the many modern possibilities for recreating and developing the digital cultural identity of a fashion brand is the creative use of NFC tags. This growing trend already provides a number of certain advantages: anti-counterfeiting, tracking, authentication, product information, marketing, as well as ownership, processing, circular economy of a closed cycle. The rapid development of this technology is heading towards mass production of NFC wicker or printed antennas/labels. This provides opportunities for the implementation of the EU Strategy for Environmentally Safe and Circular Textiles, and implements the commitments of the European Green Deal, the New Action Plan for the Circular Economy and the Industrial Strategy.

The NFC tag consists of a microchip and physical element. Typical NFC chip include NTAG213, NTAG223/224, or NTAG426. For example, in terms of developing a digital cultural identification of brand DNA, NFC tag parameters such as memory capacity, authentication/anti-counterfeiting functions, life expectancy, should be taken into account. Different chips have different functionality and memory capacity, so the choice of chip depends on the creative use case. This can be a simple link to the brand's homepage or a full-scale tag management system, as well as managing their purpose and rules for processing scanned data. General programs may include re-order information, care and materials specifications, special offers, and more. It is possible to choose how long the tag will last, as well as whether the tags will be the same for each product line or unique for each individual product. NFC tags have a short scan distance so, for ease of use, their placement should be as close as possible to the user's phone.

NFC tags as clothing tags are already available in a wide range of formats:

- Hard disc tags for clothes in the form of a “button”. They are made with a coil or antenna on a printed circuit board, which makes them very stable at temperature, but also provides a sufficient scanning distance relative to their size. They are extremely durable and withstand the high temperature of industrial washing and cleaning. Created from plastic PPS.
- The “Garment Specification” tag is a standard transparent NFC label with an engraved aluminum antenna placed between two layers of PET plastic. Woven

or embroidered label can be made in any standard way and, as a rule, have any type. Overlock edges, heat treatment, cotton, polyester, etc. can be used. After that, the Garment Spec tag is applied to the back, and the woven label is attached to the clothing using seams or ironing. This type of tag can also be laminated and/or embedded between layers on shoes, bags, or other accessories.

Adding a variety of NFC tags to textiles or ready-made clothes, shoes, accessories, etc., provides conditions to create from new clothes/textiles to smart and fashionable clothes/textiles. New perspectives allow the use of clothing/textiles not only for the usual utilitarian purpose, but also a significant expansion of their functionality and the formation of a new digital cultural identity of each thing separately. Which in turn can become Internet of Things objects. The use of NFC tags forms a new competitive advantages and opportunities for product promotion, cultural digital communication with the end user and new profit opportunities.

References:

1. Zandi, M., Singh, A. (2021). The Impact of Payment Cards on Economic Growth. Analysis, Moody's Analytics. 22 November, 1-27. Retrieved from www.moodyanalytics.com.

2. Kowalewska, E. M. (2014). Istota i znaczenie kart płatniczych w obrocie bezgotówkowym – w systemie płatności detalicznych. Zeszyty naukowe uniwersytetu szczecińskiego, No 802. Finanse, Rynki Finansowe, Ubezpieczenia, No 65, 443-452. https://wneiz.pl/nauka_wneiz/frfu/65-2014/FRFU-65-443.pdf.

3. Bolt, W. & Chakravorti, S. (2008). Economics of payment cards: A status report. Economic Perspectives, 4Q, 15-27. <https://www.chicagofed.org/publications/economicperspectives/2008/4qtr2008-part2-bolt-et-al>.

Секція 6. Філологічний коворкінг

Бортун К.О.

*канд. філол. н., доцент,
доцент кафедри правничої лінгвістики
Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна*

КОМУНІКАЦІЯ ТА СПІЛКУВАННЯ: ФУНКЦІЙНО-ПОНЯТТЄВІ ОСОБЛИВОСТІ

Комунікація та спілкування – це ключові аспекти міжособистісних відносин та соціальної взаємодії. Вони мають важливий статус у суспільстві та виконують низку функцій, які сприяють мовній взаємодії між людьми. Ці дефініції є визначним елементом комунікативного акту між реципієнтами, які визначені як спосіб вираження інформації, думок і почуттів. Вони є відображенням соціального феномену, тобто є тим засобом, за допомогою якого реалізоване спілкування мовців у соціумі. Комунікація та спілкування також віддзеркалюють культурні звичаї, лінгвістичні норми та соціальні конвенції різних груп і спільнот. Ці терміни впливають на формування особистості, ідентичності та лінгвістичної самосвідомості кожної людини.

Дослідники завжди прагнуть розмежувати поняттєвий пласт терміносистеми, бо комунікація містить низку лексичних значень із похідною прикметниковою природою: відповідно інформативний, інформаційний та комунікативний, комунікаційний. Згідно зі словником паронімів було паспортизовано такі значення цих дефініцій: «1) інформативний – який містить інформацію; змістовний; 2) інформаційний – який опрацьовує, видає інформацію; довідковий» [5, с. 126]. Прикметникові дефініції також мають різні прочитання у наукових джерелах: «1) комунікативний – який стосується комунікації як спілкування, обміну інформацією; 2) комунікаційний – який стосується шляхів сполучення, транспорту, ліній зв'язку тощо» [5, с. 141].

Попри той факт, що на комунікацію людство витрачає більшість власного часу, ніж на інший вид продуктивної діяльності, водночас досить важко окреслити різницю у цих дефініціях. Під комунікацією вбачаємо технічний процес обміну інформаційними повідомленнями, між декількома мовцями чи групами [1]. Адже у цій ситуації нас цікавить, у який спосіб, якими каналами вона була трансльована.

Саме тому це поняття може набувати таких потрактувань: спілкування між людьми та іншими соціальними суб'єктами (соціальний чинник); взаємини, що реалізовані з урахуванням ролі технічних засобів; системні

зв'язки, які беруть участь у з'єднанні віддалених об'єктів, щоб реалізувати правильну комунікацію, наприклад: підземні комунікації, транспортні комунікації, каналізаційні комунікації, комунікації інтернет-мережі тощо [3].

Ядро дефініції спілкування вбачаємо у протіканні соціально-психологічного процесу двох і більше осіб щодо повідомлення. Тобто мовці не лише передають інформацію одне одному, а й формують, унаочнюють, уточнюють, спотворюють, генерують, реагують на почуте чи сказане [2].

Отже, комунікація та спілкування передають інформацію між людьми, здійснює обмін думками, ідеями, знаннями та досвідом [4]. Ці терміни водночас допомагають виражати емоції, почуття настроїв та внутрішні стани мовців, визначають стосунки між людьми та регулюють їх мовленнєву поведінку, допомагаючи вирішувати конфлікти та встановлювати межі.

Соціалізація особистості, трансляція культурних норм і цінностей, лінгвістична адаптація до оточення, організація спільної діяльності та цілей є важливими векторами значеннєвого значення комунікації і спілкування. Узагальнюючи, варто наголосити, що комунікація та спілкування є необхідними аспектами людського життя, що виконують різноманітні функції і визначають взаємодію та взаєморозуміння між людьми.

Література:

1. Бортун К. О. Транспозиційні особливості імператива у сфері способово-темпоральних форм (на матеріалі української мови). *Одеський лінгвістичний вісник: Науково-практичний журнал*. 2017. № 9. Т. 2. С. 65–69.

2. Бортун К.О. Форми спільної дії в українській мові як виразники імперативності. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. Серія: Філологічні науки (мовознавство): зб. наук. праць. 2017. № 7. С. 20–23.

3. Бортун К. О. Функційно-семантичні особливості часток в імперативних висловленнях. *Science and Education a New Dimension. Philology*. Budapest, 2017. V(39). С. 11–16.

4. Вінтонів М., Бортун К. Структурно-семантичні типи та функції імперативних висловлень у публіцистичному й офіційно-діловому стилях. Київ: 2020. 201 с.

5. Словник паронімів української мови/ [уклад. Д.Г. Гринчишин, О.А Сербенська]. Київ: Освіта, 2008. 320 с.

Воробйова Л. В.

*к.п.н., ст.викладач каф.іноземної філології,
українознавства і соціально-правових дисциплін*

Лисогор М. Ю.

студентка

*Донецький національний університет
економіки і торгівлі імені Михайла Туган-Барановського
м. Кривий Ріг, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ВІДВОРЕННЯ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ В УКРАЇНСЬКОМУ ПЕРЕКЛАДІ ТВОРУ «ЇСТИ, МОЛИТИСЯ, КОХАТИ»

Проблема досягнення адекватного перекладу художніх творів завжди привертала увагу багатьох дослідників. Результат такого виду перекладу залежить від особливостей відтворення лексики, що притаманна художньому стилю мовлення. Фахівцю слід враховувати не тільки словникове значення мовної одиниці, але й дослідити загальну тематику, експресивне навантаження та стилістичні особливості тексту. Перекладач повинен зрозуміти мету, з якою автор оригіналу надав певному слову, фразі або реченню тієї чи іншої конотації. Це може бути метафоричне зображення емоцій та відчуттів, висвітлення культурних цінностей, демонстрація традицій та звичаїв, що притаманні народу країни, до якої належить сам автор. Насправді причин існує велика кількість і перекладач під час роботи з твором повинен враховувати кожен такий аспект. Варто зазначити, що велику роль у перекладі художнього твору з однієї мови на іншу постає вдале відтворення фразеологізмів.

Фразеологізми – це мовні одиниці, використання яких надає тексту більшої виразності та емоційності. Однак у процесі їх відтворення з однієї мови на іншу завжди виникають труднощі. З цієї причини проблемі перекладу фразеологізмів було присвячено велику кількість досліджень. Проте це питання потребує більш детального розгляду саме з точки зору перекладу сучасної прози.

Проаналізувавши оригінал твору Елізабет Гілберт «Їсти, молитися, кохати» [1] та його переклад українською мовою Ярини Винницької [2] можна говорити про головні особливості використання фразеологізмів автором та їх відтворення перекладачем. Таким чином можна виокремити три основні способи, які перекладач використовував найчастіше, а саме: використання абсолютного еквіваленту, близького еквіваленту і аналогу. Аналіз їх застосування допоможе більш чітко охарактеризувати загальні особливості відтворення даних мовних одиниць.

Одним з найбільш поширених способів відтворення фразеологізмів постає **використання абсолютного еквіваленту**. Зазвичай перекладач обирає саме цей метод для відтворення фразеологічних одиниць, що пов'язані з античною літературою або біблійними мотивами. У сучасній художній прозі таких прикладів небагато, але прийом залишається актуальним для більшості фахівців [3, с. 188]. У творі «Їсти, молитися, кохати» можемо спостерігати фразу *stringing these stories*, яку було перекладено фразеологізмом *нанизую свої історії*.

Подібну аналогію можна прослідкувати у наступних прикладах: *to find balance* – *віднайти рівновагу*, *boiling point* – *точки кипіння*, *put legal pressure* – *вдалася до юридичного тиску*, *confiscates my identity* – *конфіскує мою ідентичність*, *who had captured in marble* – *який увіковічив у мрамурі*, *say it like you eat it* – *говори, як їси*, *lay it on the table* – *постав на стіл*. Проаналізувавши дані фразеологічні сполучення та єдності, слід сказати, що використання абсолютного еквіваленту передбачає точний переклад кожного слова. Такий спосіб не може бути реалізованим, якщо перекладач нехтуватиме семантикою слова і звертатиме увагу переважно на культурні особливості, притаманні народу, мова перекладу для якого є рідною.

У творі існує велика кількість прикладів, які вказують на те, що фахівець часто вдавався до відтворення фразеологічних одиниць **шляхом вибору близьких еквівалентів**. Такий спосіб вказує на видозмінення одного з компонентів словосполучення під час процесу перекладу [3, с. 191]. Це можна простежити на прикладі таких фразеологізмів: *have arrived at that age* – *сягнула віку*, *pulled myself* – *опанувала себе*, *upped my offer* – *підвищила ставки*, *doing her best* – *робить усе можливе*, *playing a cat-and-mouse game* – *граємось у хованки*, *takes charge of the situation* – *виправляє ситуацію*, *king's ransom* – *королівський гонорар*.

Більшість фразеологізмів не можуть бути відтворені за допомогою пошуку точних відповідників. Дуже часто компоненти фразеологічних одиниць видозмінюються в різних мовах, але водночас зберігають своє загальне значення. Для вдалої передачі сенсу художнього твору перекладач вдається до **використання аналогу** [3, с. 192]. Яскравим прикладом постає фраза *trips me up eventually*, до якої перекладач дібрав відповідник *завжди заганяє мене в кут*. Якщо перекласти кожне слово окремо, то отримаємо незрозуміле значення і зруйнуємо єдність фразеологічної структури, а знайшовши відповідний аналог, перекладач зберіг експресивне навантаження і адаптував вислів для читача. Подібними також є наступні приклади: *say it like you eat it* – *викладай усе, що маєш на стіл*, *fall apart* – *розвалююся на кавалки*, *could not stand him* – *на нього не витримувала*.

Результати здійсненого порівняльного аналізу твору «Їсти, молитися, кохати» в оригіналі та його перекладі українською мовою надають змогу говорити про доречність застосування перекладачем усіх вище зазначених способів відтворення розглянутих мовних одиниць.

Виокремивши три найчастіше використані способи відтворення фразеологізмів, можемо зробити висновок, що для перекладу фразеологічних сполучень найбільш часто вживаним є вибір близьких еквівалентів, а для більш вдалого відтворення фразеологічних зрощень слід дібрати аналог, що є характерним для мови перекладу.

Література:

1. Elizabeth Gilbert. *Eat, Pray, Love*. Penguin Books, 2006.
2. Елізабет Гілберт. *Їсти, молитися, кохати*. Львів : Видавництво Старого Лева, 2023. 416 с.
3. Корунець І. В. *Теорія і практика перекладу (аспектний аналіз)* : підручник. Вінниця : Нова Книга, 2003. 448 с.

Гапонова Л. Є.

*к. філол. н., доц. кафедри філології та перекладу
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

РОЛЬ ДИСЦИПЛІНИ «ВСТУП ДО МОВОЗНАВСТВА» У ЛІНГВІСТИЧНІЙ ПІДГОТОВЦІ СТУДЕНТІВ

Основу системи лінгвістичної підготовки складають дисципліни лінгвістичного циклу в межах основних освітніх програм і в системі безперервної освіти, гуманітарні дисципліни гуманітарного і соціального блоку. Під дисциплінами лінгвістичного циклу розуміють групу гуманітарних дисциплін, об'єднаних в один блок, які вивчають явища, факти мови й елементи науки про мову, що дозволяє сформувати у студентів цілісне уявлення про мову як систему.

Актуальною є проблема реалізації єдиного підходу до вивчення дисциплін лінгвістичного циклу, тобто навчання кожної мови, виходячи з циклу лінгвістичних дисциплін, вирішення якої дозволить задовольнити потреби суспільства і держави у фахівцях, які на високому рівні володіють українською й іноземними мовами. Необхідно також зазначити, що реалізація зв'язків дисциплін лінгвістичного циклу між собою та з іншими гуманітарними дисциплінами стає можливою через те, що мова є універсальним засобом передачі соціального досвіду, відображає культуру народу і його духовну самобутність.

Особливе місце в системі лінгвістичної підготовки студентів посідає дисципліна «Вступ до мовознавства». Значення цієї пропедевтичної дисципліни полягає в тому, що вона висвітлює основні відомості, на яких ґрунтується вивчення будь-якої мовознавчої дисципліни, сприяє подоланню розриву між шкільним і університетським викладанням мови, є перехідним етапом між середньою і вищою школою.

Від опанування дисципліни «Вступ до мовознавства», покликаної прищепити інтерес до науки про мову, значною мірою залежить успіх засвоєння інших лінгвістичних дисциплін студентами у подальшому процесі навчання. Ознайомлення студентів з теоретичними основами вчення про мову, найважливішими поняттями і відповідними їм термінами лінгвістичної науки, сприяють розвиткові у них умінь і навичок спостереження і самостійного аналізу мовного матеріалу.

Варто зауважити, що загальні закономірності будови, функціонування і розвитку мов можуть бути по-справжньому зрозумілими й усвідомленими лише на основі дослідження конкретних, окремих мов. Підвищений інтерес до порівняльної лінгвістики пояснюється зростанням комунікації і взаємодії мов, прагненням покращити викладання і вивчення іноземних мов, а також розробкою методики викладання нерідної мови з урахуванням характерних особливостей рідної мови. Порівняльна лінгвістика, предметом якої є

порівняння двох і більше мов, і отримані в результаті порівнянь відомості уможлиблюють вирішення як теоретичних, так і лінгводидактичних завдань.

Серед теоретичних завдань можна зазначити такі, як визначення подібності і відмінності між порівнюваними мовами, виявлення тих ознак зіставлюваних мов, що залишилися непоміченими при вивченні однієї мови; виявлення притаманних певним мовам тенденцій; визначення системної відповідності і невідповідності між мовами; визначення взаємодії і взаємозбагачення мов (за умови їх постійного контактування); встановлення причин подібності і відмінності між мовами.

Серед лінгводидактичних завдань можна зазначити такі, як визначення методичної релевантності подібності і відмінності між порівнюваними мовами; встановлення характеру міжмовних інтерференцій; висвітлення складнощів під час вивчення іноземної мови, що виникають у результаті міжмовних відмінностей; визначення меж застосування міжмовного порівняння як прийому навчання іноземної мови.

Лінгвістична підготовка майбутніх фахівців теоретично і практично доводить актуальність визначення місця і ролі пропедевтичної дисципліни «Вступ до мовознавства», установа зв'язку з опануванням іноземної й української мов. Лінгвістична підготовка у межах дисципліни «Вступ до мовознавства» також передбачає ознайомлення студентів-філологів з лінгвістичними концепціями вчених (Вільгельм фон Гумбольдт, Фердинан де Сосюр та ін.), досягненнями різних наукових шкіл і напрямів, висвітлює суперечливі питання і проблеми на межі лінгвістики з іншими науками та под.

Отже, вивчення обов'язкової навчальної пропедевтичної дисципліни «Вступ до мовознавства» передбачає ознайомлення майбутніх фахівців з мовознавчими процесами, отримання знань про природу, властивості мови, вплив і взаємовплив різних мов, засвоєння мовознавчої термінології; узагальнення, розширення і поглиблення знань з теорії мовознавства, засвоєння методологічного апарату лінгвістичного аналізу. У цьому осмислення функціональних особливостей мови у її існуванні й еволюції визначає значення лінгвістичних дисциплін. Значення і роль зазначеної дисципліни визначається значенням і роллю наукової теорії для практики. Майбутнім фахівцям необхідне не лише практичне володіння мовою, знання сукупності фактів досліджуваних мов, а й розуміння механізмів дії мови – соціальних, психологічних і власне лінгвістичних чинників.

Заваруєва І. І.
кандидат філологічних наук,
доцент кафедри філософії та українознавства
Український державний університет науки і технологій
Дніпро, Україна

ПРИЙОМИ СТИСНЕННЯ НАУКОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ ПІД ЧАС НАВЧАННЯ

Основними джерелами інформації в навчальному процесі є: лекції, навчальна й наукова література, різні види аудиторних занять, засоби масової інформації, Інтернет. Під час вивчення більшості дисциплін для студентів важливе значення мають лекції, навчальна й наукова література, які тісно пов'язані з необхідністю їх конспектування та наступного раціонального читання в процесі самостійної роботи й підготовки до іспитів.

Техніка конспектування – це одна з основних робочих навичок і студента, і науковця. Цій навичці треба навчатись так само, як ми вчимося всьому іншому. З досвіду відомо, що для засвоєння студентами приблизно половини прийомів компресії інформації потрібно затратити усього по 10 хвилин на перших двох-трьох лекціях. Це дозволяє підвищити темп конспектування у два рази. Лекторові доцільно пояснити і навчити застосовувати скорочення типу аббревіатур, графічних скорочень, кванторів, букв в обгортці, піктограм, ієрогліфів та ін. Він може передбачити, які поняття і терміни будуть найбільш уживаними надалі. Окрім того, введення скорочень має ще одну перевагу: всі студенти (учні, слухачі) використовуватимуть однакову систему скорочень. Надалі це сприятиме зручності введення нових позначень і регулювання темпу лекції. Наведемо кілька прикладів.

Квантори: \forall – універсальний квантор або квантор загальності – читається як «всі», «кожен», «усякий», «хоч який»; \exists – екзистенціальний квантор або квантор існування – читається як «існує (бодай один)», «існують», «знайдеться (бодай один)», «знайдуться», «деякі»; символ \neg використовується для позначення заперечення; \Leftrightarrow – визначається як логічна еквівалентність; \top – твердження безумовно правильне; \perp – твердження безумовно неправильне. Літери в обгортці: \textcircled{R} – запам'ятати, \textcircled{C} – скопіювати, **A** – алгоритм, **a** – аналіз, **C** – система. Ієрогліфи: **&** – сполучник **i** в логічних висновках; **V** – знак диз'юнкції відповідає сполучнику **або**; **(• / п** – точка зору; **N** – навпаки. Піктограми: у схемотехніці **_Г** – потенціал, **0** – клема, **Ф** – яскравість, **43'** – контрастність, **StJ** – гучність; у хімії **U** – пробірка, **A3** – колба та ін.

Також варто враховувати й грамотність написання загальноприйнятих умовних позначок. Візьмемо для прикладу запис умовних позначень одиниць і величин виміру. Студентам варто знати, що записувати умовні позначення одиниць і величин виміру поруч із цифрою треба в скороченому варіанті (так звані нульові (курсивні) скорочення) без крапки після них (за винятком

кінця речення), наприклад: (12 т, 59 кг, 250 г, 50 м, 25 мм, 5 л, 8 га.). Далі одиниці виміру в текстах скорочуються і записуються відповідно до міжнародних стандартів і правил:

1. Назви одиниць виміру утворені від прізвищ учених, у повному варіанті записуються з маленької літери, а в скороченому з великої (*вольт – В, ампер – А, джоуль – Дж, кельвін – К, паскаль – Па, ньютон – Н*).

2. Префікса одиниць виміру, які приєднуються до назв одиниць, записують у повному варіанті з маленької літери, а в скороченому за домовленістю. З великої літери пишуть префікси, які позначають збільшення (мега – М⁺⁶, гіга – Г⁺⁹, тера – Т⁺¹², пета – П⁺¹⁵, ексо – Е⁺¹⁸, зета – З⁺²¹, йота – І⁺²⁴, виняток: кіло – к⁺³). З маленької букви пишуть префікси, які означають зменшення (деци – д⁻¹, санти – з⁻², мілі – м⁻³, мікро – мк⁻⁶, нано – н⁻⁹, піко – п⁻¹², фемто – ф⁻¹⁵, ато – а⁻¹⁸, зепто – з⁻²¹, йокто – й⁻²⁴).

Записуючи одиниці виміру, варто звертатися до Державних стандартів і положень Міжнародної системи SI (the international System of SI), що є загальноприйнятою на міжнародному рівні основою для вираження вимірів будь-якого рівня точності у всіх галузях науки, техніки й людської діяльності.

Обов'язково варто звернути увагу на роботу з кольором: червоним рекомендується позначати початок теми, розділу; використовувати правила «світлофора», де зелений – дозволено, червоний заборонено; відзначати ступінь важливості – різним кольором виділяються частини запису в конспекті, що мають різну значимість; фіксувати відповідності, тобто однаковим кольором записувати зв'язані між собою частини матеріалу. Але тут необхідно пам'ятати, що бажано застосовувати не більше 3-4 кольорів.

На поверхні знаходиться ще одна проблема – необхідність швидкого пошуку інформації: у цьому випадку застосовують прийом, що називається секціонуванням конспекту. Суть полягає у тому, що конспект розбивається на кілька секцій, а запис здійснюється в одній з них залежно від змісту матеріалу. Простий приклад такого секціонування це зошит з іноземної мови, де виділено окрему частину під словник. У курсах з технології викладаються технологічні прийоми і їхні характеристики та наводяться приклади використання на деталях. Відповідно в конспекті з'являються дві секції: з описом власне технологічного прийому й з описом деталей. У підсумку з'являється конспект-довідник з технологічних прийомів, а поруч – довідник деталей.

Література:

1. ДСТУ 3651.1-97 Метрологія. Одиниці фізичних величин. Похідні одиниці фізичних величин міжнародної системи одиниць та позасистемні одиниці. Основні положення, назви та позначення : чинний від 9 жовтня 1997 р. (зі скасуванням ГОСТ 8.417- 81). – Київ : Держстандарт України, 1998. – 76 с.

2. Панченко О.І. Мовна компресія в письмовій комунікації / О. І. Панченко. – Д.: ДНУ, 1995. – 68с.

3. Український правопис / НАН України, Інститут мовознавства ім. О.О. Потебні; Інститут української мови. – 4-е вид. – Київ: Наук. думка, 2021. – 240 с.

Кабаченко І. Л.
доц., каф. перекладу
Хуртак І. В.

ст. викладач, каф. перекладу НТУ «Дніпровська політехніка»
м. Дніпро, Україна

НІМЕЦЬКОМОВНИЙ РЕКЛАМНИЙ ДИСКУРС ЯК ЕЛЕМЕНТ СОЦІАЛЬНОЇ КУЛЬТУРИ СУСПІЛЬСТВА

У межах лінгвістичного підходу дискурс широко трактується як «цілісна комунікативна подія, що являє собою взаємодію учасників комунікації за допомогою мовних текстів та/або інших знакових комплексів, у межах конкретних ситуацій і конкретних соціокультурних умов спілкування» [1, с. 43]. З огляду на це визначення, можна зробити висновок, що рекламний дискурс – це процес створення продукту, а рекламні тексти – продукт цього процесу, опосередковане вербалізоване відображення ситуації та вербально-символічний результат мисленнєво-мовленнєвої діяльності, що має тематичну, структурну та комунікативну єдність [1; 2].

Рекламний дискурс як елемент соціальної культури суспільства є результатом процесу комунікації між рекламодавцями та потенційними споживачами [2]. Основною функцією рекламного дискурсу є прагматична функція, що виявляється у приверненні уваги покупця до рекламованого товару [3]. Для ефективної реалізації цієї функції використовуються різноманітні лексичні засоби. Оскільки реклама може бути спрямована на різні верстви населення, професійні групи споживачів та вікові категорії, мова реклами має бути зрозумілою для всіх споживачів. Найбільш значущою особливістю є лексичний аспект рекламного тексту. Особливо цікаво розглянути більш детально рекламу, орієнтовану на молодь.

Для привернення уваги молоді до рекламного тексту використовується різностильова лексика, наприклад: *Mega Cool Collection* (суперкрута колекція), *tolle Trende* (чудова тенденція), *Fettfresser* (засіб для видалення жиру), *energiesparende Produktionstechniken* (енергозберігаюча технологія виробництва) тощо [1].

Німецькомовній рекламі, яка орієнтована на молодь, притаманні запозичені слова, переважно американізми, які надають ефекту престижу товару або послугі, що рекламується [4], наприклад, *digital, high-tech, design*. Крім того, часто використовуються елементи молодіжного сленгу, що вирізняються експресивністю, яскравістю, новизною і близькістю до просторіччя. Доступний нам корпус німецькомовних рекламних текстів дозволив виокремити:

1) використання таких компонентів, як: *Super* (*Superpunk-Songs, Superclub, Superbosewicht usw.*); *toll* (*tolle Bildbande, tolle Rezepte, tolle Accessoires, toll duften usw.*);

2) вживання англіцизмів та американізмів: *Look* (*neuer Look, Kreativ-Look, Vintage-Look, Jet-Set-Look, Retro-Look, New-Look, feminine Look, glamour*

Look usw.); Party (Luderpark-Party, Party-Welt, Partypeople, Technoparty, Outdoor-Party usw.); Star (Star-Model, Star-Visagistin, Star-Architekt, Cabaret-Star, die Aromastars, Pultstar usw.); cool ("Cool!", coole Ideen, coole Stil-Ikone, coole Jeans usw.);

3) використання образних мовних засобів, а саме:

– повторів: *sterb-sterb – sehr müde, erschöpft;*

– мовленнєвої ритмізації: *schickimicki – modern, modisch;*

– незвичних сполучень звуків: *hoppeldihopp – in einem Augenblick; das Multikulti – die Multikulturalität;*

– гри слів: *Lieber neureich als nie reich!*

4) використання побутової лексики:

– слів, що належать до сфери роботи: *worken, robotern – arbeiten; hammern – viel arbeiten;*

– назв одягу: *Klamotten – Kleidung; das Outfit, der Look, die Anmache – Kleidung; Edel-Look – gute, modische Kleidung;*

– слів, що належать до сфери розваг, хобі, проведення дозвілля, вільного часу: *shoppen – durch Geschäfte bummeln; das Date – ein Treffen, Verabredung; dancen – tanzen; die Bambule – der Tanzabend; die Outdoor-Party – das Picknick, die Kaffeefahrt;*

– оціночних понять: *Klasse, Spitze, supergut, toll, oberaffengeil – hervorragend; cool-locker, lassig, gelassen, besonder gut; atzend – uninteressant;*

– вигуків: *Wow – Ausruf der Bewunderung; Boey (Boah Ey) – Ausruf (des Erstaunens; der Bewunderung).*

Отже, за створення приємного образу в рекламі відповідають лексичні одиниці, які вербалізують товар або послугу. Для привернення уваги до реклами, яка розрахована на молоде покоління, продуценти німецькомовних рекламних текстів обирають одиниці, які є зрозумілими молоді та можуть викликати у них певну емоцію, яка стане стимулом для придбання товару або послуги. Таким чином, при створенні тексту важливим є не тільки те, що сказано в рекламі, а й те, якими вербалізаторами на позначення продукту створений текст.

Література:

1. Janich N. Werbekommunikation pragmatisch: Handbuch Werbekommunikation. *Sprachwissenschaftliche und interdisziplinäre Zugänge*. Tübingen: Narr Francke Attempto Verlag GmbH & Co. KG, 2012. 508 s.

2. Тирон І. В. Вербальні та невербальні засоби реклами в соціальній мережі Twitter. *Мовні і концептуальні картини світу*. 2015. № 55. С. 336-342.

3. Соколова І. Дискурс інтернет-реклами: проблеми та перспективи дослідження. *Світогляд – Філософія – Релігія*. 2014. № 5. С. 52-60.

4. Яблочнікова В. О. Стилистичні особливості рекламних текстів та їх відтворення у перекладі. *Академічні студії. Серія «Гуманітарні науки»*. 2020. № 3. С. 174-178.

Кармазіна Л. Л.
к.т.н., доц. каф. філології та перекладу
Лисенко А. Р.
студентка каф. філології та перекладу
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна

ТЕРМІНОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

В сучасному світі, який стає все більш глобалізованим, міжкультурна комунікація стає невід'ємною складовою успішного спілкування як на міждержавному, так і на міжособистісному рівнях. Зростаюча міжнародна взаємодія, швидкі зміни технологій та масова міграція населення призводять до постійного збільшення кількості ситуацій, де зустрічаються представники різних культур, мов та традицій. У цьому контексті термінологічні аспекти міжкультурної комунікації набувають особливого значення. В цьому дослідженні ми розглянемо ключові терміни та поняття, пов'язані з міжкультурною комунікацією, і їхню роль у сприянні взаєморозумінню та гармонії у глобальному співтоваристві.

В міжкультурній комунікації термінологія відіграє важливу роль. Терміни та поняття стають основними будівельними блоками нашого розуміння, дозволяючи нам описувати та аналізувати складні міжкультурні взаємодії.

Використання відповідної термінології допомагає уникнути недорозумінь та конфліктів, а також сприяє побудові позитивних відносин між представниками різних культур. Тому вивчення та розуміння ключових термінів міжкультурної комунікації стає важливою складовою ефективного міжнаціонального спілкування.

Терміном називають слово або словосполучення, яке означає предмет, дію, або явище у певній сфері його використання [1, с. 10]. Сукупність термінів прийнято називати термінологією. Термінологію завжди використовують для позначення фахових понять для певної професійної діяльності. Організовану сукупність деяких термінів вважають терміносистемою.

В основі кожного терміна лежить дефініція, яку він позначає. Терміни мають чіткі визначення і несуть специфічне значення в контексті певної галузі. Термін перекладається як певний й абсолютний еквівалент [2, с. 54].

Проте, деякі терміни можуть мати не лише одне абсолютне значення, але й декілька різних тлумачень, залежно від контексту використання. Також, переклад термінів не завжди здійснюється однозначно і не завжди може бути точно відображений у вигляді певного й абсолютного еквіваленту. У деяких випадках потрібно використовувати декілька прийомів перекладу термінів, оскільки точне відтворення значення може бути складним через культурні або мовні різниці. Наприклад, якщо ми маємо термін або фразу, яка має глибоке культурне значення в одній мові, але не має прямого еквіваленту в

іншій мові, може бути корисним використання перифрази або описового перекладу для передачі контексту або емоційного забарвлення терміну.

Наприклад, українська мова не має прямого еквіваленту для терміну "digital footprint", що означає інформацію, залишену в результаті перегляду веб-сторінок і збережену у вигляді куки. Тому для передачі його сенсу можна використати адаптацію, наприклад "цифровий відбиток". У Всесвітній павутині цей термін ще відомий як "інтернет-слід", "кібер-тінь", "електронний слід" або "цифрова тінь".

У інших випадках може бути необхідно використовувати калькування або транскрипцію, особливо коли термін з іншої мови став вже загальноприйнятим у власній мові, і відсутній або важко відтворюється прямий еквівалент. Яскравим прикладом є ІТ-термінологія: bug (баг), backup (бекап), cookies (куки), domain (домен), driver (драйвер), spam filter (фільтр спаму), interface (інтерфейс), cache (кеш), utility (утиліта), ping (пінг) тощо.

Проаналізувавши ІТ-терміни, можна зробити висновок, що одним з найпоширеніших методів їх перекладу на українську мову є застосування транслітерації. Це дозволяє зберегти оригінальне звучання термінів і, відповідно, їхню метафору. Такий підхід сприяє не лише легкому розумінню термінів, а й збереженню зв'язку зі світовим ІТ-співтовариством.

Варто зазначити, що кожного дня роль термінології зростає на міжнародному рівні. Міжнародна комунікація потребує глибокого розуміння змісту тексту й сутності використаних термінів.

У кінці 90-х років ХХ століття – ХХІ століття в українській термінології з'явилася велика кількість нових міжнародних лексем, які означають різні поняття економіки, а саме: траст, демпінг, аутстафінг, санація, дилер, промоутер, форекс тощо. Ці терміни є виявом не лише збагачення мови новими термінами, але й свідчать про адаптацію української термінології до сучасних глобальних тенденцій та вимог ринкової економіки.

Усім термінологічним системам притаманні запозичення з інших мов, які розширюють лексику та поповнюють кількісний та якісний склад термінологічної системи, збільшуючи сферу її використання, та збагачуючи мову. Такі запозичення є невід'ємною частиною мовного розвитку та демонструють активний обмін знаннями та ідеями між культурами і націями. Вони допомагають впроваджувати нові концепції та технології, а також сприяють взаєморозумінню у глобальному світі.

Література:

1. Д'яков А. С. Кияк Т. Р. і Куделько З. Б. Основи термінотворення: семантичний та соціолінгвістичний аспект. Київ, 2000. 217 с.
2. Катиш Т. В. Структурні особливості термінів-словосполучень англійської автомобільної термінології та основні способи їх перекладу українською мовою. *Філологічні науки. Вісн. Запоріз. нац. ун-ту.* 2012. № 1. С. 230-234.

Мурзін І. І.
студент групи 2-СО

Кулакевич Л. М.

д.філол. н., проф. кафедри філології та перекладу
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна

ДИСКУРС АВАНТЮРИЗМУ В РОМАНІ ДАНІЄЛЯ ДЕФО «РОБІНЗОН КРУЗО»

Англійська література доби Просвітництва стартувала романом Данієля Дефо «Робінзон Крузо» / *The Life and Strange Surprising Adventures of Robinson Crusoe, of York, Mariner: Who lived Eight and Twenty Years, all alone in an un-inhabited Island on the Coast of America, near the Mouth of the Great River of Oroonoke; Having been cast on Shore by Shipwreck, wherein all the Men perished but himself. With An Account how he was at last as strangely deliver'd by Pyrates. Written by Himself (1719)*. Твір був написаний простою мовою у формі оповіді від першої особи, тому сучасні письменникові читачі сприймали твір як автобіографічну сповідь реальної людини [3].

Саме Дефо фундаментально сформував роман як новий жанр англійської літератури. За сюжетно-мотивним комплексом і поетикою образу це був справді новий роман. У центрі художнього світу – цілком реальна людина, однак її діяльність на острові набуває епічності (згадаймо середньовічний епос, героїчний епос, які відображали важливі для народу події, а герой – доблесний богатир, хоч і без надприродних можливостей). Цьому сприяє розмірений темп оповіді. У романі діяльність Робінзона художньо виформовується як героїчна і наділяється загальнолюдським сенсом: попри все герой не втрачає витримку, енергію та оптимізм, він розвиває в собі різноманітні вміння, завдяки яким живе досить комфортно, та найголовніше – не втрачає людську подобу і людяність. Якщо в першу подорож вирушає молодик-пасажир, який навіть не замислюється над тим, за чий кошт він сів на корабель, чи спроможний він себе утримувати, що він вміє робити і як має діяти в екстремальній ситуації, то вже в другій подорожі герой опановує морське ремесло й ази купецької справи. Протягом наступних 35 років кожна нова халепка, з одного боку, змушує Робінзона продумувати свої дії до дрібниць і наперед, а з іншого – аналізувати свої вчинки, робити висновки зі своїх нерозважних рішень. Острів стає такою собі виховною колонією, де герой врешті-решт усвідомив сенс порад свого батька: все життя людина мусить працювати, щоб не жити в злигоднях, а багатство не зробить її щасливою, лише додасть клопотів і страхів; у життєво небезпечні моменти саме віра в Бога додає сил людині у боротьбі за життя як найцінніший дар; жити треба попри все. Значну частину роману становлять роздуми героя про добро і зло, долю і провидіння. Багато фраз героя можна використати для постів (тому при вивченні твору у школі можна

запропонувати учням як окреме завдання виготовлення декількох постів з цитуванням героя): «Наш розум осяяний світлом освіти, а душевні сили – Божим духом і розумінням його заповідей»; «Всі ми лише глина в руках гончаря, і жоден посуд не може спитати у свого творця: «Нащо Ти сотворив мене таким, який я є?» [1]

Уже в першому розділі роману художньо оприявлено, що непереборне бажання Робінзона вирушити в подорож було його генетичною особливістю, на що вказує життя його батька: Kreutznaer-старший був іноземцем (*foreigner of Bremen* – чужоземець з Бремена / Німеччина), займався торгівлею, спочатку поселився в Галлі (схід Англії), потім переїхав до Йорка (північ Англії), де й одружився. На генетичній схильності Робінзона до мандрів акцентовано і долею його старших братів: один обрав військову справу (а це неминуче пов'язано з походами), а другий взагалі пов'язався у невідомому напрямі і рідня так ніколи і не дізналася, що і де з ним сталося. Зауваження Робінзона «моя схильність» / *my inclination*, і «було щось фатальне в цьому прагненні природи» / *to be something fatal in that propension of nature tending directly* скеровують на те, герой також усвідомлював свою жагу мандрів як щось непідпорядковне його волі. Зауваження героя «Я вважаю, що нещастя жодного молодого авантюриста не починалися раніше або не тривали довше, ніж мої» / *Never any young adventurer's misfortunes, I believe, began sooner, or continued longer than mine*, чітко скерує на те, що сам Робінзон усвідомлював себе як молодого авантюриста / *young adventurer* [1] і свою схильність до блукання / *wandering inclination*. Таке розуміння героєм чинників своїх дій, певною мірою, дисонує з просвітницькою ідеєю людини як *tabula rasa* і її іманентною свободою творити свою долю.

Література:

1. Defoe D. Robinson Crusoe. Project Gutenberg. URL : <https://gutenberg.org/cache/epub/70841/pg70841-images.html> (Дата звернення 21.11.2023)
2. Robinson Crusoe : novel by Defoe. *Britannica*. URL : <https://www.britannica.com/topic/Robinson-Crusoe-novel> (Дата звернення 21.11.2023)
3. Robinson Crusoe. URL : https://en.wikipedia.org/wiki/Robinson_Crusoe (Дата звернення 21.11.2023)
4. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. 1. / Ю. Ковалів. Київ : Академія, 2007. 608 с.
5. Літературознавча енциклопедія: у 2 т. Т. 2. / Ю. Ковалів. Київ : Академія, 2007. 642 с.

ПРИНЦИПИ ВИВЧЕННЯ ТА ВИКЛАДАННЯ ЛЕКСИКИ

Існує кілька загальних принципів успішного навчання лексики, які підійдуть для будь-якої методики:

- що потрібно викладати, які саме слова, у якій кількості;
- цільовий словниковий запас повинен відповідати справжнім потребам та інтересам студентів;
- часте розглядання та повторення;
- чітке та недвозначне значення або довідка повинна бути забезпечена.

Метою студентів у процесі вивчення лексики є насамперед їхня здатність за бажанням згадувати слово і розпізнавати його в усній і письмовій формі. Знання слова передбачає здатність розуміти його значення, вживання, словотворення, граматичні форми.

На відміну від вивчення суто граматики, яка є системою, заснованою на правилах, знання лексики – це питання накопичення окремих елементів. І в процесі викладання та вивчення лексики виникає важливе питання: як працює пам'ять? Вчені розрізняють такі її види як короткочасна, робоча та довготривала.

Короткочасна пам'ять — це здатність мозку зберігати обмежену кількість одиниць інформації протягом періодів часу до кількох секунд. Це тип пам'яті, який бере участь у повторенні слова, яке ви щойно почули від викладача. Але успішне вивчення лексики передбачає більше, ніж утримання слів на кілька секунд. Щоб інтегрувати слова в довгострокову пам'ять, їх потрібно піддавати різним видам операцій.

Робоча пам'ять означає зосередження на слові достатньо довго, щоб мати можливість з ним працювати. Це означає, що інформація маніпулюється через органи чуття із зовнішніх джерел та/або може бути завантажена з довготривалої пам'яті. Здатність утримувати слово в робочій пам'яті є хорошим показником здатності до вивчення мови.

Довготривалу пам'ять можна розглядати як своєрідну систему наповнення. На відміну від робочої пам'яті, яка має обмежену ємність і не має постійного вмісту, цей вид пам'яті має величезний обсяг, а її вміст зберігається протягом тривалого часу. Однак, щоб забезпечити переміщення нових матеріалів у постійну довгострокову пам'ять, необхідно дотримуватися ряду принципів:

- повторення – якщо під час читання слово зустрічається багато разів, студенти мають дуже хороші шанси запам'ятати його надовго;
- вилучення - інший вид повторення. Вправа, яка потребує вилучення, наприклад використання нових елементів у письмових завданнях, допомагає

студентам мати змогу пригадати їх знову в майбутньому;

- інтервал – корисно розподілити роботу пам'яті на певний проміжок часу, а не об'єднувати її в один блок;

- темп – з повагою до різних стилів та темпів навчання, в ідеалі студентам слід надати можливість працювати з пам'яттю індивідуально;

- застосування – використання слів, бажано в цікавій формі, є найкращим способом гарантувати, що вони додадуться до довготривалої пам'яті;

- когнітивна глибина - чим більше рішень приймають студенти щодо слова і чим більш когнітивно вимогливими є ці рішення, тим краще воно запам'ятовується;

- персоналізація - значно збільшує ймовірність того, що студенти запам'ятають нові слова. Це досягається в основному за допомогою бесід та рольових ігор;

- уявлення – слова, які легко візуалізуються, краще запам'ятовуються, ніж ті, які не викликають ніяких образів. Навіть абстрактні слова можуть асоціюватися з чимось уявним;

- мнемоніка – засоби, які допомагають вилучати з пам'яті слова або правила. Найкращі види мнемотехніки – це візуальні ефекти та техніка ключових слів;

- увага - неможливо покращити словниковий запас без певного ступеня свідомої уваги [1].

Розглядаючи категорію методів, можна припускати, що деякі з них будуть краще, ніж інші, відповідати певним стилям навчання чи певним культурним і освітнім традиціям, але в той же час важливо пам'ятати, що існує набагато більш фундаментальні фактори, що визначають успіх у вивченні мови. Це такі речі як мотивація, наявність та можливість працювати та експериментувати з даними і можливість отримувати підтвердження, що ви рухаєтесь у правильному напрямку.

Література:

1. Thornbury, Scott: How to teach Vocabulary, Longman, 2002. 2022. 192 p.

ЛІНГВІСТИНИЙ ПРОСТІР КОВОРКІНГУ

Актуальність. Сьогодні дуже яскравим терміном є коворкінг. Він може бути корисним для спільної роботи людей, викладачів та студентів та у сучасному світі сприятиме колективному навчання, розвитку та майбутньому використанню та покращення розуміння у суспільстві з точки зору науки. А саме відіграє важливу роль у повсякденному житті.

Це поняття означає співпраця, робота у колективі, на основі спільних та загальних ідей вирішення будь-якої проблеми чи розроблення проекту. Тому філологічний (лінгвістичний) коворкінг – це спільнота, де філологі, знавці мов, лінгвісти, перекладачі, які зацікавлені у вивченні іноземних мов, літератури та культури, можуть збиратися групами для обміну знаннями та досвідом, а також досліджувати та обговорювати питання стосовно подальших нововведень у мовах, зміни, форми, правила, висвітлювати свої думки щодо граматики, та інших засобів й ділитися інформацією про літературні твори, мовні перспективи, культурні традиції, що пов'язані з гуманітарними науками.

Мета роботи: визначити вплив філологічного коворкінгу, його цілі та подальше розповсюдження.

Лінгвістика — наука, що вивчає мову в усій складності її прояву; наука про мову взагалі й окремі мови світу як індивідуальних її представників.

У сучасності, коворкінг – місце зустрічі для організації лінгвістичних заходів, семінарів та конференцій. **Філологічний коворкінг** – це як явище-кімнатка спільного просторового середовища, де мовці, літературознавці та історики працюють разом над завданнями та цілями сумісної праці. У такому крузі, вони надають зворотний зв'язок та висвітлюють ресурси з матеріалом у конкретній темі та обговоренні. Так філологічний коворкінг впливає на результати у майбутньому та сприяє підвищенню продуктивності та розвитку фахових навичок учасників, стимулює творчість, розкриває потенціал та таланти. Вплив філологічного коворкінгу:

- Збільшення якості досліджень;
- Прискорення процесу
- Стимулювання іновацій
- Розвиток цінностей та культури
- Підвищення професійних навичок.

Отже, щоб краще зрозуміти філологічний коворкінг, можна представити перспективи та цілі для життєвого сенсу науковців, лінгвістів та мовознавців аналізу вирішення головних задач у сфері мов:

- Розвиток спільноти: Коворкінг може сприяти формуванню активних груп, засідань філологів для обміну ідей і розширення словникового запасу, використання правильно підібраної лексики на різні тематики та стилю за допомогою власних ресурсів, досвіду та досліджень;

- Збільшення продуктивності: вплив на зростання результативності співучасників;

- Спільні проекти та дослідження: формування навичок – робота у команді. Коворкінг створює спільноти для співпраці у проектах та публікаціях

- Навчання та розвиток: досвід один від одного, збирання досвіду, взаємодія та фахові навички

- Поширення інновацій: поширення новаторських підходів у галузі мовознавства, літературознавства та інших суїїжних областях; пришвидшення процесів та результативності роботи кожного учасника та цілом, вміння виражати свої ідеї.

Висновки. Коворкінг – своєрідна платформа для обміну ідей та реалізації творчого потенціалу. Це місце, де перетинаються відпочинок, наука, освіта і бізнес.

Філологічний коворкінг – це вільний простір для залучення нових людей щодо знань у сфері лінгвістиці для роботи, зустрічі, обговорення питань, вирішення проблемних ситуацій для командного проекту.

Коворкінг призначає 4 зони, такі як:

- Робоча – розробка проектів, підготовка до навчання, займання саморозвитком;

- Офіс – розвиток професійних навичок та вміння знаходити спільні рішення в команді, створення співтовариства

- Кінолекторій – відвідування тренінгів або майстер класів як слухач для набуття навичок

Звісно філологічний коворкінг виступає як громада за фахом лінгвістики, перекладу, літературознавства, чи культурного напрямку у сфері мов, дослідження, обґрунтування пропозицій, пропонування моделей розвитку мов, гуманітарні науки та дослідницька діяльність щодо покращення лексики, фонетики, орфографії, лексикології, фразеології, сленгів чи стилістики, синтаксису та культури речі.

Таким чином, філологічний коворкінг – це простір для роботи співпраці фахівців, працівників чи студентів. Він грає величезний вплив на команду в цілом та на поведінку кожного з учасників. Він призводить до покращення результатів та продуктивності співпраці, набуття нових навичок та поширення знань.

Література:

1. Сукаленко Т. М. Лінгвокультурні типажі в українській художній літературі ХІХ ст.: (моногр). Київ: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2018. 676 с.

Anataichuk I. M.

*Senior Lecturer at the Department of Philology and Translation
of Ukrainian State University of Chemical Technology
Dnipro, Ukraine*

Sazonova V. S.

*Senior Lecturer at the Department of Philology and Translation
of Ukrainian State University of Chemical Technology
Dnipro, Ukraine*

ENGLISH TERMINOLOGY OF THE IT DISCOURSE

With the growing popularity of the personal computer, a huge amount of English vocabulary entered our world, and borrowed analogues replaced many familiar concepts. The majority of modern computer terms are borrowed from the English language (as a rule, they have Greek-Latin roots). Many lexical units of the computer language are recorded only with the help of the English language, which can cause difficulties for people who do not have the appropriate language skills.

During the development of linguistics, there have already been many attempts to analyze systematically modern IT terminology taking into account the origin of the terms.

Modern IT discourse is very multi-genre and it is characterized by a number of definite means of communication. The diversity of computer discourse is distinguished not only by the usage of professionalisms but also by the combination of lexical units related to different styles and registers, created by the pragmatic attitudes and goals of communication in computer networks. It consists of proper names, foreign loanwords, and nominations of mixed type. During the formation of computer terminology, both the process of terminologicalization and the process of determinologization took place.

The structure of terminological units is a very important factor in translation because in order to obtain an adequate variant, the translator must reproduce the word structure in the target language. The following structural types of terminological units are distinguished: simple terms consisting of one word – *boolean, bytes, code*, etc; complex terms consisting of 2 words are written together and with a hyphen – *database, feedback, vendor-independent*, etc; composite, consisting of several components – *disk drives, dual table, embedded system*, etc; shortened terms, abbreviations, and acronyms – *DSL, SQL, DBI*, etc.

Most IT terms in the English language are two-component compound words. Two-component complex terms are a combination and relationship of two bases of different parts of speech and serve as a means of forming different parts of speech, especially nouns and adjectives [3, p. 83].

An accurate translation of IT terms is possible only in the case of studying the peculiarities of all types of morphological word formation. The following types of morphological word formation of computer terminology are distinguished:

affixation (prefixation, suffixation), word formation, conversion, reversion or reverse word formation, contamination, and reduction.

Each type of morphological word formation has peculiar features of computer terminology [1, p. 43].

Affixation is a method of word formation by adding an affix (suffix, prefix, interfix, etc.) to the root of a word. The most common ways of affixing computer terms are: 1) prefixation – a method of word formation, which is characterized by the addition of a prefix – an affix placed before the root (*e-mail, unsigned*); 2) suffixation – a method of word formation, characterized by the addition of a suffix – an affix between the root of the word and the ending (*programmer, encoder*); 3) prefix-suffix – a method of word formation characterized by the addition of a prefix and a suffix (*reassignment, outliner*).

Word composition is a combination of several roots in one word, which is characterized by a complete design (*database, workstation*). Regardless of the number of words that make up the new words, they have one meaning and are one lexeme. This phenomenon is the basic composition of several words, characterized by combining two or more parts without connecting vowels [2, p. 42]. Compression is a method of word formation, which includes the syntactic displacement of a word or word combination without changing the component structure. Composition is a method of word formation for which the appropriate combination of several word roots or a root and a whole word, using interfixes or without them (*software, keyboard*). Conversion is a method of word formation in which a new root is formed from an already existing one, with the help of rethinking the last one without changing its form, especially a non-affixal way of transferring a word to the second part of the language (*download, backup*). Reversion is a method of word formation by cutting off affixes (*double click – double-clicking*). Contamination is the influence of one word on another, resulting in the formation of a new form that has the characteristics of both words (*netizen, webliography*).

Translation of terms is one of the most difficult problems of translation studies because terminology is constantly evolving. IT terminology is popular among specialists and requires special attention. Sometimes difficulties arise in the process of translation because it is impossible without special knowledge related to the peculiarities of translating terms. Translation requires good knowledge of the IT industry, an understanding of the meaning of English terms, and knowledge of Ukrainian terminology.

Literature:

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.

2. Богачик М. С. Особливості словотворення англійської комп'ютерної термінології. *Наукові записки нац. ун-ту «Острозька академія»*. Сер. Філологічна. Рівне, 2015. Вип. 52. С. 42-44.

3. Карабан В. І. Лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні труднощі. Переклад англійської наукової і технічної літератури. Вінниця : Нова книга, 2001. Ч. 2. 303 с.

Godes O. V.
Ph.D., Associate Professor
Department of Foreign Languages
and Preparatory Department Ariel University
Ariel, Israel

VISUAL STRATEGIES FOR SCAFFOLDING LITERARY INTERPRETATION FOR EFL STUDENTS

The term visual literacy was defined by John Debes in 1969. According to John Debes, visual literacy is a group of vision competencies a human being can develop by seeing and at the same time having and integrating other sensory experiences. The development of these competencies is fundamental to normal human learning. When developed, they enable a visually literate person to discriminate and interpret the visible actions, objects, and symbols natural or man-made, that he encounters in his environment. Through the creative use of these competencies, he can communicate with others. Through the creative use of these competencies, he can comprehend and enjoy the masterworks of visual communication (Fransecky, R. B., & Debes, J. L., 1972). Unlike Debes, who points out that VL is a natural awareness that children develop, Eastman suggests developing awareness and helping students go through an interpretive process. According to Eastman, teachers can help students learn to read figurative language by using instructions and activities for visual literacy as a means to enhance the reading of poetic language (Eastman, 2015). Thus, visual literacy (VL) is assumed as a stimulus to teach students to be visually literate. The students will start to understand what images are and create them for certain purposes. Visual literacy might be also defined as “the ability to construct meaning from visual images” (Giorgis, Johnson, Bonomo, Colbert & al, 1999).

Arts-based approaches and the VTS approach among them can contribute to conceptualizing new pedagogical practices beyond text-based literacies (see Huber et al., 2015). Innovations and suggestions to expand poetry teaching using art forms are visible in other fields of arts, for instance, through film (Höglund, 2017; Schwartz, 2009), photography (Dressman, 2015), and painting (Kleppe, 2018; Newfield, 2014; Wolf, 2006).

In the teaching process, we can apply the **VTS approach** (visual thinking strategies) as an effective tool for teaching EFL learners visual skills and abilities. VTS is the process of allowing students the opportunity to critically examine artwork and respond to it on both an emotional and cognitive level. VTS is constructivist in nature, aligning with precepts articulated by John Dewey (1934/1980, 1938/1997), Jerome Bruner (1966), and Lev Vygotsky (1962, 1978). VTS focuses on teacher-facilitated but viewer-directed discussions of art. The art is carefully chosen to provide subjects of relevance to the particular audience, always including accessible imagery to give participants a chance to begin by using their existing knowledge, interests, and abilities. Images also

contain enough ambiguity to pique curiosity so that what is recognized is used as the basis for exploring what is puzzling (Yenawine 2003, 2013). VTS invites students to use their own experiences to analyze any work of art they come across. Furthermore, this process uses facilitated discussion to enable students to practice respectful, democratic, collaborative problem-solving skills that over time transfer to other classroom interactions, and beyond. VTS produces growth in all students, from challenged and non-English language learners to high achievers (Yenawine, 1996). VTS is an opportunity to ask students open-ended questions with no one right answer. For example, a teacher asks a student the following questions: “What’s happening in this picture?”, “What do you see that makes you say that?”, “What do you notice?”, “What more can you find?” and carefully listens to the students’ responses without judging them. So, being a specific methodology, Visual Thinking Strategies are aimed to deepen the cognition that takes place as people look at art or in other words nurture growth in their aesthetic thought (D. Hailey et al, 56).

References:

1. Debes, J. (1968) Some foundations for visual literacy. *Audiovisual Instruction*, 13, 961-964.
2. Eastman, G. S. (2015). Making metaphor visible: The common core, poetry, and visual literacy. *English Journal*, 40-46.
3. Housen, A. (1999, September). Eye of the beholder: Research, theory and practice. Paper presented the conference, Aesthetic and art education: A transdisciplinary approach. Calouste Gulbenkian Foundation, Lisbon, Portugal.
4. Hailey, Dabney, Alexa Miller, and Philip Yenawine. "Understanding visual literacy: The visual thinking strategies approach." *Essentials of teaching and integrating visual and media literacy: Visualizing learning* (2015): 49-73.
5. Yenawine, P. (2003). Jumpstarting visual literacy: Thoughts on image selection. *Art Education*, 56(1), 6-12.

Zabrudska L. M.

*Senior Lecturer at Department of Philology and Translation
Of Ukrainian State University of Chemical Technology
city of Dnipro city, Ukraine*

Kovalenko I. M.

*Senior Lecturer at Department of Philology and Translation
Of Ukrainian State University of Chemical Technology
city of Dnipro, Ukraine*

PRAGMATIC PECULIARITIES OF THE EXPLETIVE WORDS AND CONSTRUCTIONS IN THE ENGLISH LANGUAGE

Expletive words are linguistic elements that are built into the text in order to give it additional semantic nuances and emotional colouring. These language constructions play an important role in the formation of the style of expression, enriching it with expressiveness and making it more dynamic. One of the main features of expletive words is their ability to single out certain parts of a sentence, giving them attention and increasing their impact on the listener or reader. They can vary from simple adverbs to complex lexical constructions and phrases, adding intonation, emotional tone and contextual nuances to the text [1, p. 30]. Examples of such words are adverbs that emphasize confidence or uncertainty, for example: *certainly, possibly, definitely*. They are used to clarify and accurately convey the author's position regarding the statement. Another type of expletive words are lexical items that add additional context or commentary to the main statement. They include words and phrases like *in fact, by the way, for example*. These constructions deepen the semantic content of the statement, providing additional information or moving to a new topic.

It is important to note that the expletive words not only enrich textual content, but are also actively used in oral speech and conversational practice. They become an integral part of communication, give individuality to the language and create a more flexible, diverse style of communication. The study of the expletive words is an interesting object of linguistic researches. Scientists make an attempt to identify their patterns in different contexts and genres. Changes in their usage in modern language are also investigated, new trends and the evolution of their meaning in the context of socio-cultural changes are analyzed. Therefore, such words are an important element of the language structure that enriches and improves the expression. Their use in various spheres of communication emphasizes their relevance and significance in the formation of modern language [2, p. 37]. The expletive constructions are language elements that are introduced into the text in order to give it additional expressiveness, accuracy or emotional colouring. These constructions are usually embedded in sentences and can contain various elements such as interjections, phrases or additional expressions. They perform important functions in the formation of the style of expression and can be used in various genres of speech, starting from literary works and ending with business correspondence [3, p. 77].

The functioning of the expletive words in a scientific and educational text is an important aspect that significantly affects the structure, style and effectiveness of the

transmission of scientific information. In scientific and educational texts, they serve to express precise shades of meaning and clarify concepts. They may include terms that are key to the field of knowledge, as well as words that add nuance or indicate a degree of confidence in the statement. For example, the use of the word *maybe* can emphasize the hypothetical nature of the statement. For example, "*And yet, as small as we were, our dreams were enormous. We cranked out code into the late hours of the night while Daft Punk blared from the speakers.*" In this sentence, the phrase *as small as we were* serves to additional explanation and contextualization of what was said in the first part. Let's analyze its structure and function. The first part of the sentence, "*And yet, as small as we were,*" introduces a contrastive comparison and immediately proceeds to an explanation. The phrase "*as small as we were*" indicates small sizes and sets the stage for the next part of the sentence.

Then the second part of the sentence, "*our dreams were enormous,*" expresses a contrast with the previous idea. The interjection "as small as we were" serves to emphasize the surprise, emphasizing that despite the small size or limitations, the main thing is that "our dreams were enormous" (our dreams were huge). The expletive word here serves as an additional explanation, clarifying the context and creating a strong contrast between the two parts of the sentence. Thus, in this case, it is used to introduce information that adds context and makes the statement richer and more expressive.

The expletive words play the role of additional explanations, examples or arguments. They can contain additional phrases, interjections or even subordinate clauses, revealing the topic and making the statement more complete.

For example, "*On the one hand, given that Facebook was a social network for college and high school students at the time, I thought that in some ways I was the perfect candidate*" In this sentence, the phrase "*On the one hand*" (From one side) performs the function of an introductory part. The introductory phrase: "*On the one hand*" serves as a signal that the speaker is going to present a contrasting or complementary point of view. It prepares the listener for the future explanation.

These linguistic elements also play a key role in the formation of academic style. Academic texts require formality and precision, and expletive words and constructions contribute to this style. They enable authors to express their opinions accurately and professionally, which is an important aspect in the context of scientific discussion and knowledge transfer. These constructions perform several functions, such as orientation in time, contextualization, evaluation, and expression of emotional colour. They enrich the utterance, make it more alive and interesting for the reader, and also express the evolution of the speaker's thinking and self-understanding.

References:

1. Грицина В. І. Особливості функціонування вставлених конструкцій в офіційно-діловому стилі. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія «Лінгвістика»*, 2010. С. 30–33.
2. Duvall, E., Robbins, A., Graham, T., Divett, S. Exploring filler words and their impact. *Schwa. Language & Linguistics*, 2014. № 11. P. 35-49.
3. Zhu G., Caceres, J. P., Salamon, J. Filler word detection and classification: A dataset and benchmark. *Cornell University*, 2022. №2. P. 75-81.

Mykhailova A. S.

*Senior Lecturer at Department of Philology and Translation
Of Ukrainian State University of Chemical Technology
Dnipro city, Ukraine*

Oleshkevich I. P.

*Senior Lecturer at Department of Philology and Translation
Of Ukrainian State University of Chemical Technology
Dnipro city, Ukraine*

PECULIARITIES OF CONTRACTS TRANSLATION FROM ENGLISH INTO UKRAINIAN

The official style differs from other styles of any language, mostly, due to the specificity of its functional use. The style of official documents is conservative. It preserves structural forms and the use of syntactic constructions. Archaic words, phrases, expressions are often observed in the official business style for writing contracts. Business correspondence, signing contracts, any document, are regulated both lexically and syntactically. Any emotionality and subjective modality are completely excluded from this style. The style of official documents is represented by the following sub-styles or variants: language of business documents, language of legal documents, language of diplomatic documents, language of military documents, language of state administration documents [2, p. 74].

Contracts are an important component of official style, recognized as their subgenre. By legal definition, a contract is a legal document that records an agreement between two or more parties and establishes their rights, obligations and responsibilities. The main feature of the contract is its legal obligation, which makes it the main tool in regulating relations in business, government institutions and other areas. Translation of foreign economic contracts is a complex type of translation. When translating, the content and style of the document must remain unchanged, regardless of the type of contract. A peculiarity of this type of translation is the need to take into account not only legal terminology, but also compliance of the translated text with the judicial system of the country in which the contract was concluded. To do this, the translator should have adequate experience in translating legal terminology and have knowledge of the legal system of the country in which the contract was concluded. Translation of contracts is a task that requires high skill and attention. The translator should understand the legal aspects of the contract, as well as take into account differences between legal systems and cultural contexts.

In order to translate contracts from English into Ukrainian, it is necessary to have a good understanding of the specifics and requirements for the design of the genre to which it belongs. The language of contracts uses legal vocabulary, cliché language, archaic forms that have become traditional for legal documents. The English language even has the concept of *legalese or formalese*, which is a technical form of writing often used by lawyers and members of the legal community to discuss legal definitions, terms, laws, and contracts [3, p.74].

The language of documents is more technical, precise and formal than the ordinary spoken English. Contracts include such lexical units as *additional-*

додатковий, advise – радити, applicant – апліканти, commence – розпочати, complete – заповнити, comply with – дотримуватися, consequently – як наслідок, ensure – впевнитись, forward – надіслати, in accordance with – згідно з, in excess of – більше, in respect of – відносно, in the event of – у випадку, etc.

From the point of view of vocabulary, it is important to note that the development of legal English was strongly influenced by Latin and French [1, p.167]. Many legal English words come from French: *action, agreement, appeal, bill, condition, contract, damage, debt, declaration, evidence, execution, obligation, parties*. The specificity of contracts affects the nature of the translation process due to a high degree of standardization and regulation. If the translator violates or ignores the requirements for translation equivalence, this will cause the destruction of the norms of formality and stereotyping, and such a contract will lose legal force. Lexical, grammatical, stylistic and syntactic difficulties in the translation of the texts of foreign trade contracts arise due to differences in international law and the terminology. This complicates the adequate selection of equivalent terms during translation. The specificity of the original language and the language of translation also complicates the search for equivalent forms of conveying the content of the texts of international contracts. For example, at the grammatical, lexical, and stylistic levels, the English and Ukrainian languages have their own norms, rules, and traditions. The translator must find such means and forms that convey the content and form of the original, especially when it comes to legal documents. When working with the translation of contracts, the translator should use not only general, but also specialized dictionaries.

Text design of contracts involves the inclusion of a significant amount of special legal, economic, in particular, commercial terminology, and specific terminology directly related to the subject of the contract. And since sometimes dictionaries do not provide (or partially provide) the meaning of words in one or another context, it is advisable to use several general and specialized dictionaries and rely on the tradition of previous translations. The skills of working with bilingual dictionaries and the ability to choose the most accurate version of the term are very important. In order to find out the content and meaning of the special term being translated, it is also important to use encyclopedias, thesauruses, descriptions, explanatory dictionaries, glossaries, special legal and economic literature. Professionals who specialize in legal translation must study regulations and follow changes in legislation.

References:

1. Білозерська Л. П., Возненко Н. В., Радецька С. В. Термінологія та переклад. Вінниця : Нова книга, 2010. 232 с.
2. Вороніна К. В. Ділова кореспонденція та переклад. Харків : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. 96 с.
3. Гудкова Н. М. Особливості перекладу договорів і контрактів: лексико-граматичний аспект. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія: Філологія. Острог : Вид-во НаУОА, 2022. Вип. 15(83). С. 74–78.

SOME DIRECTIONS OF MULTIMODAL MULTIMODAL DISCOURSE STUDIES

There are several directions in multimodal discourse studies. For example, researchers identify the multimodal elements used in specific discourse communities. Research is conducted through corpus analysis based on different discourses to investigate the internal nature and effect of chosen multimodal resources, both from systemic functional theory (Kress & Van Leeuwen, 2006;) and with a cognitive emphasis highlight the compositional approach to multimodal resources, while Kress (2010) elaborates on multimodal sociosemiotic theory and multimodal metaphor theory, using the term *multisemiotic artefact*, referring to the textual unit that, in the meaning construction process, participates in the cohesion and coherence mechanisms of the written text it is part of and is composed of various semiotic systems or modes.

Despite the diversity in ADM, these views are rarely compared, and in cases where this exercise has been carried out, it often focuses exclusively on specific terminology and/or research interests, neglecting the discussion of methodologies used to conduct multimodal artefact analysis.

Analysis is based on the decision that artefacts are constructed, among others, from some of the four possible interacting systems: verbal, graphic, mathematical, and typographic. A relevant issue in the analysts' training process is becoming aware of what it is called 'artefacts with porous and diffuse boundaries', meaning that a deep understanding of the various types of artefacts that fall within a category is necessary, giving as an example graphics.

Multisemiotic artefacts collected from the corpus offer a specific vision for characterizing multimodal artefacts, considering the written form. Two semiotic systems are considered, mainly, (1) verbal system expressed by lexical and grammar structures, consisting of words, phrases, and sentences, characterized by being exclusively linguistic in nature, and (2) graphic system expressed by photographs, graphs, diagrams, tables, sketches, and even blank spaces (it can be expressed not only concrete facts but also ideas or values through visual means).

The methodological procedure is based on three criteria: 1) modality (which systems participate in the artefact?), 2) function (what is the artefact used for?), and 3) composition (what constitutes the artefact?)

At the same time, despite the contributions of the mentioned studies, there is a limitation in that their implementation has not provided systematizations

regarding the interaction between different semiotic systems, especially in relation to the translation at hand. That is, multisemiosis is addressed as the presence of different modalities in the same artefact and the predominance that one or the other may fulfill, which prevents the researcher from focusing on how the interaction between modalities.

References:

1. Kress, G. (2009). What is a mode. En C. Jewitt (ed.), *The routledge handbook of multimodal analysis*, (pp. 54-67). Routledge.

2. Kress, G. (2010). *Multimodality: A Social Semiotic Approach to Contemporary Communication*. Routledge.

3. Kress, G., & Van Leeuwen, T. (2020). *Reading images: The grammar of visual design*. Routledge.

4. O'Halloran, K. (2016). "Análisis del discurso multimodal", *Revista Latinoamericana de Estudios del Discurso*, 12(1), 75-97. <http://dx.doi.org/10.35956/v.12.n1.2012> (fecha de consulta: 27-12-2021).

Секція 7. Освітні технології та інновації

Акімова О. М.

*канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, психології,
початкової освіти та освітнього менеджменту
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна
академія» Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ДО РЕАЛІЗАЦІЇ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ В УМОВАХ ІНКЛЮЗІЇ

На сучасному етапі розвитку сфери освіти відбувається поетапне оновлення змісту підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації фахових компетентностей в умовах впровадження інклюзивної форми навчання. Насьогодні зміст ключових аспектів фахових компетентностей тісно пов'язаний та презентується у площині нормативно-правового забезпечення організації та реалізації інклюзивної форми навчання, що знайшло відображення і в Постанові Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» [1]. Уважаємо, що зазначена Постанова змінила «медичний» підхід в організації інклюзивного навчання на «соціальний» в реальних умовах освітнього процесу та зумовила запит на дефініцію методологічних підходів підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації фахових компетентностей в умовах впровадження інклюзивної форми навчання.

Поділяємо наукову позицію З. Шевців [4, с.50], що: «...існуюча теоретична модель педагогічної діяльності потребує суттєвих змін. Адже окрім навчання і виховання дітей, учитель початкових класів в умовах інклюзивного навчання допомагає інклюзованій дитині соціалізуватися, увійти в соціальну структуру суспільства, а також здійснює корекційно-розвивальну роботу». Зазначені аспекти викликають запит на обґрунтування нових методологічних підходів до розуміння майбутніх учителів початкових класів до реалізації фахових компетентностей в умовах впровадження інклюзивної форми навчання.

Характеристика сучасних методологічних підходів потребує дефініції термінів «методологія», «методологічний підхід».

В. Рибалка в словнику розкриває зміст поняття «методологія» як термін грецького походження, що розуміється науковцями як [2, с.177-178]: «...система принципів і способів організації та побудови теоретичної і практичної діяльності, а також учення про таку систему». Поділяємо наукову

позицію дослідників, що до площини функціонування методології як науки можна віднести[с.178]: системний розгляд різних рівнів методології; досліджування категоріально-понятійного апарату; розгляд етапів, алгоритмів наукового дослідження, обґрунтування отриманої дослідницької інформації, упровадження в практику; проєктування методів, технологій тощо.

Для характеристики категорії «методологічний підхід» звернемося до праць С. Гончаренко, який розкриває поняття як [3, с.66]: «базові теоретичні положення, що розкривають пошукувач розкриває теорію досліджуваної проблеми; кількість положень залежить від цілей та змісту матеріалу дослідження». Ураховуючи вище зазначене, ключовими аспектами дефініції поняття «методологічний підхід» вважаємо філософські підвалини діалектики.

Аналіз психолого-педагогічної та філософської літератури дає підстави схарактеризувати рівні методології, як структури методологічних засад, а саме: філософський, загальнонауковий, конкретно науковий та рівень конкретного дослідження.

Виходячи з вище зазначеного, процес підготовки майбутніх учителів початкових класів до реалізації фахових компетентностей в інклюзивному освітньому просторі можна представити на методологічних рівнях: філософський (діалектична єдність теорії та практики); загальнонауковий (системний, синергетичний, аксіологічний); конкретно науковий (компетентнісний діяльнісний особистісно-зорієнтований); рівень конкретного дослідження (інклюзивний).

Зазначимо, що на сьогодні інклюзивний підхід виступає ключовим під час організації освітнього процесу та вимагає від майбутніх фахівців готовності до узгодженої діяльності як членів команди психолого-педагогічного супроводу, готовності та здатності до впровадження норм інклюзії в особистій професійній діяльності .

Література:

1. Постанова Кабінету Міністрів України: «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти» від 15 вересня 2021 р. № 957 Київ. URL: <https://cutt.ly/FwL2pEKW> (дата звернення 27.02.2024)
2. Рибалка В.В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості: термінологічний словник В. Київ, Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. 424 с.
3. Український педагогічний словник / Семен Гончаренко. Київ: Либідь, 1997. С.373.
4. Шевців З. М. Основи інклюзивної педагогіки: підручник. К. : «Центр учбової літератури», 2016. 248 с.

Баюл Т. П.
*викладач вищої категорії, методист,
голова ЦК «Управління та адміністрування»
Дніпровського транспортно-економічного фахового коледжу
м. Дніпро, Україна*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ПРАКТИЧНОГО НАВЧАННЯ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Сучасний ринок праці вимагає від випускників Дніпровського транспортно-економічного фахового коледжу (ДТЕФК) вміння використовувати набуті теоретичні знання у нестандартних ситуаціях; здійснюється своєрідний перехід від суспільства, в якому віддають перевагу знанням, до суспільства, яке складається із життєво-компетентних громадян. В умовах формування ринку праці та його насиченості менеджерами та маркетологами, нашим випускникам важко зайняти достойне місце у виробничих відносинах. Визначено, що основною причиною є недостатня практична підготовка здобувачів освіти яка забезпечила б розширення обсягу базових понять з маркетингу та менеджменту на транспорті, сформувала би управлінське мислення у майбутніх фахівців. Водночас, ринок відчуває потребу у кваліфікованих фахівцях, а відтак, метою викладачів ЦК «Управління та адміністрування» ДТЕФК є підготовка глибоко мотивованих спеціалістів з розвиненими професійними навичками; творчих особистостей, здатних аналізувати соціально-економічні зміни у суспільстві.

Наслідком професійного зростання особистості майбутнього фахівця та розвитку його професійних здібностей є фахова компетентність, яку набуває здобувач освіти, тобто – здатність успішно виконувати професійні завдання й обов'язки тієї посади, на яку людина претендує. В умовах модернізації української освіти, якість освіти трактується як відповідність умов освітньої діяльності та результатів навчання вимогам законодавства та стандартам фахової передвищої освіти, а також потребам зацікавлених сторін і суспільства, яка забезпечується шляхом процедур внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти.

Споживач освітніх послуг визнаватиме освіту якісною тільки тоді, коли вона гарантуватиме йому реалізацію власних здібностей, отримання сучасних знань, умінь і навичок, достатній рівень оплати праці, конкурентоспроможність як фахівця на ринку праці. Замовник-роботодавець вимагає від фахівця високої професійності, компетентності, готовності до високопродуктивної діяльності, спрямованої на досягнення підприємством конкурентоспроможності. Держава прагне через освіту забезпечити формування і розширене відтворення інтелектуального потенціалу нації.

Розглядаючи різні шляхи формування професійних компетенцій здобувачів освіти, значну роль відводять викладацькому складу, наявності у нього певних властивостей і цінностей, затребуваних споживачем. Рівень професіоналізму викладачів, нові методики проведення занять, нові форми контролю знань і умінь студентів залишаються головними у справі підготовки

фахівців. Часто зусиль викладачів недостатньо, щоб підняти рівень підготовки майбутніх випускників, а коледж звинувачують у надмірній «затеоретизованості» навчання.

Практична підготовка завжди була невід'ємною частиною навчального процесу у ДТЕФК. Перелік видів практик для кожної спеціальності, їх форми, тривалість і терміни проведення визначаються навчальним планом та графіком навчального процесу. Різні види практики (навчальна, технологічна, виробнича або переддипломна) відображають безперервні та послідовні етапи професійної підготовки.

Саме на технологічній та виробничій практиках у викладачів ЦК виникають проблеми, в яких можна звинуватити більшість роботодавців - за формальний підхід до організації та небажання брати на себе відповідальність за здобувачів освіти на практиках. Але найчастіше тільки в конкретній справі можна оцінити, наскільки сформовані в студенті готовність до роботи в колективі, здатність приймати самостійні рішення, обирати шляхи і засоби вирішення поставлених завдань. Бажано, щоб підготовка кадрів для роботодавців включала не тільки спостереження з їхнього боку та висловлювання зауважень, але й безпосередню участь у процесі.

Особливої актуальності проблеми організації практичного навчання набули з початком широкомасштабної війни, розв'язаної російською федерацією на території України, коли стало життєво необхідним приймати швидкі, нестандартні, за суттю – інноваційні рішення. Робота викладачів коледжу в умовах воєнного стану характеризується пошуком нових форм організації навчального процесу, ефективних технологій поєднання теорії і практики. Ми вважаємо, що впровадження елементів дуальної освіти, яку почали застосовувати в Україні, забезпечить ДТЕФК підвищення якості як практичного навчання, так і якості професійності, компетентності наших випускників.

Вже напрацьовано досвід успішної реалізації елементів цієї форми навчання, наприклад - залучення кваліфікованого персоналу з виробництва до керівництва технологічною та переддипломною практиками, до складу атестаційних комісій. Водночас, слід звернути увагу на такі проблеми: відсутність методики об'єднання теоретичного та практичного навчання, недосконалість та нестабільність вітчизняного ринку праці, повна неготовність баз практики до таких інноваційно-інтеграційних процесів у фаховій передвищій освіті, небажання співпраці й відповідальності з боку працедавців за підготовку молодих кадрів.

Література:

1. Закон України № 2745-VIII "Про фахову передвищу освіту", ред. від 27.12.2023.
2. Кудря К., Сталінська О. *Упровадження елементів дуальної форми навчання: переваги та проблеми*. Професійно-технічна освіта. 2018. №2.
3. Інформаційно-аналітичний збірник (загальна редакція). *Освіта України в умовах воєнного стану*. Київ, 2022.
4. Міністерство освіти і науки України. *Дуальна освіта*. Київ, 2017. <https://mon.gov.ua/ua/osvita/profesijno-tehnichna-osvita/dualna-osvita>

Бережна А. В.
*здобувач наукового ступеня доктора філософії
спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки
Комунальний заклад «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна*

ВОЛОНТЕРСТВО ЯК СУЧАСНИЙ ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗАСАД НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Сучасна освіта в Україні постійно розвивається, враховуючи нові виклики та потреби суспільства. Одним із ключових аспектів виховання у молодого покоління є формування національно-патріотичних цінностей, які визначають глибоке розуміння та повагу до власної культури, історії та традицій. В цьому контексті волонтерство може стати важливим інструментом формування патріотичного світогляду майбутніх учителів початкової школи.

Роль волонтерства у формуванні національно-патріотичного виховання є предметом дослідження багатьох вчених, а саме А. Капської, Г. Лактіонової, Ю. Поліщук. Формування національно-патріотичного виховання студентів та майбутніх учителів досліджувались О. Акімовою, Г. Ващенком, М. Костомаровою, Г. Пономарьовою, І. Степанцем.

Волонтерство та волонтерська діяльність в контексті освіти може виявитися ефективним механізмом практичного втілення національно-патріотичних ідей. Участь у волонтерських заходах дозволяє майбутнім учителям початкових класів зануритися у живе спілкування з історією, культурою та традиціями своєї країни. Волонтерська діяльність стимулює патріотичні почуття та відчуття гордості за свій народ, що є ключовими складовими національно-патріотичного виховання.

Дослідження, проведені Безлюдної Н., показують, що участь у волонтерських заходах позитивно впливає на формування громадянської свідомості та патріотичних почуттів. Це підтверджує важливість волонтерства та волонтерської діяльності як засобу національно-патріотичного виховання [2].

Участь у волонтерській діяльності сприяє формуванню національно-патріотичних цінностей у майбутніх учителів початкової школи. Така складова освітнього та виховного процесу допомагає учителям початкових класів розуміти важливість громадянської відповідальності та патріотизму. А це у свою чергу є засобом практичного втілення національно-патріотичних ідей, що сприяє їх осмисленню та усвідомленню у майбутніх учителів початкової школи.

Дослідження показують, що участь у волонтерських акціях, проектах та заходах позитивно впливає на формування громадянської свідомості та патріотичних почуттів. Що надзвичайно важливо розвивати та виховувати починаючи із початкової школи, адже молодший шкільний вік є сензитивним для формування майбутньої особистості.

Згідно з дослідженнями науковців, волонтерство сприяє розвитку соціальних компетенцій та емпатії у майбутніх учителів. Така діяльність відкриває можливості для майбутніх учителів пізнати та відчувати культурну спадщину своєї країни.

Також, спираючись на дослідженнями А. Марчук, визначаємо, що волонтерство та волонтерська діяльність може впливати на підвищення рівня соціальної активності особистості. Участь у волонтерських заходах є ефективним засобом практичного навчання громадянській культурі та патріотизму загалом [3, 110].

Волонтерство може стати важливою складовою частиною професійної підготовки майбутніх учителів початкових класів, сприяючи розвитку їхніх педагогічних компетенцій. Що може сприяти формуванню відповідального ставлення до своєї професії та соціальної ролі.

Також волонтерська діяльність може стати засобом практичного втілення ідеї патріотичного виховання, сприяючи відчуттю зв'язку з рідним краєм та культурою. Дослідження показують, що волонтерство може стати важливим чинником у формуванні позитивного образу України серед молодого покоління.

На думку О. М. Акімової, участь у благодійних проєктах та заходах в освітньому середовищі дозволяє майбутнім учителям початкової школи розкрити свій потенціал як педагогів та лідерів, сприяючи вихованню громадян з високим рівнем патріотичних почуттів. Волонтерство допомагає майбутнім педагогам зрозуміти важливість роботи з дітьми з різними потребами та індивідуальними особливостями [1, 19].

Волонтерство відіграє важливу роль у формуванні національно-патріотичних цінностей у майбутніх учителів початкової школи. Воно сприяє глибокому розумінню та повазі до власної культури, історії та традицій, що є важливим аспектом педагогічної підготовки. Дослідження вказують на необхідність подальшого впровадження волонтерських програм у педагогічну практику з метою підвищення рівня національно-патріотичного виховання майбутніх учителів початкової школи.

Література:

1. Акімова О. М. Формування готовності майбутніх учителів початкової школи до професійної діяльності за реалізації концепції «Нова українська школа» / О. М. Акімова, О. В. Кузнецова // Духовність особистості: методологія, теорія і практика. – Северодонецьк, 2018. – Вип. 6 (87). – С. 15–22.

2. Безлюдна Н. Соціально-педагогічні умови реалізації національно-патріотичного виховання молодших школярів у період воєнного стану.. *Věda a perspektivy*. 2022. № 7(14).

3. Марчук А., Лобода В., Іваниса В. Волонтерська діяльність як засіб самовизначення й самореалізації молоді. *Socio-economic relations in the digital society*. 2023. Т. 2, № 48. С. 104–116.

Білоцерківець В. В.

*доктор економічних наук, професор,
проф. кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін*

Завгородня О. О.

*доктор економічних наук, професор,
проф. кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних дисциплін*

Кошевий М. В.

*аспірант кафедри міжнародної економіки і соціально-гуманітарних
дисциплін*

*Український державний університет науки і технологій
м. Дніпро, Україна*

ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ СТРУКТУРНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ СТАНОВЛЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА

Умови в яких опинився світ в умовах пандемії COVID-19 та постпандемічний період диктують необхідність надзвичайної уваги до розвитку та впровадження в повсякденне життя інформаційних технологій, невпинної, відповідно до вимог часу, диджиталізації наукової, освітянської, економічної діяльності. Становлення інформаційного суспільства, про настання якого так давно пророкували класики постіндустріалізму, набуло чітких обрисів реальності, дійсності, поступове настання якої ми можемо спостерігати у сьогоденні.

Зрозуміло, що процеси поширення інформаційних технологій, трансформація соціально-економічних відносин у більшому чи меншому ступені охопили усі сфери життя, фіксуються на всіх рівнях господарської діяльності. Проте, на вістрі процесів фронтальної цифровізації в Україні закономірно розташувались заклади вищої освіти – як провідники нового, креативного та інноваційного [1-2]. Вони не тільки є осередками споживання нового, ефективної інтеграції у процеси власної діяльності результатів науково-технічного прогресу, втілення здобутків інформаційної революції у практику наукових розвідок, організації навчально-методичної роботи тощо, але й важливими центрами генерації нового знання, формування науково-методологічного підґрунтя подальшого розвитку інформаційного суспільства в усьому багатстві його форм та проявів. З цієї точки зору, на особливу увагу заслуговують питання впровадження інформаційних технологій безпосередньо у діяльність закладів вищої освіти, особливості їх конкретної реалізації не на рівні системи вищої освіти в цілому чи окремих закладів, а на рівні складових частин останніх – на рівні їх структурних підрозділів.

Вітчизняне законодавство дозволяє виокремити цілу низку таких структурних підрозділів: кафедру, факультет, бібліотеку, навчально-науковий інститут, дослідні станції, конструкторські бюро, відділи аспірантури і докторантури, навчально-виробничі комбінати, експериментальні підприємства,

клінічні бази закладів медичної освіти, підготовчі відділення, підрозділи перепідготовки та підвищення кваліфікації кадрів, інститути післядипломної освіти, лабораторії, навчально-методичні кабінети, комп'ютерні та інформаційні центри, фахові коледжі та багато інших [3].

Проте в усьому цьому різноманітті структурних підрозділів особливої уваги заслуговує один з них. Таким основним структурним підрозділом закладу вищої освіти, де зосереджені науково-педагогічні працівники, на нашу думку, є кафедра. Відповідно до типового положення, що застосовується в університетах: «Кафедра є структурним підрозділом факультету (навчально-наукового центру), що провадить освітню, методичну та наукову діяльність за певною спеціальністю (освітньою програмою) чи міжгалузевою групою спеціальностей, до складу якого входить не менше п'яти науково-педагогічних працівників, для яких кафедра є основним місцем роботи, і не менш як три з них мають науковий ступінь або вчене (почесне) звання» [4].

У сучасних реаліях української вищої освіти саме на рівні кафедри здебільшого реалізується освітня, методична та наукова діяльність закладів вищої освіти, і саме дослідження показників її діяльності в контексті впровадження інформаційних технологій, залучення до формування світу майбутнього, становлення та розвитку інформаційного суспільства викликає особливий дослідницький інтерес. І в цьому розумінні, впровадження новітніх інформаційних технологій до наукового та освітнього процесу є необхідною, але далеко не достатньою умовою набуття кафедрами статусу центрів інноваційного, своєрідних ампліфікаторів розгортання інформаційного суспільства в національних умовах, генераторів новітнього в звичній матерії навколишнього традиційного.

Література:

1. Bilotserkivets V., Tarasevych V., Aliyev U., Izdebski W., Lemeshchenko P. Development of economy digitalisation: global and national dimensions in the pre-COVID and post-pandemic world. *International Journal of Global Environmental Issues*. 2022. № 21(2-4). pp. 276–302. URL: <https://www.inderscienceonline.com/doi/epdf/10.1504/IJGENVI.2022.126207> (дата звернення: 06.03.2024).

2. Білоцерківець В.В. Сучасна інформаційна економіка як локомотив глобалізації в умовах пандемії. Theory and practice of modern science: collection of scientific papers «SCIENTIA» with Proceedings of the V International Scientific and Theoretical Conference, (Kraków, Republic of Poland, May 12, 2023). Kraków: European Scientific Platform. 2023. С. 88-89.

3. Закон України «Про вищу освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. – 2014. № 37-38. ст.2004.

4. Типове положення про кафедру Українського державного університету науки і технологій. URL: https://ust.edu.ua/upload/files/shares/9_Documents/founding_documents/pol_kaf.pdf (дата звернення: 06.03.2024).

Борова Т. А.
д.пед.н., проф.
Національний університет Ірландії Мейнута
м. Мейнута, Ірландія

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ XXI СТОЛІТТЯ У СУЧАСНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬСТВА

Метою роботи є проаналізувати шляхи формування компетентностей XXI століття відповідно до вимог сучасного світового суспільства.

Сучасний світ швидко рухається та змінюється під впливом постійних інновацій, які бурхливо розвиваються задовольняючи потреби четвертої промислової революції. На думку І. Манаєнко, А. Яценко, М. Пилкіна та О. Сосновської промислова революція 4.0. стала каталізатором створення нових технологій, які вплинули на ринок праці [1; 2].

Процеси трансформації розвитку глобалізованого суспільства визначаються у стратегії реформування суспільства сталого розвитку з визначенням сімнадцяти цілей сталого розвитку (ЦСР), четвертою з яких є «Освіта для сталого розвитку» [5]. Європейська економічна комісія Організації Об'єднаних Націй визначила ключові компетентності у відповідності до цілей сталого розвитку, формуванню яких приділено значну увагу серед науковців, урядовців та практиків.

Серед останніх досліджень можна визначити Звіт Єврокомісії щодо сформованості ключових компетентностей для навчання упродовж життя, де стратегічного розвитку набувають такі компетентності як: глобальне громадянство та багатомовність [4]. Проте, зауважимо, що особливістю ключових компетентностей XXI століття є їх формування протягом життя у межах інтеграції усіх форм освіти: формальної, неформальної та інформальної.

З метою виокремлення ключових компетентностей майбутнього, звернемо увагу на статтю «A scoping review of Future Skills frameworks» (2022) де науковці на основі мета-аналізу ключових понять схарактеризували основні метакатегорії майбутніх компетентностей серед яких: когнітивні, діалогові, ІКТ, ціннісні, само менеджменту, навчання упродовж життя та адаптивні (гнучкі) навички. Усі мета категорії містять категорії, які загалом складають п'ятдесят дві компетентності [3].

Ґрунтуючись на останніх дослідженнях у пріоритетних напрямках розвитку освіти виникає необхідність у знаходження шляхів упорядкування освітньої діяльності. Перегляд освітніх програм є одним з таких шляхів.

Розроблення освітніх програм на основі запровадження виконання ЦСР є одним з нагальних завдань сьогодення. Звертаючи увагу на розвиток інформаційних технологій в освіті, розроблення освітніх програм має ґрунтуватися на змішаних формах навчання та містити елементи неформальної та інформальної освіти. Обов'язковою складовою результатів

навчання мають бути ключові компетентності XXI століття. Особливістю таких освітніх програм є міждисциплінарний підхід, який має в основі проектний метод викладання та навчання, наразі він виокремлюється у наукових дослідженнях як основний, проте можуть бути залучені будь-які методи викладання, які сприятимуть отриманню ефективних результатів навчання.

Отже, впровадження ЦСР в освітні програми є значним кроком у підготовці випускників, які мають усвідомлювати, що досягнення глобальний розвиток суспільства нерозривно пов'язаний з досягненням ЦСР. Виклики, які постають перед освітою, зокрема вищими, це інтеграція відповідних навчальних матеріалів у свої освітні програми, для чого необхідно певний час та зусилля освітян. Проте, спрямованість освіти для сталого розвитку може виходити за межі формальної освіти і залучати студентів до вирішення питань своїх громад, країн тощо, надаючи можливість самим студентам брати участь у вирішенні питань сталого розвитку. Також інтеграція формальної, неформальної та інформальної освіти із залученням інформаційних технологій допоможе у виконанні ЦСР.

Перспективним є дослідження шляхів залучення цілей сталого розвитку в освітню практику.

Література:

1. Манаєнко І. М., Яценко А. М. Тенденції та перспективи четвертої промислової революції. 2021: II Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2021. С.184-185. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230938>.

2. Пилкін М., Сосновська О. Прогнози і виклики четвертої промислової революції. 2021: II Міжнародна науково-практична конференція «Бізнес, інновації, менеджмент: проблеми та перспективи». 2021. С.58-59. URL: <http://confmanagement.kpi.ua/proc/article/view/230938>.

3. Athanasia Kotsiou, Dina Daniela Fajardo-Tovar, Tom Cowhitt, Louis Major & Rupert Wegerif. A scoping review of Future Skills frameworks. *Irish Educational Studies*, 41:1, 2022. P. 171-186, DOI: 10.1080/03323315.2021.2022522.

4. Education and Training Monitor 2022: Comparative report. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. URL: <https://op.europa.eu/webpub/eac/education-and-training-monitor-2022/downloads/comparative-report/education-and-training-monitor-comparative-report.pdf>

5. Quality Education. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/tsili-staloho-rozvytku/quality-education>

Глаголева А. Р.
*студентка 5-го курсу кафедри підприємництва,
організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки*

Писарькова В. Р.
*асистентка кафедри підприємництва,
організації виробництва та теоретичної і прикладної економіки
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ НАВЧАННЯ

Освітні технології та інновації грають ключову роль у вдосконаленні навчання та допомагають підготувати студентів до викликів, які стоять перед ними. Кожна особа має важливість мати освіту та набувати знання, хоча це питання вимагає відділення часу та виявлення бажання. Головна ціль навчання полягає в формуванні всебічно розвиненої та готової до інновацій особистості з національною свідомістю. Неперервні зміни в науці, технологіях та інноваціях формують наш шлях. Галузь освітніх технологій та інновацій постійно розвивається і використовує нові технології для удосконалення процесів навчання та викладання.

Сучасність – це сукупність поточних та актуальних явищ, ідей, технологій та культурних тенденцій, що існують у даному періоді часу. Поєднання сучасності з освітою вимагає гнучкості та вдосконалення підходів до навчання [1;2].

Розумне поєднання традиційних та інноваційних методів навчання може включати в себе: використання технологій у навчанні; активне залучення студентів; розвиток критичного мислення та творчості; адаптацію до індивідуальних потреб; створення відкритого середовища. Поєднання цих елементів дозволяє створити збалансоване навчання, що враховує вимоги сучасності та забезпечує якісну освіту [3].

Справді, комп'ютер став невід'ємним інструментом в роботі та навчанні, особливо після того, як у 70-ті роки він став персональним та доступним для широкого кола користувачів. Однак варто відзначити, що перший крок у напрямку персональних комп'ютерів був зроблений ще в 1951 році, коли 14 червня цього року був представлений перший цифровий комп'ютер. Цей винахід виявився комерційно успішним, представивши собою перший особистий комп'ютер. Американський інженер Генрі Едвард Робертс, який також заснував і був президентом компанії Micro Instrumentation and Telemetry Systems, створив цей перший комп'ютер. Його винахід відкрив шлях до розвитку персональних комп'ютерів, що в наш час є невід'ємною частиною сучасного життя та освіти. У сучасних навчальних закладах використання комп'ютерів стало невід'ємною частиною навчального процесу. Вони використовуються для різноманітних цілей, включаючи дослідження, виконання завдань, підготовку до уроків та проходження

онлайн-курсів. Це не тільки полегшує доступ до інформації, але і розвиває цифрову грамотність та навички, які є важливими у сучасному інформаційному суспільстві.

Існує розмаїття програмного забезпечення для електронного навчання, яке допомагає в управлінні та підтримці процесу викладання та навчання. Ось кілька популярних типів програмного забезпечення для електронного навчання: системи управління навчанням (LMS); віртуальні навчальні середовища (VLE); інтерактивні підручники: відеоконференційні та вебінарні платформи; електронні портфоліо та системи електронного оцінювання. Це лише кілька прикладів з різноманітності інструментів, які сприяють розвитку та впровадженню електронного навчання.

У сучасному світі ПК та Інтернет визначають наш підхід до навчання та доступ до інформації. Інтернет став необхідним інструментом для отримання різноманітної інформації, навчання, спілкування та розвитку. Без нього функціонально складно уявити багато аспектів життя. Порівнюючи з минулим, коли навчання відбувалося, тримаючи книгу в руці або слухаючи лекції, тепер ми маємо необмежений доступ до знань через Інтернет. Технології, такі як штучний інтелект та нейромережі, змінюють спосіб, яким ми збираємо, аналізуємо та використовуємо інформацію. Ці технології не тільки перетворюють галузь освіти, а й впливають на наш повсякденний спосіб життя та праці.

Хоча ПК є невід'ємним інструментом, мобільні пристрої, такі як смартфони та планшети, стали не менше важливими для навчання та роботи в сучасному світі. Ці інтелектуальні пристрої дозволяють зберігати, отримувати та обробляти інформацію за будь-яких обставин. Вони пропонують гнучкість та мобільність, що дозволяє навчатися в будь-якому місці та в будь-який час. Мобільні пристрої стали не просто засобом споживання інформації, а й потужними засобами для активного навчання, використання навчальних додатків, здійснення дистанційних занять та спілкування зі співробітниками та викладачами. Таким чином, разом з ПК, мобільні пристрої відіграють ключову роль у сучасній освіті та навчанні, забезпечуючи доступ до знань та можливість навчатися у різних форматах і на різних платформах.

Література:

1. Інтернет в освіті. Застосування інтернет-технологій, як інструмент навчання здобувачів освіти. URL: <https://naurok.com.ua/vistup-internet-v-osviti-zastosuvannya-internet-tehnologiy-yak-instrument-navchannya-zdobuvachiv-osviti-228834.html>
2. Соціальні медіа в сучасній освіті: світові тенденції. URL: https://osvita.ua/vnz/high_school/28665/
3. Доповнена реальність для цікавих занять. URL: <https://www.op.ua/news/osvita-v-ukraini/dopovnena-real-nist-dlya-cikavih-zanyat>

Глянєнко К. А.
*кандидат педагогічних наук, викладач комісії педагогічних та
соціально-гуманітарних дисциплін,
ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки
Українського державного університету науки і технологій»
м. Дніпро, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ВИДІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Педагогічна освіта перебуває на шляху значних трансформацій, пов'язаних із зміною статусу та функцій викладача в інформаційному суспільстві, необхідністю підвищення якості професійної педагогічної підготовки в умовах змішаного / дистанційного навчання, розвитком шляхів та способів набуття відповідних компетентностей, вміння впроваджувати інновації у педагогічну діяльність.

Під інноваціями розуміють нові форми організації діяльності і управління, нові види технологій, які охоплюють різні сфери життєдіяльності людства. Зазначимо, що немає єдиного визначення поняття «інновація»: системні зміни (Н. Лапін, А. Пригожий); часткові (В. Онушкін); результат (В. Паламарчук). Інноваційна діяльність передбачає створення, опанування, розповсюдження та застосування інновацій у процесі професійної підготовки здобувачів освіти [8].

На початку 2020 років відбувається значна трансформація системи освіти, змінюється мета, завдання, методи, форма. У переважній більшості заклади освіти перейшли на змішаний формат навчання, тобто відбувається застосування дистанційних технологій, що у свою чергу передбачає розробку та використання електронних посібників, інтерактивних вправ, роботу з ІКТ. Тому викладачі закладів вищої освіти мають бути готові до змін і вміти впроваджувати у процес професійної підготовки здобувачів освіти інноваційні технології [3].

Головною метою освіти стає формування у здобувачів освіти здатності вчитися протягом життя, вміти адаптуватись до вимог часу, мати сформовані комунікативні навички, лідерські якості, працювати в команді, планувати час, вміти аналізувати та прогнозувати. Ці якості визначають готовність фахівців до змін, мобільність, здатність діяти у нестандартних ситуаціях, що виникають у професійній діяльності. Формування такої системи вмінь передбачає насамперед посилену практичну підготовку, активну самостійну роботу, широке використання елементів науково-дослідницької роботи у процесі навчання.

Формування інноваційних видів педагогічної діяльності відбувається у системі універсальних навчальних дій здобувачів освіти та норм поведінки у віртуальному середовищі, тому зростає значимість формування ІКТ-компетентності майбутнього вчителя, яка передбачає кваліфіковане

застосування засобів ІКТ під час здійснення педагогічної діяльності як у змішаному форматі, так із застосуванням технологій дистанційного навчання [4]. На часі розроблення та застосування інноваційних механізмів реалізації програм педагогічної підготовки, що забезпечить посилення мотивації до навчання, активізацію пізнавальної, науково-дослідницької діяльності, зростання престижу та значимості педагогічних спеціальностей [11].

Основні ідеї інноваційного розвитку педагогічної освіти та вимоги до професійної підготовки викладачів реалізуються завдяки курсам підвищення кваліфікації, стажуванню, вебінарам, майстер-класам, засіданням «Школи педагогічної майстерності».

Інноваційна діяльність викладача є комплексним інтегративним видом педагогічної діяльності, спрямованим на забезпечення інноваційного розвитку та підвищення якості професійної освіти за рахунок розробки та застосування різноманітних нововведень у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців; цілеспрямована діяльність із використанням різноманітних інновацій підвищення якості професійної підготовки.

Інновацією в такому разі є процес та результат цілеспрямованих, ефективних змін на основі нововведень, що забезпечують якісне оновлення та розвиток окремих освітніх компонентів та цілісної системи професійної педагогічної освіти [1].

Отже, інноваційна діяльність викладача є умовою його безперервного особистісного та професійного розвитку та стає головним інструментом якісної зміни системи педагогічної освіти, в основі якої лежить відмова від стереотипів у професії, вихід за рамки чинних механізмів, знаходження нових оригінальних способів розв'язання професійних завдань.

Література:

1. Авраменко К.Б. Теоретичні засади компетентнісного підходу як інновації у професійній підготовці майбутніх педагогів. Формування професійної компетентності майбутніх педагогів дошкільної та початкової освіти : зб. науково-метод. праць / за заг. ред. В.Є. Литнєва, Н.Є. Колесник, Т.В. Наумчук. Житомир : Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2014. С. 13-16.

2. Гончаренко С.В. Професійна компетентність фахівця вищої школи: історія понять ХХІ ст. Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. Серія : *Педагогічні науки*. Вип. 155. 2018. С. 33-37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuP_2018_155_10

3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології. Практикум : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2013. 448 с.

4. Радченко О. Я. Інноваційні технології як складова освітнього середовища сучасного закладу освіти. 2020. С.70-82. URL : http://dSPACE.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/17177/1/5_Radchenko.pdf (дата звернення : 20.01.2024).

5. Жалдак М.І. Педагогічний потенціал інформатизації навчального процесу та проблеми його розкриття. Комп'ютер у школі та сім'ї. Вип. № 2. 1999. С. 37–40.

Дудкіна В.В.

вчитель-методист

*Комунального закладу «Ліцей №44» Кам'янської міської ради
м. Кам'янське Дніпропетровська область, Україна*

ВПРОВАДЖЕННЯ ТЕХНОЛОГІЇ ОЗОН НА УРОКАХ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Гуманізація освіти в Україні змінила пріоритети в навчанні в цілому. Особистісне ставлення і зростання здобувача освіти безпосередньо пов'язані з формуванням національної мовної особистості, яка легко адаптується до умов сучасного шкільного середовища. Навчання української мови та літератури закладає підґрунтя державності, тому що сприяє формуванню навчальної та виховної функцій. У сучасному світі не існує дефіциту інформації, і здобувачі освіти легко беруть її з широкого інформаційного простору. Тому завдання вчителя української мови та літератури полягає в систематизації та узагальненні нової інформації, в умінні донести її в доступному для здобувача освіти вигляді.

Процес формування комунікативної компетентності здобувачів освіти передбачає системну роботу з одночасним формуванням субкомпетентностей комунікативної компетентності, застосування комунікативно орієнтованих вправ і завдань на всіх етапах використання дібраних матеріалів з української мови, формуванню вмінь активно послуговуватися сучасною українською мовою в різних життєвих, а в майбутньому й професійних ситуаціях (комунікативна компетентність)

Метою особистісно зорієнтованого навчання є виявлення суб'єктивного досвіду кожного здобувача освіти та надання психологопедагогічної допомоги в становленні його індивідуальності, у життєвому самовизначенні, самореалізації. Якщо традиційний підхід до навчання передбачав наближення кожного здобувача освіти до параметрів особистості з попередньо створеними якостями, то особистісно зорієнтоване навчання ґрунтується на визнанні унікальності суб'єктивного досвіду самого учня.

Технологія особистісно орієнтованого навчання дає змогу забезпечити розвиток і саморозвиток мовної особистості здобувача освіти «як суб'єкта пізнавальної та предметної навчальної діяльності, створення його позитивної особистісної Я-концепції». Для цього треба враховувати вікові особливості та суб'єктивний досвід здобувача освіти; виробити власну мотивацію до процесу активного учіння та здійснити чітке цілевизначення; забезпечити реалізацію власної рефлексії, а за потреби й коригувати навчальні дії

кожного здобувача освіти; застосовувати різнотипові активні форми організації навчально-пізнавальної роботи комунікативно компетентнісного спрямування; використовувати комплексно як традиційні, так й інноваційні методи, прийоми й засоби навчання; і впровадити особистісно орієнтовані ситуації.

Сутність особистісно зорієнтованої технології сучасного уроку української мови та літератури полягає у створенні оптимальних умов для формування індивідуальної мовної особистості здобувача освіти, яка орієнтується в сучасній літературі, знає та продовжує презентувати національні традиції, орієнтується в літературній спадщині, а також розвитку в здобувача освіти персональної комунікативної компетентності, реалізації індивідуальної освітньої траєкторії зростання акеособистості, вироблення власної освітньої продукції у процесі вивчення предметів української мови та української літератури. У своїх працях педагог-мовознавець Ірина Кучеренко стверджує: «навчальна взаємодія двох діяльностей (навчання/викладання й учіння) передбачає партнерство учасників навчального процесу – вчителя й учня, побудоване на ідеях гуманізму, антропоцентризму, дитиноцентризму, стимулювання до творчості й самореалізації і учіння як особистості, інноватора, патріота, й умотивованого вчителя».

Отже, особистісно зорієнтоване навчання відповідає стратегічним цілям навчання української мови та літератури, які сформульовані відповідно до потреб суспільства та вимог держави на сучасному етапі. Під час використання технологій ОЗОН відбувається становлення, формування та розвиток комунікативних компетентностей здобувачів повної загальної середньої освіти.

Література

1.Кучеренко І. Особистісно зорієнтоване навчання – домінантна модель реалізації концепції «Нова українська школа». Дивослово. Українська мова й література в навчальних закладах. 2018. № 10. С. 2–5.

2.Місяць Н. Комунікативний аспект уроків – пріоритетний напрям навчання рідної мови // Українська мова і література в школі. – 2008. – №3. – С. 5 – 7

3.Єрмоленко С.І. Особистісно-професійний розвиток учителя закладу загальної середньої освіти української мови на уроках лексикології та фразеології. Закономірності розвитку та функціонування української мови в освітньо-науковому просторі : монографія. Мелітополь : ФОП Однорог Т.В., 2021. С. 50–62.

Ковальова Н. А.

*д. і. н., проф. каф. філософії та українознавства
ДВНЗ «Український державний хіміко-технологічний університет»
м. Дніпро, Україна*

«НЕЗРУЧНИЙ» АНТОН МАКАРЕНКО: ЩО БУЛО ВИЛУЧЕНО З ПЕРШОЇ ВЕРСІЇ «ПЕДАГОГІЧНОЇ ПОЕМИ»

Різним аспектам життя, педагогічної діяльності і творчості прихильника трудової школи в радянській Україні Антона Макаренка присвячено понад тисячу праць [1, с. 30]. Перепрочитання твору «Педагогічна поема», який за жанром можемо визначити як дидактичний роман, спонукає до нових роздумів, зокрема, про те, як офіційна радянська педагогіка робила з розповіді-спостереження про виховання малолітніх правопорушників приклад для наслідування наступних поколінь педагогів. Співставлення двох версій художнього твору: прижиттєвого видання 1935 р., опублікованого російською мовою (дві частини роману) [2] та україномовного видання 1977 р. (три частини), свідчить про вилучення чи своєрідне трактування багатьох незручних для радянської педагогіки аспектів суспільно-політичного життя 1920-х років.

Нагадаємо, що у романі йде мова про колонію для малолітніх злочинців імені М. Горького на Полтавщині (1920–1928 рр.). Цензури / коректури з боку автора чи редакторів зазнали термінологія твору, дійові особи, характеристика суспільно-політичних явищ, методи і засоби педагогічної діяльності.

До термінологічних правок і коректур належать такі: кандьор (каша чи куліш, блюдо козацької кухні) у російській версії роману віднесено до «національних російських блюд» [2, с. 25]. В україномовному виданні кандьор – просто «їжа» [3, с. 25]. Фраза «правильный городской язык» [2, с. 109] в україномовній версії потрактовано як «правильна російська мова» [3, с. 71]. Із фрази «російські благодатні дощі» вилучено прикметник «російські» (нагадаємо, що дія відбувалася на Полтавщині) [2, с. 220; 3, с. 144]. Фраза «м'які селянські дороги» у поселеннях заможних хуторян [2, с. 368] перетворилася на «курні сільські путівці» [3, с. 239]. У російському виданні стереотипне уявлення, що «корівник – це місце бруду і смороду» було означено як російський забобон [2, с. 378–379], а в українському виданні етнічну приналежність вилучено і вжито слово «забобон» без прикметника [3, с. 246].

Перша частина текстових вилучень пов'язана із характеристикою незручних для радянської влади суспільно-політичних процесів. У виданні 1935 р. докладно описано соціальне походження вихованців колонії [2, с. 64–65]. З пізнішого видання (1977) вилучено фрагмент про належність багатьох колоністів до повстанських формувань. Вилучена сцена знайомства повстанця Семена Карабанова з його конвоїром у губрозшуку Остромуховим свідчить, що цькування і переслідування у колонії підлітків-євреїв і причини антисемітизму слід шукати у давній особистій неприязні [2, с. 118–120]. Ім'я

наркома освіти УСРР (1920–1923) Григорія Гринька, наявне у першій редакції роману [2, с. 86], в українській версії не згадується, текст абзацу перефразовано [3, с. 59].

Зазнало коректури і дражливе для автора роману питання національного самовизначення – як України, так і його особистої ідентичності. У прижиттєвому виданні твору зневажливо описано національно-патріотичну роботу в колонії в умовах українізації вихователя Дерюченка. Культ творчості Т. Шевченка схарактеризовано як символ «петлюрівщини». Автор оприявнив свої проімперські переконання – з точки зору українського національного руху іменував себе «ренегатом» і синонімізував з поняттям «москалі» [2, с. 250].

У пізнішій версії твору скореговано негативне ставлення до заможних селян, зокрема в описі поїздки представників колонії до хуторян з метою купівлі нового коня вилучено фразу «вороги радянської влади, бандити» [2, с. 369; 3, с. 240], порівняння заможних селян з дикунами, характеристику їхнього господарства як «жебрацького» [2, с. 369]. До українського варіанту твору не увійшов 11-й розділ частини першої «Битва на Ракитному озері», де автор докладно описав сцену побиття колоністами п'яних голови сільради і літнього хуторянина [2, с. 94–100]. Моральне засудження куркулів, актуальне на початку 1930-х рр., з часом втратило сенс.

У пізнішій версії твору вилучено невігідні для радянської виховної системи згадки про венеричні хвороби у вихованців колонії, їхні зв'язки з кримінальним світом (на прикладі Корнеєва) [2, с. 133], прийом на посаду виховательки професійної повії за протекцією зверху [2, с. 254]. Немає фрагменту тексту, пов'язаного з перебуванням у колонії представника Наркомосу УСРР Чарського – той читав вірші, говорив про велике майбутнє людства, закохав у себе виховательку Лідочку, але при цьому відкрито зрадив їй, пиячив і займався неробством [2, с. 436–438, 450–453]. Стали недоступними для читачів непедагогічні методи перевиховання девіантної поведінки трьох вихованців: наркомана-симулянта Євгенєва (колоністи кинули його у річку), жертви мобінгу Перепелятченка (через ігнорування з боку адміністрації колонії сам перетворився на забіяку) і відмінника Назаренка (ухилився від громадської роботи й своєчасно не отримав рекомендацію для вступу на робітфак) [2, с. 454–458].

Отже, порівняльний аналіз двох видань роману свідчить про корегування або вилучення багатьох фрагментів тексту, пов'язаних із радянською суспільно-політичною дійсністю і «непедагогічною» педагогікою А. Макаренка. Ці вилучення спричинили лакуни у розумінні певних сюжетів роману.

Література:

1. Дічек Н. Педагогічне новаторство А.С. Макаренка (полтавський період) і проблема «морально дефективного дитинства». *Творча спадщина А.С. Макаренка: осмислення історичного досвіду та інноваційного потенціалу*. Суми : Вид-во СумДПУ ім. А.С. Макаренка, 2013. С. 30–55.
2. Макаренко А. Педагогическая поэма. Москва : Госполитиздат, 1935. 508, [3] с.
3. Макаренко А. Педагогическая поэма. Київ : Радянська школа, 1977. 508 с.

Ковтанюк М. С.

викладач каф. Інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій

Криворучко І. І.

*викладач каф. Інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ВЕБРЕСУРСІВ ДЛЯ СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ З ВИКОРИСТАННЯМ ЕЛЕМЕНТІВ ВІЗУАЛЬНОГО ПРОГРАМУВАННЯ

Візуальне програмування – це парадигма програмування, яка динамічно розвивається, та використовує візуальні та інтерактивні середовища для створення програмного коду. Цей спосіб програмування здобуває все більшу популярність в освіті, особливо в розробці мобільних застосунків, завдяки своїй простоті та доступності. Цей метод дозволяє створювати програми без написання коду, з допомогою методу drag-and-drop [4].

Вебресурси для створення мобільних застосунків з використанням елементів візуального програмування є чудовим варіантом для користувачів, які хочуть створити мобільний додаток без написання коду [1].

Варто виділити переваги та недоліки вебресурсів, які використовують візуальне програмування для створення мобільних застосунків.

Переваги:

- **Простота використання:** Візуальні інтерфейси drag-and-drop роблять процес створення мобільних застосунків доступним для користувачів без досвіду програмування.
- **Швидкість:** Візуальне програмування дозволяє швидко створювати прототипи та розробляти готові продукти.
- **Гнучкість:** Багато вебресурсів пропонують широкий спектр шаблонів і компонентів, які можна використовувати для створення різних типів мобільних застосунків.
- **Доступність:** Більшість вебресурсів працюють онлайн, що робить їх доступними користувачам з будь-якого місця.

Недоліки:

- **Обмежені можливості:** Візуальні платформи програмування можуть мати обмежені можливості порівняно з традиційними методами розробки мобільних застосунків.
- **Відсутність контролю:** Користувачі можуть мати менший контроль над кодом мобільного застосунку, що може призвести до проблем з продуктивністю або безпекою.
- **Залежність від платформи:** Багато вебресурсів дозволяють створити застосунок та використовувати його тільки на їхній платформі, обмежуючи цим користувачів, які бажають перенести програму в публічний доступ.

- **Вартість:** Деякі вебресурси є умовнобезкоштовними, тобто для того щоб розширити функціональні можливості платформи потрібно заплатити певні кошти.

Візуальне програмування – це не просто інструмент, а й нова методологія навчання інформатики. Цей підхід має значний потенціал для трансформації освітнього процесу, роблячи його більш доступним, цікавим та ефективним.

Візуальне програмування не є заміною традиційному кодингу. Його варто використовувати як доповнення до класичних методів навчання, що дозволить здобувачам отримати більш глибоке та всебічне розуміння програмування [3].

Більш того, це інноваційний та перспективний напрямок розвитку освіти в галузі інформатики. Цей підхід має значний потенціал для підвищення доступності, мотивації та ефективності навчання, готуючи учнів до майбутніх кар'єрних можливостей у динамічному світі технологій [2].

Література:

1. Базурін В. М. Середовища програмування як засіб навчання учнів основ програмування. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 59, № 3. С. 13–27. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v59i3.1601>.

2. Медведєва М.О., Жмурко О.І., Криворучко І.І., Ковтанюк М.С. Використання ігрових онлайн-сервісів у процесі вивчення мов програмування. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т. 2, № 36. с. 248–255.

3. Криворучко І.І., Ковтанюк М.С. Використання інтерактивних технологій в освітньому процесі. *Інформаційно-комп'ютерні технології – 2021 (ІКТ-2021) : тези доп. XII Міжнар. науково-техн. конф., м. Житомир, 1–3 квіт. 2021 р. Житомир, 2021. С. С. 145–146.*

4. Ковтанюк М.С. Thinkable як засіб розвитку фахової компетентності майбутніх вчителів інформатики. *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи : зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Житомир, 25 квіт. 2023 р. Житомир, 2023. С. 163–164.*

Костина А. М.
*викладачка кафедри технологій навчання,
охорони праці та дизайну Білоцерківського інституту
неперервної професійної освіти
м. Біла Церква, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ІНКЛЮЗИВНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА В ЗП(ПТ)О

У теперішній час відбувається пошук нових шляхів організації освіти дітей із особливими освітніми потребами. У зв'язку з цим, виникає потреба в організації особливого виду закладу освіти, де б реалізовувалась інклюзивна освіта. У 1994 році Саламанською декларацією було введено в міжнародний вжиток термін «інклюзія» та проголошено принцип «інклюзивної освіти». Було запропоновано, щоб інклюзія стала загальною формою освіти. Зазначеним документом звернено увагу на основні права та унікальність кожної дитини, на те, що в системі освіти (за усіма віковими групами) мають бути розроблені освітні програми, у відповідності з індивідуальними потребами розвитку у контексті інклюзії [3]. *Інклюзія* – це політика й процес, що дає можливість всім дітям брати участь у всіх програмах [3]. Інклюзія передбачає застосування конкретних рішень, які дозволять всім дітям рівноправно брати участь в академічному та суспільному житті. Особливо це стосується тих дітей, що мають труднощі в фізичному або розмовному розвитку [3].

Система інклюзивної освіти включає в себе загальноосвітні заклади середньої, професійної та вищої освіти. Інклюзивна освіта передбачає перебудову всього процесу загальної освіти як системи для забезпечення освітніх потреб всіх дітей. Інклюзивна освіта передбачає готовність навчати кожну дитину, незалежно від наявності чи відсутності у неї фізичних або психічних вад, та у максимальному обсязі, що відповідає навчальній програмі того закладу або групи, які дитина відвідувала б у разі відсутності у неї будь-яких відхилень (Rogers, 1994) [1].

Інклюзивний заклад освіти - заклад освіти, що забезпечує інклюзивну освіту як систему освітніх послуг, зокрема: адаптує освітні програми, середовище, методи та форми навчання, використовує наявні ресурси, залучає батьків, співпрацює з фахівцями для надання спеціальних послуг, створює позитивний клімат. Головною метою закладу освіти, що впроваджує інклюзивну освіту, є забезпечення умов для спільного виховання і навчання учнів з різними психофізичними особливостями розвитку. Учень із особливостями психофізичного розвитку не повинен займати особливого становища в закладі, він має почуватися природно, досягти самостійності, наскільки це можливо [2].

Основні принципи інклюзивного закладу освіти: всі учні мають навчатися і виховуватись разом у всіх випадках, коли це виявляється можливим, не зважаючи на певні труднощі чи відмінності, що існують між ними; заклади мають визнавати і враховувати різноманітні потреби своїх вихованців шляхом узгодження різних видів і темпів навчання і виховання;

забезпечення якісної освіти для всіх шляхом розробки відповідних навчальних планів, програм, застосування організаційних заходів, розробки стратегії викладання, використання ресурсів і партнерських зав'язків зі своїми громадами; діти з особливими освітніми потребами мають отримувати будь-яку додаткову допомогу, яка може знадобитися їм для забезпечення успішності процесу навчання і виховання [1].

В закладі ЗП(ПТ)О перспективні, календарно–тематичні плани роботи фахівців створюються на основі освітньої програми та індивідуальних освітніх планів з урахуванням індивідуальних особливостей вихованців. Для організації робіт з «особливими» учнями повинні розроблятися спеціальні програми, комплекси методичних рекомендацій для проведення занять з учнями з різними дефектами. методи, засоби і форми роботи мають сприяти розширенню спектра компетенцій учня, його соціалізації в колективі однолітків. Педагоги закладу П(ПТ)О мають передусім формувати позитивне ставлення здорових вихованців до учнів із психофізичними вадами, емпатію, прийоми адекватної взаємодії. Формування психологічної безпеки інклюзивного освітнього середовища ЗП(ПТ)О багато в чому визначається ставленням здорового оточення до молоді з особливими освітніми потребами. Основною загрозою у міжособистісній взаємодії в будь-якому соціумі, а отже і в інклюзивному освітньому середовищі також, є можливість отримання психологічної травми, в результаті якої відбувається нанесення шкоди позитивному розвитку людини та її психічному здоров'ю.

Сьогодні розвиток інклюзивного навчання розглядається як стала тенденція освітньої політики України, як невід'ємна складова реформи, що передбачає побудову освітнього процесу на засадах безумовної цінності кожної особи (аксіологічний підхід), з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей, потреб, можливостей, інтересів і прагнень здобувачів освіти задля максимально можливого їх особистісного розвитку; забезпечення активної та інтерактивної освітньої діяльності дітей та учнівської молоді задля набуття здобувачами освіти таких знань, практичних умінь, досвіду, формування таких цінностей, ставлень, життєво важливих навичок, які сприятимуть успішній життєдіяльності та творчій самореалізації кожної особи.

Література

1. Кравченко Г.Ю. Інклюзивна освіта / Г. Кравченко, Г. Сіліна / Посібн. Х.: Вид-во «Ранок», 2014. 144 с.
2. Кучерак І.В. Інклюзивна компетентність учителя як складова педагогічної майстерності// Розвиток педагогічної майстерності майбутнього педагога в умовах освітніх трансформацій: матеріали Всеукраїнської науковопрактичної конференції (13 травня 2022 р.) / Глухівський НПУ ім. О. Довженка. Глухів, 2022. 317 с., с.156-158
3. Саламанська декларація. Рамки дій щодо освіти осіб з особливими потребами, прийняті Всесвітньою конференцією з освіти осіб з особливими потребами: доступ та якість. Саламанка. Іспанія, 7-10 червня 1994 р. К., 2000. 21 с.

Костриця О.М.
викладач іноземної мови,
Шпаковська М.П.
соціальный педагог
ВСП Дніпровський фаховий коледж
інженерії та педагогіки УДУНТ
м. Кам'янське, Україна

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ НАПРЯМІВ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ. ІНТЕГРАЦІЯ ДИСЦИПЛІН

Креативні індустрії в Україні продемонстрували значний вплив як на економіку, так і на культурний ландшафт. Цей сектор включає широкий спектр діяльності, від традиційного мистецтва до сучасних цифрових форм, таких як ІТ, та прикладне мистецтво. Юридично визнані у 2018 році, ці галузі роблять значний внесок у ВВП України, зайнятість та експортні послуги. Підвищення інтересу до креативного сектору демонструє мультиплікативний ефект для економіки.[1,с.4]

Зростання та підтримка цих галузей очевидні через різноманітні ініціативи та фонди, підкреслюючи їхню невід'ємну роль у сприянні науковим та соціальним інноваціям, технологічному прогресу та підвищенні якості освіти.

Вплив креативних індустрій багатогранний, він впливає не лише на економічні показники, а й сприяє культурному туризму та розвитку громад.

Цей напрям стає популярним, оскільки спостерігається підвищення інтересу до української народної творчості, культури та особливостей культурного розвитку всіх регіонів країни.[2] Сучасний етап міжнародних відносин, а також роль іноземної мови у цьому процесі потребують значної уваги до викладання іноземної мови в закладах освіти, що зумовлює пошук нових форм і методів навчання, які б сприяли формуванню комунікативних навичок, підвищенню інтересу до вивчення дисципліни.

Наразі одним із основних завдань закладів освіти є ознайомлення здобувачів освіти з культурними традиціями українців, художнім мистецтвом, народною творчістю; активізувати вживання тематичного матеріалу в усному мовленні.

Сучасні методики проведення передбачають формування і засвоєння практичних знань, вмінь та навичок, які спрямовано для забезпечення навичок говоріння, розуміння тексту, а також застосування активного словника; комунікативний метод дозволяє активізувати знання лексики та розвитку мовленнєвої діяльності.

Культурні установи Дніпропетровської області мають унікальний потенціал, обумовлений багатою історією та культурною спадщиною регіону.

Ці особливості не тільки викликають гордість місцевих жителів, але й приваблюють культурних туристів.[4, с.8] Регіон має сильну мережу

культурних установ та кваліфікованих спеціалістів, що складається з митців та менеджерів.

Проте, існують певні виклики, такі як обмежене фінансування для впровадження сучасних технологій та низька міжнародна популярність.[1,с.7]

Інтеграція цифрових технологій та сучасні методики у музеях, може кардинально змінити взаємодію з культурним контентом та залучити більше відвідувачів.Співпраця з міжнародними культурними інституціями та приватним сектором відкриває додаткові можливості для фінансування та обміну знаннями.[3] Інвестиції у навчання з культурного менеджменту та іноземної мови зможуть підвищити ефективність та оптимізувати навчальний процес.

Література:

1. Кіналь Н. М. Особливості розвитку сфери культури територіальних громадах. Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.2021.№ 4. С.3–8. URL: [https://ird.gov.ua/sep/sep20214\(150\)/sep20214\(150\)_003_KinalN.pdf](https://ird.gov.ua/sep/sep20214(150)/sep20214(150)_003_KinalN.pdf) (дата звернення: 07.03.2024).

2. Креативні індустрії та їхній внесок у економічний розвиток|CIAU. Головна Асоціація Креативних Індустрій України (CIAU). URL: <https://ciau.org.ua/novyny/kreatyvni-industrii-ta-ikhniy-vnesok-uekonomichnyu-rozvyto> (дата звернення: 03.03.2024).

3. Cultural activities | UNESCO UIS. UNESCO UIS. URL:<https://uis.unesco.org/node/3079728> (дата звернення: 03.03.2024).

4. KEA European Affairs. Smart Guide to Creative Spillovers for Policy Makers.2019.19с.URL:<https://keanet.eu/wpcontent/uploads/2019/09/SMARTGUIDE-FINAL-PDF.pdf> (дата звернення:03.03.2024).

Кравченко Г. Ю.
д. пед. наук, доцент,
завідувачка кафедри технологій навчання,
охорони праці та дизайну,
Білоцерківський інститут неперервної післядипломної освіти
м. Біла Церква, Україна

ПРОЄКТНИЙ ПІДХІД В УПРАВЛІННІ ОСВІТНЬОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

Інноваційні процеси, які відбуваються в освіті України, стали ознакою кожного закладу вищої освіти, що працює в режимі розвитку, тим самим підвищуючи її ефективність. Один із шляхів вирішення цього завдання є впровадження в зміст діяльності вищої школи педагогічних технологій, спрямованих на його вдосконалення, розвиток мотивації студентів до навчання, підвищення пізнавальної активності та самостійності. Розвиток якостей, які сприяють активному залученню студентів до творчої діяльності є передумовою оптимізації професійно-педагогічної та професійно-технологічної підготовки. Це висуває перед кафедрами закладів вищої освіти завдання: створення сприятливих умов для розвитку кожного студента; підвищення його інтелектуального потенціалу; всебічного врахування індивідуальних здібностей, нахилів, інтересів; надання можливостей для самореалізації та становлення студента як суб'єкта освітнього процесу.

Змістові аспекти проблеми оновлення національної професійної освіти України в цьому напрямі дослідження знайшли відображення у працях В. Гузеєва, І. Зязюна, Ю. Краснова, В. Кременя, В. Лутковського, Н. Ничкало, Н. Побірченко, О. Пометун, С. Сисоєвої, М. Сметанського та ін.

Інноваційна діяльність у навчанні студентів закладів вищої освіти має різні форми й потребує принципово нових механізмів взаємодії теорії і практики. Одним із ефективних, проте мало використовуваних у сучасному інноваційному освітньому середовищі кафедр, є *метод проєктів*.

Передумову впровадження методу проєкту в практику освітньої діяльності кафедр закладів вищої освіти становлять два основні мотиви: *пошук методів, які давали б змогу представити освітній процес як організацію переважно самостійної роботи студентів та прагнення розглядати освіту більш широко, ніж просто передачу певного обсягу знань*.

Термін «проєкт» з латинської «proectus» означає «кинутий уперед». У сучасному розумінні проєкт - це намір, який буде здійснено в майбутньому.

За визначенням А. Дахіна, термін «проєкт» має декілька значень. По-перше, проєкт – це попередній (орієнтований) текст документа (проєкту концепції, проєкту стандарту освіти, проєкту програми тощо). По-друге, проєкт розуміють як певну акцію, сукупність заходів, об'єднаних програмою, або організаційну форму цілеспрямованої діяльності – дослідницької діяльності тих, хто навчається. По-третє, це діяльність, спрямована на

створення (вироблення, планування, конструювання) будь-якої системи, об'єкта чи моделі [1].

Таким чином *проекткування* – це особливий тип інтелектуальної діяльності, відмінною особливістю якої є перспективна орієнтація, практично спрямоване дослідження.

Німецький педагог А. Флітнер характеризує проектну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки («Lernen mit Kopf, Herz und Hand»), тобто осмислення самостійно добутої інформації здійснюється через призму особистого відношення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті [2].

Важливого значення має думка, що цінність проектної технології полягає не так у результатах, як у самому процесі отримання цих результатів.

Застосування методу проектів сприяє реалізації певних педагогічних завдань, що стоять перед викладачами: *інтенсифікації освітнього процесу, підвищенню його ефективності та якості результатів навчання студентів; системній інтеграції предметних завдань, розвитку вмінь експериментально-дослідницької діяльності студентів; побудові відкритої системи освіти, яка забезпечує кожному учасникові (викладачу, студенту) власну траєкторію самоосвіти; формуванню інформаційної культури як студентів так і викладачів* [1].

При цьому не звертати увагу на роль мотиваційного розвитку, який є процесом керованим не можна. Починається він із професіоналізації процесу навчання у вищій школі шляхом створення професійно-креативного освітнього середовища. У такому середовищі складається система умов організації життєдіяльності майбутніх фахівців, які спрямовуються на формування їхнього ставлення до світу, до своєї майбутньої професійної діяльності.

Пошуково-дослідна діяльність стає першою сходинкою до науково-дослідницької діяльності студентів, яка є однією з форм самовираження особистості студента, розвиває його творче мислення ініціативність, самостійність. Важливими особливостями самостійної роботи виступає те, що, по-перше, вона має яскраво виражений пізнавальний характер, а по-друге, формує професійну самостійність, здатність до творчого розв'язання не лише навчальних завдань, але й тих, що виникатимуть у подальшій професійній діяльності в умовах реального виробництва.

Література:

1. Кравченко Г.Ю. Проектний підхід як складова педагогічної інноватики на шляху до якісної вищої професійної освіти / Кравченко Г. Ю. Мовмига Н. Є. Монографія / Pedagogical and psychological sciences: development prospects in countries of Europe at the the beginning of the third millennium: Collective monograph Volume 2. Riga Izdevnieciba “Baltija Publishing”. 2018. P. 192 -209.

2. Кравченко Г.Ю. Підготовка інженерів-педагогів в інженерно-педагогічних закладах вищої освіти в Україні / О. Горностаєва, Г. Кравченко / Modern education, training and upbringing: collective monograph / Abdullayev A., Rebar I., – etc. – International Science Group. – Boston : Primedia eLaunch, 2021. P. 420-426.

Кравченко С. О.

к.пед.наук, викладач

ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки УДУНТ»

м. Кам'янське, Україна

Головаха Л. М.

директор

Комунальний заклад «Лицей № 21»

Кам'янської міської ради

м. Кам'янське, Україна

ОСВІТА В ЦИФРОВУ ЕПОХУ: ВИКЛИКИ ТА МОЖЛИВОСТІ ДЛЯ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ

Сучасні освітні трансформації, зумовлені цифровізацією, ставлять перед педагогами нові виклики, але «сучасна масова та розгалужена система педагогічної освіти не здатна забезпечити майбутніх педагогів належними знаннями і навичками щодо посилення своєї конкурентоспроможності на ринку праці та побудови успішної кар'єри після отримання диплому» [2, с.39-40]. Тому виникає потреба у розробці власного «цифрового профілю», що стане візитівкою на ринку освітніх послуг.

Створення онлайн-профілю (сайту, блогу, каналу) дозволить майбутнім педагогам: продемонструвати свої сильні сторони та «родзинки», налагодити контакт з цільовою аудиторією, підвищити свою конкурентоспроможність.

Соціальні мережі є потужним інструментом для просування. Facebook, YouTube, Instagram, TikTok – платформи, які дозволяють охопити широку аудиторію. Viber, Telegram – мобільні додатки для налагодження особистого контакту, а SMM-технології є ефективним знаряддям для просування особистого бренду. Про це ж свідчать і дослідження сучасних науковців: «Соціальні медіа вже давно стали невід'ємною частиною взаємодії між членами суспільства, а технологія маркетингу соціальних медіа (SMM), відповідно, – дієвим інструментом для просування особистого бренду» [1, с. 55-57].

Варто наголосити на важливості якісного контенту, для чого інформація та контент мають бути ретельно відібрані та структуровані, майбутньому педагогу треба знати свою цільову аудиторію та спілкуватися з нею на актуальні теми, пам'ятати: добротність контенту напряду впливає на репутацію автора.

Значними перешкодами для вирішення цих завдань є хаотичний розвиток цифрових компетенцій у здобувачів освіти, а велика кількість навчальних онлайн-ресурсів не гарантують високої якості знань. Серед шляхів подолання цих перешкод є необхідність систематизувати та

структурувати доступні онлайн-ресурси, розробити чітку програму розвитку цифрових навичок для педагогів.

Вважаємо, що для майбутніх освітян існує потреба у додаткових знаннях, а саме: включення курсів з персонального брендингу в програми підготовки педагогів, заохочення самоосвіти та використання кращих практик з цієї теми.

Отже, навчання майбутніх педагогів розвитку персонального брендингу – це назріле завдання, що потребує системного підходу. Опанування навичками персонального брендингу – це інвестиція в успішне майбутнє, що допоможе здобувачам освіти зробити перші кроки на шляху до створення унікального онлайн-профілю, який стане запорукою успішної кар'єри в майбутньому.

Література:

1. Запорожець Т. В., Карпенко Ю. В., Кілієвич О. І. Цифрове врядування. Київ. 2020. 336 с.

2. Локарева Г. В., Садовенко С. Г. Методологічне забезпечення розвитку педагогічних навиків вчителів спеціальних дисциплін. *Педагогічні науки: теорія та практика*. Запоріжжя : Видавничий дім «Гельветика», 2021. № 3 (39). С. 39–47. DOI: <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2021-3-05>.

Кремінський Т. В.
магістрант кафедри математики
Гудима У. В.
кандидат фізико-математичних наук,
доцент кафедри математики
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка,
м. Кам'янець-Подільський, Україна

РОЛЬ ЕКОНОМІЧНИХ ЗНАНЬ У ПІДВИЩЕННІ ЯКОСТІ НАВЧАННЯ МАТЕМАТИКИ: ПЕРСПЕКТИВИ ТА ВИКЛИКИ

У сучасному світі, що характеризується стрімкими змінами та глобалізацією, економічні знання стають надзвичайно важливим елементом для індивідуального та колективного успіху. Вони впливають на практично всі аспекти нашого життя, від особистих фінансів до глобальних економічних викликів. У цьому контексті, розуміння основних економічних принципів та їх взаємозв'язок з математикою стає ключовим для ефективного функціонування суспільства та розвитку індивіда.

Економіка – це наука, яка досліджує виробництво, розподіл та споживання матеріальних благ і послуг. Успішне функціонування економіки має велике значення для стабільності країни, благополуччя громадян та забезпечення їхніх потреб. Економічні процеси впливають на рівень зайнятості, інфляцію, розмір заробітної плати, інвестиції, рівень життя та інші аспекти суспільного життя [1].

Розглянемо взаємозв'язок економічних знань з навчанням математики. Математика є основою багатьох економічних моделей та теорій. Вона допомагає аналізувати, прогнозувати та вирішувати складні економічні проблеми. Наприклад, використання диференціальних рівнянь у моделюванні економічних процесів дозволяє прогнозувати зміни в цінах, обсягах виробництва та інших показниках. Крім того, статистичні методи дозволяють аналізувати економічні дані та виявляти закономірності у розвитку економіки.

Іншим важливим аспектом є використання математичних моделей для оптимізації рішень в економіці. Наприклад, лінійне програмування дозволяє знаходити оптимальні рішення в умовах обмежень, що є важливим у виробництві, логістиці та інших сферах економіки. Також важливим є розуміння фінансової математики, яка допомагає в управлінні ризиками, оцінці фінансових інструментів та прийнятті фінансових рішень [2].

Включення економічних аспектів до вже насичених програм може стати складною задачею через декілька проблем. Деякі з них ми проаналізували, подавши у таблиці 1.

Таблиця 1

Проблема	Обґрунтування проблеми
Обмежений обсяг програми	Насиченість існуючих програм може ускладнити включення нових тем.
Недостатня підготовка вчителів	Вчителям може бракувати необхідних знань для викладання економічних аспектів.
Конфлікт з іншими дисциплінами	Включення нових тем може конкурувати з існуючими предметами.
Недоступність навчальних матеріалів	Може бути складно знайти відповідні матеріали для викладання економічних аспектів.
Підготовка учнів до вивчення економіки	Учні можуть потребувати додаткової підготовки для розуміння економічних концепцій.

Враховуючи важливість економічних знань та їх взаємозв'язок з математикою, розуміння обох областей стає ключем до успішного функціонування в сучасному світі. Для ефективного використання цих знань у навчанні математики можна розробити інноваційні педагогічні підходи, що поєднують теорію з практичними завданнями та задачами. Наприклад, вирішення реальних економічних задач може стати стимулом для студентів та допомогти їм краще розуміти математичні концепції.

Крім того, важливо вдосконалювати підготовку вчителів математики, забезпечуючи їх додатковими знаннями у сфері економіки та методиками викладання математики з використанням економічних прикладів. Також необхідно активно розвивати навчальні матеріали, які б включали елементи економічних знань та стимулювали аналітичне мислення учнів.

У подальшому, важливо підкреслити значення включення економічних аспектів до вже насичених навчальних програм, а також обговорити шляхи подолання проблем, які можуть виникнути в цьому процесі. Важливо підкреслити потребу у спільній роботі учителів, учнів, батьків та адміністрації навчальних закладів для успішної імплементації цих змін. Також варто відзначити важливість постійного вдосконалення програм та пошуку нових методик навчання з метою забезпечення якісної освіти, що відповідає вимогам сучасного світу.

Література:

1. Марецьк Ю., Бунчук О., Таблер Т. Підготовка викладача математики у контексті сучасних суспільних викликів. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету*. Серія: Педагогіка, 1(30), 123-128.

2. Синельник О., Петренко І. Інтеграція економічних аспектів у навчання математики: виклики та перспективи. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2(45), 67-72.

Кучеренко І. А.

д. пед. н., проф., завідувач каф. методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту» НАПН м. Біла Церква, Україна

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ІНТЕРАКТИВНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Компетентісна спрямованість сучасної мовної освіти зумовлює модернізацію форм навчання в закладах освіти і передбачає вдосконалення процесу лінгводидактичної організації і реалізації сучасного уроку української мови, в межах якого здійснюється навчально-педагогічний дискурс і відбувається полілогічне суб'єкт-суб'єктне спілкування педагога і здобувачів освіти з метою розвитку учня-мовця.

Досягти продуктивності й ефективності процесу мовного навчання можливо за умови впровадження у практику технології інтерактивного навчання, що ґрунтується на інтерактивній діалогічній дискурсивній взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу з метою досягнення наперед визначеного кінцевого результату – формування комунікативної компетентності учня.

Термін «інтерактивне навчання» від англ. *inter* – поміж-, взаємо-; *act* – діяти) вперше ввів у науковий простір Г. Фріц. Педагоги і психологи, досліджуючи інтерактивну взаємодію учасників навчання, підкреслювали позитивність такого процесу і досить високий результат навчальної роботи. Інтерактивні інновації в процесі навчання активно досліджують учені в царині педагогіки та лінгводидакти (Н. Голуб, О. Горошкіна, С. Караман, М. Кларін, Л. Мамчур, М. Пентилюк, Л. Пироженко, О. Пошетун, А. Фосоля та ін.) й упроваджують вчителі у практику освітнього процесу.

Сутність інтерактивного навчання вчені трактують в аспекті педагогіки як «навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх учнів. Це взаємонавчання (групове, колективне, навчання у співпраці), де вчитель і учні є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять на уроці [3, с. 7]», у галузі лінгводидактики як «організацію навчального процесу, що включає чітко спланований очікуваний результат навчання, окремі інтерактивні методи і прийоми, що стимулюють процес пізнання, та розумові навчальні умови й процедури, за допомогою яких можна досягти запланованих результатів» [1, с. 271].

Технологія інтерактивного навчання передбачає створення комфортних педагогічних умов, за яких кожен здобувач освіти під час активного учіння буде розвивати власну комунікативну здатність у взаємодії і співдіяльності з усіма членами класного колективу та вчителем. Мета інтерактивної технології – організація та реалізація оптимальних педагогічних умов для активного учіння,

за яких учень сам особистісно буде відкривати і здобувати знання, виробляти вміння й уміння, набувати досвіду та розвивати власну компетентність.

Квінстенція інтерактивної технології сучасного уроку української мови – діалогічна / полілогічна суб'єкт-суб'єктна взаємодія вчителя й учня / учнів, міжособистісний навчально-пізнавальний дискурс з метою формування комунікативної компетентності учня-мовця. Під час навчального заняття за умов упровадження інтерактивної технології навчання реалізовується навчально-пізнавальний дискурс – комунікація вчителя / учня / учнів з метою передачі науково-змістової інформації і розвитку всіх складників комунікативної компетентності (мовленнєвої, мовної, власне комунікативної, соціокультурної, діяльнісної).

Головний складник інтерактивної технології сучасного уроку – інтерактивна співпраця і співнавчання, міжособистісна навчально-пізнавальна взаємодія, особливістю якої є здатність учня «занурюватися» у навчальну комунікативну ситуацію, «переймати роль іншого», аналізувати, як його сприймає співрозмовник / співрозмовники і відповідно інтерпретувати дії інших та стратегічно проєктувати й реалізовувати власні дії. Під час втілення інтерактивної технології навчання учні формують «Я-Концепцію»: визначають «Я» актуальне (самоідентифікація себе), «Я» соціальне (погляд на себе з точки зору соціального оточення), «Я» потенційне (якості та цінності особистості за суттєвих змін життєвого світу), «Я» ідеальне (тенденції розвитку та самоздійснення особистості [2, с. 192]).

Під час міжособистісного навчально-пізнавального дискурсу і відбувається розвиток учня-мовця. Шляхами досягнення мети і цілей інтерактивної технології уроку є діалогічна взаємодія, до якої педагог залучає всіх учнів класного колективу. Процес навчання на уроці в аспекті інтерактивної технології передбачає моделювання комунікативних ситуацій, проблемних ситуацій, використання рольових / ситуативних / ділових дидактичних ігор, спільне вирішення поставленої пізнавальної дослідної проблеми. У співпраці замість репродукування «готової» інформації учні обґрунтовано висловлюють власні думки, гіпотези, роздуми, здобувають знання, формують уміння, виробляють навички, набувають досвіду. У процесі інтерактивного навчання учні приймають спільне рішення, доходять спільної думки, навчаються бути демократичними, мовленнєво активними.

Використання в освітній практиці інтерактивної технології сучасного уроку української мови дає позитивні результати і дозволяє ефективно провадити навчально-пізнавальну діяльність у співпраці, взаємоповазі з метою досягнення успіху в особистісному цілеспрямованому учінні учнів.

Література:

1. Кучеренко І. А., Пентилюк М. І. Теорія і технологія сучасного уроку української мови : навч.-метод. посіб. Херсон. : Айлант, 2022. 352 с.
2. Мистецтво життєтворчості особистості : науково-методичний посіб. К. 1997. Ч. 2. Життєтворчий потенціал нової школи. 936 с.
3. Пометун О., Пироженко Л. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. К. : А.С.К., 2004. 192 с.

Лещенко А.В.
викладач кафедри мовної підготовки
Київський інститут Національної гвардії України
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ВІРТУАЛЬНОЇ РЕАЛЬНОСТІ ТА ІНТЕРАКТИВНИХ ДОДАТКІВ У ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Знання іноземних мов стає все більш важливим у нашому глобалізованому світі. Освітні технології розвиваються, що призводить до розробки ефективних методів викладання іноземних мов. Одним з них є інтеграція віртуальної реальності та інтерактивних додатків. Такий підхід забезпечує ефект занурення, що дозволяє здобувачам освіти взаємодіяти з мовою у більш природний та ефективний спосіб, що призводить до кращого запам'ятовування та покращення комунікативних здібностей.

Для забезпечення інтерактивного навчання в закладах освіти по всьому світу використовуються чимало технологій, щоправда, на різному рівні. До таких інтерактивних інструментів належать і технології віртуальної (Virtual Reality, VR) та доповненої реальності (Augmented Reality, AR). Між цими технологіями існує істотна різниця. Технології доповненої реальності здатні проєктувати цифрову інформацію (зображення, відео, текст, графіку) поза екранами пристроїв та об'єднувати віртуальні об'єкти з реальним середовищем за допомогою одного лише смартфона. Віртуальна реальність за допомогою спеціального шолома чи VR-окулярів на 360° картинки переносить людину в штучний змодельований світ [1, с. 41].

Використання VR у процесі вивчення іноземних мов дозволяє студентам поглибити свій імерсивний досвід. Завдяки віртуальній реальності вони можуть відчувати себе серед іншомовного середовища, сприймати мову через візуальні та аудіо враження, що максимально наближається до реальності. Додатки для смартфонів та планшетів, які поєднують інтерактивні вправи з використанням штучного інтелекту, також революціонізують процес вивчення. Вони надають можливість індивідуалізувати навчальний процес та створюють адаптивні програми, що враховують потреби кожного здобувача освіти [3, с. 5-6].

Переваги використання інноваційних технологій у процесі вивчення мови включають:

- фокусування (використання віртуальної реальності та інтерактивних додатків дозволяє студентам зануритися в мове середовище, що максимально

наближається до реальності, забезпечуючи імерсивний досвід вивчення) [2, с. 312];

- мотивація (інтерактивні додатки та ігри забезпечують цікаві та захоплюючі завдання, що стимулюють мотивацію до вивчення мови, зменшуючи відчуття нудьги та підвищуючи зацікавленість студентів) [2, с. 312-313];

- індивідуалізація (завдяки адаптивним програмам на основі штучного інтелекту студенти можуть отримувати персоналізовані завдання та рекомендації, враховуючи їхні потреби та рівень володіння мовою);

- доступність (технологічні засоби для вивчення мови можуть бути легко доступні за допомогою сучасних пристроїв, таких як смартфони, планшети або комп'ютери, що робить навчання мови більш доступним для всіх категорій учнів);

- ефективність (інноваційні технології дозволяють створювати інтерактивні вправи та симуляції, які сприяють швидшому та ефективнішому засвоєнню мовного матеріалу через залучення більш широкого спектра сенсорних інформаційних каналів).

Використання віртуальної реальності та інтерактивних додатків у процесі вивчення іноземних мов стає не лише ефективним, а й захоплюючим способом освоєння мовного матеріалу. Ці інновації допомагають зробити процес навчання цікавішим та доступнішим для всіх здобувачів освіти, незалежно від їхнього рівня мотивації та попереднього досвіду. Завдяки поєднанню сучасних технологій з методиками викладання, є можливість створити більш ефективні та результативні умови для вивчення іноземних мов у сучасному світі.

Література:

1. Волинець В. Використання технологій віртуальної реальності в освіті. *Неперервна професійна освіта: теорія і практика*. 2021, № 2 (67). С. 40-47. DOI: <https://doi.org/10.28925/1609-8595.2021.2.5>

2. Трач Ю. VR-технології як метод і засіб навчання. *Освітологічний дискурс*. 2017. № 3–4. С. 309-322. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2017.3-4.3932>

3. Хміль, Н.А., Галицька-Дідух, Т.В. і Цяньці, В. Використання віртуальної та доповненої реальності в українській освіті. *Академічні візії*. 2023, № 22. С. 1-12. DOI: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.8251886>

Линчак О.В.

д.б.н., с.н.с., проф. кафедри методики професійної освіти та соціально-гуманітарних дисциплін Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПНУ м. Біла Церква, Україна

ЦІННІСТЬ ЗДОРОВ'Я ЯК ОСНОВНА ХАРАКТЕРИСТИКА МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ В СУЧАСНИХ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ УМОВАХ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Забезпечення здоров'я населення залишається основним завданням кожної держави та загалом усієї світової спільноти. Особливо це актуально сьогодні для України, коли соціально-економічні негаразди лише посилюються під час війни. На цьому тлі здоров'я, яке за визначенням Всесвітньої організації охорони здоров'я є «станом повного соціального, духовного та фізичного благополуччя, а не лише відсутністю хвороб і фізичних вад», виступає однією з основних життєвих цінностей, а необхідність його збереження та відновлення є аксіомою.

Передбачення та запобігання розвитку негативних подій в приватному та громадському житті потребує від людини певного рівня освіти, культури мислення, високого ступеню розвитку її особистості. Запорукою виживання та післявоєнного відтворення з подальшим процвітанням є лише фізично та психічно здорове населення, що відтворюється у поколіннях. Особливо це актуально на сьогодні, де на фоні зниження чисельності населення (як за рахунок міграції, так й за рахунок значного перевищення кількості померлих над кількістю народжених) в умовах дії хронічного дистресу, відмічається погіршення стану здоров'я населення, в т.ч. дітей і молоді.

За даними Українського інституту майбутнього серед основних викликів державній політиці в Україні будуть і вже є поряд з депопуляцією населення розбалансованість ринку праці, яка буде помножена на колосальний дефіцит робочих рук. Все це буде на фоні збільшення дефіциту пенсійного фонду, зростання демографічного тягаря на населення працездатного віку та підвищення навантаження на систему охорони здоров'я. Зменшення кількості дітей та підлітків створить виклики для системи освіти та подальшого поповнення когорти фахівців різних галузей. Катастрофічність ситуації посилюється на фоні деградації системи освіти та наукової школи, що відбувалося в т.ч. і за рахунок незворотної міграції низки освітян та науковців.

Так як в умовах війни та повоєнного відновлення в Україні актуально і важливо відновлення престижності виробничих професій, то варто відмітити значний внесок у цей процес майстрів виробничого навчання. Професійний розвиток останніх передбачає здатність вживати заходи для збереження фізичного та психологічного здоров'я. Як свого, так і своїх учнів. Серед

основних знань визначені: правила трудового розпорядку, тривалість робочого часу та часу відпочинку та ознаки фізичного і психічного здоров'я. А основні вміння і навички потрібні для раціонального розподілу робочого навантаження, запобіганню перевтомі, можливості відстежувати стан фізичного і психічного здоров'я та організувати комфортне робоче місце.

На сьогодні в умовах зміненого навколишнього середовища та хронічної дії стресу під час війни здоров'язбережна компетентність (здатність планувати і реалізовувати свою життєдіяльність у спосіб, сприятливий для здоров'я і безпеки самої людини та її соціального оточення) повинна бути пріоритетною поряд з іншими компетентностями, які визначені у Професійному стандарті «Майстер виробничого навчання» (Наказ Міністерства економіки України № 430-21 від 17.08.2021 р.).

Беззаперечно, що майбутнє нації залежить від підростаючого покоління. А майбутнє нашої країни та її повоєнне відновлення залежить не лише від рівня підготовки майбутніх фахівців, але і від рівня їх здоров'я, оскільки саме він буде забезпечувати економічні надбання в державі, її розвиток та національну безпеку. З метою нівелювання загроз здоров'ю, які виникають сьогодні, всі дії повинні бути спрямовані на профілактику хвороб та збереження і зміцнення здоров'я і мають супроводжувати людину протягом усього її життя та розглядатися як інвестиції у здоров'я. При цьому, перш за все, необхідна доступність до заходів зміцнення здоров'я, профілактики захворювань та їх лікування.

Склад і розміри впливу можливих чинників на формування здоров'я населення свідчать, що, незважаючи на вагомість якості та доступу до медичної допомоги, вирішальним у цьому процесі є спосіб життя. Запропонована ВООЗ вже не одне десятиліття назад стратегія зміцнення здоров'я (health promotion) передбачає надання окремим індивідам і групам осіб можливості контролю за чинниками, які формують здоров'я. Стратегія заснована на принципах турботи кожного про своє здоров'я; спільних дій щодо допомоги іншим; здорового оточення. Вона є прикладом міждисциплінарного, міжгалузевого підходу до вирішення проблеми, а її впровадження вимагає участі широких верств суспільства, посилення роботи служб охорони здоров'я та активної залученості освітян. Серед умов збереження і покращання здоров'я майбутніх фахівців є, перш за все, визнання цієї проблеми найбільш пріоритетною та об'єднання зусиль різних верств суспільства для її вирішення. Суспільству необхідно створити оточення, яке би сприяло здоров'ю людини і дозволяло їй вибрати здоровий спосіб життя. Поряд з посиленням профілактичної спрямованості вітчизняної медицини нагальною є потреба у підвищенні рівня освіти, яке визнано найкращим способом формування здорового (у фізичному і психічному розумінні) суспільства (World Health Report, 2002). І саме системний підхід до вирішення проблеми на всіх рівнях дозволить навіть при песимістичних демографічних прогнозах забезпечити збереження людського капіталу України в умовах війни та повоєнного відновлення.

Ломака М.О.

*вчитель української мови та літератури
КЗ «Лицей №44» Кам'янської міської ради,
здобувач освіти другого (магістерського) рівня
КЗВО «Дніпровська академія неперервної освіти»,
ОПІ «Освітні педагогічні науки», ОПП «Загальна педагогіка»
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна*

ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ УМІНЬ І НАВИЧОК ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ ШЛЯХОМ ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ НАВЧАННЯ

У сучасній педагогічній науці провідними є ті методи навчання і форми навчальної діяльності здобувачів освіти, що акцентують увагу на особистості як суб'єкті освітнього процесу. Вони передбачають урахування пізнавальних можливостей, здібностей, інтересів, запитів і цінностей.

Головна мета мовного навчання – формування у здобувачів освіти комунікативної компетентності, базою для якої є комунікативні вміння, сформовані на основі мовленнєвих умінь і навичок.

Кожен урок української мови – складна, цілісна, динамічна система змісту навчального матеріалу й організації роботи з ним, яка насамперед спрямовується на засвоєння матеріалу, зазначеного в темі уроку. Мета уроку збігається з метою освітнього процесу в цілому. Однією з них є формування національно-мовної особистості здобувача освіти. Особистий досвід педагогічної діяльності показує, що це можливо досягти у тому випадку, якщо на кожному уроці та позакласній роботі педагог виховуватиме у здобувачів освіти увагу до слова, свідоме ставлення до мови як засобу самовираження, спілкування між людьми, передачі почуттів і переживань, ставлення до довкілля. Отже, розвивається мовлення здобувача освіти, а отже й мислення, інтелект, мовленнєва пам'ять, емоційна сфера, мовне почуття, естетичний смак, розуміння краси української мови, багатство її мовних засобів.

З метою формування комунікативних умінь і навичок здобувачів освіти, уроки слід будувати так, щоб здобувачі освіти одержували зразки комунікативно досконалої мови й навчалися доцільно й правильно використовувати засоби мови для побудови власних висловлювань. У здійсненні поставленої мети важлива роль належить синтаксису, тому що вивчення синтаксису, знання правил поєднання слів і побудови речень, сприяють розвитку і удосконаленню синтаксичної будови мовлення, формуванню орфографічних і пунктуаційних навичок та формуванню комунікативних умінь. Синтаксичний напрямок роботи з розвитку мовлення полягає у роботі над словосполученням та реченням, включенні словосполучення у речення.

Досягнення належних результатів у формуванні комунікативної компетентності можливе завдяки використанню інноваційних технологій, заснованих на особистісно зорієнтованому навчанні, зокрема: розвивального навчання, інтерактивного навчання, креативного навчання, проєктної роботи, навчання з використанням ІКТ.

Розвивальне навчання передбачає розвиток особистісних якостей здобувачів освіти. Педагог широко застосовує завдання на розвиток мислення, формування

вмінь розуміти, синтезувати, аналізувати, узагальнювати, застосовувати знання на практиці. Сприймання інформації відбувається найчастіше шляхом діалогу, здобувачі освіти висловлюють свої думки, діляться інформацією, порівнюють, проводять аналогії, класифікують, конкретизують тощо.

Інтерактивне навчання – це особлива форма пізнавальної діяльності, що ґрунтується на діалозі та полягає у вільному обміні думками. Воно передбачає моделювання життєвих ситуацій, використанні рольових ігор, спільне розв'язання проблем на основі відповідної ситуації. Використання ігрової ситуації, рольової гри на уроці посилює емоційне сприйняття матеріалу, здобувачі освіти набувають досвіду вербального й невербального спілкування. Формуванню навичок вільного висловлення власних думок в усній чи писемній формах сприяють інтерактивні методи навчання.

Зокрема, метод «Мікрофон», «Не закінчене речення» надає можливість кожному здобувачеві освіти по черзі швидко висловити свою думку, відповідаючи на запитання. Використовуючи інтерактивні методи здобувачі освіти набувають навичок коротко формулювати і висловлювати власні думки.

Креативне навчання (приміром мови) ґрунтується на творчій діяльності. Важливим завданням є полегшення і стимулювання творчого процесу, забезпечення оцінювання його продуктів. Результатом роботи найчастіше є творче письмо, повідомлення, реклама, запрошення, презентації, власні відеоролики тощо.

Проектна технологія спрямовує інтерес здобувачів освіти до нових знань, пошукової, дослідницької роботи, що сприяє розвитку комунікативної компетентності школярів, їхніх творчих здібностей. Учитель добирає такі форми роботи і зміст навчального матеріалу, що формують творче мислення учнів, культуру міжособистісного спілкування.

Отже, досвід педагогічної діяльності показує, що особистісно зорієнтований підхід до навчання з використанням інноваційних методів сприяє формуванню у здобувачів освіти високої пізнавальної активності, розвинутого інтелекту, багатой фантазії, винахідливості, комунікативної компетенції. Використання на уроках і позакласних годинах різноманітних інтерактивних вправ на основі комплексного підходу, як засобів розвитку мовлення, сприяє підвищенню навчального і розвиваючого потенціалу занять, їх ефективності в цілому. При цьому рівень мовленнєвого розвитку здобувачів освіти набуває комунікативного спрямування.

Література

1. Гляненко К.А. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій на заняттях зв'язного мовлення / К.А. Гляненко / Дидактика Яна Амоса Коменського як універсальне мистецтво надання та здобуття освіти: матеріали Третьої Міжнар. Інтернет-конф., м. Умань, 28 листопада 2014 р. // FOLIA COMENIANA: вісник Польсько-української науково-дослідної лабораторії дидактики імені Я. А. Коменського / гол. ред. Муковіз О.П.– Умань: ФОП Жовтий О.О., 2014. – С. 15-17.

2. Горошкіна О.М. Методика навчання української мови в загальноосвітніх навчальних закладах III-го ступеня природничо-математичного профілю: дис... д-ра пед. наук: 13.00.02 / О.М. Горошкіна // Херсонський держ. ун-т. – Херсон, 2005. – 431с.

Майбородіна Н. В.

*к.ф.-м.н., доц. каф. природничо-математичних
та загальноінженерних дисциплін*

Герасименко В. П.

*к.т.н., доц.каф. електроенергетики, електротехніки та електромеханіки
ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут»
м. Ніжин, Україна*

ВПЛИВ МОДУЛЬНОГО НАВЧАННЯ НА ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ

Модульне навчання – це спосіб організації навчального процесу на основі блочно-модульного розподілу навчальної інформації. Зміст навчання структурується в автономні блоки – модулі, зміст і обсяг яких можна змінювати в залежності від дидактичних цілей, профільної і рівневої диференціації студентів, бажань студентів за вибором індивідуальної траєкторії руху по навчальному курсу. У модульному навчанні інтегровано науково-практичний досвід використання проблемного навчання, реалізації принципів диференційованого і індивідуалізованого навчання.

Найважливіше в побудові модуля – це структурування навчальної діяльності студентів в логіці етапів засвоєння знань: сприйняття, розуміння, осмислення, запам'ятовування, застосування, узагальнення, систематизація. Зауважимо, що розподіл навчального матеріалу за модулями відкриває великі можливості для здійснення проблемного навчання, а також для планування та реалізації внутрішньопредметних і міжпредметних зв'язків [3, с. 282].

Переваги модульного навчання, які сприяють розвитку творчого мислення, полягають в тому, що:

– студенти, як індивідуально, так і в складі груп, можуть вчитися самостійно, а викладач здійснює мотиваційне управління студентами;

– склад груп визначають студенти самостійно за згодою викладача. Залежно від завдань і видів роботи, групи можуть бути однорівневими або різнорівневими. Кожна група отримує від викладачазавдання та інструкції про те, як раціональніше діяти, де знайти потрібний навчальний матеріал тощо;

– студенти не просто засвоюють нову інформацію, а вчаться плануванню, організації, контролю та оцінці своєї роботи;

– викладачі поряд з домашніми завданнями тренувального, закріплюючого характеру використовують творчі роботи, які пропонуються заздалегідь. Вони призначені для самостійного оволодіння новим навчальним матеріалом студентами (індивідуально або в складі груп) з подальшим його представленням групі. Таким чином, пояснення нового матеріалу в модульному навчанні нерідко замінюється «взаємним поясненням» студентами, в ході якого викладач бере участь «на рівних» зі студентами, хоча і залишає за особливою право коригувати цей процес;

– актуалізації знань на занятті відбувається не шляхом закріплення вже вивченого, а про новий матеріал, який студенти отримали на попередніх заняттях у вигляді домашнього завдання. Технологія модульного навчання передбачає виділення часу на роботу з цим матеріалом в аудиторії, колективне обговорення його в складі груп, взаємні консультації студентів, отримання консультації викладача тощо;

– відбувається зміна звичних функцій педагога, який перетворюватиметься із джерела інформації у експерта, консультанта, тренера;

– персоніфікується освітній процес. Відносини викладача і студента стають більш паритетними, скорочується владна дистанція, створюються умови для спільної творчої праці, що відповідає принципам організації суб'єкт-суб'єктного навчання;

– рейтингові оцінки студентам або групі студентів можуть виставляти інші студенти або групи. Дані оцінки отримують ті, хто виступили перед аудиторією з завданням нового матеріалу, представили творчі роботи, презентації тощо, тобто частково виконували функції педагога. Практика показує, що мотиваційна цінність таких оцінок дуже висока, вона фактично відображає колективне ставлення до виконаної роботи з боку одногрупників, що в студентському віці має величезне значення. Тому такі завдання студенти виконують, як правило, з особливою ретельністю [3, с. 284].

Основними шляхами формування творчого мислення студентів є:

– використання модульного навчання;

– оновлення змісту навчальних матеріалів шляхом посилення в них завдань творчого характеру [2, с. 323];

– запровадження у навчальному процесі методів проблемного навчання на всіх етапах навчальної діяльності студентів;

– залучення студентів до пошукової і дослідницької діяльності [1, с. 127].

Модульне навчання сприяє формуванню творчого мислення у студентів за рахунок персоналізації освітнього процесу, творчих завдань, передачі студентам функцій викладача.

Література:

1. Майбородіна Н. В. Розвиток творчого мислення студентів при вивченні дисципліни "Вища математика". *Теорія і методика професійного розвитку педагогічних працівників як елемент безперервного навчання в системі вищої педагогічної освіти, науки і практики. Том 1.: Збірник наукових праць. Ломжа, Видавництво: MANS w Łomży. 2023. С. 125 – 129.*

2. Майбородіна Н.В. Вимоги до змісту навчання математики для розвитку творчого мислення студентів. *Збірник матеріалів Всеукраїнського науково-практичного онлайн-семінару "Обдарованість – методи діагностики та специфіка моніторингу". 30, 31 травня 2022 року. Київ. 2022. С. 321 – 326.*

3. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології: навчальний посібник. К: ЦП «Компринт». 2016. 583 с.

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Потреби сучасної освіти вимагають від викладачів загальноосвітніх навчальних закладів та педагогів-науковців розробки нових педагогічних ідей і технологій, що стосуються особистісно орієнтованого навчання. Саме таке навчання дає змогу розвинути здібності учнів та здобувачів освіти.

Особистісно орієнтоване навчання ставить в центр освітнього процесу самотунтність, самостійність учня чи здобувача освіти. Це є особистісно орієнтована педагогіка. Метою такого навчання є допомога з боку педагога у ставленні, культурній ідентифікації, соціалізації, розвитку, життєвому самовизначенні учня.

Основними завданнями особистісно орієнтованого навчання є:

- розвинути індивідуальні позитивні здібності кожного здобувача освіти;
- максимально виявити і використати індивідуальний досвід;
- допомогти пізнати себе, самовизначитися та самореалізуватися;
- сформувати культуру життєдіяльності, правильно визначати лінії поведінки [1].

Щоб досягти ефективності особистісно орієнтованої освіти, її зміст має відповідати вимогам, як то:

- виклад знань викладачем має бути спрямований на розширення їх обсягу, інтегрування, узагальнення, і на постійне перетворення набутого суб'єктивного досвіду кожного здобувача освіти;
- активне стимулювання здобувача освіти до самостійної діяльності, можливість самоосвіти, саморозвитку, самовираження;
- конструювання і організація навчального матеріалу у такий спосіб, щоб здобувачі освіти самі вибирали зміст, вид і форму при виконанні завдань;
- виявлення та оцінювання способів навчальної роботи, якими користується здобувач освіти самостійно, постійно, продуктивно [2].

Сучасний освітній процес проходить в умовах війни і дистанційне навчання стало альтернативною формою освіти, де застосовуються сучасні педагогічні та інформаційні методи навчання. Це допомагає зробити процес навчання гнучким та багатовекторним відповідно до особистісних потреб,

інтересів, здібностей здобувачів освіти тобто впроваджувати індивідуальну освітню траєкторію.

При вивченні суспільних дисциплін дистанційне навчання дозволяє поглиблено використовувати потенціал предмету. Це є можливим наприклад, у разі опрацювання Інтернет ресурсів. Їх використання дає можливість активізувати пізнавальні можливості здобувачів освіти, сформувати уміння самоконтролю.

Використання Інтернет технологій при вивченні суспільних дисциплін, наприклад, історії України, соціології, політології тощо, дає можливість викладачу працювати з базами різних джерел, що органічно впроваджується в освітній процес. Такий вид діяльності створює основу для особистісно орієнтованого навчання в освітньо – пізнавальній діяльності здобувачів освіти з узагальнення історичних джерел до певної теми, формування умінь самостійно аналізувати джерело, залучати історичні джерела в створенні презентацій тощо[3].

Ще одним видом освітньо – пізнавальної діяльності здобувачів освіти може бути створення більш складних за формою робіт – дослідницьких. Робота над ними передбачає визначення чітких та актуальних для здобувачів освіти цілей, обґрунтованої та запропонованої структури, методів дослідження тощо. Тематика дослідницьких робіт відображає актуальні, сучасні суспільні, історичні проблеми. Результатами такої роботи є дослідницькі проекти, тези, виступи на конференціях.

Отже, реалізація впровадження особистісно-орієнтованого підходу при вивченні суспільних дисциплін є необхідною складовою в навчальному процесі. В умовах війни, дистанційного навчання, використання Інтернет технологій дає можливість стимулювати здобувача освіти до самостійної діяльності, формувати вміння до самоосвіти, саморозвитку.

Література:

1. Мойсеюк Н. Є. Педагогіка [Текст] : навчальний посібник. 5-е вид. перероб. та доп. Київ, 2007. 656 с.

2. Мироненко Н. Особистісно орієнтоване навчання у процесі викладання дисципліни «Основи проектування та моделювання». URL: <https://core.ac.uk/download/pdf/228635227.pdf>

3. Яновська Л. Г., Яновський А. О. Реалізація особистісно орієнтованого навчання на уроках історії в умовах дистанційного навчання. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/48/part_2/22.pdf

Мацькевич В. М.

к.мед.н., доцент каф. радіології та радіаційної медицини

Ленчук Т. Л.

*к.мед.н., доцент каф. радіології та радіаційної медицини
Івано-Франківського національного медичного університету
м. Івано-Франківськ, Україна*

МОЖЛИВОСТІ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ДИСТАНЦІЙНОМУ НАВЧАННІ ВИБІРКОВОГО КОМПОНЕНТУ «РАДІОЛОГІЯ» ДЛЯ СТУДЕНТІВ ФАКУЛЬТЕТУ ПІДГОТОВКИ ІНОЗЕМНИХ ГРОМАДЯН

Інформаційно-комунікаційні технології є синтезом інших видів освітніх, педагогічних технологій, таких як – навчальні, виховні та технології управління за допомогою програмного забезпечення із використанням мережі інтернету та мобільного зв'язку з метою удосконалення якості освітнього середовища [1, с. 23]. Впровадження власне комунікативних онлайн технологій у навчальному процесі до пандемії коронавірусної хвороби-2019 відбувалось частіше як пілотні проекти, але з введенням карантину усі освітні заклади змушені були розпочати дистанційне навчання. Повномасштабне вторгнення російських окупаційних військ у 2022 році призвело до надзвичайно важких освітніх втрат в Україні: вимушене переселення значної кількості українських та іноземних здобувачів освіти в інші регіони України та закордон, складнощі проведення занять у зв'язку з повітряними тривогами, російськими обстрілами українських територій та зокрема прицільно – електростанцій, закладів охорони здоров'я і освіти, що змусило шукати вихід для створення нових умов навчання із максимальним збереженням його якості. За даними освітнього омбудсмена Сергія Горбачова станом на 26 грудня 2023 року понад 2 мільйони українських дітей перебувають закордоном: з них половину становлять дошкільнята та половину діти шкільного віку [2]. В аналітичному звіті «Вища освіта в Україні: зміни через війну» від 2023 року автори зазначають, що 665 тисяч студентів покинули територію України, для яких додатковими стресовими факторами стали фінансові труднощі, складність спілкування іноземною мовою, проблеми з інтернет-зв'язком, психологічні проблеми [3, с. 33-34].

Для створення безпечного освітнього середовища було оптимізовано і адаптовано роботу з практичною частиною занять з вибіркового компоненту «Радіологія» для студентів факультету підготовки іноземних громадян. Для роботи з рентгенологічними зображеннями, УЗД-, МРТ- КТ-зрізами застосовували цифровий інструмент RadiAnt DICOM Viewer. Представлення лекційного візуалізаційного компоненту забезпечено функціями Teams Microsoft, де можливим є так зворотний зв'язок та підтримується чат в режимі реального чату, що дає змогу надалі відповісти на запитання студентів. Для опрацювання клінічних задач використано Google Forms, де

можна варіативно працювати в режиму тесту з вибором однієї чи декількох правильних відповідей. Також доступною для роботи зі студентами є навичка самостійного опрацювання радіологічних зображень з наступним складенням опису та радіологічного висновку. Роботу з помилками можливо проводити також за допомогою Teams Microsoft, де дозволяється представлення на екрані зображення з наступним обговоренням радіологічної картини та формування описового звіту.

S. Biswas et al. наводять також такі покращені оновлення в онлайн-навчанні радіології: віртуальні 3D ігри, програмні забезпечення, адаптовані для радіологічного навчання, робота в малих дискусійних групах, міждисциплінарні онлайн-зустрічі, навчальні файли цифрової радіології із веб-віртуальної бібліотеки рецензованих зображень [4, с. 4].

Таким чином, інформаційно-комунікаційні технології є важливим допоміжним інструментом, що стрімко розвивається та постійно удосконалюється і є незамінним при навчанні здобувачів вищої освіти в умовах воєнного стану в Україні.

Література:

1. Михайліченко М.В., Рудик Я.М. Освітні технології : навч. посіб. Київ: ЦП «КОМПРИНТ», 2016. 583 с.

2. Понад мільйон українських дошкільнят та мільйон школярів перебувають за кордоном Як зберегти зв'язок з Україною? *Освітній омбудсмен України* : веб-сайт. URL: <https://eo.gov.ua/ponad-milyon-ukrainskykh-doshkilniat-ta-milyon-shkoliariv-perebuvaiut-za-kordonom-yak-zberehty-zv-iazok-z-ukrainoiu/2023/12/26/> (дата звернення: 08.03.2024).

3. Ніколаєв Є., Рій Г., Шемелинець І. Вища освіта в Україні: зміни через війну: аналітичний звіт. Київ: Київський університет імені Бориса Грінченка, 2023. 94 с. URL: <https://osvitanalityka.kubg.edu.ua/wp-content/uploads/2023/03/HigherEd-in-Times-of-War.pdf> (дата звернення: 08.03.2024).

4. Biswas S.S., Biswas, S., Awal, S.S. et al. Current Status of Radiology Education Online: a Comprehensive Update. *SN Compr. Clin. Med.* 2022, Vol. 4, № 182. URL: <https://doi.org/10.1007/s42399-022-01269-z> (дата звернення: 08.03.2024).

Медведєва А. О.
*викладач-стажист кафедри прикладної
лінгвістики, зарубіжної літератури та журналістики
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

ВИКОРИСТАННЯ СЕРВІСУ EDUCAPLAY У НАВЧАННІ ПОЛЬСЬКОЇ МОВИ

Сучасний світ диктує нові правила та вимоги до освітнього процесу. Вчителі шукають інноваційні та цікаві методи, щоб зробити вивчення мов захоплюючим та ефективним. Одним із таких методів є використання онлайн-сервісів, які пропонують інтерактивні вправи та ігри.

Educarplay – це онлайн-платформа, яка стає все більш популярною серед викладачів польської мови. Цей сервіс пропонує широкий спектр інтерактивних вправ та ігор, які допоможуть здобувачам освіти (рис. 1): вивчити алфавіт та нові слова; практикувати граматичні правила; розвинути навички читання, письма, аудіювання та говоріння; підготуватися до іспитів.

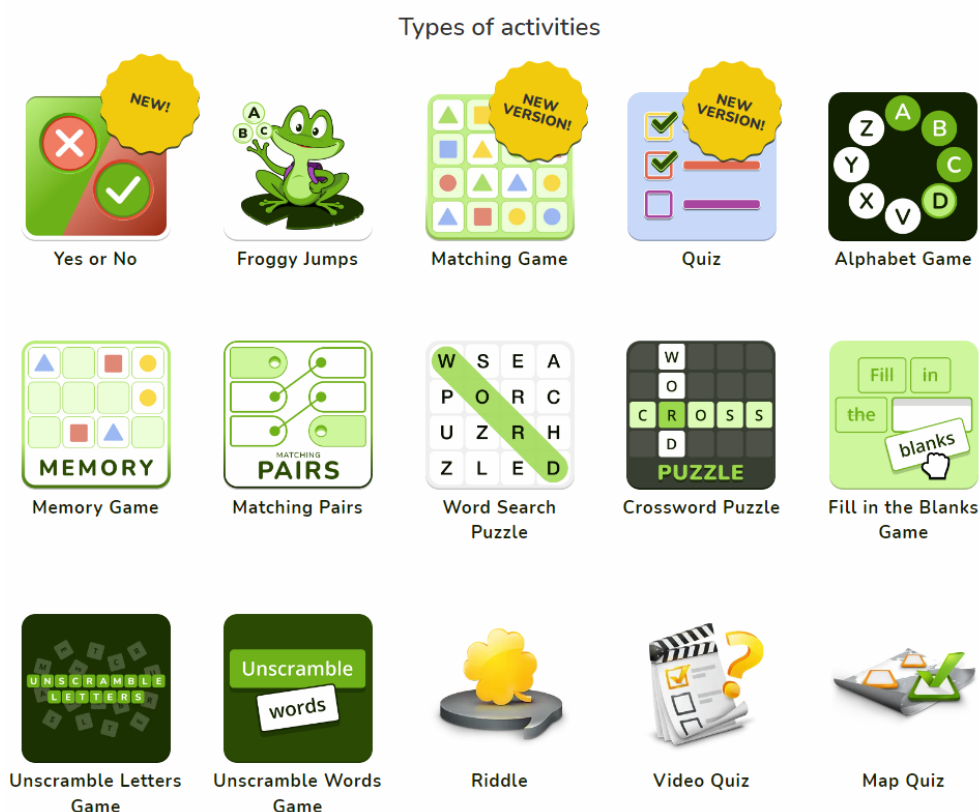

Рисунок 1 – Види діяльностей в Educarplay

До переваг використання Educarplay можна віднести підвищення мотивації до навчання (інтерактивні вправи та ігри роблять освітній процес

більш цікавим та захоплюючим), різноманітність завдань (Educaplay пропонує широкий спектр вправ на різні теми та рівні складності), індивідуалізацію навчання (можна створювати власні вправи та ігри, щоб адаптувати їх до потреб здобувачів освіти), автоматизацію оцінювання (Educaplay надає автоматизовану систему оцінювання, яка допомагає відстежувати прогрес здобувачів освіти), доступність (Educaplay доступний будь-де і будь-коли, де є доступ до Інтернету).

У процесі викладання польської мови Educaplay можна використовувати для організації наступних активностей:

- вивчення алфавіту: можна використовувати інтерактивні вправи, такі як «Пазли» або «Відгадай букву», щоб допомогти здобувачам освіти вивчити польський алфавіт;

- вивчення нових слів: можна використовувати картки, кросворди та інші вправи, щоб допомогти здобувачам освіти вивчити нові слова. Наприклад, гра «Меморі» допоможе учням запам'ятати слова візуально, а «Вгадай слово» – за описом;

- практика граматики: Educaplay пропонує багато вправ, які допоможуть здобувачам освіти практикувати різні граматичні правила. Наприклад, вправа «Заповни пропуски» допоможе здобувачам освіти навчитися правильно використовувати відмінки, а «Вибери правильну відповідь» – засвоїти часи дієслів;

- розвиток навичок читання: можна використовувати текстові завдання та ігри, такі як «Вгадай слово за контекстом» або «Прочитай і перекажи», щоб допомогти учням розвинути навички читання;

- розвиток навичок письма: Educaplay пропонує завдання, які допоможуть здобувачам освіти навчитися писати польською мовою. Наприклад, вправа «Напиши речення» допоможе здобувачам освіти навчитися використовувати нові слова та граматичні правила, а «Склади розповідь» – розвинути креативність;

- розвиток навичок аудіювання: можна використовувати аудіозаписи та завдання, такі як «Прослухай і вибери правильну відповідь» або «Запиши те, що ти чуєш», щоб допомогти здобувачам освіти розвинути навички аудіювання;

- розвиток навичок говоріння: Educaplay пропонує ігри та завдання, які допоможуть здобувачам освіти розвинути навички говоріння польською мовою. Наприклад, гра «Діалог» допоможе учням навчитися вести розмову на певну тему, а «Запиши себе» – практикувати вимову.

Educaplay – це цінний інструмент, який може допомогти вчителям зробити процес викладання польської мови більш цікавим, ефективним та результативним.

Використання інтерактивних сервісів, таких як Educaplay, є дієвим способом зробити вивчення польської мови цікавішим та ефективнішим. Ця платформа пропонує широкий спектр інструментів, які можуть допомогти здобувачам освіти розвинути усі необхідні мовні навички, а вчителям – зробити їх заняття більш захоплюючими та різноманітними.

Література:

1. Titova L. Digital tools as a means of organizing and controlling the independent work of future mathematics teachers. *Innovations in Education of the Future: Integration of Humanities, Engineering and Natural Sciences* : international collective monograph. Praga, 2023. P. 619–640. URL: <https://doi.org/10.5281/zenodo.10261713>.

2. Ковтанюк М. С. Використання інтерактивних технологій у професійній діяльності викладача. *Інновації в суднобудуванні та океанотехніці* : XII Міжнар. науково-техн. конф., м. Миколаїв. 2021. С. 445–447.

3. Криворучко І.І. Онлайн-конструктори для створення інтерактивних робочих аркушів. *Інноваційні педагогічні технології в цифровій школі* : IV Всеукр. (з міжн. участю) наук.-практ. конф. молодих вчених, м. Харків, 11–12 травня 2022 р. Харків, 2022. С. 135–137.

4. Медведєва М.О., Колмакова В.О. Ігрові технології при вивченні математичної логіки. *Теорія і практика використання інформаційних технологій в навчальному процесі*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 30–31 травня 2017 року м. Київ. Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. С.12-13.

5. Ямковенко В. Переваги використання хмарних сервісів в освітньому процесі на прикладі LearningApps та Kahoot. *Сучасні інформаційні технології в освіті і науці* : зб. матеріалів XIV Всеукр. науково-практ. конф. для молодих уч. та здобувачів освіти, м. Умань, 16–17 берез. 2023 р. Умань, 2023. С. 110–112.

Медведєва М. О.
*канд. пед. наук, доцент, завідувач кафедри
інформатики і інформаційно-комунікаційних технологій
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

СТВОРЕННЯ МОБІЛЬНИХ ЗАСТОСУНКІВ ЗАСОБАМИ APP INVENTOR

Інформаційно-цифрова компетентність є ключовою в сучасному цифровому світі і відображає здатність людини ефективно користуватися інформаційними технологіями для досягнення своїх цілей та розв'язання практичних завдань. Вона включає в себе різноманітні аспекти: від знання та розуміння комп'ютерних технологій та програмного забезпечення до навичок пошуку, оцінки, аналізу та обробки інформації в мережі Інтернет.

Відповідно до Професійного стандарту за професіями «Вчитель початкових класів закладу загальної середньої освіти», «Вчитель закладу загальної середньої освіти», «Вчитель з початкової освіти (з дипломом молодшого спеціаліста)» одним із компонентів інформаційно-цифрової компетентності є «Здатність ефективно використовувати наявну та створювати (за потреби) нові електронні (цифрові) освітні ресурси». Саме тому, створення мобільних застосунків стає все більш важливим у сучасному світі, особливо в галузі освіти. Мобільні застосунки стали невіддільною частиною нашого повсякденного життя, від ігор до корисних інструментів для роботи та навчання. Однак, створення мобільних застосунків може здатися складною задачею для тих, хто не має досвіду у програмуванні. App Inventor – це інноваційний інструмент, який дозволяє вчителям та здобувачам освіти створювати власні мобільні застосунки без необхідності знання складних мов програмування.

App Inventor – це безкоштовний інструмент розробки мобільних застосунків, створений MIT для платформ Android. Він пропонує інтуїтивний інтерфейс, що базується на блоках, які можна перетягувати та збирати разом, щоб створити функціонал застосунку. Цей метод програмування, відомий як візуальне програмування, дозволяє швидко створювати мобільні застосунки без необхідності знання кодування.

Процес створення мобільних застосунків в App Inventor потребує наступних кроків:

- реєстрація та вхід в систему;
- створення нового проекту;
- додавання компонентів;
- налаштування властивостей компонентів;
- створення функціоналу застосунку;
- тестування застосунку;
- публікація застосунку.

До переваг використання App Inventor можна віднести:

- легкість використання: App Inventor надає інтуїтивний інтерфейс та простий процес створення застосунків, що робить його ідеальним інструментом для початківців;

- безкоштовність: інструмент є безкоштовним для використання, що робить його доступним для всіх;
- можливості розширення: App Inventor підтримує розширення за допомогою власних блоків та бібліотек, що дозволяє розширити функціонал застосунку за потребою.

Створення мобільних застосунків у App Inventor – це захоплюючий та дійсно доступний процес, що дозволяє кожному створити свій власний застосунок без складнощів. З його допомогою можна реалізувати свої ідеї та поділитися ними зі світом за допомогою мобільних пристроїв.

App Inventor може бути потужним інструментом для навчання різних предметів. Вчителі можуть використовувати його для створення інтерактивних уроків, вправ та ігор, які зацікавлять здобувачів освіти та сприятимуть їхньому активному навчанню. Наприклад, вчителі математики можуть створити застосунки для вивчення таблиць множення або розв'язання математичних завдань.

Створення мобільних застосунків в App Inventor сприяє розвитку творчих та інноваційних навичок здобувачів освіти. Вони можуть експериментувати з різними ідеями, створювати власні проекти та ділитися ними з іншими. Це стимулює їхню творчість та підтримує дух підприємництва.

App Inventor також може бути використаний на практичних заняттях, де здобувачі освіти можуть навчатися створювати мобільні застосунки з нуля. Це допомагає їм засвоювати основні концепції програмування та розвивати навички роботи в команді.

Отже, App Inventor відкриває нові можливості для навчання та розвитку в сфері мобільних технологій. Він дозволяє вчителям та здобувачам освіти ефективно використовувати потужність мобільних застосунків для покращення освітнього процесу та розвитку ключових компетентностей.

Література:

1. Базурін В. М. Середовища програмування як засіб навчання учнів основ програмування. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. Т. 59, № 3. С. 13–27. URL: <https://doi.org/10.33407/itlt.v59i3.1601>.
2. Ковтанюк М.С. Thinkable як засіб розвитку фахової компетентності майбутніх вчителів інформатики. *Актуальні питання розвитку особистості: сучасність, інновації, перспективи* : зб. наук. пр. за матеріалами Міжнар. науково-практ. інтернет-конф., м. Житомир, 25 квіт. 2023 р. Житомир, 2023. С. 163–164.
3. Медведєва М.О., Жмурко О.І., Криворучко І.І., Ковтанюк М.С. Використання ігрових онлайн-сервісів у процесі вивчення мов програмування. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2021. Т. 2, № 36. с. 248–255. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/36-2-40>.
4. Тітова Л. Онлайн-засоби формування інформаційно-цифрової компетентності майбутніх педагогів в умовах дистанційного навчання. *Věda a perspektivy*. 2022. № 5(12). С. 132–143. URL: [https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-5\(12\)-132-143](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-5(12)-132-143).
5. Ткачук Г.В., Медведєва М.О. ІКТ як засіб формування інформаційно-цифрової компетентності студентів педагогічних університетів. *Молодь і ринок*. 2023. № 1/209. с.74-80. URL: <https://doi.org/10.24919/2308-4634.2023.272479>.

Мироненко В. І.
вчитель історії, правознавства та громадянської освіти
Комунальний заклад «Лицей № 44» Кам'янської міської ради
м. Кам'янське, Дніпропетровська область, Україна

Правова освіта як засіб формування життєвих компетенцій учнів шляхом впровадження інноваційних технологій в освітній процес

Становлення України як демократичної, соціальної, правової держави зумовлює необхідність підвищення рівня правової культури населення.

Саме школа визнається осередком формування громадянської компетентності політико-правових знань, гідності та відповідальності у молодих людей, усвідомленню і прийняттю ними демократичних принципів життя та пріоритету прав людини. Якість правової освіти, зрештою, впливає на якість норм права, за допомогою яких регулюються відносини у різних сферах діяльності. Правові знання потрібні всім людям як основа поведінки в різних життєвих ситуаціях.

Школярі на уроках правознавства одержують знання про конституційне, адміністративне, трудове, цивільне, сімейне, кримінальне право, готуються до виконання громадянських функцій стосовно держави, праці, сім'ї, власності тощо.

Метою навчання правознавства в школі є: надання учням основ правових знань, прищеплення інтересу до права, здатності розуміти й оцінювати правові явища та процеси; вплив на правосвідомість учнів та формування елементів правової культури; забезпечення умов для формування правових орієнтирів і правомірної поведінки.

Успішність здійснення правової освіти значною мірою визначається методами, які використовуються педагогом в процесі роботи. Можна використовувати традиційні: лекції, диспути, бесіди, ігри, вікторини, самостійну роботу з матеріалами Інтернету, написання рефератів, учнівські доповіді, повідомлення. Та сьогодні пріоритетну роль відіграють активні та інтерактивні методи, що стимулюють творчість, ініціативу, самостійне та критичне мислення. Вчителі активно впроваджують наступні інноваційні технології: технологія розвивального навчання; технологія проблемного навчання; методика гранування; блочний метод викладання матеріалу; кооперативна форма навчання.

На даний момент у практику увійшли наступні види технологій: технологія інтерактивного навчання створює комфортні умови, за яких кожен учень відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність; ігрові технології, які формують навички розв'язувати творчі завдання на основі вибору альтернативних варіантів; проектні технології, які забезпечують інтеграцію знань і вмінь; особистісно - орієнтованого навчання, яке полягає у створенні умов для особистісного розвитку школяра, формування його життєвих компетентностей.

Впровадження інноваційних технологій відбувається із широким залученням інформаційно-комунікативних технологій. Сучасний світ

передбачає постійне застосування комп'ютерних технологій, мобільних додатків, різноманітних форм подачі інформації, що прямо впливає на методи і прийоми викладання.

Щоб підвищити інтерес до уроків я використовую різні інноваційні технології навчання, привабливі форми подання інформації, створюю ситуації змагання серед учнів, а також технології групового навчання, ігрові технології, технологію розвитку критичного мислення, метод проекту тощо. Візуалізація теоретичного матеріалу збагачує процес навчання і підвищує його ефективність. Тому кожен свій урок я супроводжую власно створеними презентаціями PowerPoint .

1. Для тематичного контролю використовую онлайн-тести, які створюю самостійно в Google Формі. Для перевірки домашнього завдання та закріплення матеріалу - онлайн-тести на сайті «Всеосвіта», «На Урок».

2. Для зацікавлення учнів під час уроків використовую різні Інтернет-ресурси та інтерактивні завдання:

➤ Вправа «Система основоположних прав, які закріплені Конституцією України» <https://wordwall.net/play/37028/163/508>.

➤ Вправа – пазл «Права людини» <https://www.jigsawplanet.com/?rc=play&pid=3814458f72cc>.

➤ Вправа «Рівні цивільної дієздатності» <https://wordwall.net/play/37029/939/782>.

➤ Вправа «Сімейне право» <https://learningapps.org/7008485>.

➤ Генератор ребусів
http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generator.

3. <https://padlet.com> створення дошки для класу за допомогою сервісу Padlet з метою організації розміщення матеріалів з різних тем.

4. Для роботи з поняттями та визначеннями з теми використовую «Хмари слів» <https://worditout.com>.

5. Також я пропоную учням відео на сайті «Всеукраїнська школа онлайн» - <https://lms.e-school.net.ua/courses/course-v1:UIED+Law-9th-grade+2020/about>.

Результатом використання інноваційних технологій на уроках є: формування спеціальних знань і умінь; формування громадянської позиції, толерантності; сприяння розвитку логічного та критичного мислення; підвищення пізнавального інтересу та мотивації навчання; розвиток ініціативності учнів, комунікативних та лідерських навичок; виконання більшого обсягу роботи за той самий час.

Література

1. Андрусишин Б., Гуз А. Методика викладання шкільного курсу «Основи правознавства». Підручник-К. «Знання», 2008.

2. Давидюк О. М. Інноваційні технології в освітньому процесі / О. М. Давидюк, Т. І. Дегтярьова // Пед. майстерня. – 2013. – № 2.

3. Єркова В. М. «Інноваційні технології в сучасному навчальному процесі», методична розробка.- Дніпро, 2023.

Орлик О. В.

к.е.н., доц., доц. каф. економічної кібернетики та інформаційних технологій

Крючкова О. Є.

*здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
Одеський національний економічний університет
м. Одеса, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ ТА ВПЛИВ CHATGPT НА ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС

На сьогоднішній день підготовка здобувачів вищої освіти тісно пов'язана з розвитком інформаційно-комунікаційних технологій. Тому, як здобувачі вищої освіти, так і викладачі, повинні бути готовими до змін у освітньому середовищі.

ChatGPT на основі штучного інтелекту – це інноваційний інструмент, який може стати незамінним помічником у нашому повсякденному житті. Завдяки його функціоналу та можливостям можна значно ефективніше вирішувати певні задачі в різних сферах діяльності, включаючи освіту.

ChatGPT – потужна роботизована комп'ютерна програма, яка майстерно вміє імітувати людську мову. Чат-бот може не лише розуміти те, що говорить користувач, але й передати відповідь природним та легким способом. Однією з унікальних особливостей цього бота є його можливість налаштування, враховуючи потреби та уподобання користувача. Важливо зауважити, що програма дозволяє персоналізувати відповіді таким чином, що розмова стає логічною та зрозумілою для людини [1]. Тому, для досягнення максимальної продуктивності, його зараз часто використовують як персонального асистента.

Чат-боти на основі штучного інтелекту, які використовуються сьогодні, можуть бути дуже різноманітними. Вони можуть мати простий інтерфейс та відповідати на конкретні запитання швидко і прямолінійно. Але є і більш складніші програми, які поступово розвиваються та набувають здатностей адаптуватися до навчального матеріалу на основі обробки великої кількості зібраної інформації. Таким чином, чат-бот стає все ближчим до людських здібностей у плані обробки та розуміння інформації [2].

В умовах цифрової трансформації технології удосконалюються з кожним днем. Проте цей розвиток має як позитивні, так і негативні наслідки для освітнього процесу в закладах вищої освіти. Схильність до спрощення роботи може перевищити бажання студента думати самостійно. На жаль, студенти все більше починають зловживати використанням інтернету та іншими засобами, які полегшують процес виконання різних завдань. Платформи і програми, які використовують штучний інтелект, стають все більш доступними для звичайних користувачів інтернету. Сьогодні існує безліч додатків, які можуть вирішити задачу за студента, знайти відповідь на якесь питання, написати реферат, підготувати курсовий проект тощо.

ChatGPT кидає виклик традиційним методам оцінювання в освіті. Здатність цього інструменту генерувати якісні тексти на будь-яку тему ускладнює викладачам завдання справедливого оцінювання знань студентів та перевірки самостійності їх виконання. Якщо раніше письмові роботи слугували

показником розуміння студентом матеріалу та відображення їхнього процесу навчання, то зараз ChatGPT нівелює цей зв'язок, роблячи таке оцінювання та фідбек менш інформативним, щоб оцінити не тільки знання, а й самостійність виконання завдань студентом. В цих умовах викладачам потрібно шукати нові методи оцінювання, щоб адаптуватися до реалій епохи штучного інтелекту.

Багато хто зараз бачить у ChatGPT загрозу не тільки для навчання, але й для інших сфер життя. Проте потрібно усвідомити, що неможливо уникнути цього прогресу. При цьому слід не забувати, що освітній процес повинен бути важливим в першу чергу для того, хто навчається, й не для того, щоб тільки отримати бали від викладача. З самого початку навчання студентів у ЗВО викладачам слід виховувати у них прагнення до знань, бажання вчитися і виконувати роботи та завдання самостійно, тоді спокуса постійно використовувати інтернет-помічник не буде стояти у студентів в пріоритеті. Але не все залежить від викладачів. Ключовим аспектом є власне ставлення студента до навчання. Якщо студент є відповідальним, то він буде вчитися свідомо і самостійно, правильно використовуючи інноваційні засоби. Студент, який не вважає за потрібне навчатися та самовдосконалюватися, в будь-якому випадку обиратиме найлегший шлях, навіть не вдаючись до застосування штучного інтелекту. Такі студенти зазвичай копіюють роботи з інтернету або користуються «допомогою» третіх осіб. А з появою ChatGPT та інших сервісів на основі штучного інтелекту, вони ще будуть вдаватися й до них.

Звісно використання ChatGPT та подібних ШІ-систем є зручним та швидким методом для вирішення безлічі питань. Будь-яке завдання може бути набагато ефективніше виконане за допомогою таких інноваційних технологій. Серед напрямів застосування штучного інтелекту для освітніх цілей називають: індивідуалізацію освітнього процесу; гейміфікацію освітнього процесу; автоматизацію перевірки навчальних завдань; покращення освітньої комунікації та наставництва; інформаційну підтримку викладача [3]. Але при цьому у навчанні здобувачів вищої освіти слід підтримувати баланс між ШІ-технологією та людською взаємодією. Викладачі мають відігравати важливу роль у підтримці та співпраці зі студентами, а ШІ слугувати інструментом для поліпшення навчання та розвитку навичок у здобувачів вищої освіти.

Наприкінці слід зазначити, що сьогодні штучний інтелект та інші інформаційні технології поступово стають невід'ємною частиною нашого повсякденного життя, включаючи сферу освіти. Тому потрібно прийняти вплив цих технологій та знайти шляхи адаптуватися до них. Важливо розуміти, що ефективність таких інструментів, як ChatGPT та подібних ШІ-систем, залежить від того, як їх використовує людина.

Література:

1. Що таке ChatGPT, що він може та як ним користуватись. URL: <http://surl.li/mekoe> (дата звернення: 20.02.2024).
2. Glover E. What Is a Chatbot? URL: <http://surl.li/mekmt> (дата звернення: 20.02.2024).
3. Використання штучного інтелекту в освіті: ChatGPT і більше. URL: <http://surl.li/mgqcc> (дата звернення: 20.02.2024).

Павлюк А. О.,
здобувачка 31-по групи Харківського педагогічно фахового коледжу
Ільїна О. О.
кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки,
психології, початкової освіти та освітнього менеджменту
Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»
Харківської обласної ради
м. Харків, Україна

РОЗВИТОК ДРІБНОЇ МОТОРИКИ РУК В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток дитини є доволі актуальною проблемою починаючи з раннього дитинства. Існує безліч методів, теорій, практик для вирішення доцільних завдань. Одним із способів розв'язування цієї проблеми є розвиток дрібної моторики рук у дітей дошкільного і молодшого шкільного віку.

У побуті людини постійно доводиться вчиняти дії дрібної моторики: застібати гудзики, зав'язувати шнурки, тримати столові прибори й різноманітні предмети. Однак, навички дрібної моторики рук важливі не тільки в побуті, а й при навчанні. З давніх часів люди знали про те, що активні вправи за участі рук і пальців позитивно впливають на діяльність і розвиток головного мозку, психічних процесів, зорового аналізатора людини [1, с. 1].

Дрібна моторика – це тонкі і точні рухи пальців. Їх розвиток є необхідною умовою для освоєння дитиною більшості видів творчої та побутової діяльності. Від розвитку дрібної моторики безпосередньо залежить робота мовленнєвих і розумових центрів головного мозку [2, с. 7]

Дрібна моторика рук взаємодіє з такими вищими психічними функціями, як увага, мислення, оптико-просторове сприйняття (координація), уява, зорова та рухова пам'ять, мова. Все життя дитини вимагає використання точних, координованих рухів кистей та пальців, які необхідні при одяганні, малюванні, а також виконанні різноманітних побутових та навчальних дій.

Вправи для розвитку дрібної моторики пропонуються дітям у формі гри, вони важливі для дитини ще й тому, що в процесі роботи вони дають можливість емоційно спілкуватись з дорослими [3, с. 317].

Розвиток дрібної моторики рук це – надзвичайно важлива справа, яка стосується професійної діяльності не лише психолога, логопеда чи вихователя закладу дошкільної освіти, а й учителя початкових класів, а також повсякденної спільної діяльності дитини і її батьків. Відтак, проблема розвитку дрібної моторики рук у першокласників носить широке освітнє значення [1, с. 2].

Великий вклад у становлення цього напрямку в теорії і практиці зробила відома італійська педагогиня, вчена і мислителька першої половини ХХ століття Марія Монтессорі. В її педагогічній системі ключове місце займають вправи на розвиток сенсорного сприйняття дитини. За допомогою

найрізноманітніших предметів (дзвоники, м'які іграшки, пазли, тканини, крупи) дітки вчаться відрізняти форми, розміри, текстури, запахи, смаки, температуру, тощо й, таким чином, розвивають ручну та пальчикову дрібну моторику [6; 1, с. 3].

Вправи для розвитку дрібної моторики рук у дітей:

1. Масаж. Потрібно масажувати пальчики, кисті рук, долоні дитини повільними, обережними рухами - ці вправи є дуже корисними і вони добре активізують мовні центри мозку.

2. Ігри з крупами. В велику тарілку насипати, наприклад, горох і квасоллю перемішати їх, а дитина буде складати в інші посудини горох до гороху, а квасоллю до квасолі.

3. Мозаїка. При її складанні розвивається дрібна моторика рук, покращується кмітливість і творчі здібності.

4. Ліпка з різних матеріалів такі, як: тісто, пластилін. Це гарна розминка для пальців за допомогою якої можна поліпшити гнучкість і рухливість пальців.

5. Пазли. Гарні і яскраві картинки розвивають не тільки дрібну моторику пальців, а і кмітливість, увагу та спостережливість.

6. Гімнастика для пальчиків. Ця вправа сприяє мовленню дитини. У нас популярні такі як: «сорока-ворона», «ладки», «коза рогата».

7. Ігри з гудзиками та намистом. Потрібно нанизувати намистини на нитку, застібати гудзики та перебирати намисто. Це корисні заняття для розвитку моторики рук.

Отже, можна дійти висновку, що вправи і практики для розвитку дрібної моторики рук дуже сильно впливають на мовлення дитини. А активність рук і пальців сприяє розвитку нервової системи та швидшому розвитку психічних процесів у людини.

Література:

1. Вийбер Н.П., Павленко Ю.Г. Розвиток дрібної моторики рук у першокласників: Всеукр. наук.- практи. конф., 10-12 листопада 2020. Запоріжжя: 2020. 6 с. URL:<http://surl.li/nddwc> (дата звернення: 05.03.2024)

2. Коваль В.В. Розвиток дрібної моторики в учнів молодшого шкільного віку із порушенням інтелекту засобом спеціальних вправ: магістерська робота. на здобуття освіт.ступ.магістра. Суми, 2020. 105 с. URL:<http://surl.li/nddux> (дата звернення: 05.03.2024)

3. Туренко Н.М., Литвиненко А.В. Розвиток дрібної моторики пальців рук як необхідна умова психічного розвитку дитини. Педагогіка здоров'я: зб. наукових праць IX Всеукр. наук.-практи.конф., 27-28 вересня 2019. Чернігів: 2019. 6 с. URL: <http://surl.li/ndebz> (дата звернення: 04.03.2024)

Пахомов І. В.

*старший викладач кафедри психології, педагогіки та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «УМО» НАПН України
м. Біла Церква, Україна*

ПІДГОТОВКА МАЙСТРІВ ВИРОБНИЧОГО НАВЧАННЯ ЗАКЛАДІВ ПРОФЕСІЙНОЇ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНОЇ) ОСВІТИ УКРАЇНИ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В умовах повоєнного відновлення України особливої актуальності набуває проблема якісної підготовки кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (далі – ЗП(ПТ)О). Формуванням їх професійних компетентностей безпосередньо займаються майстри виробничого навчання. Підготовка їх до інноваційної діяльності здійснюється під час проходження підвищення кваліфікації у Білоцерківському інституті неперервної професійної освіти ДЗВО «Університет менеджменту освіти» НАПН України (далі – Інституті). Вона здійснюється викладачами Інституту при проведенні різних форм навчальних занять: онлайн-лекцій, семінарських занять, тематичних дискусій, конференцій, спецкурсів, семінарів-практикумів, які проводяться із застосування хмарного сервісу Microsoft Teams платформи Office 365.

Майстри виробничого навчання ЗП(ПТ)О проходять підвищення кваліфікації за трьома етапами, з яких два – очні (45 та 30 навчальних годин), один – дистанційний (75 навчальних годин). Підготовка слухачів до інноваційної діяльності відбувається в процесі вивчення усіх п'яти навчальних модулів: «Трудові відносини і охорона праці в ЗП(ПТ)О», «Педагогічний менеджмент і психологія професійної діяльності», «Дидактика професійної освіти», «Освітні інновації в професійній діяльності майстра виробничого навчання» та «Інноваційні технології в професійній діяльності майстра виробничого навчання».

Інноваційні технології формування професійних компетентностей здобувачів П(ПТ)О розглядаються під час вивчення кожного змістовного модуля. Наприклад, при вивченні модуля «Трудові відносини і охорона праці в закладі професійної освіти» під слухачам пропонуються наступні курси варіативної складової: «Гейміфікація освітнього процесу охорони праці в ЗП(ПТ)О», «Цифрові екосистеми в ЗП(ПТ)О».

При вивченні модуля «Педагогічний менеджмент і психологія професійної діяльності» інноваційні педагогічні технології розглядаються при проходженні наступних курсів варіативної складової: «Запобігання та розв'язання конфліктних ситуацій в роботі майстра виробничого навчання», «Формування освітнього середовища, зорієнтованого на соціально-психологічну допомогу в стресових ситуаціях під час війни», «Розв'язання та профілактика конфліктів у виробничому середовищі», «Формування освітнього середовища, зорієнтованого на соціально-психологічну допомогу

в стресових ситуаціях під час війни», «Здоров'язбережувальні технології в інклюзивному навчанні в ЗП(ПТ)О», « Організація профорієнтаційної роботи в закладі професійної освіти», «Профілактика професійного та емоційного вигорання майстрів виробничого навчання», «Аналіз ринку праці у сфері професійної освіти: тенденції, навички майбутнього, прогнози».

Велика увага інноваційним педагогічним технологіям приділяється і при вивченні модуля «Дидактика професійної освіти», особливо при оволодінні наступними курсами варіативної складової: «Компетентнісний урок виробничого навчання як цілісна дидактична система», «Методика розробки навчально-методичного комплексу з виробничого навчання та виробничої практики», «Контроль навчальних досягнень здобувачів професійної освіти на засадах компетентнісного підходу», «Методика організації та проведення занять за дистанційною й змішаною формами навчання».

Наступні два навчальні модулі («Освітні інновації в професійній діяльності майстра виробничого навчання» та «Інноваційні технології в професійній діяльності майстра виробничого навчання») безпосередньо присвячені інноваційним педагогічним технологіям. Наприклад, навчальний модуль «Освітні інновації в професійній діяльності майстра виробничого навчання» включає наступні варіативні курси: «Використання цифрових технологій для розв'язання методичних завдань», «Реалізація інноваційних підходів до організації освітнього процесу ЗП(ПТ)О», «Використання цифрових технологій для розв'язання методичних завдань професійно-практичної підготовки», «Розвиток мовленнєвої компетентності майстра виробничого навчання», «Навчально-методична діяльність педагога ЗП(ПТ)О», «Квест-технології як засіб розвитку професійних компетентностей», «Причини та тенденції трансформації світового, європейського та вітчизняного ринку праці».

Найбільш докладно інноваційні педагогічні технології розглядаються в процесі вивчення модуля «Інноваційні технології в професійній діяльності викладача ЗП(ПТ)О», до якого входять наступні вибіркові спецкурси: «Організація спільної роботи в цифровому середовищі ЗП(ПТ)О», «Ефективні рішення для організації дистанційного навчання в ЗП(ПТ)О», «Застосування квест-технологій у професійно-практичній підготовці», «Проектно-технологічна діяльність в освітньому середовищі ЗП(ПТ)О», «Застосування технології превентивного виховання в ЗП(ПТ)О», «Проектно-технологічна діяльність в освітньому середовищі ЗП(ПТ)О».

По кожному заняттю викладач у вкладці «Дописи» та «Файли» хмарного сервісу Microsoft Teams платформи Office 365 приєднує матеріали електронного навчального курсу, які слухачі можуть завантажити: завдання до семінарських занять, комплекс практичних тестових завдань, проблемно-пошукові питання для самостійної та індивідуальної роботи, презентації, анотацію електронного курсу, освітню програму. Перевірити рівень сформованості компетентностей з кожної теми слухачі можуть за контрольними тестами, розташованими у вкладці «Завдання» хмарного сервісу Microsoft Teams платформи Office 365.

Переверзєва В. А.

здобувачка освіти Харківського педагогічно фахового коледжу

Ільїна О. О.

кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри педагогіки, психології, початкової освіти та освітнього менеджменту Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія»

Харківської обласної ради

м. Харків, Україна

УПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС НУШ

«Стара» школа давно почала відходити у минуле, що було спричинено багатьма різними факторами, тим часом на її місце вийшла Нова Українська Школа. Розвиток сучасної освіти є одним із найголовніших питань, які ще проходять стадії обговорень та інноваційних рішень. Нова школа передбачає кардинальні перевороти (зміни) у застарілих правилах та законах. Нині у всьому передують новітні технології, а тим більше у навчанні. Тож тема їх упровадження в освітній процес на сьогодні є доволі актуальною.

Наша основна мета полягає в тому, щоб розібратися у причинах потреби впровадження новітніх технологій, їх метою та способами реалізації цієї ідеї.

Слід зазначити, що НУШ – це школа, до якої дітям приємно ходити, де учні не бояться висловлювати власні думки та бути гідними громадянами своєї країни, де розвивають всебічні таланти кожної дитини.

Концепція Нової української школи передбачає оновлення змісту освіти й спрямована на новий освітній результат: формування компетентностей, вміння здобувати і застосовувати знання у нових навчальних та життєвих ситуаціях, реалізацію принципів, зорієнтованих на розкриття особистісних можливостей та інтересів учнів з метою формування успішної, цілеспрямованої, самостійної, мобільної особистості [2].

Сучасний вчитель має усвідомлювати масштабність впливу комп'ютерних технологій, їх важливість в освіті, а також необхідність упровадження нових сучасних форм навчання. Кожен педагог повинен мати бажання удосконалювати свою діяльність, але при цьому і необхідні ресурси для цього.

Сьогодні в умовах упровадження інноваційних технологій супроводу реалізації базової середньої освіти в умовах реформування НУШ першочерговим стає питання підтримки особистості педагога при впровадженні освітніх реформ як на національному, так і на локальному рівнях. Ця робота потребує насамперед зміни ставлення педагога до себе, до дитини, до ситуації, у якій перебуває, та покликана відповідати нинішнім і майбутнім потребам педагога [3].

Ідея втілення інноваційних технологій в навчання передбачає досягнення мети високоякісної освіти, тобто освіти конкурентно здатної,

спроможної забезпечити кожній людині умови для самостійного досягнення тієї чи іншої цілі, творчого самоутвердження у різних соціальних сферах.

Однак інноваційність, як дидактичний засіб чи система, має при цьому втілюватися у навчальні предмети. Реалізація ідеї створення інноваційних курсів і уроків виявляється не дуже легкою [1].

Упровадження таких інноваційних освітніх технологій, як проектна технологія, технологія розвитку критичного мислення, які, у першу чергу, забезпечують активізацію пізнавальної самостійної діяльності учня, реалізацію навчання через дослідження, уможливають ефективну реалізацію компетентнісного підходу в освітньому процесі. Окреслені технології можливо активно використовувати в умовах дистанційної та змішаної форм навчання через використання широкого кола цифрових інструментів та за рахунок можливостей вебплатформи «Всеукраїнська школа онлайн» [2].

Варто повідомити, що у покращенні якості уроків та збільшенні цікавості учнів до них допоможуть такі онлайн-ресурси як: Matific, Quizlet, Canva, Розвиток дитини, На урок, Всеосвіта та ін..

Все уже сказане означає те, що нова школа потребує нових цифрових навичок сучасних педагогів та безпосереднього використання інноваційних технологій. Допомогти у цьому можуть різні науково-освітні сайти, наприклад Всеукраїнська школа он-лайн, та інші електронні ресурси. Головне, пам'ятати, що найбільший процент позитивного навчального процесу відходить саме від вчителя, ми маємо обирати для дітей найкраще, найкорисніше – а допоможуть у цьому сучасні технології.

Література:

1. Впровадження в освітній процес інноваційних технологій. *Ліцей № 7 м. Ковеля* : веб-сайт. URL: https://school7.in.ua/class_computer/ (дата звернення: 06.03.2024).
2. Сучасні підходи і технології Нової української школи. *Освітні технології* : веб-сайт. URL: <https://osvita.ua/school/method/88586/> (дата звернення: 06.03.2024).
3. Інноваційні технології супроводу реалізації базової середньої освіти в умовах реформування Нової української школи : навч. посіб. Краматорськ, 2021. 109 с.

РОЛЬ ВІДКРИТОГО ВМІСТУ ТА РЕСУРСІВ У НАВЧАННІ

В умовах сьогодення, де інформаційні технології стають більш доступними, педагоги відзначили, що цифрові освітні ресурси є важливою складовою навчального процесу.

Відповідно до класичного визначення термін «відкритий» означає надання додаткових авторських дозволів на інформацію понад ті, які надаються стандартним законодавством про авторське право [1]. Чим менше автор накладає обмежень на свій контент, тим більше він стає «відкритим». Ці додаткові дозволи виражаються у такому:

– повторне використання (Reuse) – право на повторне використання матеріалу у своїй незмінній формі;

– перегляд (Revise) – право адаптувати, коригувати, змінювати або змінити сам зміст матеріалу;

– ремікс (Remix) – право об'єднати оригінал або перероблений зміст матеріалу з іншими об'єктами, щоб створити щось нове;

Світова педагогічна спільнота розробила багато практичних рекомендацій щодо загальних засад створення та використання відкритих освітніх ресурсів. Наведемо деякі з них. [2, с.48] Вищим навчальним закладам рекомендується:

– розробляти різноманітні стратегії використання ресурсів у власній науковій та навчальній діяльності;

– заохочувати створення нових та адаптацію існуючих освітніх ресурсів для досягнення цілей навчального закладу у різних галузях діяльності (навчальний процес, наукова діяльність, господарська діяльність). Це, насамперед, буде дієвим кроком до створення освітнього репозитарію вищого навчального закладу.

Відкритий контент сприяє розвитку навичок критичного мислення та аналізу, оскільки він надає можливість студентам самостійно оцінювати інформацію та ресурси, які вони використовують. [3, с. 8]. Важливо зазначити, що це розширює кількість галузей освіти доступних для людей з обмеженими можливостями, оскільки контент може бути адаптований до різних потреб та вимог [2, с. 53]. Також він сприяє доступності освіти для здобувачів освіти з різних культурних та мовних груп, оскільки може бути перекладений та адаптований до різних мов та культур.

Відкриті ресурси дозволяють здобувачам вивчати та розвивати навички в рамках своїх інтересів та потреб, що підвищує ефективність навчання. Розглянемо декілька найпоширеніших сервісів, що використовуються при реалізації інтерактивного навчання [1].

Coursera - має безкоштовні курси від провідних університетів і компаній по різних темах.

Internet Archive зберігає велику кількість відкритих текстів, аудіо та відео, включаючи книги, записи та фільми.

TED Talks на цьому ресурсі можна знайти інтелектуальні виступи та доповіді на різноманітні теми.

DOAJ (Directory of Open Access Journals) представляє доступ до відкритих наукових журналів з різних галузей.

Playbuzz – це онлайн-платформа, що дозволяє створювати інтерактивний контент: тести, опитування, слайд шоу, флеш-карти, статті-списки з анімованими картинками. Сайт на англійській мові, проте досить зрозумілий у використанні.

Loupe складається з трьох онлайн-інструментів: Loupe Collage - для створення колажів, Loupe Card - для генерування листівок, Loupe Waldo - для створення онлайн-ігри на уважність, в якій необхідно відшукати конкретне зображення на заданому колажі. Сервіс дає можливість створювати фотоколажі у вигляді різних зображень, можливість створення колекцій зображень.

Open Culture збирає відкритий контент, такий як курси, книги та фільми, в одному місці.

Wikibooks це відкрита платформа для створення та використання електронних підручників.

MIT OpenCourseWare надає безкоштовний доступ до матеріалів лекцій та завдань з різних курсів Массачусетського технологічного інституту.

European збирає цифрові змісту музеїв, архівів та бібліотек з усієї Європи.

Отже, зробимо висновки, що переваги відкритих ресурсів перед традиційними формами навчання полягають в їх наочності, доступності, креативності, в застосуванні комп'ютера або ноутбука замість книг, у використанні різних типів файлів (аудіо, відео, графічні і т. д.), а також різних типів вправ, що сприяє розвитку інтересу, пізнавальної активності, інформаційно-комунікативних компетентностей здобувачів освіти.

Література:

1. Висоцька О.Є. Відкрита освіта як чинник випереджаючого розвитку суспільства. Веб-кафедра менеджменту освіти та психології. URL: https://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp7/konfl/vysocka.pdf. (дата звернення: 05.03.2024)

2. Коржилова О.Ю. Відкрита освіта як глобальна освітня система: стан та розвиток. Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології. 2014. № 3. С. 48–54. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/pednauk_2014_3_9. (дата звернення: 05.03.2024)

3. Лещенко М., Яцишин А. Відкрита освіта у категоріальному полі вітчизняних і зарубіжних учених. Інформаційні технології і засоби навчання, Т. 39. № 1. С. 1–16.

Пухальська Д. Л.
*викладач іноземної мови Відокремленого структурного підрозділу
«Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки
Українського державного університету науки і технологій»
м. Кам'янське, Україна*

ОНЛАЙН РЕСУРСИ У ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

Через пандемію та війну останні чотири роки навчання в Україні проходить в дистанційній формі. У зв'язку з цим актуальним стало використання різноманітних онлайн-ресурсів для якісного проведення занять в умовах дистанційного навчання.

Проаналізувавши онлайн-ресурси, які доцільно використовувати при плануванні занять в умовах дистанційного навчання, можна виділити як найбільш зручні та ефективні наступні: додатки Google, сервіс LearningApps, онлайн-дошку Padlet та онлайн-тести на навчальних сайтах.

Для вивчення нового матеріалу під час дистанційного навчання рекомендується використовувати такі додатки Google, як: Google Classroom, Google Диск, Google Meet, YouTube, Google Презентації, цифрова інтерактивна дошка Google Jamboard. [1, с. 15]

Для закріплення вивченого матеріалу та перевірки знань під час дистанційного навчання зручно використовувати: ресурс LearningApps, онлайн-тести на навчальних сайтах, онлайн-дошку Padlet і такі додатки Google, як: Google Classroom, Google Диск, Google Малюнок, Google Forms, Google Презентація зі спільним редагуванням і Google Документ (копія кожному). [2, с. 48]

Всі вищезазначені онлайн-ресурси можна використовувати як для синхронних онлайн-занять, так і для асинхронної, домашньої самостійної роботи. Також їх можна застосувати у позакласній роботі з іноземної мови: під час проведення гуртків, факультативів, олімпіад, конкурсів, змагань, а також для підготовки до зовнішнього незалежного оцінювання (ЗНО) або національного мультипредметного тесту (НМТ) з іноземної мови.

Для якісного проведення занять в умовах дистанційного навчання рекомендується поєднувати між собою різні онлайн-ресурси. Наприклад, для пояснення нової теми найбільш доцільним буде створити відео-конференцію в Google Meet із демонстрацією екрану, використовуючи не просто друкований конспект, а Google Презентацію та за потребою онлайн-дошку Google Jamboard для візуалізації інформації.

Якщо немає можливості синхронної роботи, то зручно давати матеріал у текстовому вигляді з додаванням навчальних відео з YouTube в Google

Classroom. Для набуття практичних лексичних або граматичних навичок можна використовувати ресурс LearningApps. Перевіряти рівень отриманих знань допомагає додаток Google Forms та онлайн-тести на навчальних сайтах.

Для систематизації та узагальнення вивченого матеріалу можна використовувати онлайн-дошку Padlet, Google Малюнок, Google Документ або Google Презентацію зі спільним редагуванням.

Власний практичний досвід застосування вищезазначених онлайн-ресурсів на заняттях з іноземної мови в умовах дистанційного навчання доводить, що вони:

1. Урізноманітнюють процес навчання;
2. Надають можливість аудіовізуалізувати навчальний матеріал і репрезентувати його більш привабливо для здобувачів освіти;
3. Роблять заняття насиченими та цікавими, що сприяє підвищенню мотивації здобувачів освіти до опанування іноземною мовою;
4. Сприяють кращому засвоєнню навчального матеріалу завдяки аудіовізуалізації інформації (презентації, онлайн-дошка Google Jamboard, відео з YouTube);
5. Надають можливість якісно відпрацювати навички читання і перекладу, аудіювання і письма, сформувані соціокультурні знання, вміння і навички;
6. Заповнюють дефіцит джерел навчального матеріалу;
7. Допомагають викладачеві об'єктивно оцінити знання та вміння здобувачів освіти у більш короткі терміни;
8. Полегшують працю викладача і процес навчання здобувачів освіти;
9. Підвищують ефективність навчання та успішність здобувачів освіти;
10. Розвивають навички та вміння як самостійної роботи, так і спільної групової роботи;
11. Сприяють розвитку пам'яті та творчих здібностей;
12. Дають величезні можливості викладачу реалізувати свої творчі педагогічні ідеї, потенціал та обмінятися досвідом з колегами;
13. Сприяють створенню атмосфери співробітництва та миттєвого зворотнього зв'язку між викладачем та здобувачем освіти;
14. Розвивають цифрові навички у здобувачів освіти, комп'ютерну грамотність, вміння користуватися сучасними інформаційно-комунікаційними технологіями, здійснювати інформаційно-пошукову діяльність в Інтернеті;

15. Сприяють розвитку навичок формуючого оцінювання шляхом залучення здобувачів освіти до процесу оцінювання своєї діяльності не лише за кінцевим результатом, а й за процесом його досягнення;

16. Вимагають від викладача багато часу на їх опанування та підготовку матеріалів до занять;

17. Вимагають від викладача та здобувачів освіти постійних грошових інвестицій в технічне обладнання для підтримки та оновлення.

Таким чином, підбиваючи підсумки, треба зазначити, що використання запропонованих онлайн-ресурсів на заняттях з іноземної мови в умовах дистанційного навчання дозволяє не лише підвищити якість знань та рівень володіння іноземною мовою здобувачів освіти, а й зробити процес навчання цікавим, захоплюючим та творчим.

Література:

1. Доценко С. О., Прокопенко І. А. Цифрова грамотність як складова фахової компетентності майбутнього викладача. Матеріали І всеукраїнської науково-практичної конференції «Дистанційна освіта: реалії та перспективи» (12 грудня, 2018 р., м. Харків). Харків: ХНПУ імені Г. С. Сковороди, 2018. С. 15-18.

2. Кохан О. М. Онлайн ресурси у викладанні іноземної мови в умовах дистанційного навчання. Матеріали міжвузівського науково-методичного семінару «Використання дистанційних освітніх технологій у викладанні іноземних мов». (15 лютого, 2022 р., м. Київ). Київ: Держ. торг.-екон. ун-т, 2022. С. 47-50.

Садовенко С. Г.
д-р філософії, методист
Смолякова І. А.
завідувач технолого-механічним відділенням
ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки УДУНТ»
м. Кам'янське, Україна

РОЗВИТОК ПЕРСОНАЛЬНОГО БРЕНДУ ЗДОБУВАЧА ОСВІТИ ЯК АКТУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Процес стандартизації вищої освіти ставить перед собою завдання упорядкувати правила на ринку освітніх послуг, гарантуючи їх якість та доступність. Освітні програми для майбутніх педагогів ґрунтуються на компетентнісному підході, формуючи як універсальні якості випускника так і специфічні компетентності, пов'язані зі спеціальними знаннями.

Проте сучасні освітні програми не завжди надають майбутнім педагогам навички, необхідні для успішної самопрезентації та конкурентоспроможності на ринку праці. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є навчання майбутніх педагогів навичкам персонального брендингу. Створення власного бренду дозволить їм посилити свою конкурентоспроможність на ринку освітніх послуг.

Персональний брендинг вже давно використовується в підприємстві, рекламі, маркетингу та політиці. У сфері української вищої освіти все ще існує інформаційний вакуум, про що свідчать сучасні дослідження: «Випускники педагогічного вишу здебільшого опиняються в неконкурентній позиції на ринку праці саме через відсутність сформованого під час навчання персонального бренду» [2, с.155-158]. Г. Чорнойван визначає персональний брендинг як потужну технологію кар'єрного зростання. Складовими персонального брендингу педагога на думку дослідника є портфоліо, резюме, рекламація досягнень і досвіду [1, с.167-168].

Таким чином, «персональний брендинг – це стратегічний процес створення, позиціонування та підтримки позитивного враження про себе, заснований на унікальній комбінації індивідуальних характеристик, які сигналізують про певну обіцянку цільовій аудиторії через диференційований наратив та образи» [4, с.346-357].

К. Джонсон наголошує на необхідності ознайомлення студентів з концепцією особистого брендингу та його важливості для досягнення професійного успіху: «Розуміння здобувачами особистого брендингу як активного процесу управління враженнями інших про свої навички, здібності та досвід, надання порад щодо того, як найкраще передати свій імідж у

соціальних мережах, допоможе їм досягти успіху в побудові кар'єри» [3, с.21-27].

Отже, навчання майбутніх педагогів навичкам персонального брендингу є актуальним завданням, яке допоможе їм сформувати власний імідж, стати конкурентоспроможними на ринку праці та досягти успіху в своїй професійній діяльності.

Література:

1. Чорнойван Г. Технології кар'єрного зростання науково-педагогічних працівників університетів. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 18. Т. 2. С. 167–168.

2. Юник І. Д. Бренд та імідж педагога закладу вищої освіти: кореляційна залежність концептів. *Інноваційна педагогіка*. 2020. № 3 (22). С.155–158.

3. Katryna M. Johnson. The Importance of Personal Branding in Social Media: Educating Students to Create and Manage their Personal Brand. *International Journal of Education and Social Science*. 2017. Vol. 4. No 1. P. 21–27.

4. Suddaby R. Editor's comments: construct clarity in theories of management and organization. *Acad. Manage*. 2010. Rev. 35, P. 346–357. URL : <https://journals.aom.org/doi/10.5465/amr.35.3.zok346> (Last accessed: 01.02.2024).

СОСНОВА Валентина

*заступник директора з виховної роботи,
викладач гуманітарних дисциплін*

КУЦЕВОЛ Оксана

викладач гуманітарних дисциплін

*Комунальний заклад «Кам'янський фаховий медичний коледж»
Дніпропетровської обласної ради*

ЗАСТОСУВАННЯ ОСВІТНІХ ІННОВАЦІЙ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

*«Дитинство – найважливіший період людського життя,
не підготовка до майбутнього життя,
а справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя».*

В.О. Сухомлинського

Сучасний етап розвитку становлення Нової української школи характеризується інтенсивними пошуками нового в теорії та практиці освітнього процесу, в управлінні педагогічною інноватикою. Педагогічні інновації – це результат творчого пошуку оригінальних і нестандартних рішень різноманітних педагогічних проблем. Продуктом творчого пошуку є як нові освітні технології, оригінальні виховні ідеї, форми та методи виховання, нестандартні підходи в управлінні. Побічний продукт інновацій – зростання педагогічної майстерності вчителя, рівня його культури, мислення, світогляду. Саме інноваційні процеси є механізмом інтенсивного розвитку школи і педагогіки.

Глобальні інтеграційні процеси сучасного світу – об'єктивна тенденція розвитку всіх сфер суспільного життя. Нові стандарти компетентнісної парадигми освіти зумовлюють впровадження інноваційних підходів і технологій до професійної підготовки майбутніх фахівців-медиків щодо набуття комунікативних компетентностей.

У сучасних умовах викладання предмету має поєднувати в собі вироблену багаторічною практикою пасивну, активну й інтерактивну моделі навчання. Для впровадження інновацій в систему освіти, зокрема у технологію викладання гуманітарних дисциплін, викладачами застосовуються методи проблемного викладу, дискусії, кейс-методи (case-study), рольові ігри.

Ефективність інтерактивних й інформаційних технологій пояснюється тим, що їх впровадження в освітній процес забезпечує створення атмосфери доброзичливості; організацію різних форм комунікативної взаємодії; можливість озброїти всіх суб'єктів навчання не лише фаховими знаннями, уміннями й навичками, а й сформувати у них такі особистості й професійно важливі якості, які нададуть їм змогу реалізувати власний творчий потенціал. Так, застосування інтерактивних технологій в освітньому процесі надає здобувачам освіти можливість відчувати власну успішність та інтелектуальну

спроможність, навчитися спілкуватися один з одним, критично мислити, приймати виважені рішення. Інформаційно-комунікаційні технології, у свою чергу забезпечують інтерактивне спілкування всіх суб'єктів навчання не лише в реальному часі, а й в режимі онлайн.

Методика проведення нестандартних занять є невід'ємним компонентом сучасної системи освіти. У навчально-методичному посібнику І. Підласого «Педагогіка» перелічується 36 типів нестандартних занять (урок-гра, урок-рольова гра, урок-діалог, бінарний урок та ін.). В. Щеньов пропонує класифікувати нестандартні уроки, доповнивши типологію «класичного» уроку. Наприклад, уроки-вікторини, захист проєктів тощо відносять до групи уроків контролю знань, а уроки-конференції – до уроків формування нових знань. С. Кульневич і Т. Лакоценіна виокремлюють такі групи нестандартних уроків: уроки зі зміненним способом організації (лекції, захист ідей, урок взаємоконтролю); уроки, пов'язані з фантазією (урок-казка, театралізований урок); уроки, що імітують якінебудь види діяльності (урок-екскурсія, урок-експедиція); уроки з ігровою змагальною основою (вікторина, КВК); уроки з трансформацією стандартних способів організації (семінар, залік, урок-моделювання); уроки з оригінальною організацією (урок-взаємонавчання, урок-монолог); уроки-аналогії певних дій (урок-суд, урок-аукціон); уроки-аналогії з відомими формами й методами діяльності (урок-диспут, урок-дослідження).

Нестандартний урок максимально стимулює пізнавальну самостійність, творчу активність та ініціативу здобувачів освіти. Ефективність у навчанні забезпечує систематичне застосування дидактичних ігор – ігор, ігрових ситуацій, що використовуються в освітньому процесі з метою розвитку інтелекту, пізнавальної активності, творчого мислення здобувачів освіти, спонукають їх до самостійного пошуку наукової інформації. У зв'язку з цим викладачі намагаються поєднати весь навчальний матеріал «наскрізним» сюжетом, застосовуючи імітаційне моделювання ситуацій. Як правило, це ділові стосунки у виробничому колективі. Наприклад, програються ситуації: «Прийом на роботу», «Перший робочий день», «Прийом відвідувачів», «Нарада». Такий підхід зацікавлює здобувачів освіти, формує в них професійно важливі комунікативні уміння, оскільки навчання відбувається через дії, максимально наближені до реальних умов ділового спілкування.

Упровадження інформаційно-комп'ютерних технологій сприяє: розвиткові творчих та естетичних здібностей, формуванню навичок самостійної роботи, постійному зацікавленню здобувачів освіти навчальною дисципліною. Звісно, такі здібності здобувачів освіти підвищують ефективність заняття. А використання інтерактивних методів на дисциплінах мови та літератури дає можливість здобувачам освіти: учитися критично мислити; раціонально планувати свою діяльність; відстоювати власні ідеї; приймати продумані рішення; моделювати життєві ситуації; формувати ціннісне ставлення до української мови як інтелектуальної, духовної, культурної цінності народу; розвивати інтелектуально-креативні здібності.

Отже, сучасний урок рідної мови (літератури) – плід майстерності й творчості вчителя-словесника, його професійності, ґрунтовних знань рідної мови, літератури, історії, мовознавства, народознавства, його патріотизму. Інтерактивне навчання відіграє важливу роль як для здобувача освіти, так і викладача. Така робота розвиває у здобувачів освіти навички аналізу та синтезу, вміння виділяти головне в теоретичному матеріалі. Водночас увага акцентується на необхідності вивчення певних наукових понять.

Інноваційний підхід забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань, активне функціонування вольових та інтелектуальних сфер, дає відчуття потреби у самоосвіті, формує стійкий інтерес до предмета, сприяє розвитку творчої особистості.

Література:

1. Когут О. Інноваційні технології навчання. Тернопіль : Астон. 2005. 200 с. 4 Колток Л., Годкевич Л., Герега Т. Використання інтерактивних методів. Бібліотека шкільного світу. Київ : Ред. Заг. пед. газет. 2004. С. 10–20.
2. Масловська Л. Г. Роль нестандартних уроків української мови та літератури у формуванні предметної й ключових компетентностей. Українська мова і література в школі. 2018. № 3. С. 44–49.
3. Пометун О. І., Пироженко Л. В. та ін. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання : наук.-метод. посіб. Київ : А. С. К., 2003. 192 с.
4. Цінько С. Інноваційні методи в навчанні рідної мови. Українська мова та література. 2007. № 2. С. 9–13.
5. Ходорич О. Інноваційні педагогічні технології на уроках світової літератури як ефективний засіб формування ключових компетентностей старшокласників. Дидактика: теорія і практика : зб. наук. праць. Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2012. С. 151–154.

Соснова М. А.
*кандидат педагогічних наук,
викладач комісії педагогічних та соціально-гуманітарних дисциплін
ВСП «Дніпровський фаховий коледж інженерії та педагогіки
Українського державного університету науки і технологій»
м. Кам'янське, Україна*

ПРОГНОСТИЧНІ СКЛАДОВІ ЩОДО ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПЕДАГОГІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Реформування сучасної системи освіти передбачає створення умов для розвитку особистості та творчої самореалізації майбутніх педагогів професійної освіти. Відповідно активно ведеться пошук та розробка нових підходів, технологій, методів, засобів професійної підготовки майбутніх педагогів професійної освіти.

Інформаційні технології розглядаються як інструмент підвищення ефективності сучасної освіти. Одним із завдань професійної діяльності майбутніх педагогів за напрямом професійної освіти є використання можливостей освітнього середовища для забезпечення якості освіти, у тому числі з використання інформаційних технологій. Очевидно, що у процесі навчання майбутніх педагогів професійної освіти необхідно формувати інформаційну компетентність.

Інформаційна компетентність є ключовою в системі професійних компетентностей і виступає основою для становлення професіонала у будь-якій сфері діяльності, будучи найважливішою характеристикою фахівця з вищою освітою.

У Концепції модернізації освіти поставлено завдання суттєвої модернізації змісту та структури освіти відповідно до вимог основних галузей промисловості, сфери послуг, культури, державної служби. Педагогічна наука спрямована на розробку стратегії організації загальної та професійної освіти, та нових критеріїв вимірювання її ефективності. Необхідна така організація освітнього процесу, за якої школярі, студенти могли б орієнтуватися щодо вибору оптимальної освітньої траєкторії у контексті прогностичного бачення власної життєдіяльності та вибудовування власної професійно-особистісної перспективи.

Стосовно будь-якої професійної діяльності можуть бути виділені так звані ключові (базові, універсальні) компетентності та конкретні, що складаються зі знань, умінь та навичок. Ключові компетентності багатофункціональні та багатовимірні. Опанування ними дозволяє вирішувати найрізноманітніші проблеми у повсякденному, професійному, соціальному житті. Вони проявляються у певних життєвих ситуаціях будь-якого фахівця з урахуванням його пізнавальних здібностей, психологічних та професійно значущих якостей.

У цьому контексті до складу прогностичних компетентностей, на нашу думку, доцільно включити ключові, базові, спеціальні, а також приватно-професійні.

До ключових віднесено інформаційно-прогностичну компетентність, до якої входять знання основних етапів прогнозування, його процесуальної основи, категоріального апарату; дії зі збирання, відбору, аналізу, узагальнення, синтезу, збереження, передачі інформації, тобто те, що складає прогнозне тло; здатності фахівця вибирати шляхи роботи з отриманою інформацією та її засвоювати відповідно до власних особливостей сприйняття, опанування найбільш зручних для своєї роботи інформаційних та прогностичних технологій, розуміти та вибирати прийнятні для себе прогностичні дії.

Важливим показником розвивального навчання є сформоване вміння вчитися (тепер – «навчання впродовж життя»), яке ми розглядаємо як ключову компетентність вищої освіти, що охоплює змістовий компонент (знання про культуру розумової праці, про змістову основу загальнонавчальних умінь і навичок та про вміння вчитися як інформаційну цінність), мотиваційний (усвідомлення значущості знань, наявність стійкого інтересу до навчання) та процесуальний (уміння організувати робоче місце; планувати навчальну діяльність; працювати з підручником; аналізувати, порівнювати, узагальнювати; здійснювати само і взаємоконтроль) і формується в цілісному освітньому процесі.

Отже, кожна навчальна дисципліна має бути практико зорієнтованою, постійно оновлювати «оболонку», тобто активно реагувати як на соціально-економічні процеси в суспільстві, так і на потреби педагогічного досвіду. У контексті студентоцентрированої парадигми освіти варто збагатити зміст дидактики положеннями, які за своїм характером є інноваційними.

Література:

1. Ведмеденко Б. Ф. До проблеми прогнозування у сфері виховання в молоді інтересу до занять фізичною культурою . Освіта і управління. 2004. Т. 7. С. 61–66
2. Герганов Л. Д., Ярмакі А. Х. Впровадження цифрових технологій в освітній процес закладу вищої морської освіти. *Молодий вчений*. Вип. 11 (99), листопад, 2021. URL: <https://www.molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/2434> (дата звернення: 29.12.2023).
3. Зязюн І. А. Філософія поступу і прогнозу освітньої системи. Педагогічна майстерність: проблеми, пошуки, перспективи : монографія / І. А. Зязюн. Київ ; Глухів : РВВ ГДПУ, 2005. – С. 10–18
4. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: колективна монографія / під заг. ред. О.В. Овчарук. – К.: «К.І.С.», 2004. 112. С
5. Кривонос О., Коротун О. Змішане навчання як основа формування ІКТкомпетентності вчителя. *Наукові записки*. Серія: Проблеми методики фізикоматематичної і технологічної освіти. Вип. №.8(2), 2015. С. 19-23. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmf_2015_8\(2\)_6](http://nbuv.gov.ua/UJRN/nz_pmf_2015_8(2)_6). (дата звернення: 21.01.2024).
6. Олексюк О. Р. Застосування технології доповненої реальності в освітній галузі. Освіта XXI століття: реалії та перспективи розвитку. 2020. С. 177-179.

Лариса СУХОРИКОВА
*голова циклової комісії загальноосвітніх дисциплін,
викладач фізичного виховання
Комунальний заклад «Кам'янський фаховий медичний коледж»
Дніпропетровської обласної ради»
м. Кам'янське, Україна*

ФІЗИЧНЕ ВИХОВАННЯ – СКЛАДОВА ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТА В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

В умовах дистанційного навчання, обумовленого пандемією COVID-19 та бойовими діями на території України, спостерігається постійне знаходження під негативним впливом інформації та тривале обмеження здобувачів освіти в руховій активності, що негативно впливають на їх психоемоційний стан [1].

На сьогодні важливо відновити розуміння, що фізична активність і спорт, особливо різних верств населення важлива умова розвитку розуму і тіла. А фізична активність і заняття спортом покращують якість життя, знижують стресовий стан, підвищують працездатність організму, що фізична культура і спорт є запорукою здоров'я нації і зміцнення національної безпеки держави.

Відповідно умов військового стану заняття з фізичного виховання проводяться у змішаному режимі і спрямовані більш на самостійні заняття студентів і можуть мати найрізноманітніші форми, але, в першу чергу, вони спрямовуються на зміцнення здоров'я, підвищення працездатності, оволодіння необхідними вміннями та навичками, вдосконалення професійної діяльності, формування соціальної активності та свідомості.

Процес навчання складається з навчальної діяльності педагога і спеціально організованої пізнавальної діяльності студентів. Ефективність навчання залежить від підготовленості і можливостей студентів. Викладачу з фізичного виховання важливо вміти правильно визначати рівень розвитку фізичних якостей та забезпечувати психічну готовність і мотивацію до оволодіння фізичними вправами. Навчання як діяльність починається лише тоді, коли студент усвідомлює потребу у набутті нових знань, умінь, навичок, а педагог усвідомлює потребу передати знання, накопичені людством.

В умовах, коли рухова активність людини обмежена умовами праці або побуту, саме регулярні заняття фізичними вправами і різними видами спорту допомагають розкритися природним задаткам і здібностям молоді людини. Такі заняття можуть заповнити, що було упущено в дитинстві. У сучасній системі фізичного виховання у закладах освіти значна перевага віддається спорту – ігровій і змагальній діяльності, що спрямовані на досягнення визначених результатів, що характеризуються високими руховими можливостями людини в умовах суперництва.

У процесі навчання викладач використовує найбільш ефективні засоби, методи, створює відповідні умови навчання, розподіляє їх за часом, визначає послідовність виконання окремих вправ, забезпечує всі види контролю. Контроль за якістю оволодіння навчальним матеріалом є необхідною умовою для своєчасного виправлення помилок, запорукою високої ефективності навчання. Ефективність навчання може знижуватися внаслідок порушення

педагогічних принципів навчання, непродуманого використання методів, обмеженості засобів навчання, недотримання умов навчання та оптимальної послідовності оволодіння частинами фізичної вправи, неправильного визначення причин помилок та шляхів їх усунення.

Активне впровадження дистанційного навчання із використання інформаційних технологій на думку більшості спеціалістів, може мати негативні, непоправні зміни функціонального стану організму через критичний рівень рухову та постійного стресового стану. Така ситуація має привертати максимально уваги від фахівців щодо правильної організації рухового режиму під час дистанційного навчання.

Режим руху студентів характеризується відносною гіподинамією, що призводить до зниження самопочуття, фізичної підготовленості, фізичної активності, ослаблення захисних сил організму. Тому викладачам закладів освіти необхідно шукати шляхи раціональної організації їх пересування з метою попередження погіршення фізичного стану, фізичної та розумової працездатності студентської молоді, профілактики захворювань.

Наразі викладачі все частіше стикаються з погіршенням ефективності процесу фізичного виховання внаслідок того, що звертають увагу на фізичну культуру за принципом залишковості. Це негативно впливає, демотивує здобувачів освіти до занять незалежно від моделі навчання. Сьогодні студенти мають широкий вибір серед різноманіття форм фізкультурно-спортивної діяльності враховуючи власні інтереси, покликання та здібності. Тому в нинішній час під час організації освітнього процесу перед закладами освіти стоїть задача – підготувати високо кваліфікаційних фахівців, що зможуть у залежності від умов здійснювати професійну діяльність за вимогами ринку та суспільства. Проте, повноцінне використання професійних знань і навичок можливе при хорошому стані здоров'я, високій працездатності молодих спеціалістів, які можуть бути придбані ними при регулярних і спеціально організованих заняттях фізкультурою та спортом.

Отже, фізичне виховання є обов'язковим елементом у процесі формування загальної і професійної культури особистості професійного фахівця серед системи гуманістичного виховання студентів в Україні та потребує постійного розвитку та вдосконалення.

Література:

1. Бойко Г. Л., Козлова Т. Г., Шарафутдінова С. У. Досягнення ефекту дотримання норм рухової активності та формування стресостійкості у здобувачів вищої освіти в умовах російськоукраїнської війни. Фізичне виховання в контексті сучасної освіти: тези доповідей XVII Міжнародної науково-методичної конференції. Національний авіаційний університет. Київ, 2022. С. 17–19.

2. Гавришко С.Г. Сучасна система фізичного виховання у ЗВО. Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова. Серія 15 : Науково-педагогічні проблеми фізичної культури (фізична культура і спорт) : зб. наук. праць / За ред. О.В. Тимошенка. Київ : Вид-во УДУ імені Михайла Драгоманова, 2023. Вип. 8 (168). С. 29–32

3. Горбунов Р. Д. Психологія фізичної культури та спорту / Р. Д. Горбунов, Є. М. Гогунів. – М.: Academia, 2009. – 256 с.

Тітова Л. О.

*аспірант кафедри педагогіки та освітнього менеджменту,
викладач кафедри інформатики і
інформаційно-комунікаційних технологій
Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини
м. Умань, Україна*

МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ MYLENS.AI У НАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

У сучасному цифровому світі, де інформаційний потік необхідно аналізувати та сприймати швидко, розробка та впровадження інструментів для візуалізації навчального контенту стає важливим завданням для вчителів та викладачів.

Унаочнення навчального контенту є ефективним методом передачі інформації та засвоєння знань здобувачами освіти. Цей підхід дозволяє створювати інтерактивні та привабливі навчальні матеріали, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу, підвищують зацікавленість здобувачів та активізують їхню увагу.

Сучасні вчителі створюють QR-коди, хмари слів [3], стрічки часу [1], мапи думок (ментальні мапи) [5], презентації, інфографіку тощо для унаочнення навчального матеріалу, завдяки чому здобувачі краще його сприймають та засвоюють. В інформаційному просторі доступна велика кількість засобів для створення наочних матеріалів, які можуть застосовуватись в освітньому процесі:

- WordClouds.com, Word Art, WordItOut, Word Cloud Generator застосовуються для створення хмари слів [3];

- Mindomo, Mindmeister, Coggle [4], Canva [2], SpiderScribe.net, Bubbl.us [5] призначені для створення мап думок;

- Prezi, Google Презентації, Canva для створення презентацій;

- Timeline.JS, Timetoast, Preceden, ТІКІ-ТОКІ, Timeline Maker, BEEDOCSTimeline [4].

Розглянемо сервіс MyLens.AI як засіб створення мап думок та стрічок часу.

MyLens.AI – онлайн-сервіс на базі штучного інтелекту, що дозволяє генерувати мапи думок та стрічки часу. MyLens.AI має декілька тарифних планів, безкоштовний дозволяє генерувати 5 «історій» на день, тобто цього цілком достатньо для повноцінного забезпечення наочним матеріалом освітній процес.

Щоб працювати з сервісом необхідно створити власний обліковий запис, це можна зробити за допомогою Google акаунта. Для генерації візуального навчального контенту достатньо ввести тему чи додати текст на основі якого буде представлено інформацію (рис. 1). Сервіс є англomовним, проте генерація контенту відбувається відповідно до запиту користувача, тобто якщо запит українською мовою, то і стрічки часу та ментальні мапи будуть згенеровані українською.

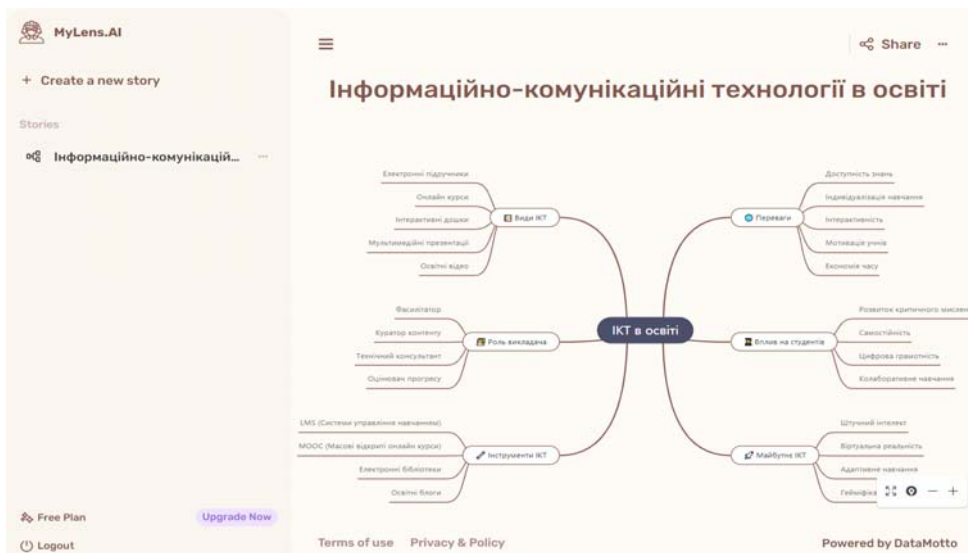

Рисунок 1 – Приклад мапи думок згенерованої MyLens.AI

Згенерованим контентом можна поділитись за допомогою посилання або ж завантажити на персональний комп'ютер у форматі PNG. Головним недоліком MyLens.AI є відсутність можливості редагувати згенеровані матеріали і, звичайно, як і будь-який сервіс на основі штучного інтелекту MyLens.AI може допускати певні неточності.

З огляду на зростання інтересу до використання та ролі візуальних методів у навчанні, важливо досліджувати потенціал таких інтелектуальних сервісів, як MyLens.ai, у цьому контексті. Вивчення їхніх можливостей для створення інтерактивних та привабливих візуальних матеріалів стане важливим кроком у напрямку сучасного, ефективного та цікавого навчання.

Література:

1. Бондаренко Т. Динамічна візуалізація навчального матеріалу засобами мультимедійного інструменту Timeline JS. *Information Technologies in Education*. 2023. № 2(54). С. 7–14. URL: <https://doi.org/10.14308/ite000771>.
2. Ковтанюк М.С. Створення мапи думок за допомогою вебресурсу Canva. *Комп'ютерні технології: інновації, проблеми, рішення* : тези доп. V Всеукр. наук.-техн. конф., м. Житомир, 01–02 грудня 2022 р. Житомир, 2022. С.292–293.
3. Криворучко І.І., Поперечна Н.О. Вебресурси для створення хмари слів. *Наука. Освіта. Молодь* : матеріали XVI Всеукр. наук. конф. студентів та молодих науковців, м. Умань, 11 травня 2023 р. Умань, 2023. С. 175–178
4. Медведева М.О., Жмурко О.І., Криворучко І.І., Ковтанюк М.С. Організація продуктивної взаємодії між учасниками освітнього процесу в умовах дистанційного навчання: аналіз сучасних додатків. *Науковий часопис*. 2021. Т. 1, № 80. С. 248–255. URL: <https://doi.org/10.31392/NPU-nc.series5.2021.80.2.08>.
5. Ткачук Г. В. Ментальні карти як засіб засвоєння технічних знань у процесі практично-технічної підготовки майбутніх учителів інформатики. *Проблеми підготовки сучасного вчителя*. 2018. № 17. С. 105-112.

Чертов В. І.

*викладач кафедри педагогіки, психології та менеджменту
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
м. Біла Церква, Україна*

ОСОБЛИВОСТІ РОБОТИ ІЗ ЗДОБУВАЧАМИ П (ПТ) О В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Останні військові події зробили свій деструктивний внесок практично у всі сфери життя мешканців України. Режим воєнного стану започаткував появу нових умов життєдіяльності українців, специфіка яких полягає в реалізації заходів, спрямованих на збереження життя та здоров'я населення, а також забезпечення національної безпеки та цілісності української держави. Разом з цим незважаючи на дієві заходи захисту цивільного населення не можна заперечувати, що активність бойових дій і їх руйнівні ефекти змушують страждати мільйони осіб, що опинилися під прицілом ворожої далекобійної зброї. Повномасштабне вторгнення російських військових формувань в Україну кардинально змінило всі рівні функціонування системи освіти в нашій державі. Ворожа сторона свідомо атакує мережу закладів освіти та наукових установ. Агресивна діяльність проти освітніх закладів безпосередньо призводить до порушення прав людини, включаючи не тільки право на освіту, але і право на життя. Зазначені факти зумовлюють суттєву реорганізацію діяльності закладів професійно-технічної освіти та створюють специфічні особливості роботи зі здобувачами професійної освіти. Адже освіта як один із найважливіших складників суспільства залежить від процесів, що відбуваються в ньому, а тому має швидко реагувати та відповідати на ті умови, що складаються в країні.

Навчально-виробничий процес у професійно-технічному навчальному закладі – система організаційно-педагогічних, методичних і технічних заходів, спрямованих на реалізацію змісту і завдань ступеневої професійно-технічної освіти відповідно до державних стандартів. Не дивлячись на наявність воєнного стану пріоритетним завданням професійної освіти залишається загальний і професійний розвиток особистості, формування її професійних навичок та культури. Незалежно від того, яких фахівців готують відповідні освітні установи чи який рівень освіти (середній або вищий) вони пропонують, ключовим аспектом залишається якість базової та фахової освіти, а також рівень професійної підготовки, яку ці інституції гарантують [1, с. 84]. У більш глобальному вигляді професійна освіта передбачає рух людини від елементарної грамотності до освіченості, від професійно значущих якостей особистості, які пов'язані з професійною компетентністю і забезпечують самореалізацію в певній професійній діяльності до усвідомлення, широкого розуміння матеріально-культурних надбань та цінностей минулого, до формування глибинних усталених основ світобачення, які утворюють індивідуальний менталітет особистості, а також

забезпечують спрямованість на сталу самоактуалізацію та самовдосконалення [1, с. 84]. Ключова проблема функціонування сучасних закладів професійно-технічної освіти полягає тільки у тому, щоб з урахуванням деструктивного впливу війни забезпечити досягнення перерахованих цілей у найбільш оптимальний та безпечний спосіб.

На думку С. Масліч основний вектор забезпечення якості професійної підготовки робітничих кадрів в умовах воєнного стану здійснюється у рамках широкої реалізації дистанційної та змішаної формами навчання. Як зазначає дослідниця для закладів П (ПТ) О такі форми є особливими, оскільки професійна підготовка, окрім професійно-теоретичної, містить ще й професійно-практичну складову, яку складно відпрацювати в дистанційному форматі. Тому важливо забезпечити очний формат уроків виробничого навчання, під час яких відбувається формування практичних навичок [1, с. 112]. У цьому контексті необхідно зауважити, що електронний інструментарій дистанційного навчання володіє потужними можливостями в плані організації різних форматів педагогічної взаємодії та організації навчально-пізнавальної діяльності здобувачів освіти.

Відповідно, можна стверджувати, що військовій події прискорили відхід від класно-урочної системи та активне впровадження дистанційного та змішаного навчання. Перевагами таких форм здобуття освіти в умовах воєнного стану є можливість перебувати у безпечному місці, отримувати значні масиви навчальної інформації завдяки активному використанню електронних пристроїв, можливість цілеспрямованого виховання навичок самоорганізації та самодисципліни. З іншого боку дистанційний формат навчання значно ускладнює та гальмує процес соціалізації. У цьому полягають особливості роботи педагогічного складу професійного закладу освіти з учнями під час дистанційного формату педагогічної взаємодії. У будь-якому випадку під час воєнних подій відбувається активний пошук конкурентної альтернативи класно-урочній системі, що, з одного боку, надасть можливість зберегти високу якість навчально-пізнавальної діяльності, а з іншого – забезпечить живе спілкування між учнями та сприятиме їх успішній соціалізації [4, с. 113].

Незважаючи на ризики воєнного часу не втрачає своєї актуальності дуальна форма здобуття професійно-технічної освіти. Вона передбачає особливий порядок роботи з учнями, коли опанування теоретичного матеріалу відбувається у закладі професійно-технічної освіти, а відпрацювання практичних навичок здійснюється безпосередньо на виробництві [3]. Така форма навчання забезпечує ефективне перетворення теоретичних знань на конкретні практичні вміння та навички, що зумовлює її активне впровадження у практику діяльності багатьох закладів професійної освіти – особливо за таким спеціальностями як «Кухар-кондитер», «Перукар», «Маляр-штукатур», «Монтажник металоконструкцій» тощо.

Важливим напрямом роботи із здобувачами професійної (професійно-технічної) освіти в умовах воєнного стану є надання якісної психоемоційної

підтримки, яка не тільки сприяє збереженню оптимального рівня психічного здоров'я та психологічного благополуччя учнів, але і формує у них оптимістичний погляд на власну життєву ситуацію, віру у світле майбутнє, а також забезпечує високу мотивацію навчально-пізнавальної діяльності. Зважаючи на наявність у сучасних здобувачів професійної освіти високого рівня психоемоційної напруженості, що зумовлений війною, надання якісної психологічної допомоги перетворюється на обов'язок не тільки спеціалізованих служб (зокрема, соціально-психологічної служби закладу професійної освіти), але і всього персоналу установи професійно-технічної освіти, що безпосередньо взаємодіє з учнями.

Отже, в умовах воєнного стану система професійної (професійно-технічної) освіти зазнає суттєвих змін, що безпосередньо позначаються на особливостях роботи педагогічного складу зі здобувачами професійної освіти. Ці особливості багато у чому визначаються формою навчання, що практикується у закладі під час воєнного стану. Зокрема, у зв'язку з необхідністю створення безпечних умов освітнього процесу все більшого поширення набуває дистанційна та змішана форми навчання, що передбачає активне формування у здобувачів освіти навичок самоорганізації, самодисципліни, підвищення їхньої інформаційної та цифрової компетентності, що не може не позначатися на змісті професійної діяльності викладачів. Мова йде, зокрема, про належне володіння педагогами електронним інструментарієм провадження освітньо-педагогічної та просвітницької діяльності.

Література:

1. Актуальні проблеми професійної освіти: навчально-методичний посібник / укл. Дубасенюк О. А. Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2018. 352с.
2. Масліч С. В. Основні вектори забезпечення якості професійної підготовки в умовах воєнного стану. *Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії*: матеріали IV Всеукраїнського відкритого науково-практичного онлайн-форуму (Київ, 2022 р.). С. 111–114. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/733167> (дата звернення: 06.03.2024).
3. Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти: Наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2019 р. № 1551. *Офіційний вісник України*. 2019. № 1. С. 10–26.
4. Шевчук С. С. Сучасна методика професійно-практичної підготовки у закладах професійної освіти: збірник дидактичних матеріалів. Біла Церква: БІНПО ДВНЗ «УМО», 2016. 246 с.

Юденкова О. П.
*к.пед.наук, доц. каф. методики професійної освіти
та соціально-гуманітарних дисциплін
Білоцерківського інституту неперервної професійної освіти
ДЗВО «УМО» НАПН України
м. Біла Церква, Україна*

ВПЛИВ ГЛОБАЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЧНИХ ЗМІН ТА ЗАГРОЗ В ПЕРІОД ВІЙНИ В УКРАЇНІ НА ПРОБЛЕМУ ПОДОЛАННЯ РОЗРИВУ У НАВИЧКАХ (SKILLS GAP)

У сучасному світі глобальні технологічні зміни швидко змінюють вимоги ринку праці до сучасних кваліфікаційних навичок, впливають на дефіцит за видами ключових спеціалізованих компетенцій, необхідних фахівцям для якісного виконання певної роботи, ставлячи перед суспільством нові завдання і виклики. Коли до цих процесів долучаються військові дії, це створює додаткові виклики та загрози у розвитку та управлінні людським потенціалом, потребує вивчення глибини впливу збройного конфлікту на економіку праці.

Мета дослідження – на основі порівняльного аналізу визначити чинники, що впливають на розрив у навичках (skills gap) на ринку праці в Україні та окреслити шляхи усунення існуючих ринкових диспропорцій між пропозицією робочої сили та попитом на неї.

Наша держава вперше в своїй новітній історії з початком широкомасштабних військових дій, розв'язаних Росією проти України, зіштовхнулася з рядом серйозних проблем не тільки військового характеру, а й економічних, соціальних та у напрямку формування людського капіталу в цілому. Війна ставить все нові й нові виклики перед суспільством. Насамперед це пов'язано з тим, що внаслідок військових дій як на лінії зіткнення з ворогом так і в місцях проживання мирних мешканців відбуваються щоденно втрати як життєвих ресурсів так і велика кількість безповоротних втрат людських життів. Ворог наносить прицільні ракетні удари по закладам освіти, що в свою чергу призводить до руйнування освітньої інфраструктури, та знижую рівень надання якості освітніх послуг в країні. Військові діїносять непоправні збитки економіці держави, бо потужні виробничі підприємства також цілеспрямовано знищуються, окремі підприємства здійснюють свою релокацію на інші території і за кордон. Велика кількість працездатного населення отримала статус біженців чи внутрішньо переміщених осіб (ВПО). Так, з офіційних джерел повідомляється, що статус тимчасового захисту в країнах ЄС на кінець жовтня 2023 року мали 4 млн 238,01 тис. громадян країн, що не входять до ЄС, які залишили Україну внаслідок російського вторгнення 24 лютого 2022 року. Йдеться також, що дорослі жінки становили майже половину (46,4%) одержувачів тимчасового захисту в ЄС, діти - трохи більш як третину

(33,4%), тоді як дорослі чоловіки - трохи більш як п'яту частину (20,2%) від загальної кількості. У самій Україні, за даними ООН на 27 листопада, було 3,674 млн внутрішньо переміщених осіб [1].

Військові дії спричиняють фізичні та психологічні травми у населення, що ускладнює процес навчання, розвитку сучасних кваліфікаційних навичок, призупиняються інвестиції та якісні умови розвитку людського капіталу, що є важливою умовою для цілей держави зі сталого розвитку. У зв'язку з цим, відбувається втрата людського потенціалу, система підготовки фахівців в Україні все більше характеризується яскраво вираженими структурними проблемами і низькими показниками ефективності порівняно з міжнародними стандартами, професійно-кваліфікаційним дисбалансом попиту і пропозиції, відсутністю у випускників закладів вищої та професійної освіти затребуваних роботодавцями навичок і компетенцій.

Інший аспект проблеми подолання розриву у навичках (skills gap) для України полягає у впливі глобальних технологічних змін на сферу виробництва та послуг. У сучасному світі глобальні технологічні зміни швидко змінюють потреби ринку праці до кваліфікаційних навичок, ставлячи перед суспільством нові завдання і виклики, а військовий стан створює низку додаткових труднощів у розвитку та управлінні людським потенціалом. Підготовка фахівців з сучасними кваліфікаційними навичками визначається як важливий показник людського капіталу держави та її сталого економічного зростання, прогресивності реформ у економічному та соціальному секторах, відповідності рівню технологічного прогресу.

Сьогодні серед фахівців та дослідників не існує єдиного підходу до визначення поняття «розрив у навичках» та причин його виникнення. У звіті «Глобальний розрив у навичках у 21 столітті» пропонується таке визначення дефініції: розрив у навичках – це різниця між очікуваними (важливими) для роботодавців навичками і вміннями та фактичними навичками і вміннями, якими володіють випускники чи претенденти на посади [2].

Розвиток технологій значно впливає на те, які кваліфікаційні навички стають ключовими для успіху на ринку праці. Дослідження В. Близнюк, А.Колот, Н.Кузнецової, В.Сидоренко, Л.Шаульської та інших вказують на потребу адаптації освітніх та освітньо-професійних програм для вирішення нових вимог ринку праці до кваліфікаційних навичок випускників закладів вищої та професійної освіти в умовах технологічних інновацій. Попри багатоаспектність наукових розвідок щодо особливостей та вимог ринку праці в умовах суспільних трансформацій, подальшого розвитку потребує дослідження проблеми розуміння взаємозв'язку між глобальними технологічними тенденціями, військовими діями на територіях України та пошуком, розробкою стратегій подолання розриву у навичках (skills gap) задля подолання означених викликів.

На підставі проведеного порівняльного аналізу проблеми розриву у навичках можемо обґрунтувати такі наслідки: безробіття та підзайнятість на посадах, що не відповідають рівню здобутої освіти; низька продуктивність та

неефективність праці, що впливає на економічні показники бізнесу; особи з невідповідними навичками можуть зазнавати соціального відсторонення та відчувати невдоволеність своїм становищем, що може призводити до соціальних конфліктів та психологічних травм; затримка в інноваціях та сталому розвитку суспільства; знижується конкурентоспроможність країни в глобальному економічному середовищі.

Подолання розриву у кваліфікаційних навичках вимагає опанування випускниками закладів вищої та професійної освіти найбільш актуальних технологій, що формуються ринком праці: штучний інтелект (AI) та машинне навчання (зміна вимог – потреба у розумінні та вмінні працювати з системами штучного інтелекту та алгоритмами машинного навчання); кібербезпека (зміна вимог: навички забезпечення захисту інформації та здатність виявлення та відповідь на кібератаки); обробка великих даних (Big Data) (зміна вимог – вміння аналізувати та інтерпретувати великі обсяги даних, використовуючи спеціалізовані інструменти); робототехніка та автоматизація (зміна вимог: здатність працювати з автоматизованими системами та роботами, розуміння їхньої експлуатації та обслуговування); екологічні технології та енергоефективність (зміна вимог: знання про сучасні технології відновлювальної енергетики, ефективні методи зменшення викидів та робота з «зеленими» технологіями) та інші.

Таким чином, для подолання розриву у кваліфікаційних навичках необхідно вдосконалювати систему навчання та підвищення кваліфікації, а також активно залучати стейкхолдерів до формування стратегій, спрямованих на адаптацію працівників до нових вимог економіки та забезпечення сталого розвитку суспільства. Збереження і розвиток людського капіталу стає необхідністю для забезпечення стабільності та процвітання в умовах технологічних викликів, військових дій та повоєнного відновлення економіки України.

Література:

1. Кількість біженців з України зі статусом тимчасового захисту в ЄС у жовтні зросла на 51,8 тис. – Євростат. URL: <http://surl.li/rikkh>
2. The Global Skills Gap in the 21-st Century. Intelligence Unit. QS Quacquarelli Symonds Ltd, 2018. 30 p. (November 2021). URL: <http://surl.li/rihqf>
3. Юденкова О. Шляхи трансформації професійної освіти у нових організаційно-економічних умовах. Інноваційні трансформації в сучасній освіті: виклики, реалії, стратегії: тези доп. V Всеукр. відкр. наук.-практ. онлайн-форум. (м. Київ, 20 вересн. 2023 р.). м. Київ, 20 вересня, 2023. С. 250 – 253.

Kozlova O. V.
teacher,
Communal institution "Kamianske
professional medical college" of
Dnipropetrovsk regional council"
Kamianske, Ukraine

THE MAIN KEY ELEMENTS OF A FLIPPED CLASS

In many fields, especially the humanities, the flipped classroom model has been in use for many years. Flipped learning essentially means that students are introduced to new content outside of the classroom through reading or video lectures, and the more sophisticated task of absorbing that knowledge is done in the classroom through debate, discussion, and problem solving. The phrase "flipped learning" refers to this approach since it deviates from the conventional model, in which "first contact" takes place during a lecture in a classroom where students gain knowledge through homework. According to Bloom's taxonomy, students concentrate on higher-level cognitive tasks such as application, analysis, synthesis, and evaluation in the classroom where they receive teacher feedback. [1, p. 118] They complete lower-level cognitive tasks such as gaining knowledge and understanding outside of the classroom.

The capacity to apply recently acquired factual knowledge, as well as the availability of immediate feedback from instructors and peers, all assist students in learning how to fix mistakes and organize their newly acquired knowledge for easier access in the future. Furthermore, the flipped classroom's instantaneous feedback encourages students to acknowledge and consider how their own understanding is developing.

The primary components of a flipped classroom are listed below.

The initial meeting that education seekers have with the subject matter prior to class. The method for first exposure might range from reading textbooks to watching lectures on video and listening to podcasts. Teachers can make their own videos or use ones from the Internet. Information can be demonstrated before class in non-technical ways as well.

Offering a reward to encourage those pursuing education to get ready for classes. When assignments such as worksheets, online quizzes, and brief written assignments are tied to grades, students will be more motivated to arrive at class prepared. Grading for completion rather than effort can be enough in many situations, particularly if the assignment gives the graders the same kind of feedback that accuracy grading would typically provide.

Providing a method for evaluating students' comprehension of the material. Both the teacher and the student can evaluate the other's comprehension of the course topic by having them complete pre-class homework to verify their readiness. Pre-class writing assignments clarify attitudes toward the discussed topic, thereby creating grounds for discussion. Online pre-tests and worksheets for

classroom preparation can also help students focus on problems they struggle with and can serve as a starting point for classroom activities. [2, p. 89] Crucially, teachers don't have to spend as much time commenting outside of class because much of the feedback students require is given in class. Furthermore, a lot of the in-class exercises, such discussions and questions, can be utilized as a non-formal way to gauge how well students have understood the subject matter.

Ensuring the process of classroom training, which is focused on cognitive activity of the highest level. For a deeper comprehension of the content, students who have learned the basics outside of the classroom still need to spend time in class. For instance, students might participate in discussions, information analysis, or synthesis during class time. It is essential that students make advantage of class time to enhance their comprehension and sharpen their application of newly acquired knowledge.

One useful tool for raising the standard of student learning is the flipped classroom technology. It serves to deepen the intellectual and creative components of learning, foster emotional ties amongst all participants in the process, and enhance the overall quality of education. The fact that kids gain independence, initiative, self-discipline, and social responsibility is evidence of the efficacy of the flipped classroom technology. Also, you can progressively raise the quantity and complexity of jobs with its application while accounting for students' skill levels.

References:

1. Kornyska Yu. Perevernutyi klas v kursi anhliiskoi movy fakhovoho spriamuvannia: stavlennia studentiv. Molod i rynok [A flipped classroom in a professional English language course: students' attitudes. Youth and the market]. 2020. № 1 (180). P. 116–120.

2. Martyniuk O., Lysak H. Model «perevernutoho» navchannia u vykladanni linhvistychnykh dystsyplin maibutnim uchyteliam anhliiskoi movy. Psykholohopedahohichni problemy suchasnoi shkoly [A model of "inverted" learning in teaching linguistic disciplines to future teachers of English. Psychological and pedagogical problems of the modern school]. 2020. Edition 1(3). Part 2. P. 86–93.

Наукове видання

**ЗБІРНИК ТЕЗ ДОПОВІДЕЙ
VI МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ
З ЕКОНОМІЧНИХ ТА ГУМАНІТАРНИХ ПИТАНЬ
II том**

ДВНЗ УДХТУ

14-15 березня 2024 року

Набір здійснено з готових оригіналів-макетів, які були надані авторами доповідей в електронному вигляді. Відповідальність за зміст окремих публікацій, їх орфографію та якість рисунків несуть автори тез.

Оригінал-макет виготовлений РВВ ДВНЗ УДХТУ

Підписано до друку 22.03.2024. Формат 60×84 1/16. Папір ксерокс.

Умов. друк. арк. 13,27. Тираж 300 прим. Зам. № 148.

Друк різнограф. Гарнітура Times New Roman

Редакційно-видавничий відділ ДВНЗ УДХТУ

пр. Гагаріна, 8, м. Дніпро, 49005

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 5026 від 16.12.2015